

МИНИСТЕРСТВО ЗА ФИНАНСИИ
РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

БИЛТЕН

Интернет адреса на Министерството за финансии на Република Македонија
<http://www.finance.gov.mk/>

Интернет адреса на Управата за јавни приходи
<http://www.ujp.gov.mk/>

Интернет адреса на Царинската управа на Република Македонија
<http://www.customs.gov.mk/>

Интернет адреса на Македонската берза за долгорочни хартии од вредност
<http://www.mse.org.mk/>

Интернет адреса на Комисијата за хартии од вредност
<http://www.sec.gov.mk/>

Интернет адреса на Државниот завод за статистика
<http://www.stat.gov.mk/>

Интернет адреса на Централниот регистар на Република Македонија
<http://www.crm.org.mk/>

Скопје, март/април 2006

СОДРЖИНА

ТАБЕЛИ И ГРАФИЧКИ ПРИКАЗИ

Табела 1: Република Македонија – Основни макроекономски индикатори	5
Табела 2: Одбрани макроекономски индикатори во одделни транзициони економии	5
Табела 3: Бруто домашен производ (реални стапки на раст)	6
Табела 4: БДП според произведен метод	7
Табела 5: БДП според расходиен метод	7
Табела 6: Основни краткорочни економски трендови	8
Бруто домашен производ	10
Цени	11
Надворешно–трговска размена	12
Краткорочни економски движења – Април 2006 година	14
Надворешен долг на Република Македонија	24
Квартален извештај за портфолиото на јавниот долг	28
Табела 7: Буџет – Централна државна власт	36
Табела 8: Функционална класификација на расходите на Централниот буџет на Република Македонија ..	37
Табела 9: Консолидиран буџет на Централната власт и Вон–буџетските фондови	38
Табела 10: Платен биланс на Република Македонија (годишни, квартални и месечни податоци)	40
Табела 11: Фонд за пензиско и инвалидско осигурување	41
Табела 12: Фонд за здравствено осигурување	42
Табела 13: Агенција за вработување	43
Табела 14: Фонд за магистрални и регионални патишта	44
Македонска берза на долгорочни хартии од вредност – Март/Април 2006 година	45
Табела 15: Македонска берза – извештај за тргување од 1.03.2006 до 30.04.2006 година	50
Пазар на пари и краткорочни хартии од вредност	54
Депозити на населението и претпријатијата кај банките	55
Каматни стапки на банките и штедилниците во Република Македонија	56
Кредитни линии за мали и средни претпријатија	58

СТАТИИ

Кратки вести	66
The Economist – Повторно за економскиот раст	72
Трајко Спасовски – Контрола и ревизија на јавната потрошувачка	78
Игор Ѓорѓиоски – Содржински аспекти на делови од новиот Закон за стечај	89
Снежана Делевска – Странските директни инвестиции – пресвртница за развој	98

ПОЧИТУВАНИ,

Македонската економија е мала и отворена економија со традиционална структурна и висока невработеност, релативно ниска продуктивност и како резултат на тоа економија со сериозни проблеми во одржувањето на балансот во економската размена со светот. За да се решат ваквите проблеми и за да се одржува стабилен и релативно висок раст на економијата потребни се две групи на мерки: 1. Мерки на макроекономската политика и 2. Структурни мерки. Двата видови мерки се неопходни и потребно е да се превземаат истовремено и континуирано. Првите – со цел да го поттикнуваат растот и да извлекуваат максимум од постојните ресурси, а вторите за да овозможат на среден и долг рок да се создава економска структура која ќе биде самоодржлива и растечка. Главна цел на овие мерки треба да бидат високиот и одржлив раст на економијата и намалување на невработеноста.

Даночното оптоварување на економијата и граѓаните во основа треба да се задржи на постојното ниво со мали прилагодувања. Потребата од поголеми јавни расходи треба да базира на поефикасната наплата на даноците и драстично намалување на постојната сива економија, која сеуште е голем ресурс за зголемување на идните трошоци на државата. Врз основа на тоа, учеството на јавните расходи во БДП треба благо да се подигне од сегашните 34% за неколку процентни поени и по можност да достигне до нивото од 37–38% од БДП. Ваквото учество оптимално ќе ги задоволи идните потреби на јавната потрошувачка во Македонија од една

страна, а друга страна сеуште ќе биде со умерено ниво. Финансирањето на јавните потреби треба да се спроведува по пат на одржување на ниско ниво на дефицит на општата власт и на среден рок истиот да се контролира во границата од 1% од БДП.

Структурата на јавните расходи треба брзо да се прилагоди од сегашните кои претежно ги финансираат тековните трошоци, кон инвестициски трошоци. За оваа цел, платите во јавниот сектор и социјалните издатоци треба да бидат под цврста контрола.

Нивото на јавниот долг до 2001 година се зголемуваше и го достигна нивото од 52–53% од БДП. Јавниот долг сега е на прилично умерено ниво под 40% од БДП. На среден рок нивото на јавниот долг треба да се намали до околу 30%, а на долг рок и под 20% од БДП. Оваа цел треба да се постигне преку континуиран раст на БДП, преку контрола на нето новото задолжување и преку употребата на големите приватизациони приливи на државата за предвремена отплата на надворешниот и домашниот долг.

Економската политика на долг рок, односно се до влегувањето на Македонија во ЕУ и потоа во ЕМУ, треба да испорачува стапка на инфлација која ќе биде во границата до 3%.

Значително внимание постојано треба да се посветува на надворешниот сектор и на мерките за намалување на трговскиот дефицит, со што би се имало среднорочна контрола врз дефицитот на те-

ковната сметка, кој треба да се одржува на нивото до 3% од БДП. Истовремено, со оглед на критичните состојби на трговскиот дефицит, Македонија мора континуирано да ги одржува девизните резерви најмалку на нивото од проектиран 4-месечен увоз на стоки и услуги.

Курсот на денарот на среден рок и понатаму треба да остане фиксен и врзан за еврото, а подоцна да се оцени дали е потребно да се започне со неговата флексибилизација во однапред утврдени маргини од неколку процентни поени.

Структурните мерки треба да се превземаат постојано со цел различните економски ресурси или сектори да можат да дистрибуираат висок и самоодржлив раст, но и висока конкурентност во однос на нивните регионални и глобални конкуренти. Особено е значајно структурните мерки да продолжат да се остваруваат во сферата на флексибилизацијата и либерализацијата на пазарот на работна сила; реформа на јавниот сектор и јавната администрација; регулаторните компетенции на државата и неколку секторски структурни реформи, како на пример во финансискиот сектор, земјоделството, здравствениот систем, образованието и друго.

Со почит,
м-р **Никола Поповски**
Министер за финансии

ОСНОВНИ МАКРОЕКОНОМСКИ ИНДИКАТОРИ

годишни податоци за Република Македонија

		1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004*	2005*
Реален БДП	%	1,2	1,4	3,4	4,3	4,5	-4,5	0,9	2,8	4,1	4,0
БДП	УСД мил.	3.390	3.458	3.581	3.674	3.588	3.437	3.769	4.631	5.368	5.625
Инфлација (просек)	%	2,3	2,6	-0,1	-0,7	5,8	5,5	1,8	1,2	-0,4	0,5
Инфлација(крај на период)	%	-0,7	2,7	-2,4	2,4	6,1	3,7	1,1	2,6	-1,9	1,2
БДП дефлатор	%	2,9	3,4	1,4	2,7	8,2	3,6	3,4	0,3	1,3	-
Буџетско салдо (централен буџет и фондови)	% БДП	-0,5	-0,4	-1,7	0,0	1,8	-7,2	-5,7	-0,6	0,4	0,3
Девизен курс, просек	ДЕН/1УСД	40,0	49,8	54,5	56,9	65,9	68,1	64,7	54,3	49,4	49,3
Девизен курс, просек	ДЕН/1ЕУР	50,1	56,2	61,1	60,6	60,7	60,9	61,0	61,3	61,3	61,3
Девизен курс, крај на период	ДЕН/1УСД	41,4	55,4	51,8	60,3	65,3	69,2	58,6	49,9	45,9	51,7
Девизен курс, крај на период	ДЕН/1ЕУР	51,3	61,2	60,9	60,6	60,8	61,0	61,1	61,3	61,4	61,2
Извоз (Ф.О.Б.)	УСД мил.	1.147	1.237	1.291	1.190	1.321	1.153	1.112	1.359	1.672	2.041
Увоз (Ф.О.Б.)	УСД мил.	1.462	1.623	1.807	1.686	2.011	1.677	1.916	2.211	2.785	3.097
Трговски биланс	УСД мил.	-315	-386	-516	-496	-690	-524	-804	-852	-1.113	-1.056
Биланс на тековна сметка	УСД мил.	-340	-286	-269	-32	-75	-235	-358	-152	-415	-81
како % од БДП	%	-10,0	-8,3	-7,5	-0,9	-2,1	-6,8	-9,5	-3,3	-7,7	-1,4
Девизни резерви	УСД млд.	0,28	0,26	0,33	0,45	0,71	0,78	0,73	0,90	0,99	1,33
Покривање на увозот (резерви/увоз)	месеци	2,2	1,9	2,2	3,2	3,7	4,7	4,0	3,9	3,3	3,6
Надворешен долг 1)	УСД млд.	1.118	1.139	1.437	1.490	1.489	1.506	1.635	1.813	2.044	2.258
како % од БДП	%	33,1	33,5	41,4	41,5	39,9	41,0	43,1	44,9	44,6	40,1
Странски директни инвестиции	УСД мил.	11,2	30,0	127,7	32,4	175,1	440,7	77,7	94,3	150,1	120,0
како % од БДП	%	0,3	0,9	3,6	0,9	4,9	12,8	2,1	2,0	2,8	2,1

1) Почнувајќи од 1998 година, согласно со новата методологија препорачана од Светската банка, вкупниот надворешен долг ги опфаќа краткорочните, среднорочните и долгорочните кредити.

* Проценка или претходни податоци

Извор: Државен завод за статистика, Министерство за финансии на Република Македонија и Народна банка на Република Македонија

ОДБРАНИ МАКРОЕКОНОМСКИ ИНДИКАТОРИ ВО ОДДЕЛНИ ТРАНЗИЦИОНИ ЕКОНОМИИ

	Реален БДП				Потрошувачки цени ¹				Тековна сметка (салдо) ²⁾			
	2004	2005	2006	2003	2004	2005	2006	2003	2004	2005	2006	2007
Пазари во развој - Вкупно	6,6	5,4	5,3	4,8	6,2	4,9	4,2	3,4	-5,7	-5,2	-5,4	-5,3
Бугарија	5,7	5,5	5,6	5,8	6,1	5,0	7,2	4,1	-5,8	-11,8	-10,2	-9,1
Чешка Република	4,7	6,0	5,5	4,5	2,8	1,8	2,8	3,0	-6,0	-2,1	-2,3	-2,3
Естонија	7,8	9,8	7,9	7,1	3,0	4,1	3,6	3,2	-12,7	-10,5	-10,1	-9,6
Унгарија	4,6	4,1	4,4	4,2	6,7	3,5	2,0	2,7	-8,8	-7,9	-8,2	-7,5
Латвија	8,5	10,2	9,0	7,0	6,3	6,7	6,4	5,5	-12,9	-12,5	-12,8	-12,0
Литванија	7,0	7,3	6,5	6,0	1,2	2,6	3,2	2,7	-7,7	-7,5	-7,5	-7,3
Полска	5,3	3,2	4,2	3,8	3,5	2,1	1,3	2,3	-4,1	-1,6	-2,5	-3,1
Романија	8,4	4,1	5,2	5,6	11,9	9,0	7,9	4,8	-8,4	-8,7	-8,3	-8,1
Словачка	5,5	6,0	6,3	6,7	7,5	2,8	3,6	2,5	-3,5	-7,2	-6,4	-5,5
Словенија	4,2	3,9	4,0	4,0	3,6	2,5	2,4	2,4	-2,1	-0,9	-0,3	0,1
Хрватска	3,8	4,1	4,1	4,5	2,1	3,3	3,2	2,5	-5,6	-6,0	-5,9	-5,9
Малта	1,0	1,0	1,3	1,5	2,7	3,1	2,8	2,4	-10,4	-6,7	-6,5	-6,3
Турција	8,9	7,4	6,0	5,0	8,6	8,2	6,5	4,4	-5,2	-6,3	-6,5	-6,1

1) Годишен просек.

2) Процент од БДП.

Извор: World Economic Outlook, IMF, Washington D.C., April 2005

БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД

(реални стапки на раст, квартал во однос на ист квартал претходна година, 2000–2006)

		Земјоделство, лов, шумарство и рибарство	Вадење руди и камен, преработу- вачка индустрија и снабдување со ел. енергија, гас и вода	Градеж- ништво	Трговија на големо и трговија на мало	Хотели и ресторани	Сообраќај, складирање и врски	Финансиско посреду- вање, активности во врска со недвижен имот, изнајмување и импутирани станарини	Јавна управа и одбрана, социјална заштита, образо- вание, здравство и социјална работа	Импутиран и банкарс- ки услуги	Додадена вредност	Нето да- ноци на произ- водство	БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД
		А + Б	В + Г + Д	Ѓ	Е	Ж	З	С + И + Љ	Ј + К + Л + Н				
2000	I	2.4	16.3	4.1	37.7	-7.1	13.4	2.4	1.0	0.5	11.4	15.1	12.0
	II	3.6	17.1	-9.9	4.6	-14.8	11.1	2.5	1.3	0.8	5.6	9.0	6.1
	III	1.2	1.8	5.3	-8.7	-9.6	10.1	2.7	-0.8	1.9	0.6	3.9	1.0
	IV	-3.1	4.5	12.5	-12.7	-13.1	0.7	3.2	-1.1	3.7	-0.3	3.0	0.2
	00/99	1.0	9.4	2.6	3.0	-11.3	8.5	2.7	0.1	1.7	4.1	7.5	4.5
2001	I	-6.9	-2.8	0.7	-18.9	6.7	-4.8	3.0	-8.7	-6.9	-6.2	-6.9	-6.3
	II	-12.5	-4.7	-4.9	4.5	-7.1	-7.2	2.6	-5.1	-8.5	-3.8	-4.4	-3.9
	III	-13.3	-10.6	-22.9	4.4	-14.7	-11.1	1.4	0.8	-13.1	-6.2	-6.9	-6.4
	IV	-10.3	-0.5	-22.8	9.7	-0.1	-9.9	1.3	3.7	-13.5	-1.5	-2.2	-1.6
	01/00	-10.8	-4.6	-14.4	-0.8	-4.5	-8.3	2.1	-2.3	-10.5	-4.4	-5.1	-4.5
2002	I	-5.6	-10.1	-7.0	6.0	-1.0	-3.4	-2.8	10.0	-2.5	-1.8	1.1	-1.3
	II	-2.5	-3.5	0.7	4.6	16.1	-6.7	-4.1	4.7	1.7	-0.9	2.0	-0.4
	III	-1.6	-1.3	5.3	4.2	32.2	-0.5	-4.1	0.8	6.2	0.3	3.2	0.8
	IV	1.8	10.2	1.4	6.8	18.8	3.5	-3.7	-0.8	2.2	3.6	6.6	4.1
	02/01	-2.0	-0.8	0.6	5.4	16.7	-1.8	-3.7	3.5	1.8	0.4	3.3	0.9
2003 *	I	3.2	3.9	8.8	1.8	14.2	-2.7	-4.4	5.7	4.4	2.3	-0.5	1.8
	II	3.5	4.0	8.1	2.2	6.7	5.2	-3.7	6.5	-3.2	3.5	0.7	3.0
	III	6.5	15.0	13.8	1.1	11.1	0.5	-3.0	4.9	-4.3	5.9	3.1	5.4
	IV	6.2	-0.7	21.6	2.0	7.0	-0.9	-3.3	2.7	-1.6	1.7	-1.0	1.2
	03/02	4.8	5.0	13.3	1.8	9.6	0.4	-3.6	4.9	-1.2	3.3	0.6	2.8
2004*	I	4.5	0.7	2.7	13.3	-11.2	-7.6	11.5	0.0	10.4	3.4	3.4	3.4
	II	6.3	0.7	10.1	14.9	-8.4	-5.0	12.4	-0.4	13.2	4.8	4.8	4.8
	III	6.7	1.3	6.6	16.6	-14.2	-4.7	12.0	-1.3	13.7	4.6	4.6	4.6
	IV	7.3	-5.0	8.6	17.6	-10.7	-2.2	11.2	-0.8	12.6	3.4	3.4	3.4
	04/03	6.2	-0.8	7.4	15.7	-11.3	-4.8	11.8	-0.6	12.5	4.0	4.4	4.1
2005*	I	4.1	4.7	-9.7	5.9	3.9	6.4	0.2	0.5	-0.9	2.9	2.9	2.9
	II	3.6	13.0	-9.0	8.2	8.6	7.4	0.9	0.3	1.4	5.0	5.0	5.0
	III	2.8	5.9	-3.0	8.6	8.6	8.0	1.5	2.0	0.0	4.1	4.1	4.1
	IV	1.8	4.0	-0.2	8.7	4.9	3.0	2.9	3.4	11.1	3.8	3.8	3.8
	05/04	3.1	6.8	-5.0	7.9	6.6	6.1	1.4	1.5	2.9	4.0	4.0	4.0
2006	I	3.0	0.5	-2.4	6.2	4.1	8.3	1.5	1.5	4.1	2.6	2.6	2.6

* Претходни податоци

Извор: Државен завод за статистика.

БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД СПОРЕД ПРОИЗВОДНИОТ МЕТОД

Во милиони денари

По тековни цени

НКД	Назив	2000	2001	2002	2003	2004 ¹	Индекси 2004/2003
сектор							
A	Земјоделство, лов и шумарство	23.756	22.933	24.509	28.672	30.073	4,9
B	Рибарство	14	24	48	27	21	-22,2
B	Вадење на руди и камен	1.856	1.312	960	989	1.042	5,4
Г	Преработувачка индустрија	40.926	39.587	37.925	39.651	39.663	0,0
Д	Снабдување со електрична енергија, гас и вода	10.381	10.041	9.146	11.778	11.080	-5,9
Ѓ	Градежништво	13.361	11.801	11.893	13.537	14.736	8,9
Е	Трговија на големо и мало, поправка на моторни возила, мотоцикли и предмети за лична употреба и за домаќинствата	25.402	26.076	27.348	28.282	36.000	27,3
Ж	Хотели и ресторани	3.463	3.410	4.088	4.653	4.172	-10,3
З	Сообраќај, складирање и врски	21.261	21.694	20.610	21.062	20.642	-2,0
С	Финансиско посредување	7.342	7.420	7.427	6.110	7.510	22,9
И	Активности во врска со недвижен имот, изнајмување и деловни активности	7.466	8.304	8.168	8.453	8.853	4,7
Ј	Јавна управа и одбрана, задолжителна социјална заштита	14.333	14.445	16.145	16.984	17.874	5,2
К	Образование	8.266	8.048	8.688	9.436	9.913	5,1
Л	Здравство и социјална работа	8.987	8.690	9.361	9.897	9.650	-2,5
Љ	Други комунални, културни, општи и лични услужни активности	5.217	5.548	5.553	5.503	5.984	8,7
	Импутирани станарини	10.465	10.631	10.792	13.732	15.662	14,1
	Минус: импутирани банкарски услуги	5.153	4.738	4.160	3.797	4.720	24,3
A.	Додадена вредност по основни цени	197.344	195.230	198.592	214.969	228.155	6,1
Б.	Нето даноци на производство	39.045	38.611	45.378	36.516	37.101	1,6
A + Б	БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД	236.389	233.841	243.970	251.485	265.256	5,5

1) Претходни податоци

БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД СПОРЕД РАСХОДНИОТ МЕТОД

	Во милиони денари					Во %				
	2000	2001	2002	2003	2004	2000	2001	2002	2003	2004
БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД	236.389	233.841	243.970	251.486	265.257	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
(по тековни цени)										
Финална потрошувачка	218.986	221.771	242.795	243.853	261.723	92,6	94,8	99,5	97,0	98,7
Финална потрошувачка на домаќинствата	175.965	163.788	188.179	191.873	206.610	74,4	70,0	77,1	76,3	77,9
Финална јавна потрошувачка	43.021	57.983	54.616	51.980	55.112	18,2	24,8	22,4	20,7	20,8
Бруто-инвестиции	50.683	42.759	50.276	50.261	57.202	21,4	18,3	20,6	20,0	21,6
Инвестиции во основни средства	38.332	34.716	40.448	42.110	47.286	16,2	14,8	16,6	16,7	17,8
Пораст на залихи	12.351	8.043	9.828	8.151	9.916	5,2	3,4	4,0	3,2	3,7
Извоз на стоки и услуги	114.209	99.091	92.780	95.254	106.758	48,3	42,4	38,0	37,9	40,2
Извоз на стоки	87.161	78.625	71.994	73.800	82.635	36,9	33,6	29,5	29,3	31,2
Извоз на услуги	19.971	15.894	16.387	17.705	20.154	8,4	6,8	6,7	7,0	7,6
Набавки на нерезидентите во земјата	7.077	4.572	4.399	3.749	3.968	3,0	2,0	1,8	1,5	1,5
Увоз на стоки и услуги	147.489	129.780	141.881	137.882	160.426	62,4	55,5	58,2	54,8	60,5
Увоз на стоки	123.910	107.166	124.062	120.038	137.584	52,4	45,8	50,9	47,7	51,9
Увоз на услуги	23.579	22.614	17.819	17.844	22.842	10,0	9,7	7,3	7,1	8,6

Извор: Државен завод за статистика

ОСНОВНИ КРАТКОРОЧНИ ЕКОНОМСКИ ТРЕНДОВИ

Процентуална промена во однос на истиот период од претходната година, освен ако не е поинаку назначено

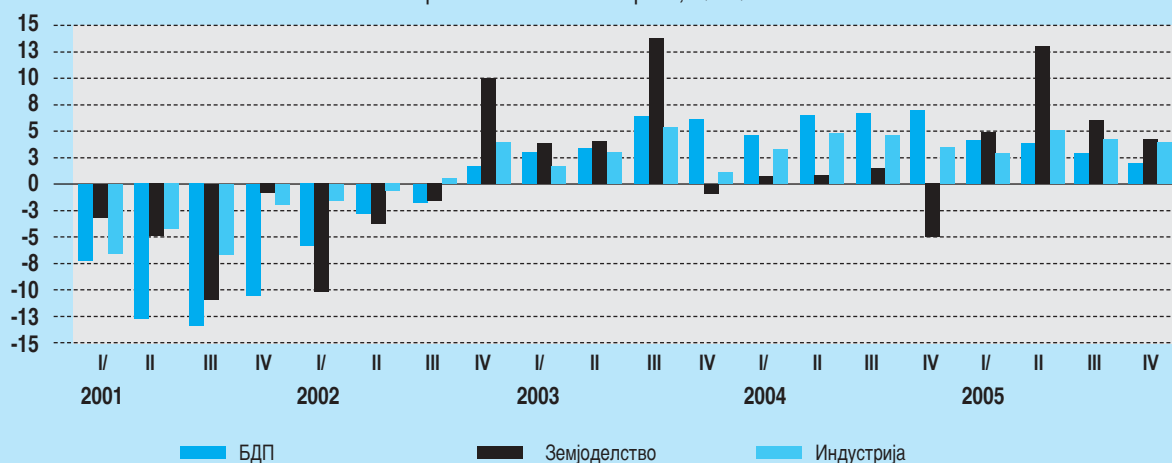
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2005				2006	
							K – 1	K – 2	K – 3	K – 4	K – 1	Април
РЕАЛЕН СЕКТОР												
Производство реални промени												
Бруто домашен производ	4,6	-4,5	0,9	2,8	4,1	4,0	2,9	5,0	4,1	3,8	2,6	
Индустриско производство	3,5	-3,1	-0,8	6,6	-2,1	7,0	4,8	13,0	6,0	4,1	0,5	-4,4
номинални промени												
Инвестиции во машини и опрема	20,8	-16,9	16,4	-7,7	4,9	4,9	5,7	4,8	-2,8	7,4	9,2	
Цени												
Трошоци на живот	5,8	5,5	1,8	1,2	-0,4	0,5	-0,4	0,9	0,9	0,8	2,7	3,2
Цени на производители на индустриски производи	8,9	2,0	-0,9	-0,3	0,9	3,2	1,9	2,3	4,5	3,8	5,6	4,4
Конкурентност на индустријата												
Продуктивност	6,0	0,5	3,0	13,1	3,9	2,5	12,5	5,9	-7,0	-1,5		
Трошоци за работна сила по единица производ	-4,7	-0,7	0,2	-10,3	0,7	-0,5	-7,2	-8,6	8,9	5,1		
Реални трошоци за работна сила по единица производ	-12,5	-2,7	1,1	-10,1	-0,4	-4,4	-20,6	-9,1	6,4	5,7		
Берзански цени на најважните извозни и увозни производи цени во САД\$												
Сурова нафта-брент	28,3	24,4	25,0	28,9	38,3	54,4	47,6	53,1	61,6	56,9	61,9	70,4
Јагнешко месо (ц/кг)	261,9	291,2	330,3	388,4	461,4	443,3	478,1	479,7	429,2	410,8	383,9	401,0
Никел	8.638,0	5.944,7	6.772,0	9.629,0	13.823,4	14.744,0	15.348,0	16.191,0	14.567,4	12.649,0	14.810,0	17.942,0
Бакар	1.813,0	1.578,3	1.559,0	1.779,0	2.866,0	3.679,0	3.268,0	3.379,0	3.756,6	4.302,0	4.940,0	6.388,0
Олово	45,4	47,6	45,3	51,5	88,7	97,6	97,8	100,4	89,2	104,9	124,2	117,0
Цинк	112,8	88,6	77,9	82,8	104,8	138,1	131,5	137,2	129,7	164,0	224,2	308,0
Ладно валани челични лимови	385,8	299,2	328,3	444,6	607,1	733,3	683,3	712,5	750,0	750,0	750,0	750,0
Топло валани челични лимови	295,8	216,5	246,7	320,2	502,5	633,3	583,3	612,5	650,0	650,0	650,0	650,0
НАДВОРЕШЕН СЕКТОР												
номинални промени на доларски вредности												
Извоз на стоки (ФОВ)	11,0	-12,7	-3,7	22,2	22,4	21,8	31,7	39	14,3	8,0	-6,5	1,1
Увоз на стоки (ЦИФ)	17,9	-19,4	16,3	15,3	25,9	10,1	13,8	24,6	8,8	-2,8	-6,4	1,4
Трговски биланс (милиони САД \$)	-771	-533	-849	-937	-1.230	1.187	-219,2	-380,0	-263,0	-326,6	-206,0	-140,5
Тековна сметка на Платниот биланс (милиони САД \$)	-236	-38	-324	-277	-415	-81,0	-21,4	-112,6	78,2	34,4	-18,5	
Промена во девизните резерви (милиони САД \$) „-“ значи намалување	235,6	62,0	-40,5	168,8	82,3	415,1	62,0	78,0	138,0	88,3	33,5	
Надворешен долг средно. долго. (крај на период во милиони САД \$)	1.438,0	1.444,0	1.571,0	1.771,0	1.957,0	2.168,3	1.961,0	1.994,2	1.980,0	2.168,3	2.008,2	2.065,3
Курсеви (просечен)												
денар/ЕУРО	60,73	60,91	60,98	61,26	61,34	61,30	61,40	61,37	61,22	61,19	61,23	61,16
денар/САД \$	65,89	68,04	64,73	54,30	49,41	49,2919	46,80	48,68	50,16	51,47	50,97	49,97

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2005				2006	
							K - 1	K - 2	K - 3	K - 4	K - 1	Април
ВЛАДИНИ ФИНАНСИИ												
номинални промени												
Приходи	22,5	-10,3	10,1	-7,4	5,8	7,5	-9,0	5,8	27,3	6,3	-6,1	22,6
Даночни приходи	22,1	-6,9	14,0	-9,6	6,8	4,8	-3,1	6,2	7,3	8,0	-0,3	16,3
ДДВ	75,2	-1,8	19,8	3,2	21,6	5,1	-5,9	4,4	10,4	10,7	-14,3	17,1
Расходи	12,7	27,0	-0,1	-13,8	0,3	6,1	5,6	0,6	6,2	10,9	10,0	1,8
Тековни расходи	1,8	31,9	17,2	-1,2	1,4	2,2	3,6	-0,5	3,7	1,6	11,2	4,6
Капитални расходи	94,5	28,3	11,8	-447,0	-3,4	47,4	42,2	11,4	32,7	85	5,4	-23,7
Салдо на централниот буџет (во милиони денари)	6.285	-12.490	7.343	-2.551	371	1.183,0	-1.005,0	357,0	3.593,0	-1.672,0	-1.275,0	870,0
Салдо на консолидираниот буџет (во милиони денари)	5.905	-13.171	-13.019	-2.596	7	-1.708,0	-1.035,0	750,0	3.501,0	-2.420,0	-441,0	952,0
МОНЕТАРЕН СЕКТОР												
номинални промени (крај на период)												
Нето девизни средства	73,8	57,6	-19,1	5,3	4,7	30,3	4,0	13,4	10,0	30,3	41,2	41,8
Кредити на приватен сектор	17,2	7,3	12,7	15,8	18,7	20,5	25,0	23,0	22,0	20,5	21,0	21,2
Готови пари во оптек	16,6	48,5	0,0	0,3	-0,1	2,0	2,0	0,5	1,3	2,0	3,7	2,6
M1	22,6	5,6	4,6	1,1	-1,1	7,5	6,5	3,8	6,0	7,5	3,8	8,7
M2	29,4	61,9	-7,0	15,9	15,1	16,0	23,4	14,5	14,1	16,0	14,9	15,2
M4	25,6	56,7		13,2	15,3	15,1	21,4	21,5	13,7	15,1	14,9	15,6
Однос на девизните резерви спрема M1	165,0	188,2	150,5	150,7	162,0	230,0	167,6	178,0	192,0	230,0	255,0	241,8
СОЦИЈАЛЕН СЕКТОР												
Пазар на работна сила												
Стапка на невработеност (АПС)	32,2	30,5	31,9	36,7	36,7	36,5	38,6	37,4	36,5	36,5	36,2	
Вкупно нововработени (крај на период)	101.996	90.308	110.401	79.921	112.013	147.965	27.845	63.873	102.114	147.965	40.433	50.617
Нововработени на неопределено време (крај на период)	63.987	63.346	74.341	49.661	63.538	85.033	16.801	36.212	59.363	85.033	22.258	26.900
Плати												
Номинални нето плати	5,5	3,5	6,9	4,8	4,0	4,5	3,0	2,2	2,2	3,6	6,6	6,9
Реални нето плати	-0,3	-1,9	5,0	3,6	4,4	2,0	3,4	2,0	1,3	2,8	3,8	3,9
Потрошувачка кошница	2,5	5,2	2,7	-0,7	-2,7	-1,2	-4,0	-3,3	0,5	-0,5		
Социјална заштита												
Број на пензионери (крај на период)	241.221	247.200	249.421	254.267	260.075	265.152	260.879	260.879	262.833	265.152	266.615	266.840
Број на домаќинства кои примаат социјална помош (крај на период)	77.309	80.160	82.673	64.453	66.940	66.485	69.667	69.667	68.517	66.485	67.629	
Број на лица кои примаат надомест за невработени (крај на период)	35.046	41.375	46.772	47.324	45.867	40.230	44.230	44.230	41.412	40.124	36.982	36.228

Извор: Државен завод за статистика, Народна банка на Македонија, Министерство за финансии, Министерство за труд и социјална политика, Агенција за вработување, World Development Prospects (Pink Sheets), пресметки на Министерството за финансии.

БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД

реални стапки на пораст, Q / Q - 4

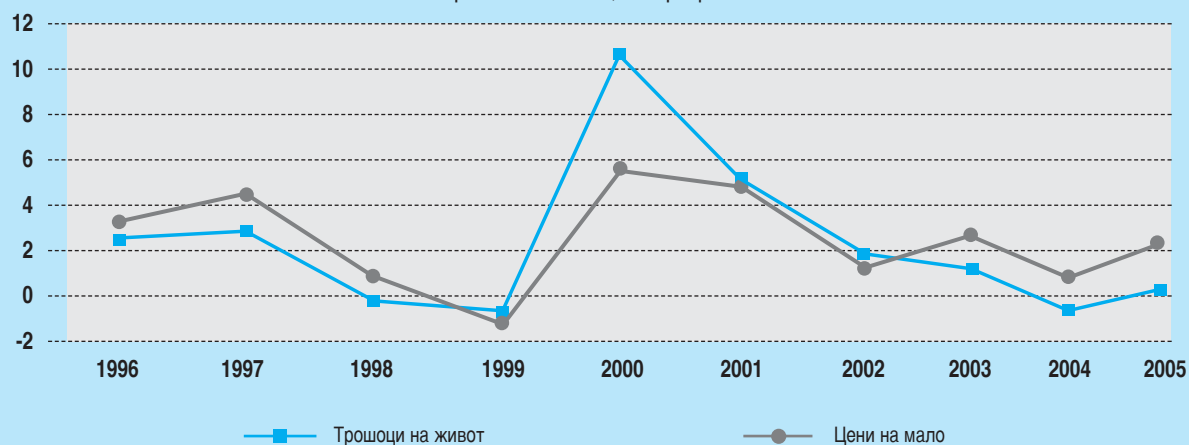

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004 ²⁾
Бруто домашен производ ¹⁾ во милиони САД \$	3.450	3.389	3.351	3.390	3.458	3.575	3.730	3.899	3.723	3.755	4.546	4.842
	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004 ²⁾
Бруто домашен производ ¹⁾ (по глава на жител) во САД \$	1.785	1.742	1.705	1.709	1.732	1.781	1.848	1.924	1.830	1.859	2.243	2.382

- 1) Пресметани по ПАРЕ методологија на ООН со која се врши конверзија со курс приспособен кон движењата на цените во националната економија. Притоа, како базен е земен курсот на САД\$ во однос на денарот во 1994 година и е извршена индексација со дефлаторот.
- 2) Претходни податоци

ИНФЛАЦИЈА

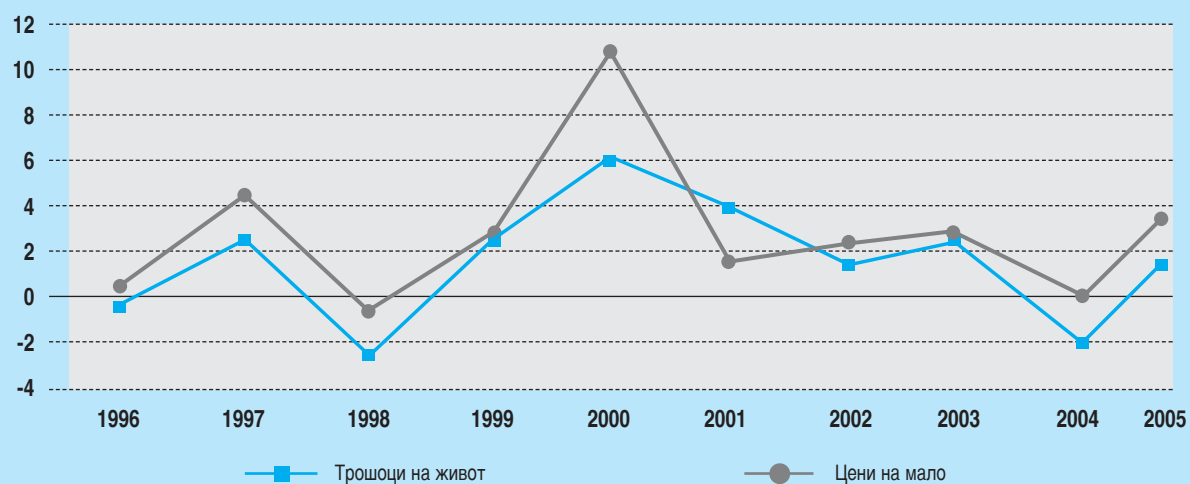
просечни стапки, во проценти

	просечни стапки во проценти									
	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Трошоци на живот	2.3	2.6	-0.1	-0.7	5.8	5.5	1.8	1.2	-0.4	0.5
Цени на мало	3.0	4.4	0.8	-1.1	10.6	5.2	1.4	2.4	0.9	2.1

	крај на година, во проценти									
	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Трошоци на живот	-0.7	2.7	-2.4	2.4	6.1	3.7	1.1	2.6	-1.9	1.2
Цени на мало	0.2	4.5	-1.0	2.3	10.8	1.2	2.2	2.9	-0.1	3.2

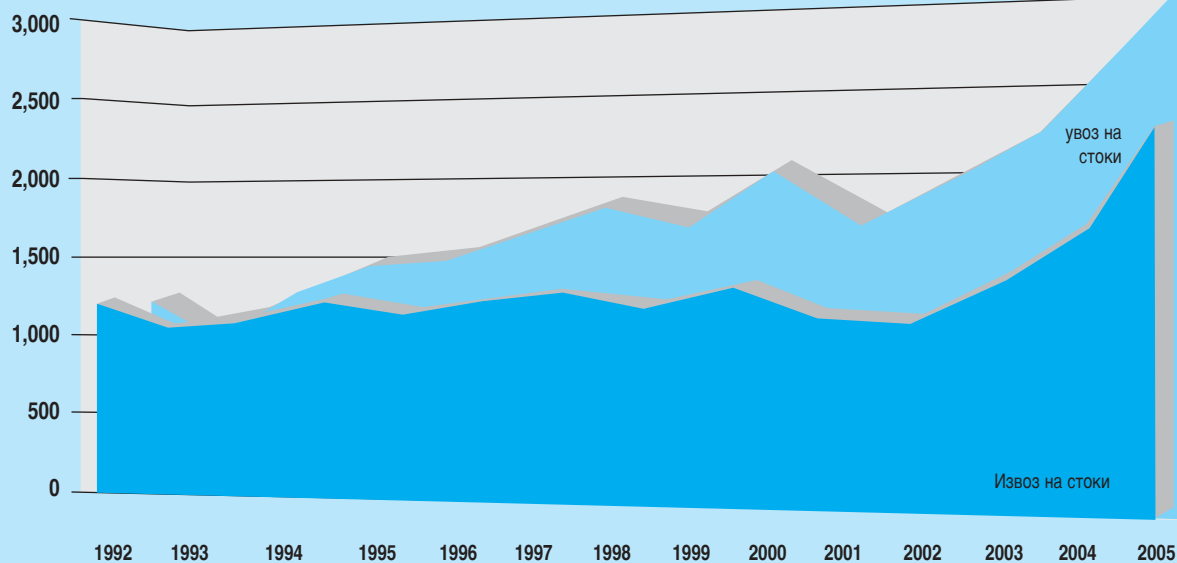
крај на година, во проценти

НАДВОРЕШНО - ТРГОВСКА РАЗМЕНА

во милиони САД \$

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Извоз на стоки	1,199	1,055	1,086	1,204	1,147	1,237	1,292	1,190	1,321	1,153	1,112	1,359	1,674	2,041
Увоз на стоки (FOB)	1,206	1,013	1,271	1,427	1,462	1,623	1,807	1,686	2,011	1,677	1,917	2,211	2,793	3,097
Салдо	-7	42	-185	-223	-315	-386	-515	-496	-690	-524	-805	-852	-1,119	-1,056

НАДВОРЕШНО - ТРГОВСКА РАЗМЕНА

			Вкупно			Германија			Србија и Црна Гора		
			Извоз	Увоз	Салдо	Извоз	Увоз	Салдо	Извоз	Увоз	Салдо
2000			1,322.6	2,093.8	-771.2	257.5	253.3	4.2	335.2	190.4	144.8
2001			1,155.0	1,687.6	-532.6	237.5	213.3	24.2	266.8	157.2	109.6
2002			1,115.5	1,995.2	-879.7	234.0	284.7	-50.7	246.4	185.2	61.2
2003			1,363.2	2,299.9	-936.7	278.3	303.8	-25.5	273.8	212.6	61.2
2004			1,675.9	2,931.6	-1,255.7	317.1	368.1	-51.0	347.6	249.7	97.9
2005			2,041.3	3,228.0	-1,186.7	364.2	335.0	29.2	459.4	264.1	195.3
2000	Q1		331.1	606.8	-275.7	66.1	80.9	-14.8	78.8	47.8	31.0
	Q2		317.7	481.0	-163.3	56.9	52.7	4.2	76.3	47.3	29.0
	Q3		345.1	470.6	-125.5	70.8	55.0	15.8	82.8	47.3	35.5
	Q4		328.7	535.4	-206.7	63.7	64.7	-1.0	97.3	48.0	49.3
2001	Q1		291.5	400.4	-108.9	69.0	52.8	16.2	62.3	34.9	27.4
	Q2		285.3	416.6	-131.3	52.9	59.0	-6.1	74.1	39.2	34.9
	Q3		295.7	378.9	-83.2	61.9	42.8	19.1	62.9	33.4	29.5
	Q4		282.5	491.7	-209.2	53.7	58.7	-5.0	67.5	49.7	17.8
2002	Q1		244.0	444.2	-200.2	60.9	56.4	4.5	47.2	38.2	9.0
	Q2		264.4	461.7	-197.3	54.0	70.5	-2.7	53.6	47.9	5.7
	Q3		289.1	497.1	-208.0	60.3	77.1	-10.4	55.8	47.9	7.9
	Q4		301.8	597.6	-295.8	57.0	89.2	-32.2	66.4	55.1	11.3
2003	Q1		293.7	531.7	-238.0	66.6	69.2	-2.6	47.2	50.4	-3.2
	Q2		355.8	580.9	-225.1	68.0	74.2	-6.2	76.4	54.8	21.6
	Q3		337.8	550.2	-212.4	72.0	71.0	1.0	74.7	53.5	21.2
	Q4		375.9	637.1	-261.2	71.7	89.4	-17.7	75.5	53.9	21.6
2004	Q1		366.1	616.9	-250.8	82.1	84.4	-2.3	57.9	48.2	9.7
	Q2		368.0	716.6	-348.6	63.4	90.3	-26.9	84.4	63.7	20.7
	Q3		443.4	708.3	-264.9	78.5	83.1	-4.6	97.5	68.1	29.4
	Q4		498.4	889.8	-391.4	93.1	110.3	-17.2	107.8	69.7	38.1
2005	Q1		482.0	701.2	-219.2	112.0	73.7	38.3	75.0	58.8	16.2
	Q2		512.7	892.6	-379.9	80.7	90.6	-9.9	123.2	71.2	52.0
	Q3		507.9	769.0	-261.1	84.9	79.2	5.7	128.9	66.9	62.0
	Q4		538.7	865.2	-326.5	86.6	91.5	-4.9	132.3	67.2	65.1
2006	Q1		450.5	676.0	-225.5	87.3	73.6	13.7	88.2	47.1	41.1
2004	I		102.5	176.7	-74.2	27.3	21.8	5.5	14.5	11.2	3.3
	II		132.0	199.6	-67.6	28.0	32.8	-4.8	20.0	17.0	3.0
	III		131.6	240.6	-109.0	26.8	29.8	-3.0	23.4	20.0	3.4
	IV		125.2	238.4	-113.2	22.3	27.6	-5.3	26.4	22.5	3.9
	V		118.2	224.3	-106.1	19.7	29.2	-9.5	27.9	22.6	5.3
	VI		124.6	253.9	-129.3	21.4	33.5	-12.1	30.1	18.6	11.5
	VII		155.8	253.4	-97.6	31.6	32.4	-0.8	31.2	20.2	11.0
	VIII		137.6	223.5	-85.9	25.0	25.4	-0.4	34.1	28.0	6.1
	IX		150.0	231.4	-81.4	21.9	25.3	-3.4	32.2	19.9	12.3
	X		158.2	257.9	-99.7	24.6	32.2	-7.6	33.4	21.7	11.7
	XI		154.0	295.2	-141.2	26.9	34.9	-8.0	33.0	21.4	11.6
	XII		186.2	336.7	-150.5	41.6	43.2	-1.6	41.4	26.6	14.8
2005	I		147.9	209.9	-62.0	43.3	21.7	21.6	19.0	15.8	3.2
	II		156.6	224.0	-67.4	35.5	25.7	9.8	22.4	16.7	5.7
	III		177.5	267.3	-89.8	33.2	26.3	6.9	33.6	26.3	7.3
	IV		174.5	312.7	-138.2	29.5	25.7	3.8	38.8	30.2	8.6
	V		179.1	284.6	-105.5	23.1	31.2	-8.1	42.8	19.0	23.8
	VI		159.1	295.3	-136.2	28.1	33.7	-5.6	41.6	22.0	19.6
	VII		184.5	256.8	-72.3	35.8	28.2	7.6	41.7	18.5	23.2
	VIII		146.8	239.5	-92.7	22.8	26.5	-3.7	42.3	21.6	20.7
	IX		176.6	272.7	-96.1	26.3	24.5	1.8	44.9	26.8	18.1
	X		191.4	283.7	-92.3	28.3	30.6	-2.3	50.7	24.5	26.2
	XI		171.7	280.9	-109.2	25.5	29.2	-3.7	42.5	20.1	22.4
	XII		175.6	300.6	-125.0	32.8	31.7	1.1	39.1	22.6	16.5
2006	I		122.8	188.7	-65.9	26.4	20.8	5.6	22.5	12.1	10.4
	II		147.8	188.4	-40.6	29.1	23.6	5.5	29.3	13.3	16.0
	III		179.9	299.0	-119.1	31.8	29.2	2.6	36.4	21.7	14.7
	IV		176.4	317.0	-140.6	29.2	28.0	1.2	41.2	19.8	21.4

во милиони САД \$

САД			Италија			Грција			Русија		
Извоз	Увоз	Салдо	Извоз	Увоз	Салдо	Извоз	Увоз	Салдо	Извоз	Увоз	Салдо
165.6	83.0	82.6	90.8	111.1	-20.3	84.1	201.5	-117.4	10.3	191.8	-181.5
99.7	51.5	48.2	88.7	107.7	-19.0	101.4	184.0	-82.6	13.9	139.4	-125.5
77.4	58.7	18.7	81.9	118.6	-36.7	116.9	237.9	-121.0	14.4	125.4	-111.0
72.8	56.2	16.6	95.4	122.5	-27.1	179.8	300.2	-120.4	13.7	177.8	-164.1
71.9	47.7	24.2	134.4	163.6	-29.2	228.8	277.9	-49.1	19.7	265.4	-245.7
44.0	45.0	-1.0	169.5	185.2	-15.7	312.9	296.8	22.1	21.4	418.6	-397.2
49.6	16.3	33.3	25.4	29.4	-4.0	19.7	43.1	-23.4	2.6	60.8	-58.2
48.6	16.5	32.1	27.4	29.3	-1.9	18.4	42.3	-23.9	2.7	38.6	-35.9
37.5	23.4	14.1	18.1	25.4	-7.3	23.5	55.3	-31.8	2.1	33.2	-31.1
29.9	26.8	3.1	19.9	27.0	-7.1	22.5	60.8	-38.3	2.9	59.2	-56.3
28.4	13.4	15.0	24.0	19.2	4.8	21.2	40.2	-19.0	2.8	53.4	-50.6
23.4	15.6	7.8	21.4	23.3	-1.9	24.3	38.7	-14.4	3.7	31.7	-28.0
26.9	11.7	15.2	24.3	29.5	-5.2	30.6	51.1	-20.5	3.3	26.9	-23.6
21.0	10.8	10.2	19.0	35.7	-16.7	25.3	54.0	-28.7	4.1	27.4	-23.3
18.0	18.2	-0.2	26.7	24.6	2.1	19.2	46.0	-26.8	3.4	49.4	-46.0
18.9	15.6	3.3	25.1	26.2	-1.1	27.6	49.4	-21.8	3.6	22.3	-18.7
16.5	10.7	5.8	21.2	29.4	-8.2	30.3	52.2	-21.9	3.5	13.3	-9.8
24.6	13.9	10.7	18.7	32.2	-13.5	35.6	56.3	-20.7	3.0	61.1	-58.1
16.7	13.8	2.9	26.9	21.6	5.3	35.1	98.4	-63.3	2.5	25.1	-22.6
13.8	19.1	-5.3	26.5	34.3	-7.8	52.1	76.4	-24.3	3.6	34.6	-31.0
16.0	11.1	4.9	21.6	29.3	-7.7	43.7	56.7	-13.0	3.4	53.5	-50.1
26.3	12.2	14.1	20.4	37.3	-16.9	48.9	68.7	-19.8	4.2	64.6	-60.4
14.8	13.4	1.4	24.5	26.3	-1.8	52.7	59.4	-6.7	3.9	63.1	-59.2
14.1	11.6	2.5	29.1	45.4	-16.3	55.1	73.6	-18.5	4.7	47.9	-43.2
23.4	11.1	12.3	38.5	43.0	-4.5	54.6	69.9	-15.3	5.5	74.5	-69.0
19.6	11.6	8.0	42.3	48.9	-6.6	66.4	75.0	-8.6	5.6	79.9	-74.3
7.5	13.7	-6.2	43.6	37.2	6.4	74.2	66.3	7.9	5.3	77.4	-72.1
11.9	12.2	-0.3	39.9	47.6	-7.7	80.8	79.2	1.6	5.1	99.9	-94.8
15.5	9.0	6.5	45.7	48.3	-2.6	81.1	72.2	8.9	5.3	113.0	-107.7
9.1	10.1	-1.0	40.3	52.1	-11.8	76.8	79.1	3.7	5.7	128.3	-122.6
6.5	8.3	-1.8	52.7	40.7	12.0	59.9	61.8	-1.9	6.0	137.5	-131.5
6.4	5.3	1.1	5.8	7.6	-1.8	12.5	17.7	-5.2	1.4	21.8	-20.4
4.6	3.8	0.8	8.0	9.9	-1.9	17.8	21.0	-3.2	1.2	17.3	-16.1
3.8	4.3	-0.5	10.7	8.8	1.9	22.4	20.7	1.7	1.3	24.0	-22.7
3.6	4.6	-1.0	12.0	13.8	-1.8	19.9	23.0	-3.1	1.7	27.3	-25.6
4.5	3.6	0.9	7.8	14.7	-6.9	17.1	24.8	-7.7	1.7	2.2	-0.5
6.0	3.4	2.6	9.3	16.9	-7.6	18.1	25.8	-7.7	1.3	18.4	-17.1
7.9	3.2	4.7	13.3	19.5	-6.2	21.2	29.3	-8.1	1.8	22.7	-20.9
6.0	3.5	2.5	13.1	11.0	2.1	13.7	17.5	-3.8	1.9	29.6	-27.7
9.5	4.4	5.1	12.1	12.5	-0.4	19.7	23.1	-3.4	1.8	22.2	-20.4
8.0	3.5	4.5	12.4	14.7	-2.3	21.6	23.4	-1.8	1.8	26.4	-24.6
4.4	4.6	-0.2	12.9	15.1	-2.2	23.7	25.0	-1.3	2.2	25.5	-23.3
7.2	3.5	3.7	17.0	19.1	-2.1	21.1	26.6	-5.5	1.6	28.0	-26.4
3.1	4.5	-1.4	12.3	9.6	2.7	20.2	18.6	1.6	1.0	25.9	-24.9
1.8	5.7	-3.9	13.8	10.2	3.6	26.8	21.0	5.8	1.7	23.4	-21.7
2.6	3.5	-0.9	17.5	17.4	0.1	27.2	26.7	0.5	2.6	28.1	-25.5
3.5	4.2	-0.7	10.3	7.9	2.4	31.8	29.7	2.1	1.5	33.5	-32.0
4.4	3.7	0.7	16.9	20.2	-3.3	23.9	25.3	-1.4	1.9	22.4	-20.5
4.0	4.3	-0.3	12.7	19.5	-6.8	25.1	24.2	0.9	1.7	44.0	-42.3
6.0	3.0	3.0	20.4	18.6	1.8	34.4	27.2	7.2	1.7	28.9	-27.2
4.5	3.0	1.5	10.8	14.8	-4.0	19.9	19.8	0.1	1.9	37.4	-35.5
5.0	3.0	2.0	14.5	14.9	-0.4	26.8	25.2	1.6	1.7	46.7	-45.0
4.1	2.7	1.4	14.8	16.8	-2.0	27.7	23.7	4.0	1.7	53.4	-51.7
3.0	3.7	-0.7	12.8	15.0	-2.2	25.5	25.8	-0.3	1.6	40.3	-38.7
2.0	3.7	-1.7	12.7	20.3	-7.6	23.6	29.6	-6.0	2.4	34.6	-32.2
2.7	3.4	-0.7	14.7	10.6	4.1	16.1	17.3	-1.2	1.8	47.3	-45.5
2.4	2.0	0.4	17.4	13.5	3.9	18.2	18.2	0.0	2.2	39.6	-37.4
1.4	2.9	-1.5	20.6	16.6	4.0	25.6	26.3	-0.7	2.0	50.6	-48.6
1.5	2.4	-0.9	19.9	14.4	5.5	24.7	25.7	-1.0	1.8	33.4	-31.6

КРАТКОРОЧНИ ЕКОНОМСКИ ДВИЖЕЊА

АПРИЛ 2006 ГОДИНА

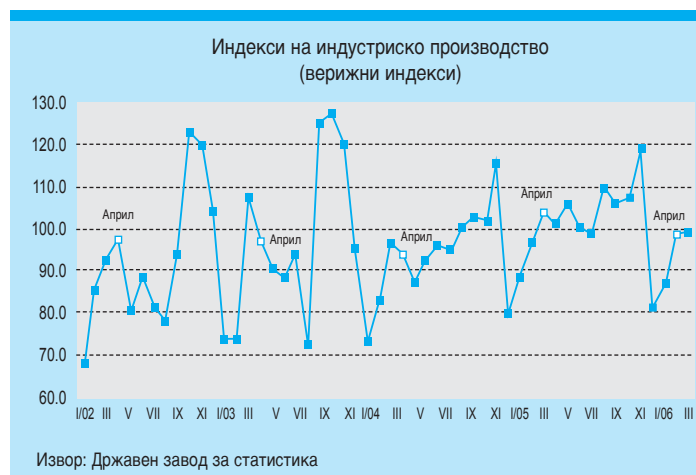
РЕЗИМЕ НА НАЈВАЖНИТЕ КРАТКОРОЧНИ ЕКОНОМСКИ ДВИЖЕЊА ВО АПРИЛ 2006 ГОДИНА

- Пораст на индустриското производство за 0,6% на месечна основа, при истовремен пад на годишна основа од 4,4%;
- Месечен пораст на трошоците на живот од 0,3%, со што просечната стапка на инфлација на годишна основа достигна 2,9%;
- Намалување на извозот на стоки во периодот јануари–април за 4,5% на годишна основа, и зголемување на увозот за 2,2%;
- Дефицитот во надворешно–трговската размена во првите четири месеци е повисок за 51.9 милиони САД долари и истиот достигна 409.1 милиони долари;
- Зголемување на надворешниот долг за 57 милиони САД долари на месечна основа, при што истиот достигна износ од 2.065 милиони долари;
- Дефицит во Централниот Буџет во висина од 405 милиони денари, додека консолидираниот буџет забележа суфицит од 510 милиони денари;
- Бруто девизните резерви на крајот на април 2006 година достигнаа ниво од 1.472 милиони долари и на месечна основа се повисоки за 72 милиони долари;
- На крајот на април 2006 година бројот на регистрирани невработени лица изнесуваше 357.556, и е за 0,4% пониско ниво во однос на претходниот месец, а на годишно ниво бројот на невработени е намален за 27.782 лица или за 7,2%.

1. РЕАЛЕН СЕКТОР

1.1. Индустриско производство

По минималниот пораст на индустриското производство во првиот квартал од годината од само 0,5% на годишна основа, во април 2006 година повторно се присутни негативните движења во индустријата, кои се рефлектираа во незначително зголемување на индустриското производство од само 0,6% на месечна основа, односно пад на индустриската активност од 4,4% во споредба со април 2005 година. Во споредба со просечното производство од 2003 година, индустријата во април 2006 година бележи пораст од 2,4%.

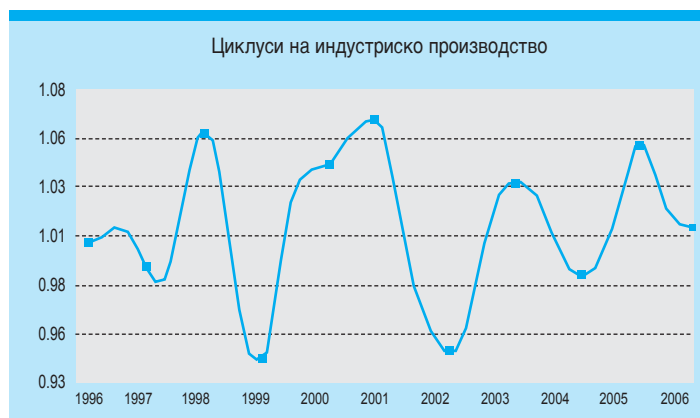
Анализата на индексот на физичкиот обем на индустриското производство на месечна основа укажува на констатацијата дека слабите априлски резултати се должат главно на намалувањето на производството во четири индустриски гранки и тоа текстилната индустрија (пад од околу 13%), нафтната индустрија (пад од дури 57%), производството на метални производи (пад од 10%), како и производството на електрична енергија, каде намалувањето на месечна основа изнесуваше 21%. Овие четири индустриски гранки имаа негативен придонес од речиси 8 процентни поени во месечниот индекс.

Од сите овие гранки, најкарактеристично е преполнувањето на активноста во делот на производството на нафтени деривати, кое е резултат на активностите за ремонт во одделни делови на единствената македонска компанија во оваа гранка, односно А.Д. ОКТА – Скопје. Веќе од следниот месец, се очекува нормализирање на состојбите во оваа индустриска гранка.

Во исто време, речиси идентично движење имаше и индексот на десезонираното индустриско производство, кое веќе втор месец по ред, иако минимално, сепак покажува позитивни резултати, овој пат за 0,6% на месечна основа.

Варијациите во динамиката на индустриското производство придонесоа за намалување на индексот на кумулативна основа, при што во периодот јануари–април 2006 година, индексот е понизок за 0,9%, што претставува намалување од 1,4 процентни поени во споредба со кварталното остварување. Ваквите резултати се далеку од проекциите, кои предвидуваа пораст на индустриското производство од од 5% за целата 2006 година. Оттука, за достигнување на проекциите, ќе биде потребно значително забрзување на економската активност во втората половина од годината. Надеж за ваков развој на настаните даваат и податоците за циклусот на индустриско производство.

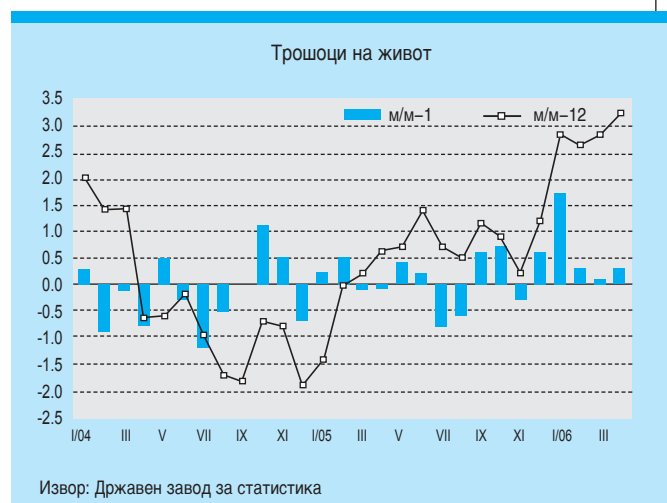

сот на индустриското производство, кои покажуваат дека индустријата веќе го достигна негативниот дел од циклусот, по што во наредните месеци, а особено во последниот квартал, се очекува интензивирање на активноста.

1.2. Цени

Трендот на умерен пораст на трошоците на живот на месечна основа (со исклучок на еднократното високо зголемување на цените на почетокот на годината) продолжи и во април 2006 година, евидентирано преку зголемување на месечната стапка на инфлација од 0,3% во споредба со март истата година. На тој начин, во периодот јануари–април 2006 година, просечната стапка на инфлација забележа благо зголемување и достигна ниво од 2,9%. Споредено со април минатата година, трошоците на живот бележат зголемување од 3,2%, како највисоко ниво во изминатите 4 години.

На месечна основа, минималниот пораст на трошоците на живот во основа беше детерминиран од движењата на цените кај неколку групи на производи, во прв ред кај прехранбените производи и нафтените деривати. Имено, во април 2006 година, под влијание на сезонските ефекти кои вообичаено се присутни во овој дел од годината, дојде до зголемување на цените на овошјето и зеленчукот за 1,5%, односно 2,9% во споредба со претходниот месец. Ваквите движења придонесоа за прв пат по 2002 година, трошоците за живот во делот на исхраната да забележат позитивна вредност, односно зголемување на месечна основа (2,7% во споредба со април 2005 година).

Освен прехранбените производи, свое влијание врз движењето на априлскиот индекс имаа и Одлуките на регулаторната комисија за енергетика, за зголемување на рафинериските и малопродажните цени на нафтните деривати на 3 и 17 Април 2006 година, согласно движењето на цените на суровата нафта и нафтните деривати на светскиот пазар. На тој начин, малопродажните цени на нафтните деривати во просек се зголемија за 1,66%, односно за 3,94% соодветно. Имајќи ја предвид промената во делот на статистичкото снимање на цените¹, двете зголемувања на цените се опфатени во априлскиот индекс, односно имаа одредено влијание врз порастот на вкупниот индекс. Кај останатите групи на производи не е евидентирана позначителна промена на ценовното ниво.

На кумулативна основа, во периодот јануари–април 2006 година, просечната стапка на инфлација достигна 2,9%, како највисоко ниво по мај 2002 година. И во овој случај, детерминанти на високиот пораст се споменатите групи на производи, надополнети со групата тутун и пијалаци, каде всушност е регистриран највисокиот пораст на кумулативна основа од дури 17,6% (мерено според трошоците на живот)². Од останатите групи на производи, позначителен пораст е евидентиран во делот на производите за храна и безалкохолни пијалаци (1,7%), здравје (1,5%) и сообраќај (8,2%), додека намалување на трошоците е евидентирано кај производите за облека и обувки (-0,3%), и комуникации (-4,6%).

Во рамките на самиот индекс на трошоците на живот, во периодот јануари–април 2006 година, пораст е евидентиран и кај стоките и кај услугите, кои во овој период се повисоки за 3,3%, односно 0,9% соодветно.

Цените на производителите на индустриски производи во април 2006 година се повисоки за 0,8% на месечна основа, што се должи на повисоките цени на производителите во преработувачката индустрија и во секторот вадење руди и камен за 1% и 0,7%, соодветно. Притоа, во рамки на преработувачката индустрија, најголем пораст е забележан кај цените на производителите на основни метали (за 4,4%) и на нафтени деривати (за 4,2%, во согласност со одлуките на Регулаторната комисија за енергетика). На годишна основа, цените на производителите на индустриски производи се повисоки за 4,4%. Во просек, во првите четири месеци од 2006 година цените на производителите на индустриски производи бележат пораст од 5,3%, што

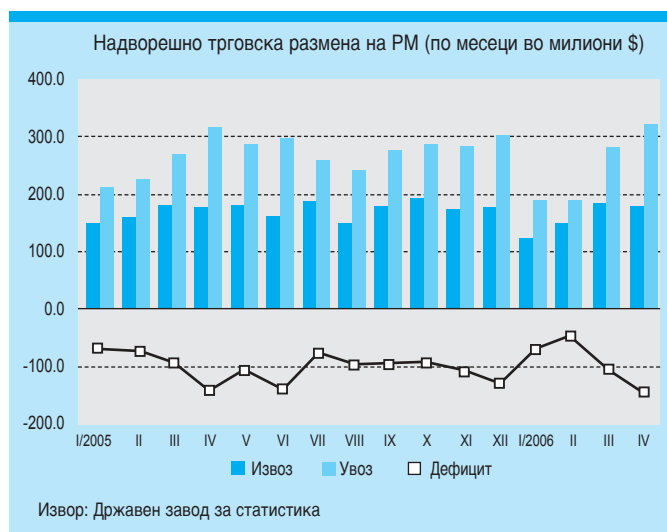
главно се должи на зголемените цени на производителите во преработувачката индустрија (6%). Притоа, највисок пораст е забележан кај цените на производителите на нафтени деривати (35,9%) и на тутунски производи (18,7%). Во секторот вадење руди и камен, регистриран е просечен пораст на цените од 4,5%, додека во секторот снабдување со електрична енергија, гас и вода цените се непроменети.

Вредноста на потрошувачка кошница за исхрана и пијалаци за едно четиричелно домаќинство за 2006 година, пресметена врз основа на цените на мало изнесува 10.412 денари и во однос на претходниот месец е повисока за 0,6%.

2. НАДВОРЕШЕН СЕКТОР

2.1. Надворешно-трговска размена

Надворешно-трговската размена на Република Македонија во април 2006 година забележа пораст од 3% на месечна основа, што се должи пред се на зголемените резултати од увозната активност за 6%, како и намалената извозна активност за 1,9%. Високиот увоз од околу 317 милиони САД долари во април, резултираше врз зголемување и на трговскиот дефицит кој изнесува 140.5 милиони долари и е поголем за 21.4 милиони долари од мартовскиот дефицит, со што и месечната покриеност на увозот со извоз е намалена за 10,4 процентни поени и изнесува 56,4%.

1) Почнувајќи од јануари 2006 година, статистичкото снимање на цените на нафтните деривати се врши од 26-ти претходниот месец до 25-ти во тековниот месец, со цел да се опфатат повеќекратните промени на цените во текот на месецот.

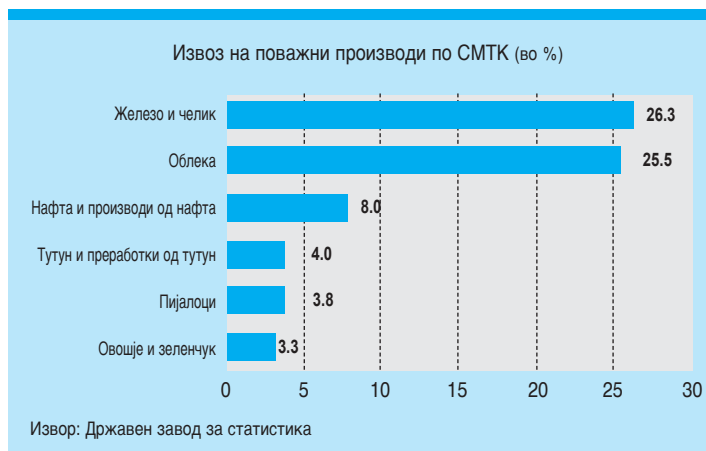
2) Согласно COICOP класификацијата (Classification of Individual Consumption by Purpose), на тутунските производи на кумулативна основа бележат пораст од 36,9%.

Анализирано на годишно ниво, кумулативното намалување на извозот на стоки во првите четири месеци од 2006 година изнесува 4,5% во споредба со истиот период од 2005 година. Истовремено, зголемениот увоз за 2,2% резултираше во зголемување на дефицитот во размената со странство за 51,9 милиони долари, при што истиот достигна ниво од 409 милиони долари. Степенот на покриеност на увозот со извоз на стоки на годишно ниво изнесува 60,5%.

Намалувањето на извозот на стоки во првите четири месеци од 2006 година (во споредба со истиот период лани), се должи пред сè на намалениот извоз кај носечките извозни гранки, и тоа кај железото и челикот за околу 42,2 милиони долари (20,4%), кај тутунот и преработките од тутун за 10 милиони долари (27,9%), кај облеката за 4,5 милиони долари (2,8%) и кај извозот на обувки за 2,6 милиони долари или 15,5%.

Наспроти ваквите движења, во делот на сировините зголемен е извозот на метална руда и отпадаци за 11.4 милиони долари или 242,9%, потоа зголемување забележа извозот на нафта и производи од нафта за 11.2 милиони долари или 28,8%, извозот на пијалаци за 3,5 милиони долари или 17,4%, како и извозот на овошје и зеленчук за 3,2 милиони долари или 18,8%.

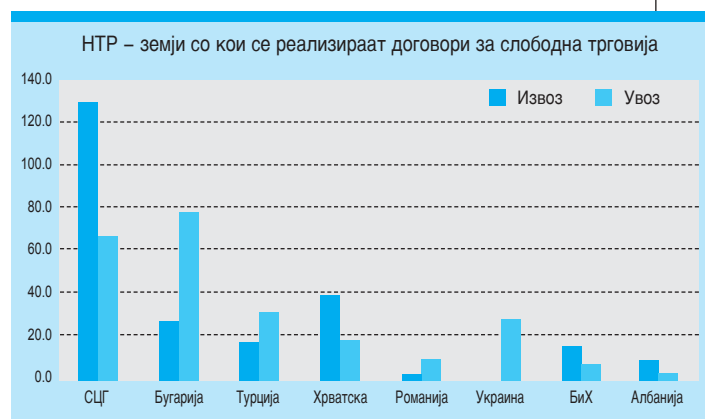
Најголеми извозни групи производи во првите четири месеци од 2006 година се: железо и челик (165 милиони долари), облека (161.2 милиони), нафта и производи од нафта (50 милиони), тутун и преработки од тутун (25.3 милиони), пијалаци (23.7 милиони), овошје и зеленчук (20.4 милиони долари). Овие шест групи производи сочинуваат 70,9% од вкупниот извоз на државата.

Во периодот јануари–април 2006 година, 56,5% од вкупно извезените стоки се пласирани на пазарот на ЕУ, додека од истиот пазар се увезени 42,2% од

вкупно увезените стоки во Република Македонија. Ваквите движења покажуваат намалување на извозот на стоки во ЕУ за 8,6%, односно на увозот за 1,8%.

Србија и Црна Гора, Германија, Грција, Италија, Хрватска и Бугарија се наши најголеми партнери, чие учество во вкупниот извоз изнесува 75%. На страната на увозот, 17,2% од вкупно увезените стоки (според СМТК) отпаѓа на нафта и производи од нафта, на текстилни предива отпаѓаат 8,8%, на железо и челик 6,6%, на друмски возила 5,6%, електрична енергија 3,8%, електричните машини и делови 2,5%. Околу 24% од трговскиот дефицит на земјата во анализираниот период е остварен во трговската размена со Бугарија, Турција, Романија и Украина.

Анализата на валутната структура на надворешно–трговската размена на Република Македонија во првите четири месеци од 2006 година покажува намалување на извозот реализиран во евра за 6.5 милиони евра, односно 1,7%, а на увозот зголемување за 9.5 милиони евра, односно 1,7%.

Истовремено, како резултат на размената со нови пазари, извозот на „доларскиот“ пазар, бележи зголемување за 18.8 милиони долари или 13,4%, односно на увозот за 61.8 милиони долари или 22,7%.

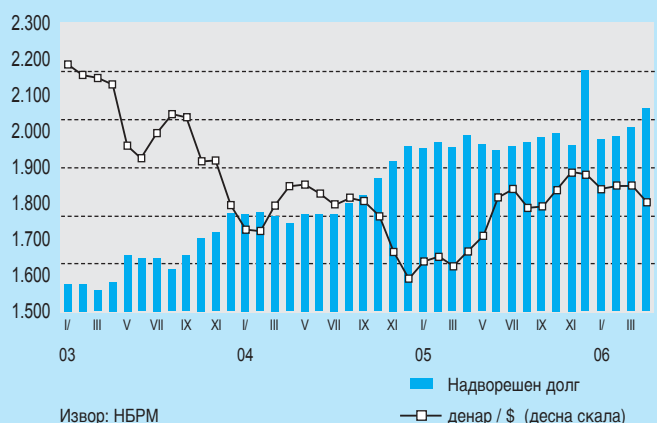
Во анализираниот период, спротивно на остварените резултати од извозот изразени во доларска вредност, македонскиот извоз на стоки изразен во денарска противвредност забележа зголемување од 3,5%.

Делот од дефицитот што е остварен во евра се зголеми за околу 16 милиони долари (или за 9,3%), а дефицитот остварен во размената со долари во износ од околу 43 милиони долари (или 32,4%), што резултираше со зголемување на вкупниот дефицит изразен во денари за околу 23,9%.

2.2 Надворешен долг

На крајот на април 2006 година, надворешниот долг на Република Македонија врз основа на долгорочни кредити и заеми изнесуваше 2.065 милиони САД долари, и во однос на март истата година beleжи зголемување од 57 милиони долари. Месечното зголемување на долгот, при идентични износи на користени странски кредити и отплати на главница на долгот, во најголем дел се должи на остварените курсни разлики.

Движење на надворешниот долг и курсот на САД\$

Во структурата на долгот по кредитори и во овој месец нема некои поместувања, и понатаму учеството на мултилатералните кредитори, изнесува повеќе од една половина (53.1%), од кои најголем дел се ИДА, ИБРД, ЕИБ и ЕУ. Билатералните кредитори учествуваат со 9,8%, додека приватните кредитори со 37,1%, од кои 24,5% се по основ на еврообврзници.

Во текот на април, а врз основа на долгорочни кредити и заеми, повлечени се средства во износ од 8.6 милиони долари. Од мултилатералните кредитори користени се 4.3 милиони долари, од кои најголем дел од ИБРД, ИДА, ЦЕДБ, ЕБРД. Остатокот на средства се повлечени од билатерални кредитори (1.9 милиони) и од приватните кредитори (2.4 милиони). За првите четири месеци од оваа година повлечени се средства во висина од 59.1 милиони долари, од кои 42.9 од приватни кредитори.

Во април склучени се нови кредити во висина од 6.7 милиони долари, и сите се склучени со приватните кредитори. Кумулативно, за првите четири месеци склучени се 88.1 милиони долари, од кои 56.8 милиони долари со приватни банки и финансиски институции и со нефинансиски приватен сектор.

Редовното и навремено сервисирање на обврските кон странство продолжи и во април, при што от-

платени се 10.9 милиони долари, од кои 8.6 милиони долари главница. Од вкупните обврски спрема странство 7.7 милиони долари се платени спрема мултилатералните кредитори (ЕИБ, ИДА, ММФ, ИБРД), а остатокот од 3.2 милиони долари, спрема приватни банки, финансиски институции и нефинансиски приватен сектор. Кумулативно, за првите четири месеци сервисирани се 290.5 милиони долари, од кои 269.6 милиони долари главница. Од вкупните обврски 251.5 милиони долари се платени спрема приватни кредитори, од кои 227,5 спрема Лондонскиот клуб.

Користење на кредити и сервисирање на долгот

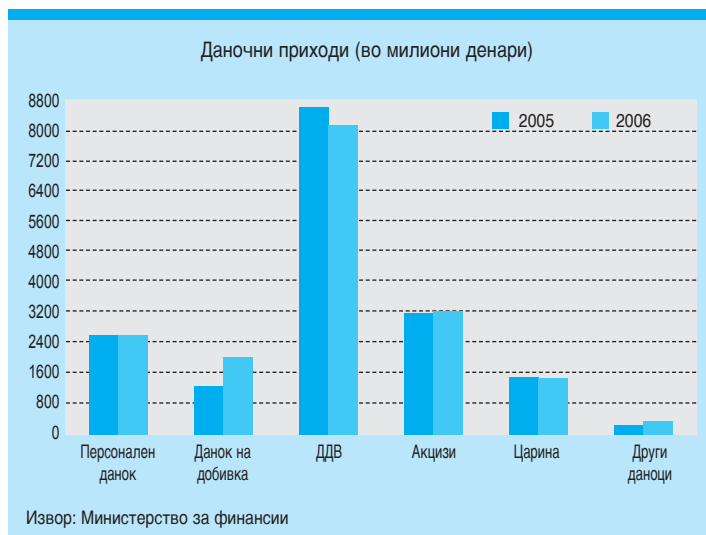
Согласно Планот на отплата на НБРМ за периодот мај – декември 2006 година, достасуваат за плаќање 209.9 милиони долари обврски спрема странство, од кои 154.3 милиони долари главница.

Состојбата на краткорочниот долг на крајот на април 2006 година изнесуваше 106.7 милиони долари и во целост се однесува на приватниот сектор. Во споредба со март, краткорочниот долг на Република Македонија е зголемен за 13.2 милиони долари, што се должи на повисокиот износ на користени кредити од отплатите на обврските. Во текот на април користени се краткорочни финансиски кредити во износ од 17.2 милиони долари, а отплатени се обврски во износ од 0.1 милиони долари. За првите четири месеци повлечени се вкупно 28.1 милиони долари, а отплатени се обврски во висина од 20.4 милиони долари.

3. ФИСКАЛЕН СЕКТОР

Во периодот јануари–април 2006 година, вкупните приходи на Централниот буџет се остварени во износ од 19.101 милион денари, што претставува повисоко остварување за 4,5% во однос на истиот период од минатата година. Поголемото остварување на вкупните приходи, пред сè, се должи на зголемувањето евидентирано кај најголем дел од одделни-

те категории на даночни приходи, со исклучок на приходите од данокот на додадена вредност и приходите од царини. Даночните приходи во првите четири месеци од 2006 година се реализирани во износ од 17.780 милиони денари, што претставува зголемување од 2,6% во однос на остварените даночни приходи во истиот период во 2005 година.

Во првите четири месеци од оваа година, учеството на данокот на додадена вредност во вкупните даночни приходи изнесува 45,2% односно учеството на ДДВ заедно со акцизите изнесува 63,3%. Од данокот на додадена вредност наплатени се приходи во висина од 8.040 милиони денари, што претставува помало остварување за 5,7% односно за 484 милиони денари помалку во однос на истиот период од 2005 година. Ова се должи на повратот на ДДВ, како и на започнувањето на одложување на плаќањето на данокот на додадена вредност за облагородување, согласно започнатата примена на новиот царински закон од 1 јануари 2006 година.

Приходите од акцизи во овој период се остварени повеќе за 1,7% или за 55 милиони денари во однос на истиот период лани, при што достигнаа износ од 3.215 милиони денари.

Во овие четири месеци, приходите од персоналниот данок на доход се остварија во износ од 2.636 милиони денари, што е за 1,5% повеќе во споредба со истиот период во 2005 година. Данокот на добивка се оствари во значителен износ од 2.036 милиони денари, односно повеќе за 736 милиони денари или 56,6% повеќе во однос на ланската година. Притоа приходите од данок на добивка веќе достигнаа 63,9% од вкупно планираните приходи за 2006 година, што е резултат на доплатите и аконтаците на данокот на добивка по завршните сметки.

Во првите четири месеци од 2006 година приходите од царина бележат намалување од 5% на годиш-

на основа, како резултат на намалувањето на царинските стапки согласно Договорот за пристапување кон Светската трговска организација, како и договорите за слободна трговија. Приходите од увозни давачки се остварени во износ од 1.449 милиони денари.

Во истиот период, вкупните расходи на Централниот буџет изнесуваа 19.506 милиони денари, што е за 3,3 % повеќе во однос на истиот период од 2005 година, или изразено во номинални услови, вкупните расходи на Централниот буџет се поголеми за 619 милиони денари.

Во вкупните расходи на Централниот буџет, расходите за плати и надоместоци во овој период учествуваа со 37,5%, и во однос на истиот период лани се зголемени за 2,2% односно изнесуваат 7.312 милиони денари. Расходите за стоки и услуги се извршени во износ од 2.367 милиони денари, односно помалку за 2,8% во споредба со истиот период од минатата година..

Во делот на трансферите (учество од 39,7% во вкупните расходи на Централниот Буџет), потрошени се 7.751 милиони денари, односно потрошени се повеќе за 15,4% во однос со средствата за трансфери во 2005 година. Трансферите кон Фондот за пензиско и инвалидско осигурување се извршени во износ од 2.285 милиони денари или за 254 милиони денари повеќе (14,4%) во однос на истиот период лани.

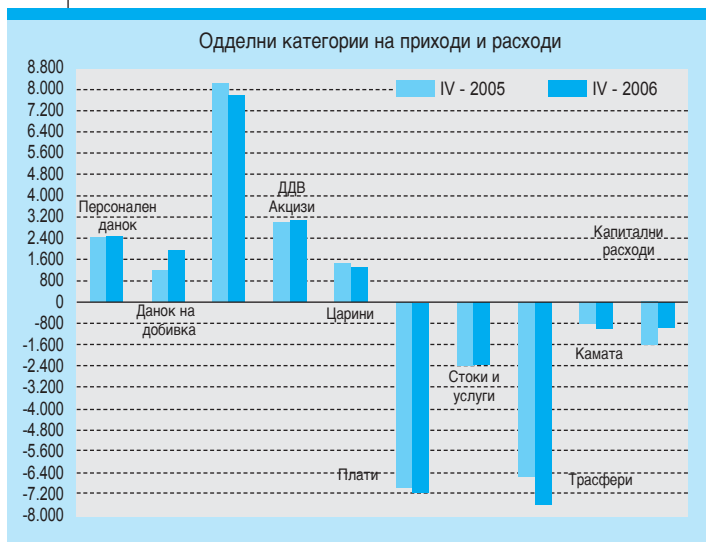

Средствата за капитални расходи се реализирани во износ од 1.097 милиони денари, и нивното извршување е помало за 32,5 % или за 528 милиони денари во споредба со потрошените средства за капитални трошоци во истиот период во минатата година.

По основ на камати, во периодот јануари-април 2006 година од Централниот буџет издвоени се

средства во висина од 979 милиони денари, што претставува 18,4% повеќе во споредба со истиот период од 2005 година.

Ваквите движења во фискалната сфера, односно помалата наплата на јавните приходи и поголемото трошење на буџетските средства, придонесоа да се оствари дефицит на Централниот Буџет во износ од 405 милиони денари, додека консолидираниот буџет оствари суфицит од 510 милиони денари.

4. МОНЕТАРЕН СЕКТОР

Во април 2006 година, монетарната политика се спроведува во услови на релативно експанзивна фискална политика (централниот буџет забележа дефицит од 405 милиони денари), како и поволни движења на девизниот пазар, при што НБРМ и овој месец изврши нето откуп на девизи на девизниот пазар.

Во овој период, вкупните ликвидни средства на банките забележаа пораст од 9% во однос на претходниот месец, при што креирање на ликвидност беше извршено единствено преку трансакциите на девизниот пазар. Останатите автономни фактори делуваа во насока на повлекување на ликвидност. Така, готовите пари во оптек на месечна основа забележаа пораст од 6%, додека денарските депозити на државата кај НБРМ забележаа пораст од 88 милиони денари. Но во услови на зголемено трошење на државата (креирање на ликвидност врз основа на експанзивна фискална политика), порастот на депозитите на државата во целост е детерминирано од порастот на издадените државни записи за монетарни цели. Во насока на креирање на ликвидност, скромн придонес имаа и благajничките записи

кои на месечна основа забележаа намалување од 119 милиони денари или 1,3%. Притоа, во услови на повисока побарувачка од понудата на благajнички записи, просечната пондерираната каматна стапка на благajничките записи изнесуваше 6,2%, што во однос на претходниот месец претставува намалување од 0,5 процентни поени.

Монетарни агрегати и нивни компоненти	III.05	VI.05	IX.05	XII.05	I.06	II.06
Готови пари во оптек	13207	13390	13490	14439	13700	14560
Депозитни пари	13741	13752	14416	15224	14262	14899
Монетарен агрегат M1	26948	27142	27906	29663	27962	29459
Краткорочни денарски депозити	23336	26335	20732	24364	27889	29563
Краткорочни девизни депозити	42495	45462	48142	49107	50756	51322
Монетарен агрегат M2	92779	98939	96780	103134	106607	110344
Немонетарни депозити	4644	4902	4871	5040	5305	5705
денарски	3111	3093	3130	3057	3123	3257
девизни	1533	1809	1741	1983	2182	2448
Монетарен агрегат M4	97423	103841	101651	108174	111912	116049

Извор: Народна банка на Република Македонија

На крајот од април 2006 година, на месечна основа, примарните пари забележаа пораст од 6% како резултат на порастот на сите компоненти. Имено, готовите пари во оптек забележаа пораст од 6,3%, парите во благajните од 5,4%, додека средствата на жиро-сметките забележаа пораст од 5,4%. Ваквите движења детерминираа пораст на монетарниот агрегат M1 од 5% на месечна основа, каде покрај готовите пари во оптек, значително влијание имаа и трансакциските депозити кои забележаа пораст од 4,5%. Пошироките монетарни агрегати M2 и M4 остварија идентичен месечен пораст од 3,5% и 3,7% соодветно, одржувајќи го порастот на краткорочните и долгорочните депозити кај банките. На годишна основа монетарните агрегати M2 и M4 забележаа пораст од 15,2% и 15,5% соодветно.

Депозитен потенцијал и кредити	(во мил. денари)	Месечна промена	Годишна промена
на приватен сектор			
Депозитен потенцијал	86590	3.14	18.1
Денари	32820	5.83	18.8
Во странска валута	53770	1.57	17.7
Краткорочен	80885	2.85	17.7
Долгорочен	5705	7.54	23.9
Кредити на приватен сектор	74840	2.5	21.2
Денари	55552	1.98	15.1
Во странска валута	19288	4.01	43.1

Извор: Народна банка на Република Македонија

Во април 2006 година, вкупниот депозитен потенцијал на комерцијалните банки забележа пораст од 3,1% на месечна основа. Од аспект на валутната структура, растот беше детерминиран од порастот на денарските депозити за 5,83%, и на девизните депозити за 1,57%. Истовремено, анализата на депозитниот потенцијал според рочноста покажува месечен раст како на краткорочните така и на долгорочните депозити од 2,8% и 7,5% соодветно. Кредитите на приватниот сектор во април забележаа пораст од 2,5% на месечна основа, при што порастот е поинтензивен кај кредитите во странска валута (4,1%). Доминантен придонес во порастот на кредитирањето имаат долгорочните кредити во денари насочени кон секторот население и долгорочните девизни кредити алоцирани кај корпоративниот сектор.

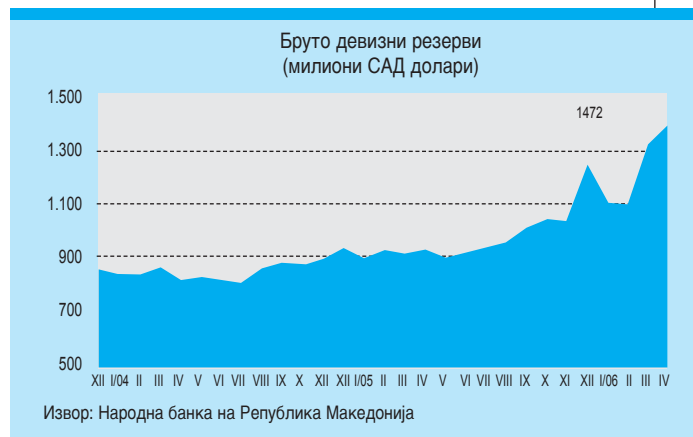
Вкупните пласмани на банките кај приватниот сектор во април оваа година на месечна основа се повисоки за 3%, рефлектирајќи го зголеменото кредитирање во домашна и странска валута од 2,5% и 4,4% соодветно. Во овој месец, банките главно беа насочени кон кредитирање на претпријатијата (61,8% од вкупниот месечен пораст). Пласманите на претпријатијата на месечна основа се зголемени за 2,7%, при истовремен пораст на пласманите на населението од 3,7%.

Каматната политика на комерцијалните банки во април забележа мали поместувања. Имено, просечните пондериран каматни стапки за денарски кредити во април 2006 година изнесуваа 11,5% и во однос на претходниот месец претставува незначителен пад од 0,1 процентни поени. Истовремено, каматните стапки на девизните кредити изнесуваа 7,9% што претставува исто ниво во однос на претходниот месец. Просечните пасивни каматни стапки на денарските депозити во април 2006 година забележаа намалување од 0,4 процентни поени достигнувајќи 4,6%, додека каматните стапки на девизните депозити останаа на исто ниво од претходниот месец (1,4%).

4.1. Бруто девизни резерви

Во април 2006 година, интервенциите на НБРМ на девизниот пазар беа во насока на креирање на примарни пари, при што во овој месец НБРМ продаде 800.000 САД долари и откупи 42.6 милиони долари, со што нето ефектот беше откупени 41.8 милиони долари. Ваквите случувања на девизниот пазар, отплатите на кредиторите и курсните разлики придонесоа бруто девизните резерви на крајот од април 2006 година да достигнат ниво од 1.472 милиони САД долари и во однос на крајот на април 2006 година да се повисоки за 72 милиони долари.

рил 2006 година да достигнат ниво од 1.472 милиони САД долари и во однос на крајот на април 2006 година да се повисоки за 72 милиони долари.

5. ПАЗАР НА РАБОТНА СИЛА

5.1. Вработеност

Во април 2006 година, во Агенцијата за вработување на Република Македонија се регистрирани 10.184 засновани нови работни односи, што е за 33,3% помалку во однос на април минатата година. Притоа, вработувањата на лица од евиденцијата на Агенцијата за вработување односно од регистрираните невработени лица во април 2006 година учествуваа со 30,8% во вкупните вработувања, додека останатите вработувања се директно од дотогаш неактивното население или лица кои преминале од едно на друго работно место.

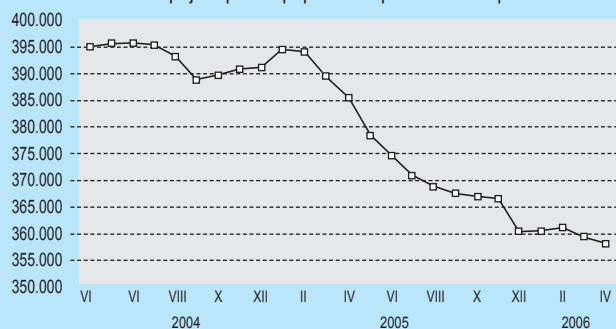
Согласно последните резултати од Анкетата за работна сила, во првиот квартал на 2006 година, активното население во Македонија брои 877.798 лица од кое вработени се 559.702 лица или 63,8%, а 318.096 лица или 36,2% се невработени. Бројот на вработените спореден со IV квартал од 2005 година, е зголемен за 0,7 %, од кој најголем дел се во секторот Земјоделство, лов и шумарство. Споредено со првиот квартал од 2005 година, бројот на вработените е зголемен за 10,3%.

5.2. Невработеност

Бројот на регистрирани невработени лица во април 2006 година изнесуваше 357.556 што е за 0,4% пониско ниво во однос на претходниот месец. На годишно ниво, бројот на регистрирани невработени лица е намален за 27.782 лица или 7,2%. Намалувањето се должи на зголемените контроли при регистрација и евиденција на невработените лица.

Приливот на лица во регистарот на Агенцијата за вработување во април 2006 година изнесува 7.901 лица од кои, најголем дел се лица на кои им престанал работниот однос (38,2%), 25,1% се лица кои првпат се пријавиле во евиденцијата на невработени, 23,6% лица се прилив од претходно бришаните лица од евиденцијата, а останатите лица се пријавени по други основи (се преселил од друг центар, му престанал договор за дело, од основач на претпријатие и сл.). Најголем дел од овие лица се неквалификувани, полуквалификувани и со средно стручно образование. Во рамките на одливот од Агенцијата (9203 лица), 35,6% се лица кои засновале работен однос, 27% се лица избришани од евиденцијата поради непријавување и 37,4% се избришани поради други основи, главно пензионирање, основање на претпријатие, одбивање на понудена активна мерка, итн.

Број на регистрирани невработени лица

Извор: Агенција за вработување

Од вкупниот број на регистрирани невработени лица во април 2006 година, 48,2% се неквалифику-

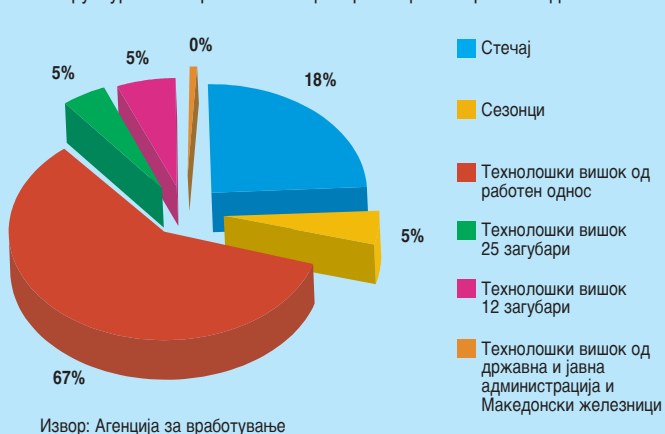
вани и полуквалификувани, 28% со завршено средно стручно образование, 17,3% се квалификувани и високо квалификувани и 6,5% се со завршено вишо и високо образование. Според полот, мажите учествуваат со 58,2% во вкупниот број на невработени лица.

5.3. Корисници на паричен надоместок за невработеност и право на здравствено осигурување

Во април 2006 година, 36.228 лица користеле паричен надоместок во случај на невработеност, што претставува 10,1% од евидентираниите невработени лица. Во однос на истиот период претходната година бројот на корисници на паричен надоместок е намален за 18,1%.

Од вкупниот број на регистрирани невработени лица во април 2006 година, 67,8% користеле бесплатно здравствено осигурување од Агенцијата за вработување. На годишна основа, бројот на корисници на здравствено осигурување е намален за 5,8%. Притоа, дури 84% од овие лица го остваруваат правото на бесплатно осигурување преку Агенцијата само затоа што немаат друга основа за осигурување што ја зголемува иницијативата на лицата да се пријавуваат како невработени (на пример оние кои работат во сивата економија или пак се фактички економски неактивни).

Структура на невработени лица корисници на паричен надоместок

Извор: Агенција за вработување

5.4. Корисници на пензии и социјална помош

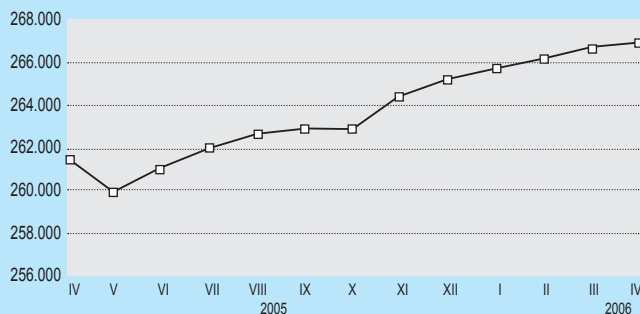
Согласно последните податоци на Фондот за пензиско и инвалидско осигурување на Република Македонија, во април 2006 година евидентирани се 266.840 пензионери, што во однос на март претставува пораст од 0,2% или зголемување од 490 лица.

Структурно гледано, поголем дел од нив се така-наречени старосни пензии 54%, потоа следуваат семејните пензии со 27,3% и инвалидските пензии со 18,7%. Пензионерите од првата група (до 11.710 ден.), учествуваат со 88,2%, во вкупниот број на овие корисници, додека тие од втората група (над 11.710 ден.) со 11,8%.

На годишна основа, овој број е поголем за 5.393 лица, односно за 2,0%. За исплата на пензиите, во овој месец се потрошени 1.940 милиони денари.

Во април 2006 година вредноста на просечната пензија изнесуваше 7.506 денари, што значи дека е на исто ниво од претходниот месец, додека на годишно ниво претставува пораст од 1,1%. Соодносот на просечната пензија со просечната исплатена нето плата во април 2006 година изнесуваше 56,9%.

Вкупен број на пензионери

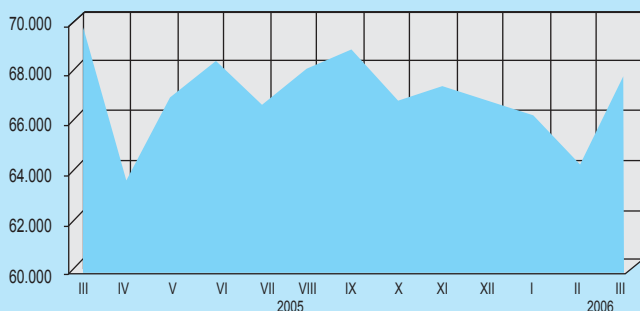

Извор: Фонд на пензиското и инвалидското осигурување на Македонија

Последните расположливи податоци за корисници-те на социјална помош, покажуваат дека во март 2006 година, за исплата на социјална помош се потрошени 148.4 милиони денари за 67.629 домаќинства. Споредбено со февруари 2006 година, ова претставува зголемување од 3.535 лица или 5,5%, а намалување од 3% е забележано и на годишна основа.

Исто така, зголемување е забележано и во категоријата на корисници на помош за туѓа нега, при

Корисници на социјална помош

Извор: Министерство за труд и социјална политика

што за овој вид на помош во март се потрошени 84.5 милиони денари за 21.454 лица, додека кај корисниците на постојана парична помош, е регистрирано мало назначително намалување, при што за 4.868 лица се потрошени 15 милиони денари.

Од структурен аспект не се забележани поголеми промени, што значи дека најмногу корисници на социјална помош има во Скопје (20,3%), следуваат Тетово (11,37), Куманово (11,6%), Прилеп (8,5%), итн.

5.5. Просечна нето-плата

Во април 2006 година, просечната исплатена месечна нето-плата по вработен изнесуваше 13.182 денари. Споредбено со претходниот месец ова претставува номинално и реално намалување за 0,6% односно 0,9%. Анализирано по сектори на дејности, на месечна основа, намалување на платите е регистрирано во трите сектори: земјоделство (1,3%), индустрија (0,1%) и услуги од 0,8%. Најголем месечен пораст на просечно исплатена нето-плата од 10,5% во април 2006 е регистриран во одделот „Вадење на руди на метал“.

Во поглед на висината на платите, највисоки плати се исплатуваат во секторот „Финансиско посредување“ (26.094 денари), додека најниска плата се исплатува во „Градежништво“ (9.563 денари). На годишна основа, номиналната и реалната просечна плата регистрираа стапка на пораст од 7,7%, односно 4,4%.

Процентот на вработените во Република Македонија кои со задоцнување примаат плата, продолжува да се движи во надолна линија, што значи дека состојбата со овие работници, постепено се стабилизира. Имено, во април 2006 година, само 13% од работниците во Република Македонија не примиле плата.

Просечни нето-плати (годишни промени, %)

Извор: Државен завод за статистика

НАДВОРЕШЕН ДОЛГ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Надворешниот долг на крајот на април 2006 година изнесуваше 1.065 милиони долари и во однос на март е зголемен за 57 милиони долари. При исти износи на повлечени средства и отплата на главница на долгот, месечното зголемување на долгот во најголем дел се должи на остварените курсни разлики.

Во структурата на надворешниот долг по кредитори, нема некои поместувања во однос на претходниот месец, и понатаму мултилатералните кредитори опфаќаат повеќе од половина, (53.1%), од кои најголем дел се (ИДА, ИБРД, ЕИБ, и ЕУ). Билатералните кредитори во структурата на долгот учествуваат со 9.8%, а приватните кредитори со 37.1%, од кои 24.5% се за еврообврзниците.

Во текот на април повлечени се средства во износ од 8.6 милиони долари, од кои 4.3 милиони долари од мултилатералните кредитори (ИБРД, ИДА, ЦЕДБ, ЕБРД). Остатокот на средства се повлечени од билатерални кредитори во висина од 1,9 милиони долари и 2,4 милиони долари од нефинансискиот приватен сектор и приватни банки и финансиски институции. За првите четири месеци од оваа година повлечени се вкупно средства во висина од 59.1 милиони долари, од кои 42.9 милиони долари од приватни кредитори.

Сервисирањето на обврските, продолжува да се извршува редовно и навремено, при што во април отпла-

тени се 10.9 милион долари (8.6 милиони долари главница). Притоа, спрема мултилатералните кредитори отплатени се 7.7 милиони долари (ЕИБ, ИДА, ММФ), а остатокот од 2.5 милиони долари спрема приватни кредитори и 0.7 милиони долари спрема билатерални кредитори. Кумулативно, за периодот јануари – април 2006 година отплатено е 299.5 милиони долари обврски спрема странство, од кои 269.6 милиони долари главница. Од вкупните отплати 227.5 милиони долари се платени спрема Лондонскиот клуб.

Новосклучените кредити во април изнесуваа 6.7 милиони долари, и целиот износ е склучен со приватни банки и финансиски институции и нефинансиски приватен сектор. За првите четири месеци склучени се нови кредити во висина од 88.1 милиони долари, од кои 56.8 милиони долари се склучени со приватни кредитори.

Согласно Планот на отплата на Народната банка на Република Македонија, во периодот мај – декември 2006 година достасуваат обврски за плаќање кон странските кредитори во износ од 209.9 милиони долари, од кои 154.3 милиони долари главница.

Краткорочниот надворешен долг на крајот на април 2006 година изнесуваше 106.7 милиони долари и во однос на март е зголемен за 13.2 милиони долари, што се должи на поголемиот износ користени средства од

НАДВОРЕШЕН ДОЛГ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА¹

(милиони САД долари)

	31.12.98	31.12.99	31.12.00	31.12.01	31.12.02	31.12.03	31.12.04	31.03.05	30.06.05	30.09.05	31.10.05	30.11.05	31.12.05	31.01.06	28.02.06	31.03.06	30.04.06
Официјални кредитори	1.004	1.031	1.033	980	1.048	1.198	1.313	1.270	1.236	1.243	1.245	1.222	1257	1263	1251	1265	1298
Мултилатерала	684	714	716	688	756	926	1062	1041	1.014	1.035	1.036	1.016	1052	1066	1057	1068	1096
IMF	114	113	82	71	67	68	62	61	53	67	66	63	62	63	62	63	63
IBRD	115	117	123	124	145	181	224	215	225	223	224	221	248	250	246	249	255
IFC	55	57	57	33	18	20	9	8	7	7	6	6	6	6	6	6	5
IDA	179	222	250	255	295	358	388	378	366	365	364	360	362	366	364	366	374
EIB	54	68	67	75	102	116	148	143	132	141	140	136	140	143	145	146	148
EUROFIMA	22	17	17	14	12	8	8	8	7	7	7	7	7	7	7	7	8
CEDB	5	5	7	6	14	17	23	22	20	20	21	20	20	20	20	20	23
EBRD	90	72	72	61	32	36	65	78	83	83	86	84	88	88	87	89	93
EU	48	40	37	44	65	112	122	116	109	109	109	106	106	109	107	109	113
IFAD	1	2	3	4	5	7	10	11	12	13	13	13	13	13	13	13	14
EAR	0	0	1	1	0	2	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Билатерала	320	317	316	292	292	272	252	230	222	208	209	206	205	197	194	197	202
Приватни кредитори	394	407	405	464	501	572	644	690	708	737	744	737	911	713	734	743	767
Лондонски клуб	243	250	253	262	254	234	233	228	227	222	222	222	222	181	178	181	188
Останати	151	157	152	202	247	328	412	462	480	514	522	515	689	532	556	562	579
Банки и финан. инстит.	27	26	32	143	181	211	250	241	245	259	264	258	435	263	260	260	265
Претпријатија	124	131	120	59	66	117	162	221	235	255	258	257	254	269	296	302	314
ВКУПНО	1.398	1.438	1.438	1.444	1.549	1.770	1.957	1.960	1.944	1.980	1.989	1.959	2168	1976	1985	2008	2065

Извор: Народна банка на Република Македонија

1) Долгорочен и среднорочен долг

извршените отплати. Во овој месец користени се финансиски кредити во износ од 17.2 милиони долари, а платени се обврски во висина од 0.1 милиони долари. За првите четири месеци користени се 28.1 милиони долари финансиски кредити, а отплатени се 20.4 милиони долари обврски спрема странство.

Гледано по должници, вкупниот надворешен долг (краткорочен и долгорочен) на крајот на април изнесуваше 2.123 милиони долари, од кои 1.488 милиони долари во јавниот сектор кој во споредба со претходниот месец е зголемен за 18 милиони долари. Вкупниот надворешен долг во приватниот сектор е зголемен за 31 милион долари на месечна основа и на крајот на април изнесуваше 635 милиони долари.

ОТПЛАТА НА ДОЛГОТ ПО КРЕДИТОРИ (јануари – април 2006 год.)

(во милиони САД долари)	Вкупно	Главница	Камата
Вкупно (главница и камата)	290,5	269,6	20,9
Официјални кредитори	39,0	22	11
Мултилатерала	22,3	14,6	7,7
IMF	1,8	1,3	0,5
IBRD	4,8	3,3	1,5
IFC	1,3	1,1	0,2
IDA	2,6	1,7	0,9
EIB	6,5	4,5	2
EUROFIMA	0	0,0	0
CEDB	0,1	0	0,1
EBRD	4,3	2,6	1,7
EU	0,8	0	0,8
IFAD	0,1	0,0	0,1
EAR	0	0	0
Билатерала	16,7	13,4	3,3
Репрограм 1995	/	/	/
Нерепрограмиран долг	/	/	/
Репрограм 2000	/	/	/
Новосклучени кредити	/	/	/
Приватни кредитори	251,5	241,6	9,9
Лондонски клуб	227,5	222,4	5,1
Останати	24	19,2	4,8
Банки и финансиски институции	17	13,1	3,9
Претпријатија	7	6,1	0,9

Извор: Народна банка на Република Македонија

НАДВОРЕШЕН ДОЛГ - ПО КРЕДИТОРИ

во милиони долари

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Вкупно (Среднорочен и долгорочен)	1.123	1.141	1.380	1.438	1.436	1.444	1.577	1.789	1.963	2.168
Мултилатерални	468	490	687	714	715	688	757	922	1.062	1.052
IMF	80	103	114	113	82	71	67	68	63	62
IBRD / IDA	206	237	296	339	373	379	441	539	612	610
IFC	2	0	56	57	57	33	18	13	9	6
EIB	76	37	54	68	67	75	102	116	148	140
EBRD	69	83	90	72	72	62	32	40	65	88
EUROFIMA	29	25	23	17	17	14	12	8	8	7
Совет на Е.Р.банка	6	5	5	5	7	6	15	17	23	20
EU			48	41	37	44	65	113	123	106
IFAD			1	2	3	4	6	8	11	13
Билатерални кредитори	402	377	289	317	316	292	277	271	252	205
Приватни кредитори	253	274	404	407	405	464	543	596	693	911
Комерцијални банки	229	241	243	250	253	262	254	244	233	222
Останато	24	33	161	157	152	202	289	352	460	689
Вкупно (без ММФ)	1.043	1.038	1.266	1.325	1.335	1.373	1.510	1.721	1.900	2.160
Краткорочен долг			60	55	52	63	64	42	72	85

Извор: Народна банка на Република Македонија

ВКУПЕН НАДВОРЕШЕН ДОЛГ ПО ДОЛЖНИЦИ *

во милиони долари

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2003	2004	2005	31.01.06	01.02.06	31.03.06	30.04.06
Вкупен надворешен долг	1.118	1.139	1.437	1.490	1.548	1.495	1.641	1.614	1.696	1.729	1.840	2.079	2.280	2.068	2.084	2.074	2.123
Јавен сектор	1.012	1.007	1.222	1.305	1.343	1.232	1.321	1.327	1.383	1.393	1.473	1.603	1.704	1.481	1.468	1.470	1.488
Влада	774	775	890	975	1.074	1.050	1.135	1.138	1.178	1.182	1.257	1.350	1.473	1.254	1.240	1.244	1.262
Влада (обврски на Влада)	766	767	864	932	1.024	1.008	1.095	1.099	1.138	1.144	1.215	1.308	1.428	1.209	1.196	1.199	1.218
Фонд за патишта			18	33	49	42	40	39	40	38	41	42	44	45	45	44	44
Здравствен фонд	1	1	1	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Останати	7	7	7	7	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
НБМ	80	99	114	113	96	71	67	64	65	62	68	63	62	63	62	62	61
Јавни претпријатија	158	133	218	217	173	110	119	125	140	149	148	190	169	164	165	164	165
Приватен сектор	106	132	215	185	205	263	319	287	313	336	367	476	576	587	616	604	635
Банки	84	92	110	93	86	897	110	113	112	105	89	73	122	124	121	119	120
Претпријатија	22	40	105	92	122	176	209	174	201	231	279	353	454	463	495	485	515

Извор: Државен завод за статистика

* Краткорочен, среднорочен и долгорочен долг

ВАЛУТНА СТРУКТУРА НА НАДВОРЕШНИОТ ДОЛГ

(структурата се однесува само на главницата)

Валута	31.12.2004	31.01.2005	28.02.2005	31.03.2005	30.04.2005	31.05.2005	30.06.2005	31.07.2005	31.08.2005	30.09.2005
DKK	6.264.755	5.783.201	5.783.201	5.783.201	5.783.201	5.783.201	5.783.201	5.301.646	5.301.646	5.301.646,00
во USD	1.145.800	1.012.968	1.023.085	1.004.818	1.006.351	939.703	944.838	859.525	865.861	856.991
%	0,06	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05	0,04	0,04	0,04
JPY	297.582.450	289.148.252	289.148.252	261.980.284	262.601.308	302.227.634	302.251.070	293.816.872	507.409.518	479.600.081
во USD	2.870.533	2.798.311,00	2.743.724	2.437.148	2.497.447	2.817.610	2.645.549	2.614.325	4.551.032	4.256.488
%	0,15	0,15	0,14	0,13	0,13	0,15	0,14	0,14	0,24	0,22
SEK	5.308.682	5.037.906	5.037.906	4.144.892	4.144.892	4.144.892	4.144.892	3.874.116	3.874.116	2.981.102
во USD	801.058	722.631	731.053	587.433	584.994	563.822	566.903	498.146	503.329	383.728
%	0,04	0,04	0,04	0,03	0,03	0,03	0,03	0,03	0,03	0,02
CNF	38.124.204	38.753.310	38.753.310	38.244.435	38.166.945	38.166.945	39.878.833	43.480.584	44.180.584	43.663.334
во USD	33.590.802	32.672.495	33.073.240	31.908.550	32.166.583	30.822.271	30.990.724	33.690.687	34.693.401	33.811.217
%	1,74	1,74	1,73	1,68	1,69	1,64	1,64	1,76	1,80	1,73
GBR	1.050.618	987.382	985.754	968.879	965.284	963.616	961.935	898.616	963.297	944.398
во USD	2.016.452	1.858.425	1.881.338	1.822.933	1.846.079	1.691.466	1.700.710	1.576.522	1.718.628	1.668.955
%	0,10	0,10	0,10	0,10	0,10	0,09	0,09	0,08	0,09	0,09
USD	607.905.524	594.860.852	598.704.521	593.314.602	588.808.133	590.568.882	606.610.770	592.873.628	592.685.515	587.718.761
во USD	607.905.524	594.860.852	598.704.521	593.314.602	588.808.133	590.568.882	606.610.770	592.873.628	592.685.515	587.718.761
%	31,47	31,61	31,38	31,23	30,95	31,42	31,96	31,03	30,78	30,11
EUR	604.626.427	610.598.810	317.754.239	632.129.170	637.362.416	653.366.319	682.977.542	700.190.491	705.316.331	728.326.854
во USD	822.534.287	795.914.810	813.274.241	818.164.146	825.830.369	874.107.781	819.553.485	846.740.122	859.146.356	878.581.262
%	42,58	42,29	42,63	43,07	43,42	43,36	43,37	44,31	44,62	45,01
SDR	296.835.757	297.963.905	297.740.170	298.001.253	297.334.872	296.253.429	296.026.024	295.912.238	295.448.306	306.795.625
во USD	460.988.020	451.963.905	456.134.580	450.227.952	449.303.796	436.962.075	429.334.913	431.961.825	431.306.106	444.689.395
%	23,86	24,02	23,91	23,70	23,62	23,25	22,72	22,60	22,40	22,78
AUD	131.685	131.685	131.685	131.685	131.685	131.685	131.685	131.685	1.312.685	131.685
во USD	102.141	101.889	103.046	101.513	103.003	187.794	188.967	100.130	98.415	100.343
%	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01
Вкупно	1.931.954.617	1.881.906.288	1.907.668.829	1.899.569.095	1.902.146.755	1.879.406.776	1.889.678.316	1.910.914.910	1.925.543.643	1.952.067.140

СЕРВИСИРАЊЕ НА ОБВРСКИ (ГЛАВНИЦА И КАМАТА)

(милиони САД долари)

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
ПО КРЕДИТОРИ											
Главница	33	47	53	86	103	111	144	184	186	196	178
Мултилатерални	29	29	27	29	43	49	66	82	53	55	51
ИМФ	1	1	0	2	17	19	8	9	22	20	11
ИБРД / ИДА	19	15	6	6	0	6	4	6	8	12	13
ИФЦ	8	3	1	0	3	3	27	20	3	5	3
ЕИБ	0	2	8	2	3	3	3	3	6	9	9
ЕБРД	0	1	8	14	15	15	19	38	9	8	14
ЕУРОФИМА	0	7	2	5	4	1	4	4	5	0	0
Совет на Е.Р. банка	0	0	1	1	1	1	1	1	0	0	0
ЕУ	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
ИФАД	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	1
Билатерални кредитори	0	13	18	30	13	15	44	35	43	47	41
Париски клуб	0	0	17	26	11	11	28	29	36	/	/
Тајван	0	0	0	0	0	0	10	0	0	/	/
Останати	0	0	1	4	3	3	6	6	7	/	/
Комерцијални кредитори	4	5	9	27	46	48	34	66	85	94	86
Лондонски клуб	0	0	0	0	0	0	0	8	10	10	10
Останати	4	5	9	27	46	48	34	59	75	84	76
Камата	13	32	72	57	52	54	60	51	50	45	54
Мултилатерални	12	18	43	20	26	27	27	23	21	21	23
ИМФ	2	3	3	3	3	3	2	1	1	1	1
ИБРД / ИДА	8	7	6	5	8	9	10	9	9	9	10
ИФЦ	1	1	0	0	5	5	4	2	1	1	0
ЕИБ	0	4	28	3	4	3	4	4	5	5	5
ЕБРД	0	2	4	5	4	5	5	4	2	2	3
ЕУРОФИМА	0	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1
Совет на Е.Р. банка	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1
ЕУ	0	0	0	2	1	1	2	2	2	2	2
ИФАД	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Билатерални кредитори	0	13	28	21	8	8	17	13	13	8	8
Париски клуб	0	0	27	20	8	7	15	11	11	/	/
Тајван	0	0	0	0	0	1	1	1	0	/	/
Останати	0	0	1	1	1	1	2	1	2	/	/
Комерцијални кредитори	1	1	1	16	17	18	16	15	16	16	23
Лондонски клуб	0	0	0	10	9	9	10	10	6	5	7
Останати	1	1	1	6	9	9	6	5	10	11	16
Вкупно (главница и камата)	47	79	125	143	155	165	205	235	236	241	232
ПО ДОЛЖНИЦИ											
Главница	0	47	53	86	103	111	144	184	186	196	178
Влада		8	8	19	18	17	50	50	67	60	67
Посебни фондови		0	0	0	0	4	5	5	4	4	5
Останати		40	45	68	85	90	87	126	116	132	106
Камата	0	32	72	57	52	54	60	51	50	45	54
Влада		15	30	37	26	27	39	35	32	21	29
Посебни фондови		0	0	0	0	4	4	3	3	3	3
Останати		17	42	20	26	22	17	12	15	21	22
Вкупно (главница и камата)	0	79	125	143	155	165	205	235	236	241	232

Извор: Народна банка на Република Македонија

КВАРТАЛЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА ПОРТФОЛИОТО НА ЈАВНИОТ ДОЛГ

I. Јавен долг - дефиниција и состојба

Јавниот долг на Република Македонија е државниот долг и сите финансиски обврски создадени преку задолжување на општините и градот Скопје, како и на јавните претпријатија и трговските друштва кои се во целосна или доминантна сопственост на државата. Оттука, како носители на јавниот долг може да се јават Владата на Република Македонија, општините и градот Скопје, јавните претпријатија и трговските друштва кои се во целосна или во доминантна сопственост на државата.

Оваа дефиниција за јавниот долг е содржана во Законот за јавен долг („Службен весник на Република Македонија“ број 62/2005) и ја претставува т.н. национална методологија за пресметка на јавниот долг. Друга методологија која често се применува во практиката за пресметка на долгот на јавниот сектор е содржана во Прирачникот на ММФ за статистика на владините финансии, и истата се разликува од националната методологија по тоа што покрај претходно наведените носители на јавен долг, во пресметката го вклучува и долгот на монетарните власти, односно долгот на Централната банка. За целите на оваа информација, податоците за јавниот долг содржани во табеларните прегледи ќе бидат пресметани според двете методологии (национална и на ММФ), додека во графичките прикази согласно националната методологија.

Портфолиото на јавниот долг на Република Македонија го сочинуваат долгови наследени од поранешна СФРЈ, задолжувањата кај меѓународните финансиски институции и меѓународните финансиски пазари, како и задолжувањето на домашните финансиски пазари.

Највисоко ниво на јавниот долг беше остварено во 2000 година кога долгот изнесуваше 52,9% од БДП. Во натамошниот период јавниот долг изразен во апсолутни и релативни вредности континуирано се намалуваше. Благо зголемување на јавниот долг во однос на БДП од 3,1 процентен поен имаше во декември 2005 година, кога како резултат на емисијата на Еврообврзницата нивото на јавниот долг го достигна нивото од 1.9 милијарди ЕУР, или 44,1% од проектираниот БДП.

Средствата од емисијата на Еврообврзницата беа искористени за целосен откуп на обврските кон Лон-

донскиот клуб на кредитори, што доведе до неутрализирање на ефектите од зголемувањето на долгот кои се остварија со оваа емисија.

Така, заклучно со 31.03.2006 година јавниот долг изнесува 1.8 милијарди ЕУР, односно 37,9% од БДП. Долгот на општата влада изнесува 1.7 милијарди ЕУР, односно 35,06% од БДП и е во рамките на Махстришкиот критериум за јавниот долг, според кој јавниот долг на државата не смее да изнесува над 60% од БДП.

1. Настаните кои го одбележаа управувањето со јавниот долг минатиот период

1. Емисија на првата Еврообврзница на Република Македонија

Во декември 2005 година Република Македонија за прв пат се појави на меѓународниот финансиски пазар со емисија на првата Еврообврзница.

На емисијата и претходеше теренска промоција на тимот од Министерство за финансии и Народна Банка на Република Македонија предводена од министерот за финансии м-р Никола Поповски, на која беа остварени бројни средби со индивидуални инвеститори, а истотака беа организирани и презентации за групи на финансиски инвеститори и конференциска комуникација со инвеститори од други финансиски центри во светот.

Како резултат на тоа беа доставени понуди во износ од 593 милиони евра, односно 4 пати поголема заинтересираност од емитуваниот износ на Еврообврзницата (150 милиони евра). Огромната заинтересираност за Македонија и за нејзиниот финансиски инструмент овозможи креирање на широка база на инвеститори-сопственици на Еврообврзницата, од Европа, Америка и Азија. Поточно, емисијата се пласираше кај 56 институционални инвеститори глобално, вклучувајќи 33% Британски инвеститори, 31% Германски инвеститори; 22.5% инвеститори од други европски земји (Франција, Италија, Швајцарија, Грција, Словенија, Кипар), 12% американски инвеститори и 1.5% инвеститори од Азија. Главните инвеститори се инвестициони банки, инвестициони фондови и друштва за управување со средства.

Емитираната Еврообврзница во износ од 150 милиони евра е со рок на достасување од 10 години и купонска каматна стапка од 4.625%.

Истовремено, рејтинг агенциите Standar and Poor's и Fitch и доделија рејтинг на новоемитираната Еврообврзница и тоа: ББ+ (со стабилен изглед) и ББ (со позитивен изглед), респективно. На овој начин Македонија за прв пат се стави на мапата на институционалните инвеститори од светот, кои со нивната заинтересираност ги потврдија веќе очигледните резултати од макроекономската и политичка стабилност, просперитетот на Македонија кој се должи на прудентната фискална и монетарна политика и нејзиното интегрирање кон Европската Унија и НАТО.

2. Откуп на долгот кон Лондонски клуб на кредитори

Со цел подобрување на структурата на должничкото портфолио, во јануари 2006 година беше извршен целосен откуп на долгот кон Лондонски клуб на кредитори. За оваа операција беа искористени средствата од емисијата на Еврообврзницата.

Со откупот на долгот кон Лондонски клуб на кредитори беа постигнати следниве позитивни ефекти:

- **Подобрување на каматната структура на јавниот долг и реализирање на големи заштеди во Буџетот во наредните години.**

Генерално, буџетот на Република Македонија преку оваа трансакција во следните 7 години би имал заштеда од вкупно 123.23 мил евра, и тоа под претпоставка дека условите на меѓународниот пазар би останале непроменети од моментните (што практично е песимистичка варијанта, бидејќи сите поголеми инвестиционани банки превидуваат дека каматната стапка на доларот ќе продолжи да расте – што и се случуваше во минатите месеци – а со тоа и трошокот кој ќе го има РМ за отплата на долг со варијабилна камата во следните години). Дополнително се подготвија и одредени анализи, односно сценарија доколку условите на меѓународниот пазар се променат, од кои може да се воочи дека Буџетот на РМ би бил уште повеќе изложен на трошок доколку во блиска иднина доларот зајакнува во однос на еврото. Анализите ја потврдуваат уште поголемата економската оправданост од оваа трансакција, при променети услови на меѓународниот пазар (истовремен пораст на каматните стапки и апрецијација на доларот) што изразено во бројки претставува заштеда вкупно од околу 130 – 150 милиони евра, односно од 9 до 29 милиони евра годишна заштеда во зависност од анализираната година и сценарио.

- **Подобрување на профилот на должничкото портфолио на државата,** од причина што Еврообврзницата претставува стандарден инструмент во портфолиото на јавниот долг, кој е препознатлив на меѓународната сцена и со нејзиното воведување се врши замена на долг со полоша репутација. На тој начин преку воведувањето на Еврообврзниците, покрај стандардните државни хартии од вредност, Република Македонија се здобива со подобар benchmark во своето должничко портфолио;

- Со замената на постоечкиот долг со пократок рок со еврообврзниците со рочност од 10 години **се продолжува рочноста на должничко портфолио** на Република Македонија;

- **Одбегнување на одредени видови на пазарен ризик, особено ризик од промена на каматните стапки и ризик од промена на девизниот курс;**

Со оваа трансакција се овозможи замена на долг со варијабилна каматна стапка која на меѓународните пазари има тренд на пораст, со фиксна каматна стапка од 4,625% што споредено со другите земји од регионот може да се смета како релативно поволна. Исто така, беше реализирана и една од целите утврдени во Стратегијата за управување со јавен долг за континуирано зголемување на долгот деноминиран во ЕУР за сметка на останатите странски валути, односно долг кој беше деноминиран во УСД беше заменет со долг во ЕУР.

3. Петта емисија на обврзниците за денационализација

Врз основа на Законот за издавање на обврзници на Република Македонија за денационализација („Службен весник на Република Македонија“ број 37/2002) на 13.03.2006 година беше емитирана петтата обврзница за денационализација на износ од 34 милиони ЕУР. Условите по кои е издадена оваа обврзница се идентични како и за првите четири емисии, односно рок на доспевање 10 години со фиксна каматна стапка од 2%. Првата рата за оваа обврзница доспева на 01.06.2007 година.

Обврзниците за денационализација се котираат на Македонската берза АД Скопје. Тргувањето со обврзниците од оваа емисија започна на 16.03.2006 година.

4. Издадена гаранција за Проектот за реформа на Македонски железници

Во февруари 2006 година државата издаде гаранција за кредитот која Меѓународната банка за обновa и развој го одобри на Македонски железници, за реализација на Проектот „Реформа на Македонски железници“.

Заемот е на износ од 15 милиони ЕУР и е доделен под услови на Меѓународната банка за обновa и развој – Светската банка, односно рок на отплата 17 години со вклучен грејс период од 5 години и каматна стапка ЛИБОР + 0.75% (со варијабилан распон).

Проектот ќе биде поделен на две единствени категории и тоа: ДЕЛ А кој се состои од подобрување и ефикасност на инфраструктурните капацитети во кои дел ќе припаднат набавките кои ќе ги извршува во прво време ЈП Македонски Железници Ц.О. Скопје, а потоа неговиот наследник односно новото претпријатие за инфраструктура и ДЕЛ Б кој се состои од преобразба, подобрување и ефикасност на транспортниот дел, во кои ќе припаднат набавките кои ќе се реализираат во прво време ЈП Македонски Железници Ц.О. Скопје, а потоа неговиот наследник односно новото претпријатие за транспорт. За таа цел согласно донесениот Закон за трансформација на ЈП Македонски Железници Ц.О. Скопје, ќе се формираат две нови компании и тоа:

1. Јавно претпријатие за железничка инфраструктура „Македонски Железници“ – Скопје; и
2. Акционерско друштво за транспорт „Македонски Железници Транспорт А.Д.“ – Скопје.

II. Карактеристики на портфолиото на јавниот долг

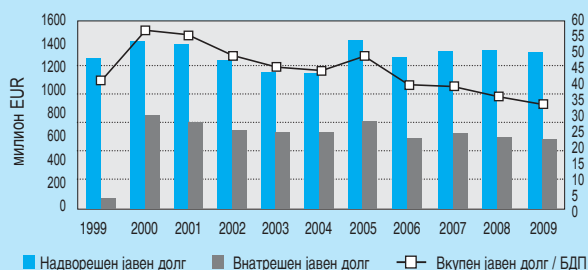
Основа	во милиони ЕУР	
	месец	
	31.12.2005	31.03.2006
Надворешен јавен долг*	1.441,2	1.226,7
Долг на општа влада	1.245,4	1.037,7
Централна банка	52,7	51,8
Јавни претпријатија	143,2	137,2
Домашен јавен долг	750,2	784,1
Долг на општа влада	603,5	637,8
Централна банка	146,7	146,3
Јавни претпријатија**	Н / А	Н / А
Вкупен јавен долг според GFS методологија	2.191,35*	2.010,9
Вкупен јавен долг како % од просечен БДП	48,6	42,1
Вкупен јавен долг според Законот за јавен долг	1.992,0	1.812,7
Вкупен јавен долг како % од просечен БДП	44,1	37,9

Извор: Министерство за финансии и НБРМ

*Во декември 2005 година се емитуваше првата Евробондница во износ од 150.00 мил ЕУР при што дојде до привремено зголемување на јавниот долг, бидејќи средствата во јануари 2006 година беа искористени за целосен предвремен откуп на долгот кон Лондонски клуб на кредитори.

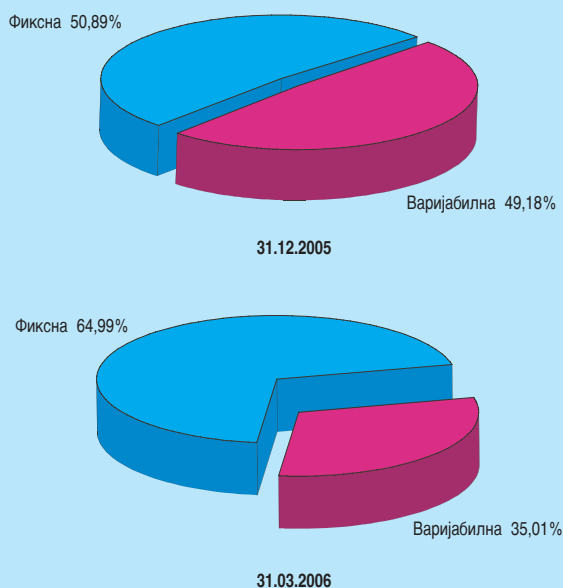
**На крај на Април 2006 година јавните претпријатија ќе достават до Министерството за финансии прв извештај за состојбата на долгот (во согласност со Законот со јавен долг).

Движење на јавниот долг во однос на БДП

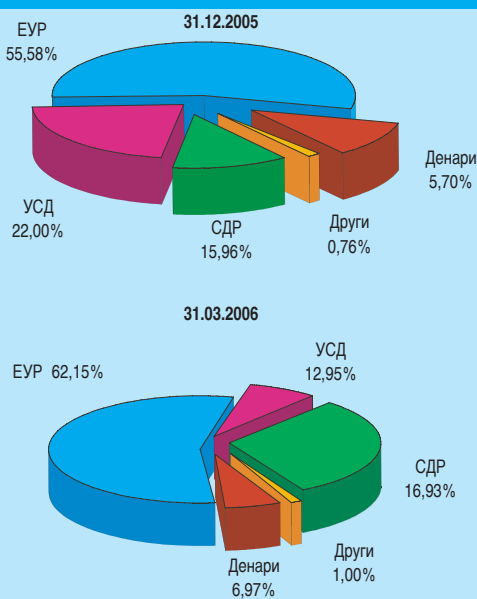
Извор: Министерство за финансии и НБРМ

Каматна структура на вкупниот јавен долг

Извор: Министерство за финансии и НБРМ

Валутна структура на вкупниот јавен долг

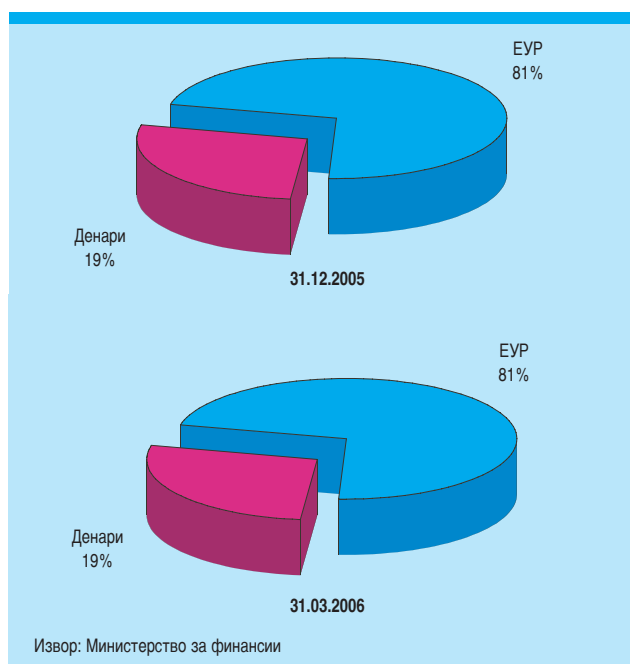
Извор: Министерство за финансии и НБРМ

1. Домашен јавен долг

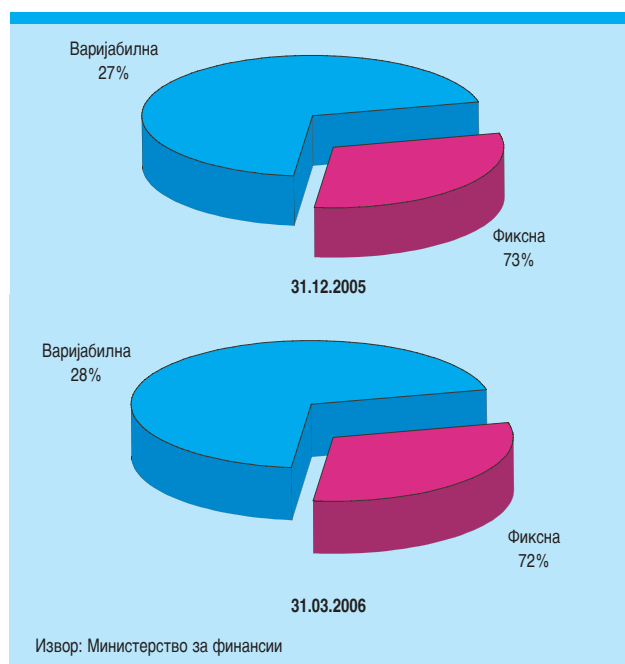
Основа	во милиони ЕУР			
	31.12.2005	31.01.2006	28.02.2006	31.03.2006
Внатрешен јавен долг според GFS методологија	750,39	775,47	766,32	806,84
Внатрешен јавен долг според законот за јавен долг	603,66	605,03	607,71	637,64
Долг на Општа влада	603,66	605,03	607,71	637,64
Долг на Централна влада	603,66	605,03	607,71	637,64
Структурни обврзници	533,50	532,95	532,57	559,21
Обврзница за приватизација на Стопанска банка	26,61	26,51	26,61	26,62
Обврзница за селективни кредити	16,98	16,92	16,98	16,99
Обврзница за приватизација на Стопанска банка	77,24	77,24	77,24	75,10
Обврзница за старо девизно штедење	306,50	306,50	306,50	306,51
Обврзница за денационализација	106,16	105,78	105,23	133,99
Прва емисија	0,83	0,83	0,83	0,83
Втора емисија	24,65	24,65	24,68	24,68
Трета емисија	30,39	30,23	30,20	29,99
Четврта емисија	50,28	50,07	49,52	48,94
Петта емисија	0,00	0,00	0,00	29,55
Континуирани државни хартии од вредност	69,96	71,87	74,94	78,23
Државни записи за монетарни цели	0,00	0,00	0,00	22,89
Општини	0,20	0,20	0,20	0,20
Централна банка	146,74	170,44	158,62	146,31
Јавни претпријатија	N/A	N/A	N/A	N/A

Извор: Министерство за финансии

Валутна структура на домашниот јавен долг

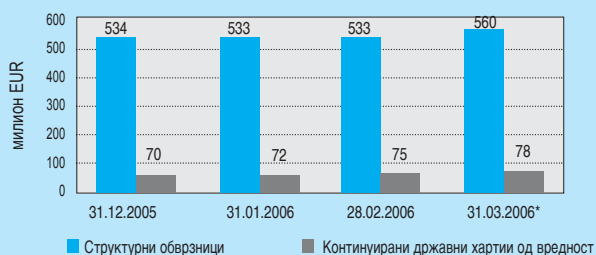

Каматна структура на домашниот јавен долг

1.1. Структурни обврзници и континуирани државни хартии од вредност

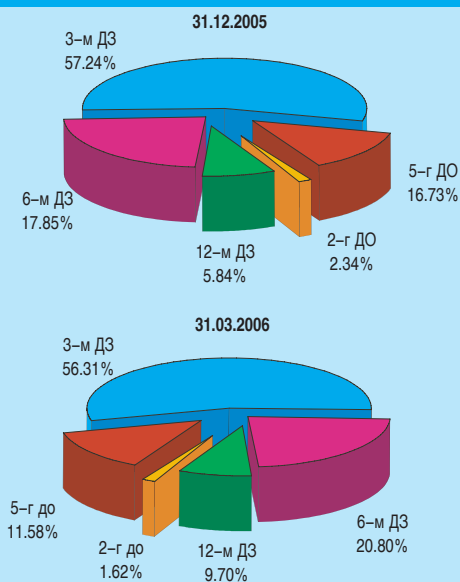
Однос меѓу структурните обврзници и континуираните државни хартии од вредност

Извор: Министерство за финансии

*Во Март 2006 година се емитуваше петтата емисија на обврзници за денационализација.

Структура на државните хартии од вредност по рочност гледана од аспект на денот на емисија

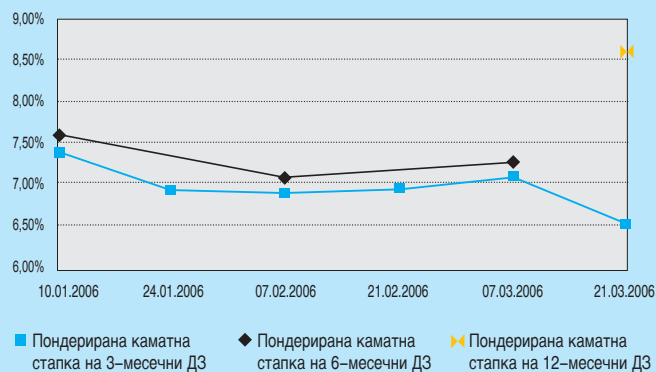
Извор: Министерство за финансии

*Започнувајќи од март, 2006 год во рочната структура на државните хартии од вредност се вклучени и државните записи за монетарни цели (во моментот емитувани само како 3 месечни ДЗ)

Движење на каматните стапки на одржаните аукции на 3, 6 и 12-месечни ДЗ во периодот од 31.12.2005 го 31.03.2006 година

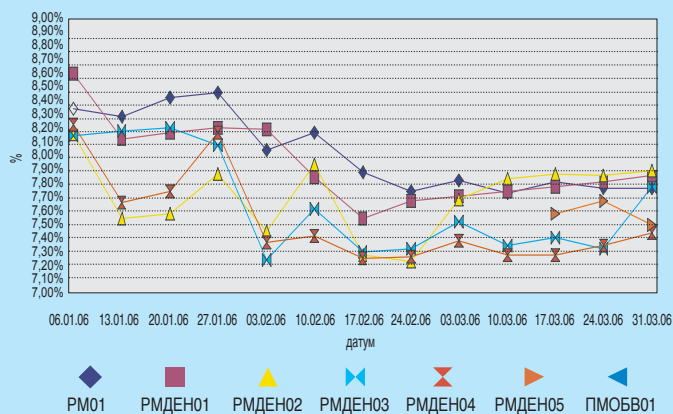
Датум на одржување на аукција	Пондерирана каматна стапка на 3-месечните ДЗ	Пондерирана каматна стапка на 6-месечните ДЗ	Пондерирана каматна стапка на 12-месечните ДЗ
10.01.2006	7,40	7,61	
24.01.2006	6,96		
07.02.2006	6,93	7,08	
21.02.2006	6,99		
07.03.2006	7,12	7,28	
21.03.2006	6,57		8,62

Просечни пондерирани каматни стапки на 3, 6 и 12-месечни ДЗ

1.2. Секундарен пазар на државни хартии од вредност

Принос до доспевање на обврзницата (УТМ)

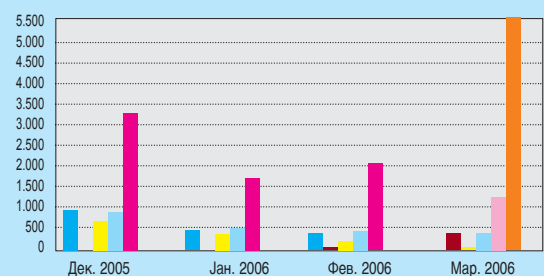

1.2.1. Тргување на Македонска берза АД Скопје

	РМ01	РМДЕН01	РМДЕН02	РМДЕН03	РМДЕН04	РМДЕН05	РМОБВ01
6 јан. 06	84,5	82,0	81,0	79,1	77,0		
13 јан. 06	84,7	83,2	82,7	79,1	78,8		
20 јан. 06	84,5	83,2	82,7	79,1	78,8		
27 јан. 06	84,5	83,2	82,0	79,5	77,4		
3 фев. 06	85,5	93,3	83,2	82,0	80,0		
10 фев. 06	85,3	84,2	82,0	81,0	79,9		
17 фев. 06	86,0	85,0	83,8	82,0	80,4		
24 фев. 06	86,4	84,8	84,0	82,0	80,5		
3 мар. 06	86,3	84,8	82,9	81,5	80,2		
10 мар. 06	86,6	84,8	82,6	82,1	80,6		100,3
17 мар. 06	86,5	84,8	82,6	82,0	80,7	75,6	100,3
24 мар. 06	86,7	84,8	82,7	82,3	80,5	75,3	100,3
31 мар. 06	86,8	84,8	82,7	81,1	80,3	76,0	100,3

Просечна цена на обврзниците (P)

Обем на тргување со обврзници на Македонска берза АД (НВ во илјади ЕУР)

Обврзници на РМ – старо девизно штедење (РМ01)
 Обврзници на РМ за денационализација I емисија (РМ ДЕН01)
 Обврзници на РМ за денационализација II емисија (РМ ДЕН02)
 Обврзници на РМ за денационализација III емисија (РМ ДЕН03)
 Обврзници на РМ за денационализација IV емисија (РМ ДЕН04)
 Обврзници на РМ за денационализација V емисија (РМ ДЕН05)
 Континуирана државна обврзница број 1

Извор: АД Македонска берза Скопје

	Обем (НВ во илјади ЕУР)			
	Дек – 2005	Јан – 2006	Фев – 2006	Мар – 2006
РМ01	980,3	493,6	412,4	
РМ ДЕН01	6,1	14,5	20,2	442,9
РМ ДЕН02	728,9	414,9	234,8	103,6
РМ ДЕН03	951,7	574,0	496,4	433,5
РМ ДЕН04	3.277,0	1.748,4	2.081,8	1.270,1
РМ ДЕН05				5.513
Континуирана државна обврзница број 1				3
Вкупно	5.943,97	3.245,27	3.245,72	7.765,94

Извор: АД Македонска берза Скопје

1.2.2. Пазари преку шалтер (ОТЦ)

Датум на склучување	ISIN	Број на денови до достасување	Номинален износ	Цена	Принос до достасување
31.01.2006	MKMINFDZ6019	71	1.110.000	98,6382	7,00
31.01.2006	MKMINFDZ6027	85	630.000	98,3741	7,00
02.02.2006	MKMINFDZ6027	83	180.000	98,4117	7,00
03.02.2006	MKMINFDZ6027	82	220.000	98,4306	7,00
14.02.2006	MKMINFDS5093	22	1.200.000	99,4832	8,50
20.02.2006	MKMINFDS5093	16	4.000.000	99,6236	8,50
03.03.2006	MKMINFDS5093	5	1.000.000	99,8959	7,50
22.03.2006	MKMINFDZ6050	77	5.100.000	98,3797	7,50
28.03.2006	MKMINFDZ6068	85	300.000	98,3370	7,16
30.03.2006	MKMINFDZ6019	13	1.400.000	99,7365	7,32

Извор: НБРМ

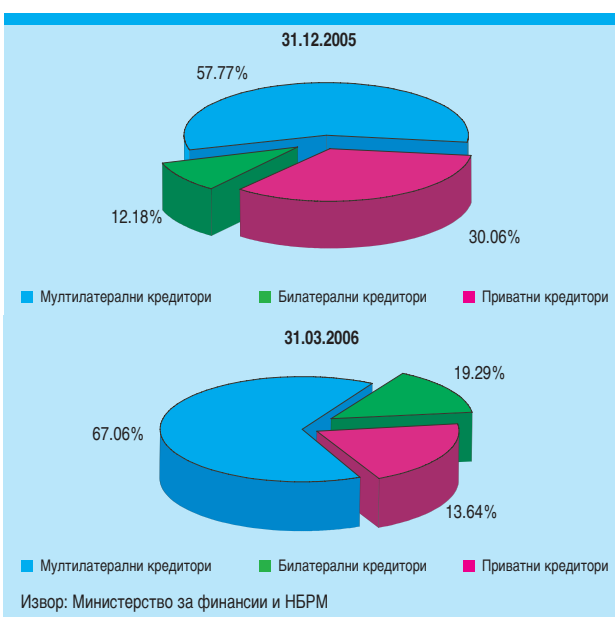
Трансакции на државни хартии од вредност извршени на пазарите преку шалтер

2. Надворешен јавен долг

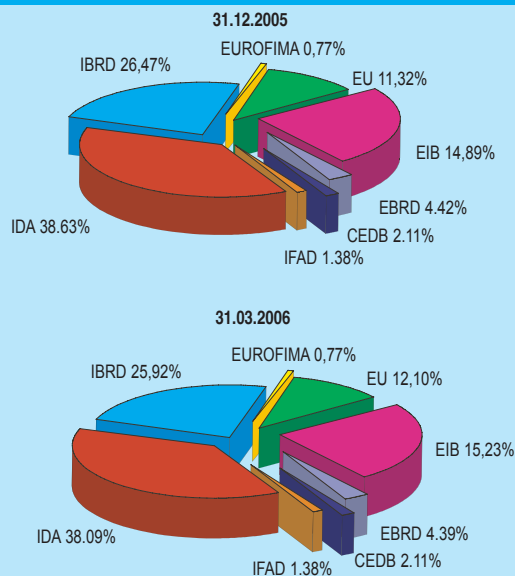
Сектор / должник / кредитор	31.12.05	31.01.06	28.02.06	31.03.06
Јавен долг според GFS	1.441,16	1.226,49	1.238,71	1.226,75
Јавен долг според законот за Јавен долг	1.388,50	1.174,46	1.186,05	1.174,94
Влада на Република Македонија	1.245,35	1.038,51	1.046,64	1.037,70
Официјални кредитори	906,09	887,75	895,88	886,99
Мултилатерални кредитори	751,82	743,81	750,03	742,47
IBRD	185,18	181,77	183,20	181,49
IDA	307,13	303,18	307,17	302,43
IFAD	10,97	10,84	10,97	11,00
CEDB	16,78	16,78	16,78	16,78
EBRD	29,22	28,73	29,38	29,63
EIB	112,53	112,52	112,53	111,15
EU	90,00	90,00	90,00	90,00
Билатерални кредитори	154,27	143,94	145,86	144,52
Репрограмиран долг	102,31	91,76	92,75	91,61
Нерепрограмиран долг	6,63	6,63	6,63	6,63
Новосклучени кредити	45,33	45,55	46,48	46,29
Приватни кредитори	339,26	150,76	150,76	150,71
Евро обврзници	188,50	150,00	150,00	150,00
Останати приватни кредитори	150,76	0,76	0,76	0,71
Банки	150,76	0,76	0,76	0,71
Небанкарски приватен сектор	0,00	0,00	0,00	0,00
Народна банка на Република Македонија	52,66	52,04	52,66	51,81
IMF	52,66	52,04	52,66	51,81
Јавни претпријатија	143,15	135,95	139,41	137,23
Официјални кредитори	59,99	59,27	61,38	61,26
Мултилатерални кредитори	43,14	42,45	45,56	45,46
IBRD	25,25	25,25	24,36	24,36
EBRD	5,94	5,25	5,25	5,25
EIB	5,83	5,83	9,84	9,75
EUROFIMA	6,12	6,12	6,11	6,10
Билатерални кредитори	16,85	16,82	15,82	15,80

Извор: Народна банка на Република Македонија

Структура на надворешниот јавен долг по кредитори

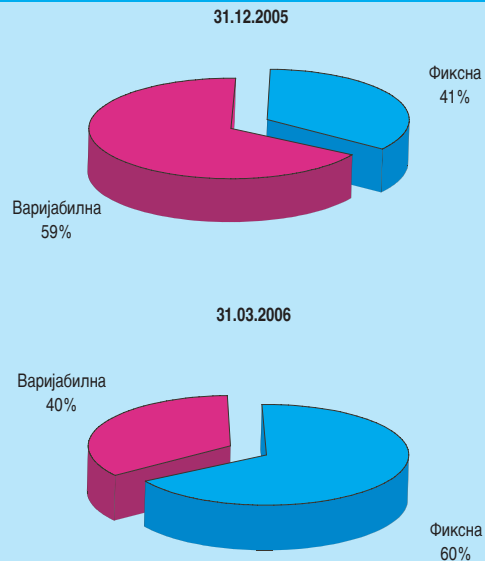

Структура на надворешниот јавен долг по мултилатерални кредитори

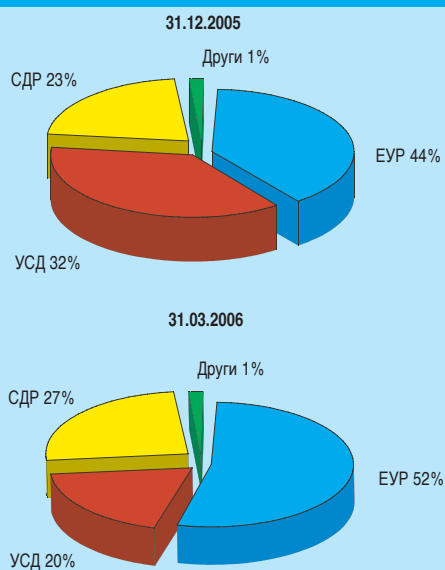
Извор: Министерство за финансии и НБРМ

Каматна структура на надворешниот јавен долг

Извор: Министерство за финансии и НБРМ

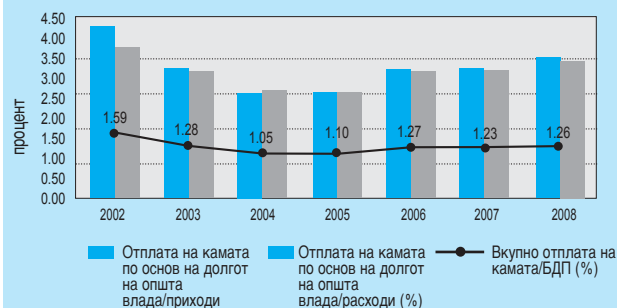
Валутна структура на надворешниот јавен долг

Извор: Министерство за финансии и НБРМ

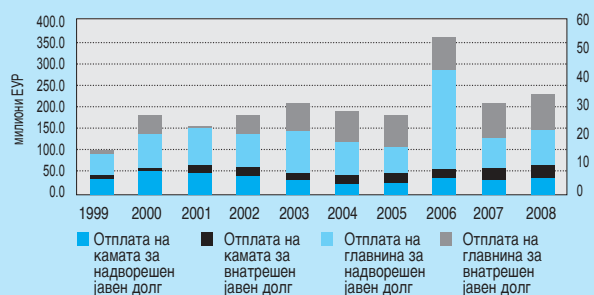
1. Сервисирање на вкупниот јавен долг

Отплата на камата во однос на приходи, расходи и БДП

Извор: Министерство за финансии, НБРМ

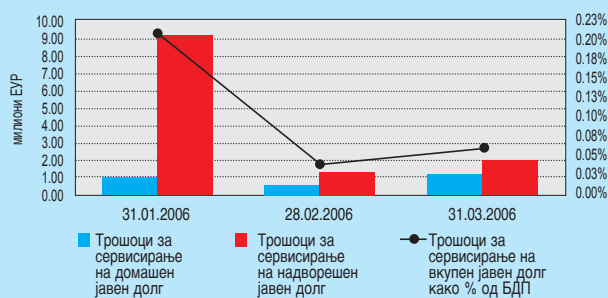
Отплата на камата и главнина по основ на јавен долг

*На 11.01.2006 година се изврши откупот на долгот кон Лондонски клуб на кредитори со средствата добиени од емисијата на Еврообврзницата.

Извор: Министерство за финансии

Трошоци за сервисирање на вкупниот јавен долг

*На 11.01.2006 година се изврши откупот на долгот кон Лондонски клуб на кредитори со средствата добиени од емисијата на Еврообврзницата.

Извор: Министерство за финансии и НБРМ

Отплата по основ на јавен долг за првиот квартал на 2006

Основ	Јан - 06	Фев - 06	Мар - 06	Вкупно
Камата по основ на надворешен јавен долг	9,17	1,34	1,89	12,39
Камата по основ на внатрешен јавен долг	0,66	0,49	1,12	2,27
Вкупно камата по основ на вкупен јавен долг	9,83	1,82	3,01	14,66
Главнина по основ на надворешен јавен долг	200,97	1,73	3,40	206,11
Главнина по основ на внатрешен јавен долг	0,00	0,00	2,15	2,15
Вкупно главнина по основ на вкупен јавен долг	200,97	1,73	5,55	208,25

Извор: НБРМ

IV. Повлечени средства во првиот квартал на 2006 година

1. Повлечени средства по основ на надворешен јавен долг

Во ЕУР	Јан - 06	Фев - 06	Мар - 06	Вкупно
1 Мултилатерални кредитори	146.053	5.389.824	1.213.092	6.748.969
1.1 IBRD / IDA	146.053	739.376	354.572	1.240.002
1.2 EBRD	0	644.470	656.019	1.300.489
1.3 EIB	0	4.000.000	0	4.000.000
1.4 IFAD	0	5.977	202.502	208.479
2 Билатерални кредитори	793.590	436.612	324.094	1.554.296
2.1 Италија – поддршка на мали и средни претпријатија	107.800	24.700	177.170	309.670
2.2 KfW	667.900	0	0	667.900
2.3 Банка Билбао – Шпанија (Проект Лисиче)	0	411.912	146.924	558.836
2.4 JBIC – Проект Злетовица	17.890	0	0	17.890
1+2 Вкупно Јавен сектор	939.643	5.826.436	1.537.186	8.303.265

Извор: Министерство за финансии

1. Повлечени средства по основ на внатрешен јавен долг

	Јан - 06	Фев - 06	Мар - 06	Вкупно
Вкупно континуирани државни хартии од вредност	138,18	170,65	174,51	483,34
3 – месечни државни записи	-40,93	35,63	-342,14	-347,44
6 – месечни државни записи	179,11	135,02	194,71	508,84
12 – месечни државни записи			321,94	321,94

Извор: Министерство за финансии

БУЏЕТ - ЦЕНТРАЛНА ДРЖАВНА ВЛАСТ

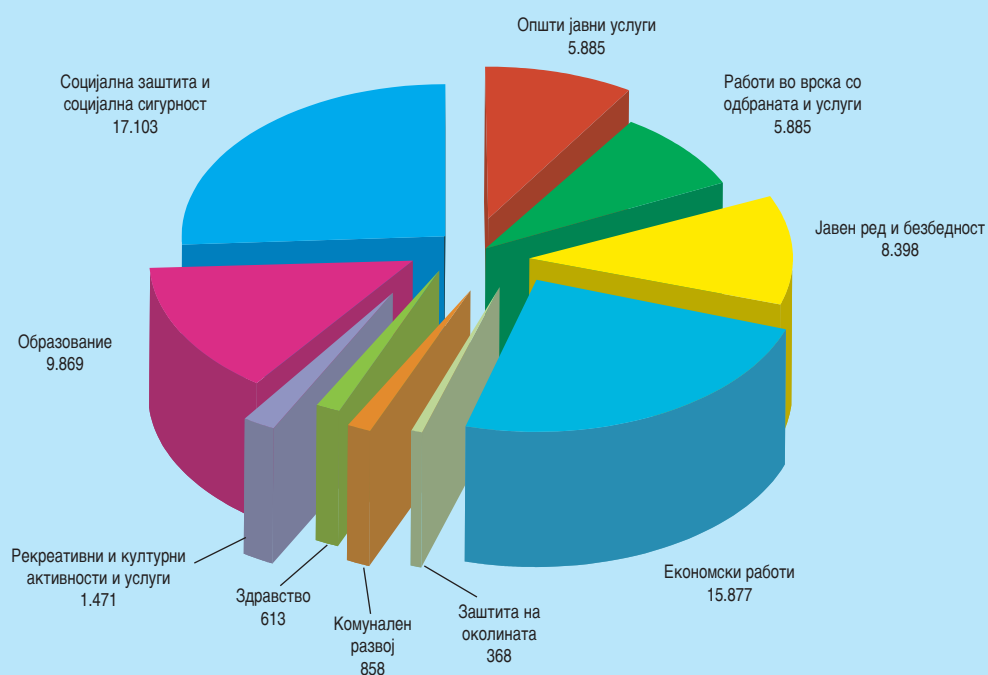
	2002	2003	2004	2005	2006
	Завршна сметка	Завршна сметка	Завршна сметка	Ребаланс	Буџет
ВКУПНИ ПРИХОДИ	71.981.222.938	68.406.577.974	68.257.596.556	77.127.000.000	81.749.000.000
ИЗВОРНИ ПРИХОДИ	58.896.097.958	56.784.247.919	56.534.423.095	58.596.000.000	59.940.000.000
ДАНОЧНИ ПРИХОДИ	54.389.136.894	49.166.396.854	52.527.458.366	53.318.000.000	56.840.000.000
Данок од доход, од добивка и од капитални добивки	10.137.596.496	10.772.545.343	10.068.869.008	10.802.000.000	11.236.000.000
Персонален данок од доход	7.513.310.320	7.502.459.597	7.706.705.300	8.231.000.000	8.051.000.000
Данок од добивка	2.624.286.176	3.270.085.746	2.362.163.708	2.571.000.000	3.185.000.000
Домашни даноци на стоки и услуги	31.235.879.140	31.741.066.910	36.093.219.422	37.082.000.000	40.136.000.000
Данок на промет и ДДВ (од 1.04.2000)	20.521.036.109	21.175.919.119	25.756.854.524	26.325.000.000	28.334.000.000
Акцизи	10.714.843.031	10.565.147.791	10.336.364.898	10.757.000.000	11.802.000.000
Данок од меѓународна трговија и трансакции (царини и давачки)	6.336.011.440	6.141.579.944	5.814.503.205	4.867.000.000	4.848.000.000
Увозни давачки	5.230.636.743	4.909.408.470	4.597.751.176	3.861.000.000	3.817.121.000
Други увозни давачки и такси	1.105.374.697	1.232.171.474	1.216.752.029	1.006.000.000	1.030.879.000
Други даноци	0	51.094	0	0	0
Даноци од специфични услуги	3.359.937	3.894.080	5.216.895	0	0
Такси за користење или дозволи за вршење на дејност	340.562.742	475.513.109	545.887.314	567.000.000	620.000.000
Данок на финансиски трансакции	6.335.727.139	31.746.374	237.478	-	-
НЕДАНОЧНИ ПРИХОДИ	4.506.961.064	7.617.851.065	4.006.964.729	5.278.000.000	3.100.000.000
Претприемачки приход и приход од имот	931.379.088	1.963.471.700	1.752.484.628	3.388.000.000	1.100.000.000
Такси и надоместоци	1.091.976.541	1.366.943.949	1.465.138.734	1.390.000.000	1.500.000.000
Други владини услуги	205.764.069	370.052.922	257.196.740	300.000.000	300.000.000
Други неданочни приходи	2.277.841.366	3.917.382.494	532.144.627	200.000.000	200.000.000
КАПИТАЛНИ ПРИХОДИ	7.193.569.639	4.081.105.548	3.341.846.311	1.120.000.000	16.227.000.000
Продажба на капитални средства	6.244.440.021	4.002.729.305	3.158.721.234	920.000.000	16.027.000.000
Продажба на земјиште и нематеријални вложувања	949.129.619	78.376.243	183.125.077	200.000.000	200.000.000
ТРАНСФЕРИ И ДОНАЦИИ	3.808.557.430	3.651.554.878	4.932.545.381	1.213.000.000	540.000.000
Трансфери од други нивоа на власт	1.167.411.039	1.136.220.479	3.888.654.831	397.000.000	0
Донации од странство	2.641.146.391	2.515.334.399	1.043.890.550	816.000.000	540.000.000
ДОМАШНО ЗАДОЛЖУВАЊЕ	480.521.896		1.908.760.868	3.229.000.000	3.000.000.000
ЗАДОЛЖУВАЊЕ ВО СТРАНСТВО	1.584.121.754	3.766.572.092	1.529.500.321	12.969.000.000	2.042.000.000
Меѓународни развојни агенции	1.584.121.754	3.766.572.092	1.529.500.321	12.969.000.000	2.042.000.000
ПРИХОДИ ОД ОТПЛАТА (наплата) НА ЗАЕМИ	18.354.261	123.097.537	10.520.580	0	0
ВКУПНИ РАСХОДИ	71.700.272.895	64.462.761.283	63.743.917.129	77.127.000.000	81.749.000.000
ТЕКОВНИ ТРОШОЦИ	56.314.747.304	51.104.920.817	51.667.851.725	46.616.257.000	49.295.088.000
Плати, наемнини и надоместоци	18.337.661.335	20.233.542.216	20.943.062.394	21.860.882.000	22.668.904.000
Стоки и останати услуги	13.991.420.289	7.325.808.770	6.833.422.972	7.502.952.000	7.326.925.000
Тековни трансфери	20.586.832.339	21.101.506.628	21.838.665.402	14.104.523.000	14.602.763.000
Тековни трансфери до единиците на локална самоуправа	-	-	-	812.900.000	1.819.000.000
Каматни плаќања	3.398.833.341	2.444.063.205	2.052.700.957	2.335.000.000	2.877.496.000
СУБВЕНЦИИ И ТРАНСФЕРИ	-	-	-	2.885.462.000	2.111.209.000
СОЦИЈАЛНИ БЕНЕФИЦИИ	-	-	-	4.057.856.000	3.633.264.000
КАПИТАЛНИ РАСХОДИ	8.366.132.516	4.687.684.918	4.867.347.044	16.376.425.000	12.543.385.000
ДАВАЊЕ НА ЗАЕМИ, УЧЕСТВО ВО ДЕЛ ОД					
ХАРТИТЕ ОД ВРЕДНОСТ И ОТПЛАТА НА ГЛАВНИНА	7.019.393.075	8.670.155.548	7.208.718.360	7.191.000.000	14.166.054.000
Давање на заеми и учество во дел од хартиите од вредност	931.369.212	637.002.773	76.445.946	0	0
Амортизација (отплата на главнина)	6.088.023.863	8.033.152.776	7.132.272.414	7.191.000.000	14.166.054.000

ФУНКЦИОНАЛНА КЛАСИФИКАЦИЈА НА РАСХОДИТЕ НА ЦЕНТРАЛНИОТ БУЏЕТ

	Буџет 2005	Буџет 2006	2005	2006	2005	2006
	во милиони денари		структура		% од БДП	
ВКУПНО	66.327	91.868	100,0	100,0	23,9	31,3
Општи јавни услуги	5.885	13.609	8,9	14,8	2,1	4,6
Работи во врска со одбраната и услуги	5.885	6.130	8,9	6,7	2,1	2,1
Јавен ред и безбедност	8.398	9.902	12,7	10,8	3,0	3,4
Економски работи	15.877	23.846	23,9	26,0	5,7	8,1
Заштита на околината	368	615	0,6	0,7	0,1	0,2
Комунален развој	858	3.555	1,3	3,9	0,3	1,2
Здравство	613	1.165	0,9	1,3	0,2	0,4
Рекреативни и културни активности и услуги	1.471	1.968	2,2	2,1	0,5	0,7
Образование	9.869	13.363	14,9	14,5	3,6	4,6
Социјална заштита и социјална сигурност	17.103	17.716	25,8	19,3	6,2	6,0

Забелешка: Функционалната класификација на расходите на централниот буџет е подготвена според меѓународните стандарди.

ФУНКЦИОНАЛНА КЛАСИФИКАЦИЈА НА РАСХОДИТЕ 2005 ГОДИНА

БУЏЕТ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА (централен буџет и буџети на фондови)

	Буџет 2005	Ребаланс 2005	I	II	III	Q - 1	IV	V	VI
ВКУПНИ ПРИХОДИ	102.705	105.269	7.279	6.606	7.847	21.732	8.905	7.642	8.080
Даночни приходи и придонеси	83.090	83.847	6.464	5.696	6.811	18.972	7.849	6.466	6.857
Даночни приходи (Сметка за сопствени приходи)	317	256	23	26	19	68	28	20	27
Даноци	53.045	54.018	4.594	3.284	4.436	12.314	5.210	4.323	4.411
Персонален данок на доход	7.931	8.231	526	648	660	1.834	762	586	704
Данок на добивка	2.571	2.571	145	302	633	1.080	220	197	183
ДДВ	25.623	26.325	2.460	1.320	1.965	5.745	2.779	1.968	2.020
Акцизи	11.689	11.457	1.103	651	707	2.461	893	1.067	977
Увозни давачки	4.731	4.867	289	315	422	1.026	499	459	483
Други даноци	500	567	71	48	49	168	57	46	44
Придонеси	29.728	29.573	1.848	2.386	2.356	6.590	2.611	2.123	2.419
Фонд за ПИОМ	19.151	18.996	1.188	1.538	1.504	4.230	1.669	1.346	1.554
Завод за вработување	1.320	1.320	84	118	110	312	119	95	111
Фонд за здравство	9.257	9.257	576	730	742	2.048	823	682	754
Неданочни приходи	14.761	16.555	725	839	930	2.495	969	1.067	1.052
Неданочни приходи (Сметка за сопствени приходи)	8.575	8.779	407	523	484	1.414	523	482	668
Профит од јавни финансиски институции	1.686	3.281	40	0	43	83	44	211	5
Административни такси	1.390	1.390	103	128	156	387	159	143	157
Партиципација за здравствени услуги	600	600	34	45	48	127	45	40	37
Други административни такси	300	300	17	17	24	58	22	23	24
Други неданочни приходи	400	397	24	23	40	87	24	14	14
Надоместоци за Фондот за патишта	1.810	1.810	101	103	136	340	142	153	146
Капитални приходи	625	630	49	27	36	112	45	35	27
Странски донации	4.230	4.236	40	44	68	152	42	74	143
Приход од отплата на заеми	0	1	0	0	1	1	0	0	1
ВКУПНИ РАСХОДИ	106.006	107.499	7.167	7.489	8.111	22.766	8.262	7.334	8.279
Тековни трошоци	92.650	92.742	6.587	7.212	7.859	21.657	7.713	6.907	7.560
Плати и надоместоци	23.089	23.177	1.843	1.890	1.907	5.640	1.899	1.923	1.914
Стоки и услуги	13.830	14.253	712	1.169	1.316	3.197	1.171	883	1.086
Трансфери	52.819	52.653	3.676	4.084	4.492	12.252	4.343	4.005	4.291
Трансфери (сметка за сопствени приходи)	1.004	1.033	32	65	63	160	81	71	68
Социјални трансфери	48.288	47.641	3.593	3.801	4.187	11.582	4.051	3.744	3.875
Фонд за ПИОМ	25.688	25.296	2.022	2.110	2.163	6.294	2.125	2.122	1.994
Завод за вработување	3.190	3.048	257	286	260	783	268	252	247
Социјална помош	4.172	4.151	296	315	354	965	346	271	409
Структурни реформи	70	0	0	0	0	0	0	0	0
Реформи на јавната администрација	4	4	0	0	0	0	0	0	0
Здравствена заштита	15.164	15.142	1.018	1.110	1.411	3.539	1.313	1.100	1.224
Други трансфери	3.428	3.880	51	208	228	487	188	179	337
Трошоци за бегалци	100	100	0	10	14	24	23	11	11
Каматни плаќања	2.912	2.659	356	69	144	569	301	96	269
Камати по домашен долг	1.069	1.111	26	25	65	116	212	62	159
Камати по надворешен долг	1.843	1.548	330	44	79	453	89	34	110
Гаранции	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Капитални трошоци	13.356	14.757	580	276	252	1.108	548	428	719
Буџетско салдо	-3.301	-2.230	112	-883	-264	-1.034	643	308	-199
Финансирање	3.301	2.230	-112	883	264	1.034	-643	-308	199
Прилив	11.247	10.046	762	924	772	2.458	1.176	-80	919
Приходи од приватизација	1.041	1.024	65	200	0	265	95	0	136
Странски донации	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Странски заеми	4.643	14.895	70	26	43	139	35	89	1.095
Депозити	3.043	-9.113	702	644	186	1.532	327	-292	-378
Државни записи	2.500	3.229	-76	54	543	521	719	123	63
Продажба на акции	20	11	1	0	0	1	0	0	3
Одлив	7.947	7.816	874	42	509	1.425	1.819	227	719
Отплата на главница	7.947	7.816	874	42	509	1.425	1.819	227	719
Надворешен долг	3.383	3.266	874	42	339	1.255	147	4	180
Домашен долг	4.564	4.550	0	0	170	170	1.672	223	540

Q - 2	Q - 3	Q - 4	Вкупно 2005	Буџет 2006	I	II	III	Q - 1 2006	IV	I - IV 2006
24.627	27.928	26.641	100.928	103.198	7.365	6.756	8.976	23.097	9.255	32.352
21.172	21.285	23.152	84.581	88.198	5.957	5.933	7.958	19.848	7.907	27.755
75	70	91	304	177	19	21	39	79	14	93
13.944	14.107	15.316	55.681	57.581	4.014	3.382	5.262	12.658	5.317	17.975
2.052	1.951	2.260	8.097	8.051	511	662	760	1.933	703	2.636
600	623	534	2.837	3.185	180	383	1.162	1.725	311	2.036
6.767	6.652	7.918	27.082	28.334	1.760	1.284	2.184	5.228	2.812	8.040
2.937	3.385	2.965	11.748	12.543	1.191	653	698	2.542	868	3.410
1.441	1.335	1.464	5.266	4.848	280	327	386	993	456	1.449
147	161	175	651	620	92	73	72	237	167	404
7.153	7.108	7.745	28.596	30.440	1.924	2.530	2.657	7.111	2.576	9.687
4.569	4.553	4.948	18.300	19.810	1.250	1.651	1.718	4.619	1.690	6.309
325	322	353	1.312	1.370	85	120	117	322	113	435
2.259	2.233	2.442	8.982	9.260	588	759	822	2.169	773	2.942
3.088	5.284	2.951	13.818	12.943	684	704	918	2.306	1.133	3.439
1.673	1.549	1.676	6.312	7.377	303	372	559	1.234	413	1.647
260	2.837	139	3.319	1.031	83	13	7	103	359	462
459	358	453	1.657	1.500	107	131	157	395	114	509
122	70	115	434	573	28	27	25	80	23	103
69	55	64	246	300	20	20	25	65	27	92
52	53	72	264	382	47	38	24	109	51	160
441	462	432	1.675	1.780	97	103	121	321	146	467
107	587	127	933	502	52	49	42	143	57	200
259	672	411	1.494	1.555	641	69	45	755	126	881
1	0	0	2	0	31	1	13	45	33	78
23.875	24.482	29.096	100.219	104.905	6.903	8.206	8.429	23.538	8.340	31.878
22.180	21.707	24.482	90.026	93.420	6.687	7.679	8.109	22.475	7.945	30.420
5.736	5.566	5.894	22.836	23.997	1.869	1.933	1.948	5.750	1.938	7.688
3.140	2.620	4.028	12.985	12.579	702	933	1.221	2.856	1.078	3.934
12.639	12.795	13.911	51.597	53.585	3.624	4.740	4.716	13.080	4.617	17.697
220	192	341	913	613	46	52	69	167	66	233
11.670	11.533	12.085	46.870	48.906	3.419	3.977	4.170	11.566	4.001	15.567
6.241	6.151	6.285	24.971	26.999	2.020	2.143	2.233	6.396	2.190	8.586
767	715	675	2.940	2.500	267	203	189	659	186	845
1.026	1.113	1.034	4.138	3.954	53	548	347	948	338	1.286
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
3.637	3.557	4.092	14.825	15.450	1.079	1.082	1.400	3.561	1.287	4.848
704	1.037	1.453	3.681	3.975	159	704	463	1.326	544	1.870
45	33	33	135	91	0	7	14	21	6	27
666	727	648	2.610	3.259	492	73	225	790	313	1.103
433	163	362	1.074	1.259	41	30	69	140	221	361
233	564	286	1.536	2.000	451	43	156	650	92	742
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1.695	2.775	4.613	10.191	11.486	216	527	320	1.063	394	1.457
752	3.446	-2.455	709	-1.708	462	-1.450	547	-441	916	475
-752	-3.446	2.455	-709	1.708	-462	1.450	-547	441	-916	-475
2.015	-1.964	4.554	7.063	16.556	8.488	1.493	-250	9.731	1.173	10.904
231	147	740	1.383	15.821	0	0	13.899	13.899	0	13.899
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1.219	838	11.717	13.913	4.309	45	54	61	160	125	285
-343	-3.398	-7.588	-9.797	-6.594	8.305	1.248	-14.387	-4.834	1.331	-3.503
905	427	-315	1.538	3.000	138	171	175	484	-283	201
3	24	1	29	20	0	21	3	24	0	24
2.765	1.483	2.099	7.772	14.848	8.950	43	297	9.290	2.089	11.379
2.765	1.483	2.099	7.772	14.848	8.950	43	297	9.290	2.089	11.379
331	1.305	404	3.295	10.119	8.950	43	166	9.159	201	9.360
2.435	178	1.695	4.478	4.729	0	0	131	131	1.888	2.019

ПЛАТЕН БИЛАНС НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

(годишни, квартални и месечни податоци)¹

(во милиони долари)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	K-1	K-2	K-3	K-4	2005	I-06	II-06	III-06	K-1 06	IV-06	I-IV 2006
ТЕКОВНИ ТРАНСАКЦИИ	-269,29	-32,46	-75,28	-235,43	-357,81	-152,28	-414,82	-20,95	-110,98	78,35	-27,90	-81,48	-9,14	9,87	-18,55	-17,82	-31,25	-49,07
Стоки, нето	-515,09	-495,81	-690,41	-523,23	-804,34	-851,48	-1112,08	-190,66	-342,99	-230,08	-293,74	-1.057,47	-74,99	-57,38	-106,84	-239,21	-121,25	-360,46
Извоз, f.o.b.	1.291,52	1.189,98	1.320,73	1.153,33	1.112,15	1.359,04	1.672,43	481,72	512,81	507,36	537,76	2.039,64	122,36	147,55	179,63	449,53	176,20	625,73
Увоз, f.o.b. ²	-1.806,61	-1.685,79	-2.011,14	-1.676,56	-1.916,49	-2.210,52	-2.784,51	-672,38	-855,80	-737,44	-831,49	-3.097,11	-197,35	-204,93	-286,46	-688,74	-297,44	-986,18
Услуги, нето	-59,60	41,83	47,05	-15,79	-22,13	-2,56	-54,39	-3,72	-17,00	11,39	-24,53	-33,87	0,54	-2,64	-5,01	-7,11	-3,22	-10,33
Доход, нето	-44,82	-42,15	-45,44	-39,46	-29,78	-32,33	-39,23	0,61	-20,55	-44,78	9,73	-54,99	-1,81	2,88	4,85	5,92	-0,16	5,76
од кој: камата, нето	-44,34	-41,41	-39,15	-33,59	-18,64	-31,88	-26,22	-10,03	-4,62	-10,50	-0,80	-25,95	-6,30	-1,78	-1,31	-9,39	-2,85	-12,24
Тековни трансфери, нето	350,21	463,66	613,53	343,06	498,45	734,09	790,88	172,82	269,56	341,83	280,65	1.064,85	67,11	67,02	88,44	222,57	93,38	315,95
Официјални	37,39	72,69	132,30	48,65	100,50	103,36	70,07	11,73	15,83	20,08	16,75	64,39	1,79	4,46	10,66	16,91	8,70	25,61
Приватни	312,82	390,97	481,23	294,41	397,95	630,73	720,81	161,09	253,73	321,75	263,90	1.000,47	65,32	62,56	77,78	205,66	84,68	290,34
КАПИТАЛНА И ФИНАНСИСКА СМЕТКА																		
Капитална сметка, нето	281,84	-128,46	11,28	178,23	376,87	169,97	407,01	26,06	107,36	-72,88	34,13	94,67	6,26	-12,01	19,90	14,15	34,63	48,79
Капитални трансфери, нето	-1,79	0,00	0,31	1,30	8,26	-6,69	-4,61	-0,01	-0,15	0,24	-2,09	-2,01	-0,16	0,19	0,42	0,44	-0,21	0,23
Официјални	0,00	0,00	0,31	3,64	9,92	-6,60	-4,61	-0,01	-0,15	0,24	-2,09	-2,01	-0,16	0,19	0,42	0,44	-0,21	0,23
Други	0,00	0,00	0,00	3,64	9,92	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Стекнување/располагање со нефинансиски средства	0,00	0,00	0,31	0,00	0,00	-6,60	-4,61	-0,01	-0,15	0,24	-2,09	-2,01	-0,16	0,19	0,42	0,44	-0,21	0,23
нефинансиски средства	-1,79	0,00	0,00	-2,34	-1,66	-0,09	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Финансиска сметка, нето	283,63	-128,46	10,97	176,93	368,62	176,66	411,62	26,07	107,51	-73,12	36,22	96,68	6,42	-12,20	19,48	13,71	34,85	48,56
Директни инвестиции, нето	117,72	31,80	176,23	442,32	77,72	94,26	155,85	36,15	33,18	17,33	10,43	97,08	7,78	3,46	279,29	290,53	6,77	297,30
Портфолио инвестиции, нето	7,79	0,14	-0,09	0,36	0,35	3,39	14,82	16,47	4,78	17,71	196,15	235,11	3,89	3,26	7,04	14,19	5,58	19,77
Други инвестиции, нето	226,66	-32,01	85,05	-183,27	159,98	129,97	260,42	-13,13	99,09	3,69	89,91	179,56	-195,84	-14,18	-47,46	-257,48	65,70	-191,78
Трговски кредити, нето	45,39	7,13	146,54	-125,08	83,1	82,95	170,05	-60,00	84,96	-38,62	38,25	24,60	-8,68	-38,90	27,96	-19,61	18,01	-1,61
Заеми, нето	219,87	54,83	13,51	-107,31	8,19	23,47	59,82	18,71	80,99	6,55	47,69	153,94	-182,62	26,34	-5,56	-161,84	49,91	-111,94
Валуты и депозити, нето	-40,62	-135,01	-122,53	27,09	44,69	2,85	-3,66	23,69	-72,10	30,04	-6,40	-24,77	-6,42	-2,96	-73,81	-83,18	-7,92	-91,10
од кои: монетарна власт, нето	0,00	-21,20	-0,19	-77,08	68,79	17,77	26,44	0,00	-0,41	1,18	0,00	0,77	0,00	0,00	-68,78	-68,78	0,00	-68,78
комерцијални банки, нето	-28,77	-51,28	-93,26	-272,39	112,17	-54,59	-105,08	21,65	-60,98	49,22	16,68	26,57	-4,45	5,21	6,25	7,02	-1,00	6,02
население, нето	-11,85	-62,52	-29,08	376,56	-136,27	39,68	74,97	2,04	-10,71	-20,35	-23,08	-52,10	-1,97	-8,17	-11,28	-21,42	-6,92	-28,34
Други, нето	2,03	41,04	47,53	22,03	24,00	20,69	34,22	4,47	5,23	5,72	10,37	25,79	1,87	1,35	3,94	7,16	5,71	12,87
Бруто официјални резерви	-68,54	-128,39	-250,22	-82,48	130,57	-50,96	-19,47	-13,42	-29,54	-111,84	-260,27	-415,07	190,60	-4,75	-219,39	-33,53	-43,21	-76,74
(„-“ значи зголемување) ³																		
ГРЕШКИ И ПРОПУСТИ	-12,55	160,92	64,00	57,19	-19,07	-17,70	7,81	-5,11	3,63	-5,47	-6,23	-13,19	2,88	2,14	-1,35	3,67	-3,38	0,29

1) Ревидирана временска серија – претходни податоци

2) Увозот е прикажан на f.o.b. паритет согласно V-тото издание на Прирачникот за платен биланс од ММФ. Пресметката на c.i.f. - f.o.b. факторот како процент од увозот c.i.f. по години изнесува: 1993–20%, 1994–20%, 1995–20%, 1996–14%, 1997–10%, 1998–5.02%, 1999–4.86%, 2000–3.90%, 2001–4.20%, 2002–3.80%, 2003, 2004 и 2005 – 4,06%

3) Без монетарно злато и курсни разлики; Добиените средства од сукцесијата на поранешна СФРЈ во Мај 2003 година не се платно билансна трансакција, поради што истите се вклучени само во состојбите на девизните резерви, а не и во промените

Фонд за пензиско и инвалидско осигурување

Приходите што ги оствари Фондот за пензиско и инвалидско осигурување во првите четири месеци од 2006 година се за 6% поголеми од тие во истиот период од 2005 година и изнесуваат 10.086 милиони денари. Најголем дел од приходите, односно 60,6% претставуваат приходи по основ на придонеси од плати, каде е остварен пораст од 8,3%. Приходите од Буџетот на Републиката учествуваат со 30,6% во вкупните приходи и се зголемени за 7,9%, додека кај приходите од Агенцијата за вработување за осигурување на невработени лица корисници на паричен надоместок продолжува тенденцијата на намалување и тие се намалени за 14,8%, со учество во вкупните приходи од 4,6%.

Расходите на Фондот во анализираниот период изнесуваат 9.946 милиони денари и се поголеми за 2,7% од истиот период претходната година. Најголем дел од вкупните расходи, односно 83,5% е потрошен за исплата на пензии на корисниците. Притоа, 95,4% од пензиите се исплатени за редовни пензии, чиј пораст изнесува 3,5%. Расходите за придонес за здравствена заштита учествуваат со 11,8% во вкупните расходи на Фондот за пензиско и инвалидско осигурување.

Суфицитот на Фондот за Пензиско и инвалидско осигурување во првите четири месеци од 2006 година изнесува 141 милион денари.

ФОНД ЗА ПЕНЗИСКО И ИНВАЛИДСКО ОСИГУРУВАЊЕ

(во милиони денари)

Вид на приходите / расходите	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Јан-Апр.
ПРИХОДИ	21.229	22.883	24.289	25.811	28.191	28.983	28.878	10.086
Придонес од плати	14.316	15.722	15.671	15.784	16.882	17.204	17.484	6.116
Придонес од доходот	311	311	331	283	307	383	388	106
Приходи од Буџетот на Републиката	3.266	4.174	5.744	6.961	7.741	8.486	8.291	3.090
Приходи од приватен сектор	439	404	377	409	394	412	390	76
Приходи од индивидуални земјоделци	65	58	41	61	71	41	39	12
Приходи од акцизи	632	804	716	688	677	661	659	195
Придонес од Агенцијата за вработување за невработени лица	868	1.101	1.126	1.404	1.536	1.719	1.550	460
Други приходи	45	74	73	29	65	57	59	25
Приходи од дивиденди и од продажба на хартии од вредност	245	68	209	192	42	21	18	6
Пренесени приходи од претходна година	201	0	0	0	476	0	0	0
РАСХОДИ	20.669	22.940	24.697	25.889	27.740	29.132	29.015	9.946
Пензии	17.756	19.774	21.278	22.255	24.008	25.121	24.969	8.304
Редовни пензии	16.977	18.948	19.041	19.982	21.667	22.824	23.335	7.925
Воени пензии	458	505	514	518	499	509	479	152
Земјоделски пензии	321	321	297	262	234	217	178	52
Ретроактивна исплата на 8%	0	0	1.167	1.136	1.131	1.027	455	0
Предвременно пензионирање според Законот од 2000 година	0	0	112	103	121	88	90	24
Предвременно пензионирање според Законот од 2001 година	0	0	148	254	262	247	240	58
Предвременно пензионирање според Законот од 2004 година							91	35
Транзициони трошоци								284
Надоместок за телесно оштетување	69	72	72	83	80	82	82	27
Надоместоци од инвалидско осигурување	95	94	91	76	98	97	110	43
Вработување и интернатско сместување на деца инвалиди	13	12	7	9	6	6	6	1
Придонес за здравствена заштита	2.450	2.672	2.805	2.934	3.184	3.349	3.416	1.174
Надоместок на стручната служба	132	141	153	165	172	170	172	57
Други расходи	154	175	254	222	192	257	190	45
Капитални средства	-	-	37	145	0	50	70	11
Дефицит / Суфицит	560	-57	-408	-78	451	-149	-137	141

Фонд за здравствено осигурување

Во периодот јануари–април 2006 година приходите на Фондот за здравствено осигурување изнесуваа 4.997 милиони денари, што е за 2,6% повеќе во однос на истиот период претходната година. Во структурата на приходите, најголемо учество (58,9%) имаат придонесите за здравствено осигурување, каде е реализиран пораст од 2,5%. Придонесите од Пензискиот фонд учествуваат со 23,5% во вкупните приходи и се зголемени за 10,4%, додека придонесите кои ги плаќа Агенцијата за вработување за невработените лица учествуваат со 14,1% и тие се зголемени за само 0,6% во однос на претходната година.

Расходите на Фондот за здравствено осигурување во првите четири месеци од 2006 година изнесуваа 4.942 милиони денари, односно се за 1% помали од претходната година. Амбулантните трошоци имаат најголемо учество во вкупните расходи од 87,9%.

Во анализираниот период Фондот за здравствено осигурување реализираше **суфицит** од 55 милиони денари.

ФОНД ЗА ЗДРАВСТВЕНО ОСИГУРУВАЊЕ

(во милиони денари)

Вид на приходите / расходите	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Јан–Апр.
ПРИХОДИ	12.068	12.790	12.295	13.656	14.698	14.886	15.083	4.997
Придонеси	7.363	7.745	7.528	7.823	8.418	8.762	8.982	2.942
Придонеси од Пензискиот Фонд	2.417	2.649	2.616	3.075	3.184	3.349	3.417	1.175
Придонеси од Агенцијата за вработување	1.350	1.941	1.554	1.763	1.849	1.998	2.062	703
Придонеси од Министерството за труд	0	0	48	54	64	41	64	22
Други приходи	938	455	70	734	1.064	676	79	155
Приходи по договори за сини картони	0	0	0	0	0	0	0	0
Средства од Буџетот на РМ за задолжително здравствено осигурување	–	–	166	111	29	60	479	0
Пренесен вишок од претходната година	0	0	313	96	91	1	0	0
РАСХОДИ	11.692	12.463	12.205	13.611	14.678	14.722	15.206	4.942
Амбулантни трошоци	2.491	2.486	2.505	4.430	5.132	5.959	7.129	4.346
Болничко лекување	5.482	5.737	5.919	4.929	5.038	5.098	6.311	0
Трошоци по програми	125	105	306	123	21	0	0	0
Лекови	1.249	1.681	1.555	1.305	1.868	2.006	0	0
Забна заштита	667	687	522	521	630	0	0	0
Ортопедски трошоци	154	143	111	134	150	280	171	90
Лекување во странство	161	70	90	144	221	117	151	60
Друг вид лекување (надоместоци)	801	694	769	832	968	941	1.062	352
Администрација	288	250	268	360	309	254	276	85
Опрема и одржување	39	90	44	656	219	23	106	9
Други трошоци	234	200	48	23	32	27	0	0
Кредити и камати	0	321	71	154	90	17	0	0
РАЗЛИКА								
Дефицит/суфицит	376	326	90	45	21	164	-123	55

Извор: Интерни податоци на Министерството за финансии

Агенција за вработување

Агенцијата за вработување во првите четири месеци од 2006 година оствари вкупни **приходи** од 2.012 милиони денари, што претставува намалување од 16,1% во однос на лани. Истовремено, приходите од придонеси се зголемени само за 0,7%, а дотациите од Буџетот и покрај тоа што имаат најголемо учество во структурата на приходите (78,1%) се намалени за 19,9%. Во самата структура на дотациите од Буџетот, 86,7% се по основ на покривање на дефицитот на Агенцијата.

Расходите на Агенцијата за вработување изнесуваат 2.121 милион денари, што е за 11,9% помалку во однос на првите четири месеци од претходната година. Рас-

ходите за функција изнесуваат 2.043 милиони денари, или 96,3% од вкупните расходи и се намалени за 12,4%. Од овие расходи 35,4% се наменети за исплата на паричен надоместок на невработените лица, а само 5,9% се трошоци за активни мерки (за поттикнување на вработеноста и проекти за вработување). На расходите за стручна служба отпаѓаат 3,7% од вкупните расходи и се за 5,4% поголеми од лани.

Агенцијата за вработување во првите четири месеци од 2006 година, оствари **дефицит** од 109 милиони денари.

АГЕНЦИЈА ЗА ВРАБОТУВАЊЕ

(во милиони денари)

Вид на приходите / расходите	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Јан-Апр.
ПРИХОДИ	4.129	5.119	4.827	5.918	6.241	7.456	6.940	2.012
Приходи од придонеси	1.058	1.121	1.136	1.180	1.224	1.270	1.313	435
Придонес од плати	1.037	1.098	1.113	1.178	1.223	1.155	1.192	350
Придонес од работни луѓе кои самостојно вршат дејност	21	22	23	2	0	24	23	6
Придонес што го уплатуваат работниците на привремена работа во странство	0	0	0	0	1	4	5	1
Придонес од претходната година	0	0	0	0	0	88	93	78
Дотации од Буџетот на Републиката	3.066	3.990	3.677	4.726	5.002	6.163	5.616	1.572
За покривање на дефицитот на Агенцијата за вработување	2.575	3.470	3.170	3.742	3.958	4.522	4.612	1.366
За исплата на паричен надомест на вработените од претпријатијата кои во своето работење искажуваат загуба (загубари)	490	516	481	944	980	988	418	106
Реформа на јавната администрација	-	-	26	19	3	61	22	4
По други основи	0	3	26	21	61	592	564	96
Други приходи	6	8	13	12	16	23	11	5
РАСХОДИ	4.135	5.110	4.749	5.868	6.214	7.325	6.938	2.121
Расходи за функцијата	3.970	4.913	4.571	5.658	6.005	7.102	6.710	2.043
Средства за обезбедување паричен надоместок на невработени лица	1.755	1.875	1.879	2.273	2.377	2.697	2.425	724
Придонеси за здравствено осигурување	1.347	1.936	1.555	1.763	1.849	1.998	2.063	703
Придонеси за пензиско и инвалидско осигурување	868	1.102	1.138	1.453	1.557	1.729	1.552	470
Средства за вработување на инвалидни лица	-	-	-	128	121	58	114	12
Исплата според Закон за поттикнување на вработеноста	-	-	-	-	61	592	526	60
Надоместок за преквалификација	-	-	-	41	40	29	30	14
Проекти за вработување	-	-	-	-	-	-	-	60
Расходи за стручната служба	165	198	178	210	209	223	228	78
Основни плати и наемнини	105	118	116	124	134	132	133	44
Надоместоци	17	19	18	22	20	20	22	8
Стоки и останати услуги	34	54	43	42	51	68	69	26
Тековни трансфери	0	0	0	0	0	0	0	0
Каматни плаќања	0	1	0	0	0	0	0	0
Капитални трошоци	8	6	2	22	4	3	4	0
РАЗЛИКА								
Дефицит / Суфицит	-6	9	78	50	27	132	2	-109

Извор: Интерни податоци на Министерството за финансии

Фонд за магистрални и регионални патишта

Фондот за магистрални и регионални патишта во изминатите четири месеци од 2006 година наплати **приходи** во износ од 830 милиони денари, што претставува 7,3% помал износ од истиот период претходната година. Најголемо учество од 42,2% во вкупните приходи имаат приходите од Буџетот кои се намалени за околу 12,5%, додека износот на средства од надоместок за употреба на автопат е на минатогодишното ново.

Расходите на Фондот за патишта во анализиранiot период изнесуваат 794 милиони денари. Најголем дел од нив, односно околу 62,5% се за одржување на патиштата, а околу една петина за инвестиции. За студии, проектирање, надзор, провизии и материјални трошоци потрошени се од 5,9% од вкупните расходи.

Фондот за патишта во првите четири месеци од 2006 година оствари **суфицит** од 36 милиони денари.

ФОНД ЗА МАГИСТРАЛНИ И РЕГИОНАЛНИ ПАТИШТА

(во милиони денари)

Вид на приходите / расходите	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Јан-Апр.
ПРИХОДИ	3.793	3.506	4.012	3.434	3.668	3.299	3.031	830
Приходи од Буџет	924	1.590	1.655	1.305	1.603	1.610	1.320	350
Надоместок за употреба на патишта што ги користат странските моторни возила	54	82	73	87	82	77	90	29
Годишен надоместок за патни моторни возила што подлежат на регистрација	518	746	704	761	797	853	842	249
Надоместок за употреба на автопат	492	537	375	381	728	741	743	188
Странски кредит	1.793	538	1.098	862	418	9	0	0
Други приходи	13	14	21	2	39	9	36	14
Грант	-	-	87	36	1	0	0	0
РАСХОДИ	3.793	3.506	4.013	3.420	3.661	3.889	3.389	794
Инвестиции	1.985	1.662	1.756	1.250	1.107	1.753	1.405	169
Расходи за студии, проектирање, надзор, провизии и материјални трошоци	0	179	286	289	205	156	164	47
Одржување на патиштата	790	952	926	900	1.063	1.081	1.013	496
Отплата на кредити	148	212	299	304	424	242	254	71
Средства за локални патишта	386	502	596	528	666	611	508	11
Останати трошоци	142	0	0	0	46	45	45	0
Обврски од претходната година	342	0	0	0	0	0	0	0
Обврски спрема Агенцијата за санација на банки	0	0	150	149	150	0	0	0
РАЗЛИКА								
Дефицит / суфицит	0	0	-1	14	7	-590	-358	36

Извор: Интерни податоци на Министерството за финансии

Македонска берза на долгорочни хартии од вредност

Берзански показатели - март 2006 година

Во март 2006 година прометот на Македонската Берза за хартии од вредност остварен по пат на класичното тргување изнесуваше 846,68 милиони денари и во однос на февруари бележи пораст за 80,39%. Прометот остварен преку блок трансакции на Берзата во овој месец изнесува 10.837,18 милиони денари. Вака големиот промет во месец март остварен преку блок трансакции се должи на прометот остварен при продажбата на АД Електростопанство на Република Македонија. Во март 2006 година тргувањето со акции од државниот сегмент изнесуваше 3,04 милиони денари и истото бележи пад за 85,55% во однос на февруари. Вкупниот промет остварен на Македонската Берза во март 2006 година како резултат на класичното тргување, блок трансакциите и тргувањето со акциите од државниот сегмент изнесува 11.686,9 милиони денари и истиот во однос на претходниот месец бележи пораст од 1.923,53%. Ваквиот енормен пораст на вкупниот промет на Македонската берза се должи на реализираната блок трансакција за продажба на АД Електростопанство на Република Македонија.

Просечниот дневен промет во март 2006 година изнесуваше 36,8 милиони денари, што во однос на претходниот месец претставува пораст од 56,86%. Во анализираниот период просечниот дневен број на трансакции изнесува 152 и истиот во однос на февруари е поголем за 10,14%.

Во вкупниот промет на Берзата остварен преку класичното тргување, кој во март изнесуваше 846,6 милиони денари, прометот со акциите изнесува 453 милиони денари, што во однос на претходниот месец претставува пораст од 47,17%. Прометот на државните обврзници во анализираниот период изнесува 393,6 милиони денари и

БЕРЗАНСКИ ПОКАЗАТЕЛИ - МАРТ/АПРИЛ 2006 година

	Март 2006	Април 2006	Промена
ПРОМЕТ (денари)			
КЛАСИЧНО ТРГУВАЊЕ	846.685.462	619.939.835	-26,78%
АКЦИИ	453.069.276	361.169.922	-20,28%
ОБВРЗНИЦИ	393.616.186	258.769.913	-34,26%
ПРОСЕЧЕН ДНЕВЕН ПРОМЕТ (денари)	36.812.411	32.628.412	-11,37%
ПРОСЕЧЕН ДНЕВЕН БРОЈ НА ТРАНСАКЦИИ	152	155	1,97%
БЛОК ТРАНСАКЦИИ	10.837.183.845	55.839.760	-99,48%
ДРЖАВЕН СЕГМЕНТ	3.044.858,00	-	-
АКЦИИ	3.044.858,00	-	-
УДЕЛИ	-	-	-
ВКУПНО	11.686.914.165	675.779.595	-94,22%
ОБЕМ (хартии од вредност)			
АКЦИИ	11.123.505	341.832	-96,93%
КЛАСИЧНО ТРГУВАЊЕ	453.298	270.418	-40,34%
БЛОК ТРАНСАКЦИИ	10.650.813	71.414	-99,33%
ДРЖАВЕН СЕГМЕНТ	19.394	-	-
ОБВРЗНИЦИ (НВ во ЕУР)	7.765.938	5.348.047	-31,13%
БРОЈ НА ТРАНСАКЦИИ			
КЛАСИЧНО ТРГУВАЊЕ	3.509	2.954	-15,82%
БЛОК ТРАНСАКЦИИ	10	7	-30,00%
ДРЖАВЕН СЕГМЕНТ	1	-	-
ВКУПНО	3.520	2.961	-15,88%
ПАЗАРНА КАПИТАЛИЗАЦИЈА (денари)			
ПАЗАРНА КАПИТАЛИЗАЦИЈА (акции)	56.326.720.438	55.500.558.368	-1,47%
БЕРЗАНСКА КОТАЦИЈА-АКЦИИ	37.458.507.489	38.116.100.091	1,76%
ПАЗАР НА ЈАВНО ПОСЕДУВАНИ ДРУШТВА	18.868.212.949	17.384.458.277	-7,86%
ПАЗАРНА КАПИТАЛИЗАЦИЈА НА ОБВРЗНИЦИ	26.180.952.284	24.881.752.914	-4,96%
ВКУПНО ПАЗАРНА КАПИТАЛИЗАЦИЈА	82.507.672.722	80.382.311.282	-2,58%
МБИ-10	2.592,55	2.617,76	0,97%
БРОЈ НА КОТИРАНИ ДРУШТВА	50	50	-

во однос на претходниот месец бележи пораст од 143,71%.

Доколку се анализира вкупниот промет на државните обврзници на Република Македонија во март 2006 година може да се констатира дека прометот на државните обврзници за старо де-

визно штедење изнесува 23,4 милиони денари, при што просечната цена на овие обврзници изнесуваше 86,79% од нивната номинална вредност и истата во однос на претходниот месец е поголема за 0,61 процентен поен. Во анализиранiot период немаше тргување со обврзниците за денационализација од првата емисија.

Обврзниците за денационализација од втората емисија се продаваа по просечна цена од 82,70% од нивната номинална вредност, која во однос на февруари оваа година е помала за 0,35 процентни поени а нивниот вкупен промет во месец март изнесува 5,2 милиони денари. Во март 2006 година вкупниот промет на обврзниците за денационализација од третата емисија изнесуваше 21,7 милиони денари а просечната цена на овие обврзници изнесуваше 81,10% од нивната номинална вредност која во однос на претходниот месец бележи пад за 0,90 процентни поени.

Во март 2006 година при тргувањето со државните обврзниците за денационализација од четвртата емисија се оствари промет од 62,5 милиони денари, а нивната просечна цена изнесуваше 80,30% од нивната номинална вредност, која во однос на претходниот месец бележи пораст од 0,08 процентни поени. Во анализираниот период прометот со обврзниците за денационализација од петтата емисија изнесуваше 254,3 милиони денари, а нивната просечна цена изнесуваше 76% од нивната номинална вредност.

Официјалниот берзански индекс (МБИ-10) како индикатор на движењето на цените на акциите во март 2006 година изнесува 2.592,55 денари и во однос на претходниот месец бележи пораст за 3,20%.

На официјалниот пазар на Македонската Берза за хартии од вредност во март 2006 година остварен е промет во вредност од 779,4 милиони денари, што претставува 6,67% од вкупниот промет на Берзата. На неофицијалниот пазар на Македонската берзата во анализираниот период реализиран е вкупен промет од 67,2 милиони денари, што претставува 0,58% од вкупниот промет на Берзата. Во март 2006 година прометот остварен преку блок трансакциите на Македонската берза изнесуваше 10,8 милијарди денари, што претставува 92,73% од вкупниот промет на Берзата и се должи на реализираната блок трансакција за продажба на Електростопанство на Република

Македонија. Во анализираниот период прометот остварен со акции во државна сопственост изнесуваше 3 милиони денари, што претставува 0,03% од вкупниот промет на Берзата.

Вкупниот промет на 10-те најликвидни акционерски друштва на официјалниот пазар на Македонската Берза за хартии од вредност во март 2006 година изнесуваше 445,1 милион денари, при што најзабележително беше тргувањето со акциите на: Комерцијална Банка-Скопје, со застапеност од 35,94% во прометот, Агроплод-Ресен, со застапеност од 14,74% и Стопанска Банка-Битола со застапеност од 8,23% во прометот.

Најголем пораст на просечната цена на акциите во март 2006 година во однос на претходниот месец бележат цените на акциите на: Стопанска Банка-Битола чиј просечен пораст изнесуваше 27,59%, а просечната цена по акција изнесуваше 8.362,75 денари, Инвестбанка-Скопје, чиј просечен пораст на цената на акциите изнесуваше 23,98%, а просечната цена по акција изнесуваше 3.908,38 денари. Исто така, и цената на акциите на Охридска банка-Охрид приоритетни во анализираниот период порасна за 21,06%, и истата во март 2006 година изнесуваше 6.658,33 денари.

Во март 2006 година најголем пад на просечната цена на акциите во однос на претходниот месец бележат цените на акциите на: Карпош-Скопје, чија просечна цена на акциите беше помала за 26,89% и изнесуваше 2.934,59 денари, Благој Ѓорев-Велес, чија просечна цена на акциите беше помала за 16,67% и истата изнесуваше 833,33 денари и на РЖ Макстил-Скопје, чија просечна цена на акциите беше помала за 12% во однос на претходниот месец и истата изнесуваше 21,69 денари.

Пазарната капитализација на акциите на Македонската берза за хартии од вредност во март 2006 година изнесуваше 56,3 милијарди денари и во однос на претходниот месец е зголемена за 4,91%.

Пазарната капитализација на обврзниците на Македонската берза за хартии од вредност во анализираниот период изнесува 26,1 милијарда денари и во однос на претходниот месец бележи пораст од 6,79%. Вкупната пазарна капитализација на Македонската берза во март 2006 година изнесува 82,5 милијарди денари и во однос на февруари е зголемена за 5,50%.

Доколку се анализира дивидендниот принос на 10-те акционерски друштва со најголемо учество во прометот на официјалниот пазар на Македонската Берза во март 2006 година се доаѓа до констатација дека акциите на Топлификација-Скопје имаат највисок дивиденден принос по акција во износ од 4,98%, потоа акциите на Стопанска Банка-Битола кои имаат дивиденден принос од 4,77% и акциите на Охридска банка-Охрид кои имаат дивиденден принос од 4,35%.

При анализата на сопственичката структура на вкупната главнина на акционерските друштва се забележува дека од десетте најликвидни акционерски друштва на Македонската Берза за хартии од вредност во март 2006 година најголема застапеност на странски инвеститори во вкупната главнина на акционерските друштва има во: Комерцијална Банка АД-Скопје, со застапеност од 26,48%, Топлификација АД-Скопје, со заста-

пеност од 23,71% и Охридска банка-Охрид, со застапеност од 13,04% странски капитал во вкупната главнина на друштвото.

Во вкупниот промет остварен на официјалниот пазар на Македонската Берза во март 2006 година странските инвеститори учествувале со 14,32% и ова нивно учество во однос на претходниот месец е намалено за 0,02%. Учеството на странските инвеститори во вкупниот промет остварен при продавање на Берзата во анализираниот период изнесува 4,06% при што, остварениот промет изнесува 39,1 милион денари.

Учеството на странските инвеститори во вкупниот промет остварен при купување на Македонската Берза во март 2006 година изнесува 37,15%, односно странските инвеститори учествуваат со 358,1 милион денари остварен промет при купување во вкупниот промет на Македонската берза.

БЕРЗАНСКИ ПОКАЗАТЕЛИ

АПРИЛ 2006 ГОДИНА

Во април 2006 година прометот на Македонската Берза за хартии од вредност остварен по пат на класичното тргување изнесуваше 619,93 милиони денари и во однос на март бележи пад за 26,78%. Прометот остварен преку блок трансакции на Берзата во овој месец изнесува 55,8 милиони денари. Во април 2006 година немаше тргувањето со акции од државниот сегмент. Вкупниот промет остварен на Македонската Берза во април 2006 година како резултат на класичното тргување и блок трансакциите изнесува 675,7 милиони денари и истиот во однос на претходниот месец бележи пад за 94,22%. Овој пад не се должи на реално толку намалениот промет, туку се должи на тоа што во март вкупниот промет на Македонската берза беше еноормно голем заради продажба на Електростопанство на Република Македонија.

Просечниот дневен промет во април 2006 година изнесуваше 32,6 милиони денари, што во однос на претходниот месец претставува пад за 11,37%. Во анализираниот период просечниот дневен број на трансакции изнесува 155 и истиот во однос на март е поголем за 1,97%.

Во вкупниот промет на Берзата остварен преку класичното тргување, кој во април изнесуваше 619,9 милиони денари, прометот со акциите изнесува 361,1 милион денари, што во однос на претходниот месец претставува пад за 20,28%. Прометот со државните обврзници во анализираниот период изнесува 258,7 милиони денари и во однос на претходниот месец бележи пад 34,26%.

Доколку се анализира вкупниот промет на државните обврзници на Република Македонија во април 2006 година може да се констатира дека прометот на државните обврзници за старо девизно штедење изнесува 46,7 милиони денари, при што просечната цена на овие обврзници изнесуваше 86,43% од нивната номинална вредност и истата во однос на претходниот месец е помала за 0,36 процентни поени. Во анализираниот период обврзниците за денационализација од првата емисија се продаваа по просечна цена од 84,90% од нивната номинална вредност со остварен промет од 259 илјади денари.

Обврзниците за денационализација од втората емисија се продаваа по просечна цена од 84,50% од нивната номинална вредност, која во однос на март оваа година е поголема за 1,8 процентни поени, а нивниот вкупен промет во месец април изнесува 6,5 милиони денари. Во април 2006 година вкупниот промет на обврзниците за дена-

ционализација од третата емисија изнесуваше 11,3 милиони денари, а просечната цена на овие обврзници изнесуваше 82,2% од нивната номинална вредност, која во однос на претходниот месец бележи пораст за 1,1 процентни поени.

Во април 2006 година при тргувањето со државните обврзници за денационализација од четвртата емисија се оствари промет од 16,4 милиони денари, а нивната просечна цена изнесуваше 80,81% од нивната номинална вредност, која во однос на претходниот месец бележи пораст од 0,51 процентен поен. Во анализираниот период прометот со обврзниците за денационализација од петтата емисија изнесуваше 177,5 милиони денари, а нивната просечна цена изнесуваше 77,76% од нивната номинална вредност и истата во однос на претходниот период бележи пораст за 1,76 процентни поени.

Официјалниот берзански индекс (МБИ-10) како индикатор на движењето на цените на акциите во април 2006 година изнесува 2.617,76 денари и во однос на претходниот месец бележи пораст за 0,97%.

На официјалниот пазар на Македонската Берза за хартии од вредност во април 2006 година остварен е промет во вредност од 531,9 милиони денари, што претставува 78,71% од вкупниот промет на Берзата. На неофицијалниот пазар на Берзата во анализираниот период реализиран е вкупен промет од 88 милиони денари, што претставува 13,02% од вкупниот промет на Берзата. Во април 2006 година прометот остварен преку блок трансакциите на Македонската берза изнесуваше 55,8 милиони денари, што претставува 8,26% од вкупниот промет на Берзата.

Вкупниот промет на 10-те најликвидни акционерски друштва на официјалниот пазар на Македонската Берза за хартии од вредност во април 2006 година изнесуваше 299,6 милиони денари, при што најзабележително беше тргувањето со акциите на: Комерцијална Банка-Скопје, со застапеност од 24,22% во прометот, Алкалоид-Скопје, со застапеност од 15,33% и Охридска банка-Охрид со застапеност од 11,56% во прометот.

Најголем пораст на просечната цена на акциите во април 2006 година во однос на претходниот месец бележат цените на акциите на: Жито Лукс-

Скопје, чиј просечен пораст изнесуваше 75,25%, а просечната цена по акција изнесуваше 350,50 денари, на Реплек-Скопје, чиј просечен пораст на цената на акциите изнесуваше 10,03%, а просечната цена по акција изнесуваше 25.117,30 денари. Исто така и цената на акциите на Бетон-Скопје во анализираниот период порасна за 9,2%, и истата во април 2006 година изнесуваше 3.500,82 денари.

Во април 2006 година најголем пад на просечната цена на акциите во однос на претходниот месец бележат цените на акциите на: Карпош-Скопје, чија просечна цена на акциите беше помала за 48,67% и изнесуваше 1.506,25 денари, Охис-Скопје, чија просечна цена на акциите беше помала за 35% и истата изнесуваше 135 денари и на Земјоделски комбинат Пелагонија-Битола, чија просечна цена на акциите беше помала за 7,43% во однос на претходниот месец и истата изнесуваше 1.253,38 денари.

Пазарната капитализација на акциите на Македонската берза за хартии од вредност во април 2006 година изнесуваше 55,5 милијарди денари и во однос на претходниот месец бележи намалување за 1,47%.

Пазарната капитализација на обврзниците на Македонската берза за хартии од вредност во анализираниот период изнесува 24,8 милијарди денари и во однос на претходниот месец бележи пад за 4,96%. Вкупната пазарна капитализација на Македонската берза во април 2006 година изнесува 80,3 милијарди денари и во однос на март е намалена за 2,58%.

Доколку се анализира дивидендниот принос на 10-те акционерски друштва со најголемо учество во прометот на официјалниот пазар на Македонската Берза во април 2006 година се доаѓа до констатација дека акциите на Топлификација-Скопје имаат највисок дивиденден принос по акција во износ од 4,85%, потоа акциите на Стопанска Банка-Битола кои имаат дивиденден принос од 4,77% и акциите на Охридска банка-Охрид кои имаат дивиденден принос од 4,53%.

При анализата на сопственичката структура на вкупната главнина на акционерските друштва се забележува дека од десетте најликвидни акционерски друштва на Македонската Берза за хартии од вредност во април 2006 година најголема

застапеност на странски инвеститори во вкупната главнина на акционерските друштва има во: Комерцијална Банка АД–Скопје, со застапеност од 27,08%, Топлификација АД Скопје, со застапеност од 24,40% и Охридска банка Охрид со застапеност од 14,47% странски капитал во вкупната главнина на друштвото.

Во вкупниот прометот остварен на официјалниот пазар на Македонската Берза во април 2006 година странските инвеститори учествувале со 14,62% и ова нивно учество во однос на претходниот месец бележи зголемување од 0,30%.

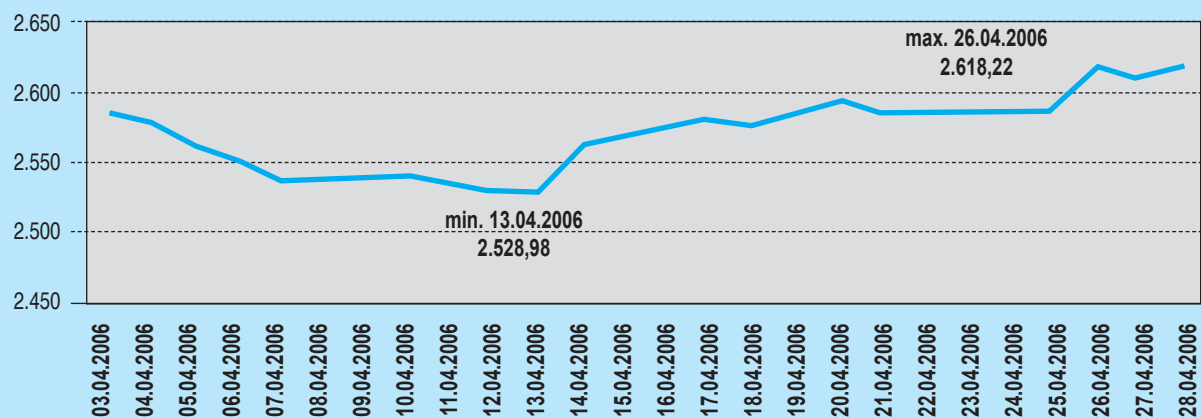
Учеството на странските инвеститори во вкупниот промет остварен при продавање на Берзата во анализираниот период изнесува 9,02%, при што оставерениот промет изнесува 60,9 милиони денари.

Учеството на странските инвеститори во вкупниот промет остварен при купување на Македонската Берза во април 2006 година изнесува 51,37%, односно странските инвеститори учествуваат со 347,1 милион денари остварен промет при купување во вкупниот промет на Македонската берза.

Македонска берза АД Скопје

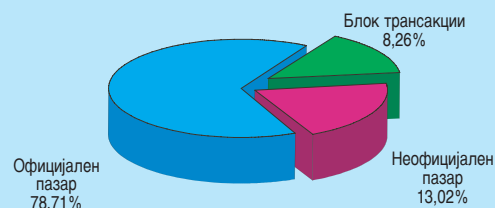
БЕРЗАНСКИ ПОКАЗАТЕЛИ

	Март 2006	Април 2006	% ПРОМЕНА
ПРОМЕТ (денари)			
КЛАСИЧНО ТРГУВАЊЕ	846.685.462	619.939.835	-26,78%
АКЦИИ	453.069.276	361.169.922	-20,28%
ОБВРЗНИЦИ	393.616.186	258.769.913	-34,26%
ПРОСЕЧЕН ДНЕВЕН ПРОМЕТ (денари)	36.812.411	32.628.412	-11,37%
ПРОСЕЧЕН ДНЕВЕН БРОЈ НА ТРАНСАКЦИИ	152	155	1,97%
БЛОК ТРАНСАКЦИИ	10.837.183.845	55.839.760	-99,48%
ДРЖАВЕН СЕГМЕНТ	3.044.858,00	-	-
АКЦИИ	3.044.858,00	-	-
УДЕЛИ	-	-	-
ВКУПНО	11.686.914.165	675.779.595	-94,22%
ОБЕМ (хартии од вредност)			
АКЦИИ	11.123.505	341.832	-96,93%
КЛАСИЧНО ТРГУВАЊЕ	453.298	270.418	-40,34%
БЛОК ТРАНСАКЦИИ	10.650.813	71.414	-99,33%
ДРЖАВЕН СЕГМЕНТ	19.394	-	-
ОБВРЗНИЦИ (НВ во ЕУР)	7.765.938	5.348.047	-31,13%
БРОЈ НА ТРАНСАКЦИИ			
КЛАСИЧНО ТРГУВАЊЕ	3.509	2.954	-15,82%
БЛОК ТРАНСАКЦИИ	10	7	-30,00%
ДРЖАВЕН СЕГМЕНТ	1	-	-
ВКУПНО	3.520	2.961	-15,88%
ПАЗАРНА КАПИТАЛИЗАЦИЈА (денари)			
ПАЗАРНА КАПИТАЛИЗАЦИЈА НА АКЦИИ	56.326.720.438	55.500.558.368	-1,47%
БЕРЗАНСКА КОТАЦИЈА-АКЦИИ	37.458.507.489	38.116.100.091	1,76%
ПАЗАР НА ЈАВНО ПОСЕДУВАНИ ДРУШТВА	18.868.212.949	17.384.458.277	-7,86%
ПАЗАРНА КАПИТАЛИЗАЦИЈА НА ОБВРЗНИЦИ	26.180.952.284	24.881.752.914	-4,96%
ВКУПНО ПАЗАРНА КАПИТАЛИЗАЦИЈА	82.507.672.722	80.382.311.282	-2,58%
МБИ-10	2.592,55	2.617,76	0,97%
БРОЈ НА КОТИРАНИ ДРУШТВА	50	50	-

Структура на прометот

Пазарен сегмент	Промет (денари)	Промет (Еур)	%	Број на транс.
ОФИЦИЈАЛЕН ПАЗАР	531.922.501	8.696.760	78,71	2.664
НЕОФИЦИЈАЛЕН ПАЗАР	88.017.334	1.439.025	13,02	290
БЛОК ТРАНСАКЦИИ	55.839.760	912.976	8,26	7
ДРЖАВА ПАЗАР	–	–	–	–
ВКУПНО	675.779.595	11.048.761	100,00	2.961

10 АКЦИИ СО НАЈГОЛЕМ ОСТВАРЕН ПРОМЕТ НА ОФИЦИЈАЛЕН ПАЗАР

Хартија од вредност	Макс. (денари)	Мин (денари)	Просечна цена (денари)	Количина	Промет во денари	Промет во ЕУР	% на учество во прометот	Број на трансакции	Пазар. капитал. (денари)
Комерцијална банка Скопје	3.940	3.678	3.780	19.020	72.572.317	1.186.553	24,22	241	7.548.585.350
Алколоид Скопје	4.250	4.000	4.134	11.083	45.957.149	751.357	15,33	199	6.080.114.871
Охридска банка Охрид	7.749	6.935	7.260	4.801	34.635.534	566.256	11,56	46	2.117.801.265
Стопанска банка Битола	10.500	9.500	9.875	3.064	31.671.095	517.813	10,57	40	3.755.334.000
Топлификација Скопје	3.650	3.500	3.529	5.976	21.146.095	345.720	7,06	73	1.618.641.720
Макпетрол Скопје	22.000	20.250	21.190	971	20.616.851	337.079	6,88	109	2.416.397.621
Гранит Скопје	350	301	314	38.164	11.916.116	194.822	3,98	152	1.037.064.572
Фершлед Скопје	64.000	60.000	60.646	208	11.220.828	183.464	3,74	25	1.159.232.000
Македонија турист	2.600	2.500	2.548	4.344	11.159.728	182.464	3,72	40	1.153.229.850
Агроплод Ресен	12.235	12.235	12.235	820	10.032.700	164.038	3,35	1	257.240.875
ОСТАНАТИ				122.832	28.752.485	470.099	9,59	602	10.972.457.967
ВКУПНО				211.283	299.680.898	4.899.664	100,00	1.528	38.116.100.091

3 АКЦИИ СО НАЈГОЛЕМ ПОРАСТ НА ЦЕНАТА*

Акција	Март 2006 Просечна цена (денари)	Април 2006 Просечна цена (денари)	% на промена
Жито Лукс Скопје	200,00	350,50	75,25%
Реплек Скопје	22.827,63	25.117,30	10,03%
Бетон Скопје	3.205,89	3.500,82	9,20%

3 АКЦИИ СО НАЈГОЛЕМО НАМАЛУВАЊЕ НА ЦЕНАТА*

Акција	Март 2006 Просечна цена (денари)	Април 2006 Просечна цена (денари)	% на промена
Карпош Скопје	2.934,59	1.506,25	-48,67%
Охис Скопје	210,00	135,00	-35,71%
ЗК Пелагонија Битола	1.354,05	1.253,38	-7,43%

Преглед на тргување со обврзници

	МАХ (%)	МИН (%)	Последна просечна дневна цена	Последен датум на тргување	Обем (НВ во Евра)	Промет (денари)	Промет (Евра)	Принос до достасување на обврзницата*
Обврзници на РМ – старо девизно штедење (РМ01)	86,70	85,10	86,43	28.04.2006	883.986	46.709.138	763.673	7,53%
Обврзници на РМ за денационал. прва емисија (РМДЕН01)	84,90	84,90	84,90	14.04.2006	4.990	259.110	4.237	7,97%
Обврзници на РМ за денационал. втора емисија (РМДЕН02)	84,50	82,70	84,50	27.04.2006	127.253	6.505.110	106.358	7,31%
Обврзници на РМ за денационал. трета емисија (РМДЕН03)	82,90	81,20	82,20	28.04.2006	225.821	11.326.142	185.182	7,49%
Обврзници на РМ за денационал. четврта емисија (РМДЕН04)	81,00	80,20	80,81	28.04.2006	333.366	16.431.208	268.644	7,37%
Обврзници на РМ за денационал. петта емисија (РМДЕН05)	79,00	76,00	77,76	28.04.2006	3.772.631	177.539.205	2.902.732	7,07%

*Моделот на калкулација на приносот до достасување е прилагоден на карактеристиките на обврзниците. Датум на пресметување е 30.04.2006 година, со последната просечна цена на тргување на обврзниците

Показатели за котираните друштва од МБИ - 10

Друштво	Коефициент цена по акција ³⁾	Дивиденден принос	Учество на странски на инвеститори Март 2005 ³⁾	Учество на странски на инвеститори Април 2006 ³⁾	% Промена
Алкалоид Скопје	17,18	1,66%	7,77%	8,30%	0,53%
Гранит Скопје	4,47	2,96%	7,05%	7,54%	0,49%
Европа Скопје	74,72	0,00%	11,70%	12,11%	0,41%
Комерцијална банка Скопје	18,30	2,56%	26,48%	27,08%	0,60%
Македонијатрист Скопје	9,88	3,22%	2,76%	3,42%	0,66%
Макпетрол Скопје	16,33	0,00%	3,36%	3,89%	0,53%
Охридска банка Охрид	15,69	4,53%	13,04%	14,47%	1,43%
Стопанска банка Битола	13,97	4,77%	9,93%	10,42%	0,49%
Топлификација Скопје	19,43	4,85%	23,71%	24,40%	0,69%
Фершпед Скопје	8,31	1,24%	2,96%	3,45%	0,49%

1) Прометот остварен со акциите кои го сочинуваат МБИ-10 учествува со 58,98% во вкупниот промет остварен на Македонската берза АД Скопје во Април 2006 година.

2) Состојба на 30.04.2006 година, според податоците добиени од Централниот депозитар за хартии од вредноста која се однесува на учеството на странските инвеститори во вкупниот промет остварен на Берзата.

Странски инвеститори на Официјалниот пазар на Берзата³⁾

	Странски правни лица Април 2006	Странски физички лица Април 2006	Вкупно странски инвеститори Април 2006	Вкупно странски инвеститори Март 2006	Промена во %
Акции	15,47%	1,00%	16,46%	16,25%	0,21%
Обврзници	7,03%	4,62%	11,65%	11,22%	0,43%
Вкупно официјален пазар	12,23%	2,39%	14,62%	14,32%	0,30%

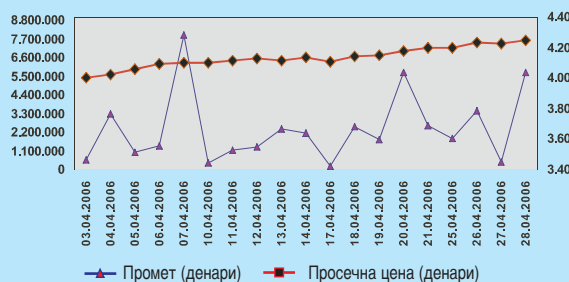
Учество на странски инвеститори во вкупниот промет остварен на Берзата

	Купување	% на учество	Продавање	% на учество	ВКУПНО
Април 2006	347.147.978	51,37%	60.955.319	9,02%	408.103.297

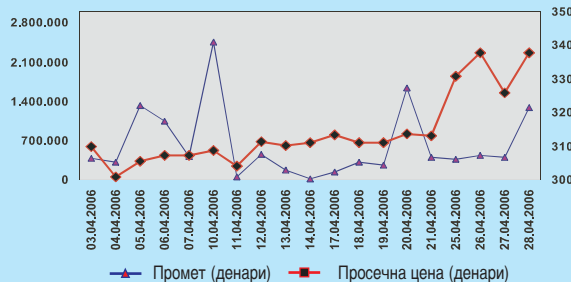
Промет по членки

Членка	Шифра	Класично тргување	Класично тргување %	Блокови	Блокови %	Држава	Држава %	Вкупно
Комерцијална банка АД	КБ	354.364.860	28,58	26.750.020	23,95	0	0	381.114.880
Стопанска банка АД	СБ	184.918.419	14,91	0	0,00	0	0	184.918.419
Тутунскаброкер АД	ТН	131.439.704	10,60	15.917.000	14,25	0	0	147.356.704
Тетекс-кредитна банка	ТК	124.360.996	10,03	0	0,00	0	0	124.360.996
МАК брокер АД	МК	75.898.183	6,12	18.349.401	16,43	0	0	94.247.584
Еуро брокер АД	ЕУ	39.936.373	3,22	29.600.900	26,51	0	0	69.537.273
ИНВЕСТБРОКЕР	МИ	52.381.210	4,22	10.672.600	9,56	0	0	63.053.810
ИНОВО брокер АД	ИН	55.847.184	4,50	0	0,00	0	0	55.847.184
Фершпед брокер АД	ФР	40.746.154	3,29	10.389.600	9,30	0	0	51.135.754
Бро-дил АД	БД	36.073.046	2,91	0	0,00	0	0	36.073.046
Битола брокер АД	ББ	30.982.573	2,50	0	0,00	0	0	30.982.573
Охридска банка АД	ОХ	28.031.660	2,26	0	0,00	0	0	28.031.660
УНИ банка АД	БЛ	24.028.547	1,94	0	0,00	0	0	24.028.547
Илирика Инвестментс	ИЛ	23.321.944	1,88	0	0,00	0	0	23.321.944
Силекс банка АД	СЛ	18.506.913	1,49	0	0,00	0	0	18.506.913
Алта Виста брокер АД	АВ	16.003.102	1,29	0	0,00	0	0	16.003.102
Поштел брокер АД	ПТ	3.038.800	0,25	0	0,00	0	0	3.038.800
Вкупно		1.239.879.671	100,00	111.679.521	100,00	0	0	1.351.559.191

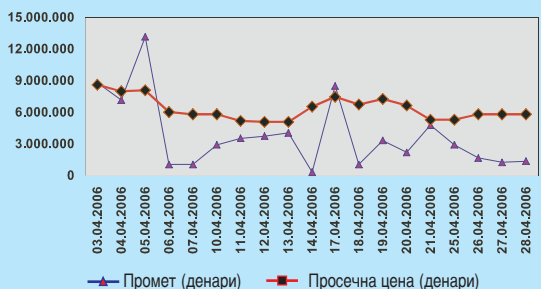
АЛКАЛОИД АД СКОПЈЕ

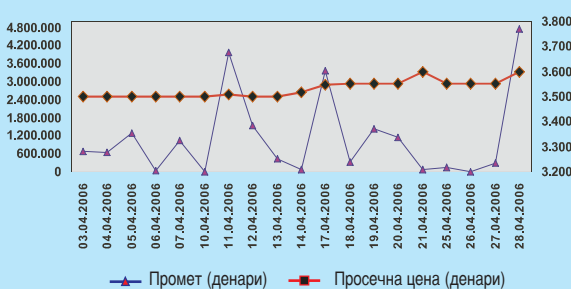
ГРАНИТ АД СКОПЈЕ

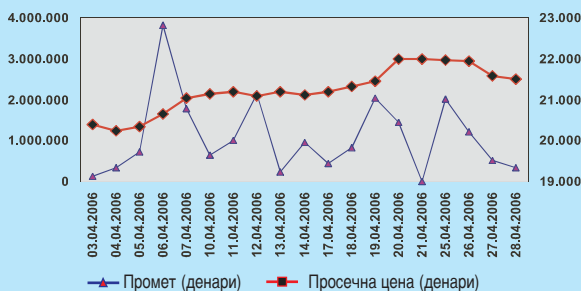
КОМЕРЦИЈАЛНА БАНКА АД СКОПЈЕ

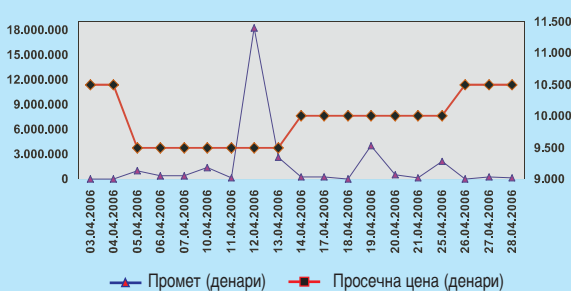
ТОПЛИФИКАЦИЈА АД СКОПЈЕ

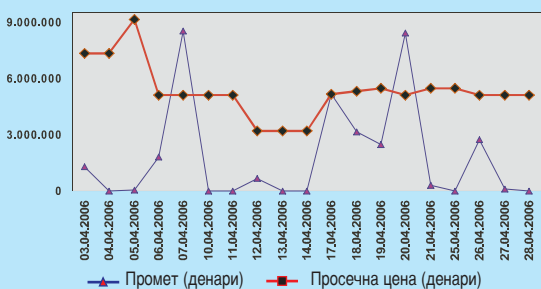
МАКПЕТРОЛ АД СКОПЈЕ

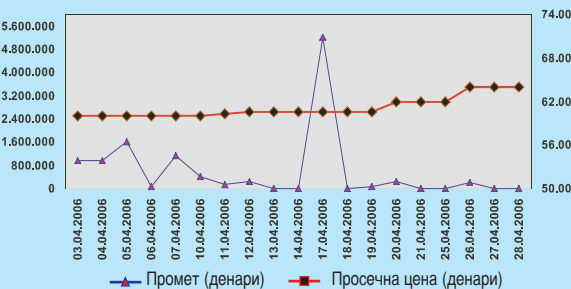
СТОПАНСКА БАНКА АД БИТОЛА

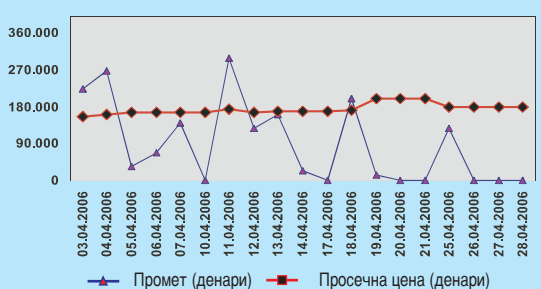
ОХРИДСКА БАНКА АД ОХРИД

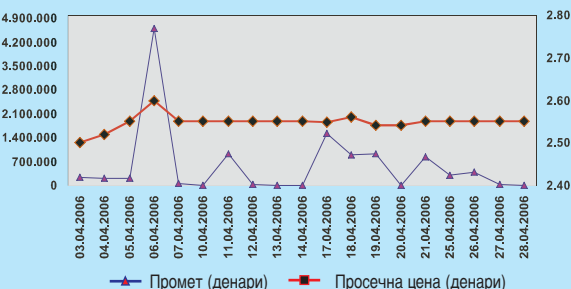
ФЕРШПЕД АД СКОПЈЕ

ЕВРОПА АД СКОПЈЕ

МАКЕДОНИЈА ТУРИСТ АД СКОПЈЕ

Пазар на пари и краткорочни хартии од вредност

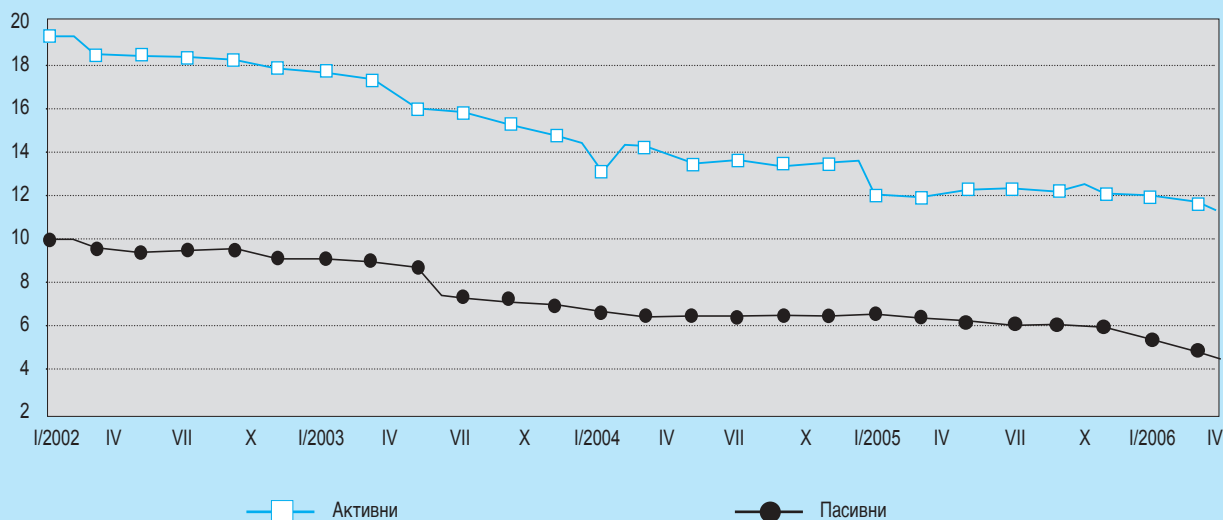
Во март 2006 година е регистрирано намалување на меѓубанкарските зајмувања. Така, во март на официјалниот пазар на пари беа реализирани трансакции во вкупен износ од 55 милиони денари, што претставува пад на месечна основа од 19,1%. Истовремено, во рамки на непосредното билатерално тргување на банките е остварен вкупен промет од 595 милиони денари, што претставува намалување за 22% во однос на претходниот месец. Просечната каматна стапка на меѓубанкарскиот пазар на пари (на двата сегмента) во март изнесува 6,5% (6,7% во претходниот месец).

Во доменот на каматната политика на банките, во март 2006 година беа регистрирани мали поместувања. Така, просечната пондерирана активна каматна стапка на банките на денарски кредити за сите рокови и сектори во март 2006 година изнесува 11,6% (11,8% во претходниот месец), додека просечната пондерирана пасивна каматна стапка на денарски депозити за сите рокови и сектори во однос на претходниот месец е пониска за 0,2 процентни поена и изнесува 5%.

Во април 2006 година на официјалниот пазар на пари не беа реализирани трансакции, додека во рамки на непосредното билатерално тргување на банките е остварен вкупен промет од 655 милиони денари, што во однос на претходниот месец претставува пораст од 10,1%. Просечната каматна стапка на меѓубанкарскиот пазар на пари во април изнесува 6,4% (6,5% во претходниот месец).

Во доменот на каматната политика на банките во април 2006 година беа регистрирани мали поместувања. Така, просечната пондерирана активна каматна стапка на банките на денарски кредити за сите рокови и сектори во април 2006 година е речиси непроменета во однос на претходниот месец и изнесува 11,5% (11,6% во март 2006 година), додека просечната пондерирана пасивна каматна стапка на денарски депозити за сите рокови и сектори во однос на претходниот месец е пониска за 0,4 процентни поени и изнесува 4,6%.

Активни и пасивни каматни стапки на комерцијалните банки

Депозити на населението и на претпријатијата кај банките

Вкупните депозити на банките во март 2006 година остварија месечен пораст од 3,1%, како резултат на зголеменото краткорочно и долгорочно штедење (за 3,2% и 2,3%, соодветно). Притоа, краткорочните денарски и девизни депозити забележаа месечен пораст од 6,3% и 1,6%, соодветно. Во рамки на долгорочниот депозитен потенцијал е регистрирано намалување кај денарските депозити (за 0,4%) и зголемување кај девизните депозити (за 6,4%).

Набљудувано по сектори, депозитите на населението достигнаа 57.499 милиони денари, односно се зголемија за 1,7% на месечна основа, одразувајќи го пред се повисокото ниво на денарските депозити на населението (пораст од 3,7%). Девизните депозити на населението бележат умерен пораст од 0,9% на месечна основа. На годишно ниво (март 2006/март 2005 година), депозитите на населението се повисоки за 22,2%.

Депозитите на претпријатијата на крајот од март 2006 година изнесуваа 24.780 милиони денари, што претставува зголемување од 7,5% на месечна основа, во услови на интензивен пораст на денарските депозити орочени до еден месец. Притоа, позитивна месечна промена е забележана кај сите категории на депозити. Краткорочните и долгорочните депозити на претпријатијата во однос на претходниот месец пораснаа за 7,6% и 4,4%, соодветно. Кај денарските и девизните депозити на претпријатијата месечниот пораст изнесува 9,9% и 4,9%, соодветно.

На годишна основа, вкупните депозити на приватниот сектор кај банките се повисоки за 19,1%.

Вкупните депозити на банките во април 2006 година на месечна основа остварија пораст од 3,1%, при зголемено краткорочно и долгорочно штедење (за 2,8% и 7,5%, соодветно). Притоа, основна детерминанта на порастот на вкупните депозити се краткорочните депозити со придонес од 84,8% за порастот на вкупните депозити. Од аспект на валутната структура на вкупните депозити, поинтензивен пораст од 5,8% забележаа денарските депозити, додека порастот на девизните депозити е поумерен и изнесува 1,6%.

Анализирано по сектори, депозитите на населението достигнаа износ од 58.942 милиони денари, што претставу-

ва зголемување за 2,5% на месечна основа. Ова зголемување го одразува порастот на сите категории на депозити од аспект на рочната и валутната структура. Притоа, најинтензивен месечен пораст е забележан кај денарските депозити по видување, што делумно се должи на исплатата на обврските на државата врз основа на обврзницата за старото девизно штедење.

Депозитите на претпријатијата, кои на крајот од април изнесуваа 25.836 милиони денари, на месечна основа се зголемија за 4,3%, во услови на интензивен пораст на денарските депозити до еден месец и девизните депозити по видување. Порастот кај краткорочните депозити изнесува 3,2%, а долгорочните депозити на претпријатијата се зголемија за значителни 21,7% во однос на претходниот месец. Истовремено, девизните и денарските депозити пораснаа за 4,5% и 4,0%, соодветно.

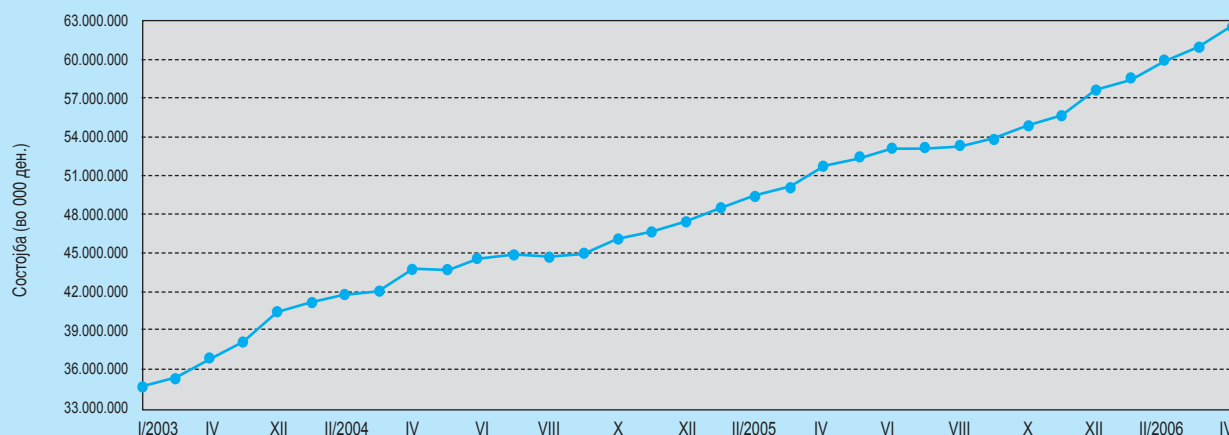
На годишна основа (април 2006 година/април 2005 година), вкупните депозити на приватниот сектор кај банките се повисоки за 18,1%.

Фондот за осигурување на депозитите врши обесштетување само на депозитите на физичките лица кај банките и штедилниците кои имаат дозвола од Народна банка за работа со депозити на физички лица.

Фонд за осигурување на депозити

Од вкупно пресметаната обврска за обесштетување (3 банки и 2 штедилници) во износ од 185,287 милиони денари, до 30.04.2006 година Фондот за осигурување на депозити исплатил обесштетување во износ од 173,665 милиони денари. Заклучно со април 2006 година, Фондот исплатил 93,73% од вкупно пресметаната обврска за обесштетување, а само во четвртиот месец од годината, исплатеното обесштетување изнесува 33 илјади денари. Односот на вкупните средства на Фондот и вкупните депозити на физичките лица изнесува 3,26%.

Состојба на депозитите на физички лица кај банките и штедилниците

**КАМАТНИ СТАПКИ НА ДЕНАРСКИ И ДЕВИЗНИ ШТЕДНИ ВЛОГОВИ ВО КОМЕРЦИЈАЛНИТЕ БАНКИ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ЗА
(по рочност и валута) НА ГОДИШНО НИВО**

Денарски штедни влогови									Девизни штедни влогови							
Банка	По видување	1 мес.	2 мес.	3 мес.	6 мес.	12 мес.	24 мес.	36 мес.	Валута	По видување	1 мес.	3 мес.	6 мес.	12 мес.	24 мес.	36 мес.
Алфа банка АД Скопје каматни стапки од април, 2005	0,8%	4,5%			5,0%	5,5%	6,0%		EUR	0,80%		1,40%	1,50%	1,70%		
									USD	0,50%				1,00%		
									CHF	0,10%				1,40%		
									GBP	0,20%						
Еуростандард банка АД Скопје каматни стапки од февруари, 2004	1,0%	4,0%	4,5%	5,0%	5,5%	6,5%	8,0%	10,0%	EUR	0,80%	1,40%	1,50%	1,70%	2,10%	2,50%	2,80%
									USD	0,50%	0,80%	0,90%	1,00%	1,10%	1,50%	1,60%
									GBP	0,50%	0,80%	0,90%	1,00%	1,10%	1,50%	1,60%
									CHF	0,10%	0,15%	0,17%	0,20%	0,25%	0,30%	0,35%
									Др.вал.(осв. јен)	0,50%	0,80%	0,90%	1,00%	1,10%	1,50%	1,60%
Инвест банка АД Скопје каматни стапки од март, 2004	1,0%	4,0%		5,0%	5,5%	6,0%	6,5%	8,0%	EUR	0,80%	1,50%	1,70%	1,80%	2,20%	2,50%	2,80%
									USD	0,50%	0,90%	1,00%	1,10%	1,30%	1,60%	1,80%
									CHF	0,10%	0,20%	0,30%	0,40%	0,50%	0,60%	0,70%
									AUD	1,70%	2,50%	3,00%	3,40%	3,90%	4,00%	4,60%
									Др. валути	1,20%	1,50%	1,70%	2,00%	2,30%	2,80%	3,20%
Извозно кредитна банка АД Скопје каматни стапки од август, 2004	1,5%			8,0%	8,0%	9,0%	9,5%	10,0%	EUR	0,80%		2,45%	2,45%	3,00%	3,50%	4,00%
									USD	0,60%		1,00%	1,10%	1,20%	1,50%	2,00%
									CHF	0,10%		0,30%	0,40%	0,60%	0,80%	1,00%
									Др. валути	0,50%		1,00%	1,20%	1,50%	1,70%	2,00%
Комерцијална банка АД Скопје каматни стапки од февруари, 2006	1,0%	5,0%	5,5%	5,8–6%	6,3–6,5%	6,8–7%			EUR	0,70%	1,30%	1,3-1,4%	1,5-1,6%	1,9-2,0%		
									USD	0,50%	1,10%	1,2-1,3%	0,9-1%	1,4-1,5%		
									GBP	1,25%	2,15%	2,45-2,55%	2,7-2,8%	3,15-3,25%		
									CHF	0,10%	0,15%	0,18-0,20%	0,18-0,2%	0,23-0,25%		
КИБ АД Куманово каматни стапки од март, 2004	0,5%	6,5%		7,0%	7,8%	8,3% –9%	8,3% –9%	8,3% –9%	За сите валути	0,25%				0,85%	1,00%	1,30%
Македонска банка АД Скопје каматни стапки од октомври, 2005	1,0%	7,0%	7,0%	7,0%	7,5%	8,0%	8–9%	8–9%	EUR	0,80%	1,45% 1,50%	1,5%-1,6%	1,9%-2,2%	1,9%-2,2%	2,1%- 2,7%	2,1%- 2,7%
									USD	0,50%	0,80%	1,00%	1,3%-1,4%	1,3%-1,4%	1,5%- 1,8%	1,5%- 1,8%
Поштенска банка АД Скопје	1,0%	6,0%		7,0%	7,5%	8,0%	8,5%	9,0%								

Прокредит банка АД Скопје каматни стапки од декември, 2004		6,5%	7,0%	7,5%	8,5%	10,0%	10,5%	10,5%	EUR		1,50%	2,00%	2,50%	3,00%	3,75%	4,50%
									USD		1,00%	1,25%	1,50%	1,80%	2,25%	
Стопанска банка АД Скопје каматни стапки од јуни, 2005	0,85%	5,75%	6,0%	6,75%	7,0%	8,0%	8,0%	8,5%	EUR	0,55%	1,40%	1,50%	1,75%	2,10%	2,60%	2,80%
									USD	0,45%	1,30%	1,70%	2,00%	2,50%	3,00%	3,50%
									GBP	1,70%	2,60%	2,80%	3,20%	4,00%	4,25%	4,50%
									CAD	0,90%	1,54%	1,70%	1,90%	2,63%	2,63%	2,63%
									AUD	1,95%	3,35%	3,67%	3,98%	5,18%	5,18%	5,18%
									Други валути	0,20%	0,40%	0,50%	0,75%	1,10%	1,10%	1,10%
									CHF	0,001%	0,001%	0,001%	0,001%	0,001%	0,001%	0,001%
									Јапонски јен	0,001%	0,001%	0,001%	0,001%	0,001%	0,001%	0,001%
Стопанска банка АД Битола	1,5%	4,5%		5,0%	5,5%	6,0%	6,5%	7,0%								
Силекс банка АД Скопје каматни стапки од ноември, 2003	3,0%	8,0%		9,5%	10,0%	10,5%	11,0%	11,5%	EUR	2,00%		2,70%	3,10%	3,60%	4,10%	
									USD	1,50%		2,20%	2,50%	3,00%	3,50%	
									Др. валути	0,80%		1,00%	1,30%	1,50%	1,70%	
„Тетекс Кредитна банка АД Скопје„ каматни стапки од март, 2006	2,0%	7,0%		8,0%	8,5%	9,0%	9,5%		EUR	1,00%	2,00%	2,30%	3,50%	4,00%	4,50%	5,00%
									AUD	1,50%	2,40%	2,80%	4,00%	4,50%	5,00%	5,50%
									USD	0,50%	1,20%	1,70%	2,80%	3,20%	3,50%	4,00%
									GBP	1,40%	2,00%	2,40%	3,50%	4,00%	4,50%	5,00%
									CHF и др.	0,60%	1,00%	1,50%	2,80%	3,20%	3,50%	4,00%
Тетовска банка АД Тетово каматни стапки од септември, 2005	2,0%	6,5%		7,0%	7,2%	8,0%	9,0%	10,0%	EUR	1,20%				2,00%	2,50%	3,00%
									USD	0,80%				1,50%	2,00%	2,50%
									CHF	0,40%				0,70%	1,00%	1,20%
									Др. валути	0,40%				0,70%	1,00%	1,20%
Тутунска банка АД Скопје каматни стапки од февруари, 2004	1,0%	6,0%		7,5%	7,8%	8,0%	8,5%	9,0%	EUR	0,80%	1,50%	1,75%	1,80%	2,20%		
									USD	0,60%	0,90%	1,00%	1,10%	1,20%		
									CHF	0,10%	0,20%	0,30%	0,40%	0,50%		
									Др. валути	0,70%	1,00%	1,20%	1,40%	1,80%		
УНИ банка АД Скопје каматни стапки од декември, 2003	2,5%	6,0%		7,0%	8,0%	9,0%	10,0%	11,0%	EUR	1,00%	2,00%	2,50%	3,00%	3,50%	5,00%	6,00%
									USD	1,00%	1,50%	2,00%	2,50%	3,50%	5,00%	6,00%
									CHF	0,10%	0,30%	0,40%	0,50%	0,60%		
									AUD, GBD	2,00%	2,50%	3,00%	3,50%	4,00%	4,50%	5,00%

* Податоците се обезбедени од банките во Република Македонија и истите подлежат на промени согласно деловната политика на банките

* Само за податоците на Поштенска банка АД Скопје и Стопанска банка АД Битола немаме добиено официјална потврда од овие банки

КРЕДИТНИ ЛИНИИ ЗА МАЛИ И СРЕДНИ ПРЕТПРИЈАТИЈА обезбедени од Владата на Република Македонија, состојба во мај 2006 година

(податоците се од информативен карактер, деталните услови за сите кредитни линии се достапни во деловните банки, освен информациите за репламирањето на средствата од Компензационите фондови од странска помош и од друга странска помош кои се достапни во Министерството за финансии)

Кредитна линија	Кредитна линија за набавка на опрема од италијанско производство). Банка агент - МБПР	Програма за кредитирање на развојот на МСП од страна на KfW од Германија. - револвинг фонд Банка агент - МБПР	Микро кредитна линија за финансиска поддршка од ЕУ за мали и средни претпријатија. имплементатор МБПР
Износ	до 2.000.000 €	50.000 – 400.000 €	до 100.000 €
Рок на враќање	7 години	До 4 години со вклучен грејс период	до 3 односно 5 год.
Грејс период	до 1,5 год.	до 6 месеци	6 месеци за кредити до 3 години; 12 месеци за кредити до 5 години
Годишна каматна стапка	7%	10%	9%
Обезбедување	1. Хипотека на недвижен имот; 2. Рачна залога на опрема; 3. Меници и др.	1. Хипотека; 2. Меници; 3. Залог на подвижни предмети, права и хартии од вредност или залог на недвижен имот	Бланко меница со менична изјава заверена кај нотар, бариран чек со изјава заверена кај нотар, меница и/или бариран чек од други бонитетни правни лица – гарант, хипотека, минимум 130% од износот на кредитот, рачна залога минимум 130% од износот на кредитот, депон. на вредносни предмети и хартии од вредност, банкарска гаранција.
Намена на кредитот	Стоков кредит наменет за набавка на машини и опрема со италијанско потекло.	Модернизација и проширување на постоечки приватни МСП, и основање на нови. Минимум 40% од кредитот се користи за основни средства; Максимум 60% од кредитот може да се користи за обртни средства.	Опрема и обртни средства
Целни групи	Средствата се одобруваат за профитабилни инвестициони проекти на приватни инвеститори од дејности предвидени во Националната класификација на дејности, освен: Е –Трговија; Ј – Јавна управа, задолжителна социјална заштита; М – Приватни домаќинства со вработени лица; и Н – Екстериторијални организации и тела.	МСП кои се над 51% во приватна сопственост.	Мали и средни претпријатија со: 1. најмалку 51% во приватна сопственост; 2. кои вработуваат помалку од 20 лица; и 3. кои се на почетокот на бизнисот или кај кои бизнисот е започнат најмногу пред 5 години.
Степен на искористеност на средствата	Владата на Република Италија обезбеди 12.704.840 милиони €, од кои за користење остануваат 2.353.748 милиони €. Степенот на искористеност е 81,57%.	KfW од Германија обезбеди 15 милиони Евра, кои се 100% искористени. Од наплатените анuitети се креира револвинг фонд.	Со финансиската спогодба потпишана помеѓу Р.М и Европската агенција за реконструкција во 1998 одобрени се 5.1 милиони ЕВРА. Со иста таква спогодба во 2003 година се одобрени уште 5.6 милиони ЕВРА. Каматата која се плаќа на средствата се капитализира и во вид на револвинг фонд повторно се репламира.
Деловни банки кои го нудат кредитот	Еуро стандард банка АД Скопје, Извозна и кредитна банка Скопје, Инвест банка Скопје, Комерцијална банка Скопје, Македонска банка Скопје, Охридска банка Охрид, Силекс банка Скопје, Стопанска банка Скопје, Стопанска банка Битола, Тетовска банка Тетово, Тетекс кредитна банка Скопје, Тутунска банка Скопје, УНИ банка Скопје	Еуро стандард АД Скопје, Извозна и Кредитна банка АД Скопје, Инвест банка АД Скопје, Комерцијална банка АД Скопје, Македонска банка АД Скопје, Охридска банка АД Охрид, Силекс банка АД Скопје, Стопанска банка АД Скопје, Стопанска банка АД Битола, Тетекс кредитна банка Скопје, Тетовска банка АД Тетово, Тутунска банка АД Скопје, УНИ банка Скопје	Комерцијална банка АД Скопје, Охридска банка АД Охрид, Стопанска банка АД Скопје, Стопанска банка АД Битола, Тутунска банка АД Скопје, Извозна и Кредитна банка АД Скопје, КИБ АД Куманово
Забелешка	Еднократна провизија од 1,2% се плаќа за услугите на прокураторот, доколку се користат негови услуги. Од наплатените анuitети ќе се креира револвинг фонд за одобрување кредити под следните услови: износ: од 50.000 – 500.000 евра; рок на враќање: од 1 – 3 години; каматна стапка од 7% за фирми кои веќе користеле кредит од Стоковата кредитна линија и 8% за останатите заинтересирани фирми; намена: за трајни обртни средства.	Целта на оваа кредитна линија е долгорочно финансирање на нови проекти во МСП преку доделување микро кредити за набавка на опрема или машини. До 50% од вкупниот износ на кредитот може да се користи за обртен капитал. Кредитите се користат и се отплатуваат во денари. Во рамки на самата кредитна линија постои и можност за користење на гарантна шема за клиентите кои не можат да обезбедат покривање на кредитниот ризик. Имено СМЕ кои немаат задоволителна вредност на колатерал за покривање на ризикот може да аплицираат преку деловната банка за покривање на дел од кредитниот ризик преку користење на гаранција од МБПР до висина од 50% од бариран износ за колатерал.	

Кредитна линија	Кредитирање мали бизниси (микро, мали и средни претпријатија) од страна на KfW од Германија Банка агент - МБПР	Кредитирање на производство наменето за извоз од средствата доделени од страната на Владата на Република Македонија - банка агент МБПР	Кредити за развој на приватниот сектор од Меѓународна банка за обнова и развој (МБОР) Револвинг фонд
Износ	до 50.000 €	до 2.000.000 €	нема лимит
Рок на враќање	до 4 години	□□ 15 месеци (за извозни аранжмани)	1. до 3 години за обртни средства; 2. до 5 години за инвестициони проекти, во кои се работи на модернизација на технолошки процес
Грејс период	до 1 година	нема	Согласно кредитната политика на деловните банки
Годишна каматна стапка	11% до 18% на годишно ниво	8%	Охридска банка а.д Охрид – од 6,75% до 10,00% Тутунска банка а.д Скопје – од 6,77% до 12,56% Инвест банка а.д. Скопје – од 8% до 10,00% Стопанска банка а.д Битола – од 8,50% до 9,00%
Обезбедување	Бланко меница со изјава заверена кај нотар, со најмалку 2 жиранти; Бариран чек со изјава заверена кај нотар, меница и/или бариран чек од други бонитетни правни лица – гаранции; Хипотека; Рачна залога на подвижни предмети и права; Депо на вредносни предмети и хартии од вредност; Граѓански чекови; по потреба и друго, прифатливо за Банката. При проценување на кредитите се применува посебна кредитна технологија која е фокусирана на социо-економската состојба на претприемачот и неговиот бизнис, во однос на колатералот.	1. Хипотека; 2. Рачна залога на подвижни предмети и права; 3. Бонитетни хартии од вредност; 4. Други вообичаени форми на обезбедување	Согласно кредитната политика на банките учеснички во реализацијата на средствата од Револвинг Фондот.
Намена на кредитот	1. Финансирање на основни средства (набавка на опрема, машини, алати, инсталации, градежно земјиште, реновирање и модернизација); 2. Финансирање на обртни средства (суровини, репроматеријали, трговска стока).	Финансирање на извозни аранжмани за суровини и репроматеријали врз основа на склучени договори за извоз.	1. Финансирање на обртни средства (набавка на суровини, репроматеријали, дополнителна опрема и резервни делови за зголемување на обемот на производството за поддршка на извозни активности или супституција на увоз); 2. Финансирање на инвестициони проекти кога се работи за модернизација на технолошки процес.
Целни групи	Приватни трговски друштва, поединци, индивидуални претприемачи, занаетчи, продавачи на пазар и самостојни вршители на дејност.	Приватни трговски друштва кои имаат производство наменето за извоз.	Претпријатија во приватна сопственост, како и индивидуални земјоделски производители.
Степен на искористеност на средствата	Првиот кредит од KfW од Германија во висина од 6.5 мил. € е 100% искористен. Затоа на 15.10.2004 г. доделени. се нови 6.2 мил. € кои се исто така 100% искористени. Од наплатените анuitети ќе се креира револвинг фонд.	Македонска банка за поддршка на развојот обезбеди средства за оваа кредитна линија. По?нувајќи од 1999 досега се пласирани 49,9 милиони €	Кредитната линија за развој на приватниот сектор одобрена од Светска Банка (Заемите 4015МК и 4240МК) е целосно искористена. За понатамошно користење на располагање се средствата од Револвинг Фондот.
Деловни банки кои го нудат кредитот	Извозна и кредитна банка АД Скопје, Тутунска банка АД Скопје, Прокредит банка АД Скопје и Можности ДОО Скопје	Балканска банка АД Скопје, Еуро стандард банка АД Скопје, Извозна и кредитна банка АД Скопје, Инвест банка АД Скопје, Комерцијална банка АД Скопје, Македонска банка АД Скопје, Охридска банка АД Скопје, Стопанска банка АД Скопје, Стопанска банка АД Битола, Тетовска банка АД Тетово, Тутунска банка АД Скопје, Силекс Банка АД Скопје	Охридска банка а.д Охрид, Тутунска банка а.д Скопје, Инвест банка а.д. Скопје, Стопанска банка а.д Битола.
Забелешка	Програмата „Кредитирање мали бизниси“ наменета е за поддршка на микро, мали и средни претпријатија кои се 100% во приватна сопственост, се цел да се овозможи пристап на истите до финансиски средства, трансформирање во законски форми и интегрирање на истите во финансискиот пазар.	Сопствено учество 15%. Провизија на ангажирани средства 0,50% годишно на одобрениот, а неискористен кредит.	Со средствата од под-заемот може да се финансираат до 70% од вкупната вредност на под-проектот. Крајниот корисник ќе го финансира остатокот од најмалку 30% .

Кредитна линија	Кредити од кредитна линија од Меѓународен фонд за развој на земјоделието ИФАД 1: Проект за рурален развој на јужните и источните региони во Република Македонија	Кредити од кредитна линија од Меѓународен фонд за развој на земјоделието ИФАД 2: Финансиски услуги во земјоделието	Кредитна линија за создавање и одржување на работни места во МСТД од Банката за развој при Советот на Европа (ЦЕБ)
Износ	1. 2.000 \$ микро кредити; 2. 25.000 \$ за примарно земјоделско производство; 3. 75.000 \$ за преработка и трговија со земјоделски производи	1. 2.000 \$ микро кредити; 2. 50.000 \$ за примарно земјоделско производство; 3. 150.000 \$ за преработка 4. 150.000 \$ трговија со земјоделски производи	400.000 ЕУР
Рок на враќање	до 7 години зависно од видот и намената на кредитот	7 години зависно од видот и намената на кредитот	7 до 10 години
Грејс период	до 3 години, зависно од намената	до 3 год, зависно од видот на кредитот	2 до 4 год. (години вклучени во рок на отплата)
Годишна каматна стапка	– од 6% до 18% годишно за микро кредити – од 6% до 16% годишно за примарно производство (зависно од финансиската институција преку која се одобрува кредитот) – 7% годишно за преработка и трговија со земјоделски производи	– од 6% до 18% годишно за микро кредити – од 6% до 16% годишно за примарно производство (зависно од финансиската институција преку која се одобрува кредитот) – 7% годишно за преработка и трговија со земјоделски производи	Не е дефинирана конечна стапка (се очекува да биде околу 7% годишно)
Обезбедување	1. залог на подвижен имот (опрема, трактори, возила, механизација и друго); 1. 2. хипотека на недвижен имот; 3. кредитоспособни жиранти (физички или правни лица); 4. други инструменти на обезбедување кои ќе ги утврди банката или штедилницата.	1. залог на подвижен имот (опрема, трактори, возила, механизација и друго); 2. хипотека на недвижен имот; 3. кредитоспособни жиранти (физички или правни лица); 4. други инструменти на обезбедување кои ќе ги утврди банката или штедилницата.	Стандардно обезбедување прифатливо за банките учеснички (хипотека, рачна залога и сл.).
Намена на кредитот	1. Сточарско производство; 2. растително производство; 3. земјоделска механизација, опрема и обртни средства за откуп на земјоделски производи кои ќе се преработуваат; 4. трговија со земјоделски производи и нивна преработка.	1. Сточарско производство; 2. Растително производство; 3. Земјоделска механизација, опрема и обртни средства за откуп на земјоделски производи кои ќе се преработуваат; 4. Трговија со земјоделски производи и нивна преработка.	Создавање на нови работни места преку инвестиции во сите сектори освен примарно земјоделско производство од страна на мали и средни трговски друштва.
Целни групи	1. Примарни земјоделски производители; 2. преработувачи на храна; и 3. трговци со земјоделски производи.	1. Примарни земјоделски производители; 2. преработувачи на храна; и 3. трговци со земјоделски производи.	Мали и средни трговски друштва
Степен на искористеност на средствата	ИФАД 1 обезбеди 6.2 милиони \$ (4.710.000 СПВ за кредити). Повлечени се сите средства од кредитот. Степенот на нивна искористеност изнесува 91 %. Проектот ИФАД 1 заврши со имплементација на активностите на 31.12.2005 година, а проектот се затвори на 30.06.2006 година. Од јуни 2005 година се хармонизираа условите за пласман на кредитите од кредитните линии ИФАД 1 и ИФАД 2. Од вратените анuitети е формиран револвинг фонд.	ИФАД 2 обезбеди 7 милиони \$ (5.450.000 СПВ за кредити) средства наменети за кредити. Степенот на искористеност на средствата од оваа кредитна линија изнесува 70%. Од почетокот на реализацијата на ИФАД 2 кредитната линија во октомври 2003 година заклучно со 12.04.2006 година, преку Земјоделскиот кредитен дисконтен фонд се рефинансирани 1473 кредити во вкупен износ од 8,7 милиони евра (ИФАД 1 и ИФАД 2), од кои 6 милиони евра се средства на ИФАД, а помал дел се од револвинг фондот. Финансиските институции учествуваат со 2,7 милиони евра. Во овој број и износ на рефинансирани кредити се и средствата одобрени од ИФАД 1, по извршената хармонизација во јуни 2005 година, со која се изедначија условите за пласман на кредити од двете кредитни линии.	Во фаза на имплементација
Деловни банки кои го нудат кредитот	Инвестбанка АД Скопје, Комерцијална банка АД Скопје, Тутунска банка АД Скопје, КИБ Куманово, Штедилница Можности и Штедилница ФУЛМ	Инвестбанка АД Скопје, Комерцијална банка АД Скопје, Тутунска банка АД Скопје, КИБ Куманово, Штедилница Можности и Штедилница ФУЛМ	Во фаза на договарање и селекција
Забелешка	Проектот за развој на јужните и источните региони на Република Македонија има за цел: 1. Подобрување на стандардот на живеење на населението во руралните и недоволно развиените средини во јужниот и источниот дел на земјата; 2. Намалување на невработеноста на активноспособното население од неразвиените подрачја; 3. Зголемување на приходите на индивидуалните земјоделски домаќинства и малите претпријатија 4. Развој на бизнисот во земјоделството со посебен акцент на индивидуалниот имот; 5. Користење на современа технологија за квалитетно производство кое ќе овозможи полесно подобар пристап кон интегрираните пазари на ЕУ и Југоисточна Европа.	Проектот за Финансиски услуги во земјоделството има за цел: 1. Подобрување на стандардот на живеење на населението во руралните средини преку зголемена економска активност што ќе биде исплатлива и одржлива во услови на пазарно стопанисување; 2. Намалување на невработеноста на активното и работоспособно рурално население; 3. Развој на бизнисот во земјоделството со посебен акцент на индивидуалниот имот; 4. Користење на современа технологија за квалитетно производство што овозможува подобар пристап кон интегрираните пазари на ЕУ и Југоисточна Европа; 5. Максимално искористување на сите компаративни и други потенцијални можности на земјишните ресурси за подобрување на производствената структура во примарното производство и развојот на претпријатијата за преработка на земјоделски производи; 6. Создавање на постојани земјоделски кредитни линии кои се економски исплатливи, строго наменски и во согласност со развојните потреби на руралниот сектор.	Средствата од оваа кредитна линија ќе се применат за парцијално финансирање (до 50%) на издржливи инвестициони проекти во корист на МСТД, со што ќе се зајакне нивната оперативна состојба и можност за создавање и задржување на околу 950 работни места по искористување на сите средства кои се на располагање од заемот.

Кредитна линија	Поддршка на развојот на мали и средни претпријатија од Владата на Холандија Имплементатор - Македонската развојна фондација за претпријатија	Проектот за развој на приватниот сектор на Фондот за меѓународна соработка и развој од Тајван Револвинг фонд	Кредитна линија за креирање нови работни места во мали и средни претпријатија од Банката за развој при Советот на Европа ЦЕБ револвинг фонд
Износ	1. Заем тип 1 до 10.000 € 2. Заем тип 2 од 15.000 до 75.000 € 3. Заем тип 3 до 15.000 €	1. до 400.000 \$ за мали и средни претпријатија 2. до 200.000 \$ за земјоделство	нема лимит
Рок на враќање	до 5 години	1. до 7 години за МСП, 2. до 5 години за земјоделство	од 5 до 10 години
Грејс период	до 1 година	до 2 години	Грејс периодот го одредува банката во зависност од вредноста на под-заемот и можниот обрт на средствата во однос на времето за враќање на истиот.
Годишна каматна стапка	Ја одредува индивидуално секоја финансиска институција.	Охридска банка а.д. Охрид – од 7,23% до 8,23% ; Стопанска банка а.д. Скопје – од 7,2388% до 12%; Комерцијална банка а.д. Скопје – 7,23%; Тутунска банка а.д. Скопје – 8,0075%; Инвест банка а.д. Скопје – 6,34%; Македонска банка а.д. Скопје – 7,75%	Стопанска банка а.д. Скопје – 9,643% до 9,730%; Комерцијална банка а.д. Скопје – од 6,89% до 6,90%; Охридска банка а.д. Охрид – од 6,93%.
Обезбедување	Согласно кредитната политика на финансиската институција вклучена во спроведување на кредитната линија.	Согласно кредитната политика на банките учеснички.	Согласно кредитната политика на банките учеснички.
Намена на кредитот	За инвестиции во основни средства и работен капитал	1. кредити за мали и средни претпријатија – за основни средства – за набавка на машини и опрема, од било која природа (освен стекнување на земја), и – за обртни средства – за набавка на сировини и резервни делови. 2. кредити во областа на земјоделството – набавка на земјоделска механизација, основно стадо, оранжерии, подигање на насади, опрема, набавка на сировини, репроматеријали.	Изградба/набавка на имот, набавка на машини и опрема, набавка на сировини и резервни делови, како и активност на едукативни тренинг програми.
Целни групи	Заем тип 1: индивидуални земјоделци, самостојно вработени лица и претприемачи на микро претпријатија; Заем тип 2: мали претпријатија со 4 до 20 вработени; Заем тип 3: микро претпријатија со најмногу 3 вработени.	Мали и средни претпријатија и индивидуални земјоделски производители како и претпријатија ангажирани во производството или маркетингот на земјоделски производи.	Мали и средни претпријатија кои што работат во трудо-интензивни индустрии: текстилна, кожна, прехранбена индустрија и др. гранки, кои би овозможиле креирање на нови работни места, освен примарно земјоделско производство.
Степен на искористеност на средствата	Владата на Холандија обезбеди 7,2 мил. €. Искористени се 100%. Од наплатената главнина се формира револвинг фонд, кој се пласира под истите услови.	Средствата од Заемот од Фондот за меѓународна соработка и развој (ИЦДФ) – Тајван се целосно искористени. Средствата од Револвинг Фондот од овој Заем се кај банките учеснички кои ги пласираат на крајните корисници под истите услови	Средствата од Заемот одобрен од Банката за развој при Советот на Европа (ЦЕБ) во износ од ЕУР 5,113 милиони се целосно искористени. Средствата од Револвинг Фондот од овој Заем се кај банките учеснички кои ги пласираат на крајните корисници под истите услови.
Деловни банки кои го нудат кредитот	Тутунска банка АД Скопје, ИК банка АД Скопје, Можности ДОО Скопје	Охридска банка а.д. Охрид, Стопанска банка а.д. Скопје, Комерцијална банка а.д. Скопје, Тутунска банка а.д. Скопје, Инвест банка а.д. Скопје и Македонска банка а.д. Скопје.	Стопанска банка АД Скопје, Комерцијална банка АД Скопје и Охридска банка АД Охрид.
Забелешка		Со средствата од под-заемот може да се финансираат најмногу 85% од вкупната вредност на под-проектот. Банката и крајниот корисник на под-заемот ќе го финансираат остатокот од најмалку 15%.	Средствата не може да се користат за проекти од земјоделството, освен за преработка и доработка на земјоделски производи. Се исклучува од финансирање обртниот капитал и услугите поврзани со операциите на проектот (трошоците за одржување, плати и друго). Со средствата од под-заемот може да се финансира најмногу 50% од вкупната вредност на под-проектот. Останатите 50% се финансираат од сопствени средства на крајниот корисник или од средства на банката учесничка.

Кредитна линија/ Извор на средства	АПЕКС глобален заем од Европска Инвестициона Банка	Одлука за условите и критериумите за репласирање на средства од компензациони фондови од странска помош (Одлука од Сл. в. 60/2004)		Одлука за условите и критериумите за репласирање на средства од компензациони фондови од друга странска помош (Одлука од Сл. в. 28/2005)	
Износ	20.000 € до 12.500.000 €	Максималниот износ не е дефиниран во Одлуката, се финансира согласно проектот по вообичаени банкарски услови за МСП.		Максималниот износ не е дефиниран во Одлуката, се финансира согласно проектот по вообичаени банкарски услови за МСП.	
Рок на враќање	од 4 до 12 год.	краткорчни кредити 9 месеци	долгорочни кредити 5 години	краткорчни кредити 9 месеци	долгорочни кредити 5 години
Грејс период	до 3 години	3 месеци	1 година	3 месеци	1 година
Годишна каматна стапка	Комерцијална банка а.д Скопје – од 7,21% до 7,36% Тутунска банка а.д. Скопје – од 5,945% до 7,86% Охридска банка а.д. Охрид – 7,21% до 7,36%	3%	3%	3,5% под есконтната стапка на Народна банка на Р.М.	3,5% под есконтната стапка на Народна банка на Р.М.
Обезбедување	Согласно кредитната политика на деловните банки учеснички во реализација на кредитот	Банкарска гаранција	Хипотека во висина 2:1 или банкарска гаранција	Банкарска гаранција	Хипотека во висина 2:1 или банкарска гаранција
Намена на кредитот	– Набавка на материјални и нематеријални средства директно поврзани со проектот; и – Зголемување на постојниот обртен капитал поврзан со проектот.	суровини, репроматеријали,	инвестициони проекти	суровини, репроматеријали,	инвестициони проекти
Целни групи	Мали и средни претпријатија од областа на индустријата (вклучувајќи ја земјоделската индустрија), секторот на услуги и туризмот, како и други сектори (трговија, финансирање во здравствен сектор, секторот на образованието и друго) Подружници кои претставуваат мали и средни претпријатија на големите претпријатија.	МСП од областа на стопанството		МСП од областа на стопанството	
Степен на искористеност на средствата	Средствата во висина од ЕУР 20 милиони од Заемот од Европската Инвестициона Банка (ЕИБ) се целосно искористени. За понатамошно користење на располагање се средствата од Револвинг Фондот.	Отплатени средства од странски помошти кои генерираат компенза- циони фондови. Во моментот нераспределени се 63.000.000 милиони денари.		Отплатени средства од странски помошти кои генерираат компенза- циони фондови. Во моментот нераспределени се 42.000.000 милиони денари.	
Деловни банки кои го нудат кредитот / Министерство за финансии	Комерцијална банка а.д Скопје, Стопанска банка а.д Скопје, Македонска банка за поддршка на развојот Скопје, Тутунска банка а.д. Скопје и Охридска банка а.д. Охрид.	Министерство за финансии, Сектор за управување со капитал, Одделение за странска помош		Министерство за финансии, Сектор за управување со капитал, Одделение за странска помош	
Забелешка	– Со средствата од Заемот може да се финансираат трошоци настанати не подол- го од 6 месеци од одобрувањето на проектот; – Од вкупната вредност на под-проектот 50% се финансира со средствата од под- заемот, додека останатите 50% може да бидат финансирани од страна на крајниот корисник или деловната банка и/или кофинансирани од други финансиски инсти- туции; – Согласно Прирачникот за финансирање утврден од страна на ЕИБ постојат исклучувања или ограничувања на набавки за кои не е дозволено или финансир- ањето е дозволено со посебно одобрение на ЕИБ.		Селекција на пријавените проекти и нивно одобру- вање врши Комисијата за менаџмент со Компензациони фондови, формирана од Владата на Република Македонија.		Селекција на пријавените проекти и нивно одобрување врши Комисијата за менаџмент со Компензациони фондови, формирана од Владата на Република Македонија.

КРЕДИТНИ ЛИНИИ ЗА МАЛИ И СРЕДНИ ПРЕТПРИЈАТИЈА
ОБЕЗБЕДЕНИ И ГАРАНТИРАНИ ОД ВЛАДАТА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА, СОСТОЈБА ВО МАЈ 2006 ГОДИНА
(податоците се од информативен карактер, деталните услови се достапни во деловните банки)

Кредитна линија	Кредитна линија за финансирање на трајни обртни средства доделени од Владата на Република Македонија - Банка агент МБПР	ГАРАНЦИИ	Гарантен Фонд на Македонска Банка за Поддршка на Развој-Проект на Владата на РМ
Износ	До 300.000 ЕВРА	Услови под кои се одобрува гаранција на крајни корисници	Гаранции се доделуваат за сите долгорочни кредити за инвестиции од кредитните линии дистрибуирани преку банките потписнички на договори за соработка со МБПР
Рок на враќање	3 години	Вид на гаранција	Гаранции за кредит: 1. обезбедени гаранции, односно гаранции обезбедени со инструменти за обезбедување кои банките не ги прифаќаат,
Грејс период	нема	Максимален износ	– максималниот износ на поединечната гаранција за кредит која може да биде издадена од Гарантниот Фонд е 35.000 ЕВРА во денарска противвредност; – максималниот износ на кредит за која може да биде издадена гаранција е 150.000 ЕВРА во денарска противвредност – гаранцијата не може да надмине износ од 33 % од главницата на бараниот кредит/основното средство/репроматеријалите и сировините
Годишна каматна стапка	8%	Рок на враќање на кредит за кој е издадена гаранција	Гаранција може да се издавана кредити/набавки со максимален рок на отплата од 5 години со вклучен грејс период
Обезбедување	Хипотека, залог, меници и други инструменти прифатливи за деловните банки	Надомест за гаранција	Гаранции за кредит: – 0,6% годишно за обезбедени гаранции
Намена на кредитот	Финансирање на трајни обртни средства	Манипулативен трошок	– 1,5% еднократно за обезбедени гаранции
Целни групи	Извозно-ориентирани трговски друштва	Намена на кредитот за кој се издава гаранција	Инвестиции во постоечки или нови технологии со кои се зголемува извозот од РМ
Имплементатор	Деловни банки	Целни групи	– потенцијални основачи на МСП – постоечки МСП со доминантен приватен капитал – вршители на земјоделска дејност
Деловни банки кои го нудат кредитот	Еуростандард банка, Извозна и Кредитна банка, Инвестбанка, Комерцијална банка, Македонска банка, Охридска банка, Силекс банка, Стопанска банка Битола, Стопанска банка Скопје, Тетекс-Кредитна банка, Тетовска банка, Тутунска банка и УНИ банка	Имплементатор	Македонска Банка за Поддршка на Развојот
		Деловни банки преку кои е можно користење на гаранција	сите банки кои ќе пројават интерес
		Забелешка	Владата на РМ преку трансфер на 265 милиони МКД од буџетот на РМ на посебна сметка на МБПР со цел зголемување на приватните инвестиции во економијата формираше Гарантен фонд на МБПР, кој пред деловните банки служи како обезбедување на заемите во случај кога МСП не можат да обезбедат колатерал, за економски издржани деловни идеи, придонесувајќи кон намалување на ризикот на банките кои ги финансираат малите бизниси.

ДРУГИ ПРОЕКТИ ЗА ПОДДРШКА НА МАЛИ И СРЕДНИ ПРЕТПРИЈАТИЈА, состојба мај 2006 г.
(податоците се од информативен карактер, деталните услови се достапни кај имплементаторите)

Гаранции	Гарантен фонд - проект на Шведската агенција за меѓународна развојна соработка (СИДА)	Кредитен фонд	Фонд за кредитирање МСП - проект на Американската агенција за меѓународен развој (УСАИД)
Услови под кои се одобрува гаранција на крајни корисници	Гаранции се доделуваат за сите кредити од кредитните линии дистрибуирани преку банките потписнички за соработка со ГФ (освен за потрошувачки и станбени кредити)	Видови кредити	Краткорочни иновативни кредити за обртни средства за МСП: кредити за финансирање на нарачки за познат купувач, производство наменето за извоз, факторинг и др.
Видови гаранции	Гаранции за кредит: обезбедени гаранции, односно гаранции обезбедени со инструменти за обезбедување кои банките не ги прифаќаат; необезбедени гаранции, во одредени случаи се издаваат гаранции за кои не се зема обезбедување. Гаранции за добавувачот: 1. за набавка на основни средства 2. за набавка на сировински репроматеријали	Намена на кредитот	Финансирање на подготовка на производство и испорака на производи на домашни и странски пазари, набавка на сировини и репроматеријали, трошоци за пакување, работна сила, тестирање, транспорт, царина, даноци, и др.
Максимален износ	– максималниот износ на поединечната гаранција за кредит која може да биде издадена од Гаранти Фондот е 60.000 евра во денарска противвредност; – максималниот износ на поединечната гаранција за добавувачи за набавка на основни средства која може да биде издадена од Гаранти Фондот е 60.000 евра во денарска противвредност; – максималниот износ на поединечната гаранција за набавка на сировини и репроматеријали која може да биде издадена од Гаранти Фондот е 30.000 евра во денарска противвредност; гаранцијата не може да надмине износ од 60 % од главницата на бараниот кредит/основното средство/репроматеријалите и сировините	Износ	од 10.000 УСД до 120.000 УСД
Рок на враќање на кредит	Гаранција може да се издавана кредити/набавки со максимален рок на отплата од 5 години со вклучен грејс период	Рок на враќање	од 30 дена до 179 дена.
Надомест за гаранција	Гаранции за кредит: – 2% годишно за обезбедени гаранции – 5% годишно за необезбедени гаранции Гаранции за добавувачи: 3% од висината на гаранцијата на годишно ниво; 1% годишно за обезбедени гаранции; 2,5% годишно за необезбедени гаранции.	Годишна каматна стапка	од 8% до 12%
Манипулативен трошок	– 1,5% еднократно за обезбедени гаранции; – 1% еднократно за необезбедени гаранции; – 1% еднократно за гаранции за добавувачи.	Провизии	1. 100 УСД за поднесување барање за кредит; 2. 0,5% за обработка на барање; и 3. 2% за управување со кредитот.
Намена на кредитот за кој се издава гаранција	Создавање нови или сочувување на постоечките работни места	Обезбедување	Неотповикливи акредитиви, банкарски гаранции, полиса за осигурување извоз, барирани чекови, залог, меници, др.
Целни групи	потенцијални основачи на МСП постоечки МСП со доминантен приватен капитал и најмногу 50 вработени вршители на земјоделска дејност	Целни групи	Претпријатија од наведените индустриски гранки можат да поднесат барања за кредит: 1. производство на прехранбени производи и пијалаци; 2. производство на текстил и текстилни производи; 3. производство на кожа, предмети од кожа и кожна галантерија; 4. производство на основни метали и стандардни метални производи; 5. производство на градежни материјали; 6. препработка на дрво и производи од дрва, производство на машини и електрични уреди.

Имплементатор	Центар за поттикнување на развојот на МСП Скопје	Имплементатор	МСП Фонд Скопје
Деловни банки кои го нудат кредитот	Тутунска Банка, Комерцијална Банка, Инвест Банка, Охридска Банка, Еуростандард Банка, КИБ Куманово, Штедилница Можности, Стопанска банка Битола	Основач на фондот	МСП фондот е основан и управуван од Crimson Capital Corp. САД со 1,5 мил УСД кредитен фонд.
Забелешка	Шведска агенција за меѓународна развојна соработка (СИДА) додели 1.880.000 евра со цел основање прв Гарантен фонд во Р.М. кој пред деловните банки служи како обезбедување на заемите во случај кога МСП не можат да обезбедат колатерал, за економски издржани деловни идеи, придонесувајќи кон намалување на ризикот на банките кои ги финансираат малите бизниси. Гаранти фондот воведува и издавање на гаранции за добавувачите кои се издаваат во корист на фирми кои купуваат опрема и/или репроматеријали. Гаранцијата се издава на добавувачот кој ќе испорача опрема на одложено плаќање при што клиентот пред подигнувањето на гаранцијата би платил најмалку 25% од вредноста на опремата/репроматеријалите на добавувачот.. Остатокот е покриен со гаранција на ГФ што значи дека доколку купувачот не го плати преостанатиот дел од долгот во предвидениот рок, тоа ќе го стори ГФ. Заклучно со април 2006 година искористени се 100% од средствата. Нови гаранции сеуште се издаваат од средствата од револвингот.	Забелешка	МСП фондот кредитира приватни правни субјекти: 1. кои вршат дејности во производството, трговија и услуги; 2. кои покажуваат позитивни финансиски резултати во досегашното работење; 3. чиј број на вработени се движи од 10 до 200 лица; 4. кредитобарателите треба да ја вршат истата дејност најмалку 3 години, или пак менаџерите на тие претпријатија да имаат искуство во вршењето на таа дејност како физички лица доколку претпријатието е формирано пред помалку од 3 години; 5. приоритет имаат претпријатијата кои се извозно ориентирани, обезбедуваат поголем број на нови вработувања, остваруваат нето девизни приливи, користат домашни сировини и се грижат за заштита на човековата околина.

Кратки вести

ГЕРМАНСКА КОМПАНИЈА „ДЕКРА“ ОТВОРИ КАНЦЕЛАРИЈА ЗА ПОСРЕДУВАЊЕ ПРИ ВРАБОТУВАЊЕ

Посредување при вработување, привремено вработување и консалтинг во управувањето со човечките ресурси се услугите што ќе им ги нуди на компаниите, институциите, на малите и на средните претпријатија отворената канцеларијата за посредување при вработување – „Декра вработување“. Канцеларијата ја отвора германската компанија „Декра Арбајт Гмбх“, која поседува мрежа од 71 канцеларија во Германија.

„Канцеларијата на „Декра“ во државава ќе нуди и услуги за посредување на привремени вработувања, но засега македонската регулатива не го дозволува тоа. И покрај ова, тимот на „Декра вработување“ паралелно со другите активности ќе го промовира концептот за привремено вработување, а во меѓувреме ќе чека измени на законите“, изјави Даниел Дивјановиќ, регионален координатор за ЈИЕ на „Декра“. Според него, македонскиот пазар има потенцијал за нудење на услугите на оваа агенција за посредување, а очекувањата се претежно насочени кон посредување за привремени вработувања.

„Декра вработување не може да го реши проблемот со невработеноста во Македонија, но со своите искуства и активности може да го намали. Во Хрватска за една година вработивме близу илјада лица, постојано или привремено, а доколку го направиме тоа и во Македонија ќе го сметаме за успех“ рече Дивјановиќ, дополнувајќи дека единствениот начин да се намали работата на црно е да се намали продажбата на стоки и услуги на црно. Декра Арбајт во делот на привременото вработување и посредување соработува со

бројни реномирани компании, како Дојче телеком, Сименс, Метро, Форд. Компанијата има 13.000 вработени и остварува годишен промет од една милијарда евра.

ПОТВРДЕН КРЕДИТНИОТ РЕЈТИНГ НА МАКЕДОНИЈА

Во средината на април, во Република Македонија претстојуваше мисија од кредитната рејтинг агенција Standard and Poor's. Целта на оваа посета на Standard & Poor's беше да се изврши годишното редовно ревидирање на добиената оценка за кредитниот рејтинг на државата. Во текот на посетата, претставниците од кредитната агенција остварија повеќе средби со домашни и странски институции. На средбите со институциите од Република Македонија беа разгледувани повеќе теми: макроекономски движења и очекувања, јавни финансии и фискална политика, монетарен и финансиски систем, политички случувања и односи со странство и др.

Во текот на мај, Standard & Poor's го потврди доделениот кредитен рејтинг на земјата „ББ+“ со стабилен изглед за странска валута и „БББ-“ со стабилен изглед за домашна валута, поддржан со подобрувањето на политичката стабилност, континуитетот во спроведување на реформите, економскиот раст, прудентната фискална политика и намалувањето на јавниот долг. Од друга страна, рејтингот на државата е ограничен со сеуште присутните ригидности на пазарот на работна сила. Стабилниот изглед ги рефлектира очекувањата на рејтинг агенцијата дека претстојните избори нема да го нарушат континуитетот на спроведените реформи, како и макроекономската стабилност и фискалната дисциплина. Исто така, стабилниот изглед базира на очекувањата дека нема да има нарушувања и во политичката стабилност на државата. Согласно горенаведените заклучоци, рејтинг агенцијата очекува континуитет во реформите и макроекономската политика што во иднина би резултирало во подобрување на рејтингот и класифицирање на државата во групата земји со инвестиционен рејтинг (рејтинг БББ- и погоре).

„ЏОНСОН КОНТРОЛС“ ЌЕ ИНВЕСТИРА ВО МАКЕДОНИЈА

Американскиот гигант „Џонсон контролс“ ќе инвестира во Македонија. Оваа одлука ја донел Бордот

директори на компанијата. Полска, која до неодамна и беше голема конкуренција на нашата држава за тоа каде со свој капитал ќе влезе оваа американска корпорација, дефинитивно отпаѓа од игра. Сега веќе станува извесно дека „Џонсон контролс“ ќе ја гради својата фабрика за производство на внатрешна електроника за автомобили во слободната економска зона Бунарџик во земјава.

Оваа фабрика, според проценките, треба да и донесе на Македонија инвестиција од околу 150 милиони долари и најмалку 500 вработувања, што ќе се реализира во неколку фази. „Изградбата на фабриката за внатрешна електроника треба да почне на 5 септември оваа година, така што до 1 септември треба да се обезбедат сите потребни градежни дозволи. Фабриката треба да започне со работа на 1 ноември 2007 година“, истакнуваат извори од компанијата.

Во првата фаза ќе бидат вработени 150 луѓе, главно инженери и електротехничари. Доколку првата фаза се реализира успешно, во втората фаза ќе се вработат уште 150, а во третата меѓу 150 и 200 вработени. Инвестициите, пак, ќе се реализираат по 50 милиони долари во секоја фаза, со тоа што до 2010 година инвестицијата ќе биде 150 милиони долари.

Како што е познато, „Џонсон контролс“ е огромна американска фирма од областа на автомобилската индустрија. Таа долго време размислуваше дали да инвестира во Полска, која нудеше огромни бенефиции за да ги привлече, или во Македонија, но на крајот, сепак, се одлучи за нашата држава. „Џонсон контролс“ има вработено 123 илјади луѓе во светот и остварува годишен обрт од 20 милијарди долари.

ДРЖАВАТА ПРОДАДЕ ПАКЕТ АКЦИИ ОД „ТЕЛЕКОМ“ ЗА 60 МИЛИОНИ ЕВРА

Унгарски „Маѓар телеком“, преку својата компанија-ќерка „Македонски телекомуникации“ го купи пакетот од 9,9% државни акции во телекомуникациската компанија. За пакетот акции ќе плати над 60 милиони евра. Продажбата на државните акции во „Те-

леком“ се реализира преку јавна берзанска аукција.

На Берзата беа понудени 9.488.040 акции, што претставува удел од 9,9%. За пакетот имаше само еден заинтересиран купувач, односно „Маѓар телеком“, така што изостана очекуваното наддавање. Тргувањето заврши за десетина минути, а Унгарците понудија 389 денари за една акција, што претставува минимална цена. Дознаваме дека трансакцијата ја изврши брокерската кука „Уни банка“.

Владата одлучи да се ослободи од својот удел во „Македонски телекомуникации“ за да се забрза процесот на либерализација на телекомуникацискиот пазар, под притисок на меѓународните финансиски институции.

МИСИЈАТА НА ММФ ПОВТОРНО ВО МАКЕДОНИЈА

„Економската состојба во Република Македонија почна да се подобрува. Повеќе од една деценија економскиот растеж беше бавен, делумно како последица на надворешни шокови. Сепак, во последниве неколку години растот достигна 4%, па дури и повеќе, инфлацијата е под контрола, дефицитот на тековната сметка е намален, девизните резерви се зголемени и започнаа структурните реформи“, изјави на прес Јуха Каконен, виш советник на директорот на европскиот сектор на ММФ, на заедничкиот прес со македонските власти.

Тој предупреди дека државава мора и натаму да ја одржува тешко стекнатата макроекономска стабилност. Ако се разлабави, економијата набргу ќе забележи пад. Но, за да се забрза растот, да се отворат нови работни места и животниот стандард да се приближи на европскиот, власта мора да направи амбициозни структурни реформи, односно да зајакне финансискиот сектор и да се подобри деловната клима. Со ваков генерален став монетарците ја завршија својата мисија, со цел да се скенира вкупната економска ситуација во земјава.

Гувернерот Петар Гошев потенцира дека потребата и натаму да се одржува фиксниот девизен курс не дозволува да се намалуваат резервите. „Има многу земји слични на нивото на развој на Македонија, чии резерви покриваат 5, 6 или 8-месечен увоз“, вели Гошев. „Резервите се зголемија, но тие не се расположливи за други цели. Македонија има фиксен режим на девизен курс и тоа бара одредено ниво резерви. Приходите од приватизациите се еднократни и треба да се чуваат“, тврди Каконен. Тој го оцени како солидно водењето на монетарната политика, која доведе до намалување на каматните стапки, а за банкарската супервизија смета дека НБМ добро ја раководи и не гледа причина за нејзино одвојување.

Поради статистичките недостатоци, на монетарците им е тешко да си ја објаснат зголемената количина трансфери од странство, односно девизи кои во каналите на земјава влегуваат преку менувачниците, а која лани го достигна нивото од една милијарда долари. Министерот за финансии и гувернерот признаа дека е потребна нова методологија за да се знае прецизно колку од нив се чисти трансфери, колку се употребуваат за инвестиции и за отворање мали фамилијарни бизниси од нашите иселеници, колкав е делот од сивата економија и колкав е процентот од прикриени извози.

ПРИЛЕПСКИ МЕТАЛЕЦ РАБОТИ ЗА ГЕРМАНСКАТА КОМПАНИЈА БМВ

Прилепската фирма Металец за германската автомобилска компанија БМВ до петти август ќе ја испорача првата пратка од 200 палети за сместување и транспорт за автоделови. За едногодишната соработка со оваа позната и реномирана светска фирма, прилепски Металец успеа да ја добие работата на европскиот тендер што го распиша компанијата БМВ. „Тоа значи огромно признание за нашата фирма, но и потврда дека можеме рамноправно да се носиме со европската конкуренција, истакна Јандре Здравески, директор на Металец.

Фабриката за производство и монтажа на челични конструкции Металец, откако ги испорача четирите прототипа од овој вид производ, треба да ги исполни преземените обврски до август да ја изработи пробната серија од 200 палети за потребите на германците, за потоа годишно за БМВ да се изработуваат од 20 до 30 илјади палети, истакнуваат во Металец. Со таквиот ангажман се користи дури една третина од расположивиот капацитет на Металец, во што се ангажираа дури четириесетина проценти од работниците. Финансискиот ефект од околу 3 до 4 милиони евра годишно апсолутно не е за потценување, но добиена-

та доверба и признание значат пробив на светски познатите пазари.

СЛОВЕНЕЧКИ „РИКО“ ЈА ПОЧНА ИЗГРАДБАТА НА „СВ. ПЕТКА“

Со пренасочувањето на реката Треска од своето природно корито, започна реализацијата на втората фаза од изградбата на ХЕЦ „Св. Петка“ или „Матка 2“, а главен изведувач е словенечката компанија „Рико“. Браната ќе биде висока 69 метри и долга 127 метри, и со вкупен волумен од 24.600 кубни метри. Инсталираниот капацитет е 36,4 мегавати и ќе има две турбини од по 18,2 мегавати. ХЕЦ „Св. Петка“ е последната во низата три каскадни центри на реката Треска, заедно со „Матка“ и „Козјак“. Тие заедно на македонското електростопанство ќе му испорачуваа дополнителни 150 мегавати струја.

Во втората фаза од изградбата треба да се вложат 42 милиона евра, а „Рико“ ќе ги обезбеди парите со кредит од Депфа банката, со државна гаранција. Условите за кредитот се период на отплата 15 години, грејс-период три години и шест месеци и каматна стапка од 2,75 проценти. Директорот на „Рико“, нагласи дека средствата треба да станат оперативни наредниот месец и со градежните работи ќе се стартува за шест месеци. Браната треба да биде готова за 34 месеци.

Генералниот директор на ЕЛЕМ, Панде Лазаров, истакна дека, според понудените кредитни услови, отплатата на кредитот ќе се движи од 5,2 милиони евра во 2009 година до 3,4 милиони евра во 2020 година. ХЕЦ „Св. Петка“ ќе остварува годишно производство на струја од 90 милиони квч. Просечната цена на струјата ќе биде 6 евро центи за квч, колку што изнесува сега увозната цена. Хидроцентралата ќе остварува годишен приход од 5,4 милиони евра.

Со оваа инвестиција Скопје ќе биде заштитено од поплави, а водата ќе се користи и за земјоделството и за индустријата. Од компанијата истакнуваат дека „Рико“ ќе ја оправда дадената доверба за проектот и

дека квалитетно и професионално, заедно со ЕЛЕМ, ќе бидат завршени сите работи. „Македонија има голем економски потенцијал и се надеваме дека вашата земја во Словенија ќе најде партнер за приближување до ЕУ-интеграциите“ истакнаа тие.

ПОЧЕТОК НА ПРИМЕНА НА ЕЛЕКТРОНСКИОТ ПОТПИС

Република Македонија го направи првиот голем чекор кон воспоставување информатичко општество, што подразбира и подобрување на бизнис климата. Министерството за финансии на почетокот на јули го издаде првото решение со кое домашната компанија КИБС (Клириншки интербанкарски системи) се овластува за прв овластен издавач на сертификати за електронски потпис. На тој начин државата, четири години по донесувањето на Законот за податоци во електронски облик и електронски потпис, во пракса го изедначи рачниот потпис на овластено лице со дигиталниот потпис кој всушност претставува електронска идентификација на лице или компанија која учествува во прометот.

Со оваа револуционерна промена суштински се менува логиката на бизнисот, комуникацијата меѓу компаниите, се кратат трошоците, значително се засилува продуктивноста затоа што не се губи време пред банкарски шалтери, се троши многу помалку хартија, а значително се скратува времето за извршување на операции неопходни за водење бизнис. Освен ова, се зголемува сигурноста на учесниците во прометот, а воедно значително реално се приближуваме до ЕУ затоа што користиме систем кој го користат таму.

Електронскиот сертификат, кој исто така се нарекува дигитална идентификација е електронски еквивалент на личната карта. Електронскиот сертификат може електронски да се презентира за да се докаже идентитетот или правото за пристап до информацијата или online услугите. Електронскиот сертификат се издава од страна на издавач на сертификати како што е КИБС, кој е одговорен за издавање и управување со електронските сертификати и работи според јавно објавени правила за сертификарање. КИБС е субјектот во системот кој го верификува идентитетот на сите клиенти. КИБС гарантира со минимум 50.000 евра доколку некој од неговите клиенти или друга засегната страна претрпи штета ако се утврди дека таа настанала заради погрешна верификација на идентитетот на клиентот.

Граѓаните добиваат можност за он-лајн (преку интернет) плаќање на сите нивни сметки, долгови, кредити и за наплата на своите побарувања и за секакви трансакции со сите клиенти во системот на КИБС. Со ова граѓаните значително заштедуваат на време кое

сега го трошат за чекање пред шалтери на банките. Овој систем е извонредно поволна можност за инвеститорите на берза и за брокерите. Затоа што значително ќе ја олесни нивната работа и ќе ја забрза, затоа што налозите инвеститорите ќе ги потпишуваат електронски, наместо како досега кога секој инвеститор мора да оди кај својот брокер и рачно да го потпишува налогот за тргување. Ова е особено голема можност за инвеститори од странство кои во голема мера учествуваат во тргувањето на нашата берза.

Новиот систем што почна да функционира од пред десетина дена, КИБС го развиваше во соработка со белгиската компанија Global Sign, една од најдобрите во овој бизнис во светот.

МАКЕДОНИЈА ГО ОТВОРА НЕБОТО ЗА СТРАНСКИТЕ АВИОКОМПАНИИ

Македонското небо ќе се отвори за поголем број авиопревозници, ќе поевтинат авиобилетите, а летовите ќе бидат побезбедни и понавремени. Ова се придобивките кои ќе ги добие нашата држава откако земјава во Луксембург ја потпишаа мултилатералната спогодба за основање заедничка европска воздухопловна област. Со ставањето на потпис на овој значаен документ, нашата земја ќе влезе во т.н отворено европско небо. Тоа практично значи либерализација на воздушниот сообраќај и зголемување на конкуренција, односно влез на повеќе странски авиокомпаниии кои ќе летаат до и од Македонија. Конкуренцијата поволно ќе се одрази на економијата во целина, а тоа, од друга страна, ќе придонесе за намалување на цената на авиобилетите, со што ќе се стимулира патувањето на нашите граѓани во странство.

Во Управата за цивилна воздушна пловидба истакнуваат дека со влегувањето на Македонија во отвореното европско небо значително ќе се зголеми бројот на патниците, авиоперациите, како и приходот што ќе го остварува државата. Но, создавањето европска заедничка воздухопловна област подразбира

дека Македонија треба да ги почитува воздухопловните законски прописи и стандарди на заедницата, со цел нашата држава да создаде ефикасен, прифатлив и конкурентен транспортен систем. Од друга страна, тоа значи дека Македонија поскоро ќе мора да го приближи националното воздухопловно право кон она на ЕУ, или практично да поттикне самостојност на транспортните организации и јакнење на нивната слободна конкуренција и спречување на протекционистичкото однесување. Само на ваков начин, воздухопловните компании ќе ги намалат своите трошоци и ќе ја зголемат продуктивноста, нудејќи поевтини услуги и пониски тарифи за своите корисници.

Спогодбата за основање заедничка европска воздухопловна област, покрај Македонија, ќе ја потпишат Србија, Црна Гора, Бугарија, Хрватска, Албанија, БиХ, Романија, УНМИК и членките на Европската унија. Земјите-потписнички, по парафирањето на документот, мора да ги почитуваат правилата за издавање дозволи на авиопревозниците, а нивните тарифи да подлежат на правото на ЕУ. Но, она што во моментот е битно за нас е фактот дека македонското небо ќе се отвори за странските авиокомпанији, откако Собранието на Република Македонија ќе ја ратификува спогодбата.

СТАРТ НА ВТОРАТА ТЕХНОЛОШКА ЛИНИЈА

Во Кавадарци почна реконструкцијата на втората технолошка линија на „ФЕНИ индустри“. Компанијата е меѓу најрентабилните во земјата и претставува пример за успешно работење, истакна македонскиот премиер и додаде дека реконструкцијата на втората технолошка линија на ФЕНИ се реализира по повеќе од десет години и тоа само една година откако новите сопственици ја презедоа компанијата.

Кавадаречкиот градоначалник Минов го поздрави почнувањето на реконструкцијата на втората технолошка линија на ФЕНИ, кое истовремено за Кавадарци ќе значи нови над 100 работни места. Менаџментот на ФЕНИ индустри го потврди планот за инвестирање на 25 милиони евра оваа година, искажувајќи уверувања дека нивното производство од 8.000 ќе го зголемат на 15 илјади тони.

FITCH ГО ЗГОЛЕМИ КРЕДИТНИОТ РЕЈТИНГ НА МАКЕДОНИЈА

Во мај 2006 година, во Република Македонија претстојуваше кредитната рејтинг агенција Fitch. Целта на оваа посета на Fitch беше да се изврши годишно редовно ревидирање на добиената оценка за кредитниот рејтинг на државата.

По извршените средби Во текот на посетата, претставниците од кредитната агенција остварија повеќе средби со домашни и странски институции. На средбите со институциите од Република Македонија беа разгледувани повеќе теми: макроекономски движења и очекувања, јавни финансии и фискална политика, монетарен и финансиски систем, политички случувања и односи со странство и др.

На 13.06.2006 година агенцијата за кредитен рејтинг Fitch го зголеми кредитниот рејтинг на Република Македонија од постојниот „ББ“ со позитивен изглед (BB with positive outlook) на „ББ+“ со стабилен изглед (BB+ with stable outlook) и за странска и за домашна валута. Со новододелената оценка Fitch ја помести Република Македонија за две нивоа на рејтинг скалата.

Зголемениот кредитен рејтинг е поддржан со прудентната фискална политика, умереното ниво на јавен и надворешен долг, континуитетот во отплатите по основ на долгот, како и официјалниот статус на земја кандидат за членство во Европската Унија. Од друга страна, рејтингот на државата е ограничен со сеуште присутните ригидности на пазарот на работна сила, прекумерната бирократија и др.

Стабилниот изглед ги рефлектира очекувањата на рејтинг агенцијата дека претстојните избори нема да го нарушат континуитетот на спроведените реформи, како и макроекономската стабилност и фискалната дисциплина.

Подетални информации за добиениот рејтинг може да најдете на официјалната страна на рејтинг агенцијата www.fitchratings.com.

Ова зголемување на рејтингот значи дека во моментот и двете реномирани рејтинг агенции, Fitch и Standard and Poor's ја оценуваат Република Македонија како земја која се наоѓа на прагот на добивање на инвестициски рејтинг (БББ).

СЕ ОТВОРА ЕВРОПСКИОТ ПАЗАР НА ТРУД

Агенцијата за вработување на Република Македонија ќе посредува за работа во странство. Ова ќе се однесува за професиите кои се дефицитарни во западноевропските земји. Огласите со странските понуди за работа, невработените ќе можат да ги следат преку 30-те центри за вработување во земјава.

„Во октомври годинава, на Малта, ќе го потпишеме договорот за мобилност на кадрите на пазарот на трудот со земјите-членки на Европската Унија. Со тоа работници од земјава ќе се најдат во друштво на колегите од југозападен Балкан“, истакна директорката на Агенцијата за вработување. Според неа, работниците нема сами да наоѓаат работа, туку тоа би било организирано од Агенцијата.

„Не секоја мобилност и миграција за неког значи и задоволство. Нашиот народ по менталитет е многу носталгичен. Тоа значи да го напушти семејството и домот. На запад не размислуваат така. Затоа полека ги подготвуваме нашите луѓе да размислуваат во таа насока“, истакнуваат во агенцијата.

СРПСКА КОМПАНИЈА „ДЕЛТА“ ВО МАКЕДОНИЈА ЌЕ ИНВЕСТИРА 113 МИЛИОНИ ЕВРА

Српската компанија „Делта“ во наредните две години во Македонија ќе инвестира 113 милиони евра за изградба на синџир на супермаркети, откупно–дистрибутивен центар и на фабрика за пакување вода. Во Скопје веќе е обезбедена една локација за изградба, шест–седум треба да се добијат во наредните месеци, а во Битола е почната изградбата на фабриката.

Раководството на „Делта“ по средбата во Владата со премиерот на Република Македонија, соопшти дека нивната инвестиција ќе отвори 2.300 работни места. „Делта“ има намера да стане лидер во регионот, а во функција на тоа се одржаните состаноци во БиХ, Црна Гора и во Скопје – рече Мирослав Мишковиќ, претседател на компанијата.

Од Владата во Скопје тие добија локација во близина на салата „Партизан“. Супермаркети се планирани во Битола, Куманово, Охрид, Прилеп, Тетово, Гевгелија, Струмица, Штип, Велес и во Гостивар. Во Скопје е најавена и изградба на центар „Делта Сити“ со површина од 70.000 квадратни метри и на откупно–дистрибутивен центар на површина од 10.000 квадратни метри.

Во соопштението од Кабинетот на премиерот се истакнува дека присуството на „Делта“ во Македонија ќе претставува доказ за добрата деловна клима.

ОСУМДЕСЕТ МИЛИОНИ ЕВРА ОД ЕВРОПСКИТЕ ПРЕТПРИСТАПНИ ФОНДОВИ

Македонија во наредните седум години очекува да добие околу осумдесет милиони евра од предприсапните фондови на Европската унија. Тоа значи дека од сегашните 18 евра по жител, ќе добиваме по 40 евра. Парите ќе можеме да ги користиме од почетокот на следната година, се разбира, доколку се подготват квалитетни проекти. Во мај оваа година во

Брисел се презентирани приоритетните проекти пред претставниците на Европската комисија.

Приоритет е доизградба на патната мрежа на Коридорот 10, односно делницата Демир Капија–Удово–Смоквица, за што се потребни околу 170 милиони евра. За финансирање на делницата дел од парите ќе се обезбедат од фондовите на ЕУ, за дел веќе е најавена поддршка од Грција, а дел средства ќе се обезбедат од меѓународните финансиски институции. Со помош на земјите–членки на ЕУ, дел од парите ќе се трошат за поттикнување на претприемништво, пред се од Холандија. За развој на земјоделството се издвоени 40 милиони евра, а од Шведска очекуваме помош од околу 25 милиони евра, истакнуваат од Секторот за евроинтеграции при Владата на РМ.

На пари од европските фондови најмногу треба да се надеваат компаниите за преработка на земјоделски производи. Апликантите за средствата ќе треба да учествуваат со околу 50 проценти во финансиската конструкција на проектот. Земјите–кандидати во наредните седум години од ЕУ фондовите ќе можат да искористат околу 11,5 милијарди евра за развој.

УВОЗНИЦИТЕ БЕСПЛАТНО ЌЕ ДОБИВААТ ЦАРИНСКА ДЕКЛАРАЦИЈА

Од први октомври годинава ќе се укине давачката од 19 евра што фирмите ја плаќаат за царинската декларација, најавуваат од Царинската управа. Царината од први јули годинава веќе ги ослободи увозниците од надоместокот за распределба на царинските квоти, кој изнесуваше 100 евра. Укинувањето на давачката е предвидено со договорот за слободна трговија. Компаниите повеќе нема да ја плаќаат давачката, бидејќи се компјутеризира секторот и постапката ќе се реализира преку интернет. Ова е во согласност со европските стандарди. Со укинувањето на давачката од 100 евра компаниите ќе го растоварат за 600.000 евра годишно, а давачката од 19 евра ќе ги намали приходите во буџетот за 6,5 милиони евра. Според Царинската управа со укинување на двете давачки покрај намалувањето на редовните трошоци за компаниите што увезуваат, драстично ќе се намали и времето на царинење на стоките. Олеснувањето најмногу ќе го почувствуваат малите компании, за кои ова навистина беше голем трошок. Ако фирмата увезува 15 производи досега требаше да плати 1.500 евра.

ПОВТОРНО ЗА ЕКОНОМСКИОТ РАСТ

Економистите преиспитуваат што всушност знаат за економскиот раст и како да формулираат политики во отсуство на сигурни модели

За развојните економисти од 1950–те и 1960–те години, растот претставуваше комплексен процес на економска, социјална и политичка трансформација. Беа создадени нови економски поими за да се опишат некои негови димензии – на пример, „двојната економија“ и „вишок невработеност“ на Луис; „човечкиот капитал“ на Шулц; теоријата на „фази на развојот“, „подем“ и „забрзување“ на Гершенкрон и Ростов; и „структурализмот“ на Сиар, Пребиш и Хиршман.

Меѓутоа, кон крајот на 1980–те и почетокот на 1990–те години, економистите кои работеле на развојот дојдоа до заклучок дека развојот е прашање на правилно утврдени национални политики. Без разлика дали станува збор за Уганда (која нема излез на море), за нестабилната Аргентина, или за Украина (која се наоѓа во транзиција), спроведувањето на вистински политики значи низок фискален дефицит; ниски увозни давачки; мали ограничувања на меѓународната трговија и тековите на капитал; и поголема улога за пазарите во алоцирањето на ресурсите, без оглед на историјата, политичката економија или локалните институции.

Поголем дел од оваа визија е отсликана во Вашингтонскиот консензус. Создаден од Џон Вилијамсон во 1990 година, консензусот претставува синтеза на политиките кои повеќето економисти во Светската банка, во ММФ, во американскиот Трезор и истражувачките институти во Вашингтон сметаа дека се неопходни за спасување на латиноамериканските земји од циклусот на висока инфлација и низок раст. Вилијамсон нагласи дека консензусот треба да се примени разумно, а не механички, но, тој стекна свои карактеристики и стана израз на она што најголем број економисти во и надвор од Вашингтон сметаа дека им треба на повеќето земји во развој.

Како што течеа 1990–те години, земјите во целиот свет спроведуваа политики конзистентни со овој консензус. Во Источна Европа и поранешниот Советски Сојуз, по паѓањето на комунизмот следеа пазарни реформи. Во Латинска Америка, земјите ги стабилизираа своите економии, ја совладаа хиперинфлацијата, ги отворија своите пазари за меѓународна трговија и капитал и ги приватизираа јавните претпријатија. Во

Азија, Индија го отфрли централното планирање, прифаќајќи широка низа реформи, а Кина продолжи со пазарните реформи. Во Африка, Гана, Танзанија и Уганда започнаа приватизација, го зацврстија јавниот сектор и ја либерализираа трговијата, додека во Боливија, Бразил, Индија и Русија, преценетите девизни курсеви станаа поконкурентни; девалвацијата на ЦФА франкот во 1994 беше особено важна промена.

Опфатот, широчината и длабочината на реформите во текот на 1990-те години беа дотогаш непознати во економската историја. Земјите во развој се појавија со поотворени и поконкурентни економии, пониска инфлација, пониски фискални дефицити, помала државна власт, помалку ограничувања на активностите на приватниот сектор и повеќе пазарно ориентирани финансиски сектори. Промените не беа само економски. Бројот на демократски земји се зголеми од 60 на 100 во текот на деценијата, а социјалните показатели (особено основното образование и детската здравствена заштита) постепено се подобруваа. На почетокот на 1990-те години, повеќето економисти сметаа дека овие случувања, комбинирани со поволното меѓународно окружување – цврстите цени на стоките, брзиот пораст на меѓународната трговија и големите текови на капитал – би им овозможиле на земјите во развој да ја надминат „загубената деценија“ во 1980-те години и да се вратат на патеката на одржлив раст.

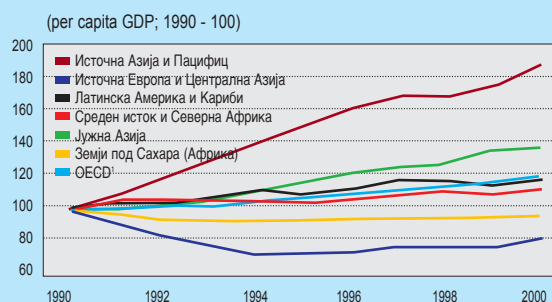
Сепак, резултатите беа неочекувани. Тие ги надминаа најоптимистичните проекции во некои случаи, а во други, не ги исполнија. Во Источна и Јужна Азија, вклучувајќи ги Кина и Индија, кои заедно претставуваат околу 40% од населението во развиените земји, домашната либерализација и ориентираноста кон надвор беа поврзани со спектакуларен раст, намалување на сиромаштијата и социјален напредок. Ова се случуваше и покрај спроведувањето на реформи на начин што отстапува од конвенционалната мудрост – во смисла на брзина и дизајн на реформа, големо присуство на државата и, до средината на 1990-те, високо ниво на заштита на увозот (со извозна ориентираност што обезбедува меѓународната конкурентност).

Во исто време, подемите и кризите продолжија во Латинска Америка, проширувајќи се на другите региони. За поголемиот дел земји од Советскиот Сојуз, 1990-те години ќе бидат запаметени како скапа и трауматична деценија. Иако сите знаеја дека транзицијата кон пазарна економија ќе биде бурна и тешка, загубата беше подолга и потешка отколку што се очекуваше. Беше потребно повеќе од една деценија за најдобрите земји да се вратат на нивоата на доход по жител што ги имаа на почетокот на транзицијата,

а некои од полошите случаи сè уште се под почетното ниво. Африка не забележа подем како што очекуваше, иако голем број земји покажаа знаци на закрепнување кон крајот на 1990-те години. Силни финансиски кризи ги погодија Мексико (1994), Источна Азија (1997), Руската Федерација (1998), Бразил (1999, 2002), Турција (2000), и Аргентина (2001). Некои земји успеаја да го одржат брзиот раст со умерени реформи, додека други не можеа да забележат раст дури и по спроведувањето широка низа реформи. Покрај тоа, слични економски реформи дадоа многу различни резултати.

Постигнати резултати

Економските региони забележаа пораст со многу различно темпо за време на 1990-те и покрај преземањето слични реформски политики

Извор: Светска банка, индикатори на Светскиот развој 2003.
1) Организација за економска соработка и развој

Опфатот, широчината и длабочината на реформите во текот на 1990-те години беа дотогаш непознати во економската историја. Земјите во развој се појавија со поотворени и поконкурентни економии, пониска инфлација, пониски фискални дефицити, помала државна власт, помалку ограничувања на активностите на приватниот сектор и повеќе пазарно ориентирани финансиски сектори. Промените не беа само економски

Објаснувањето на причините за оваа широка варијација и извлекување поуки за иднината беше клучна задача за студијата на Светска банка од 2005 година, насловена како Економскиот раст во 1990-те години: Поуки од деценија на реформи. Студијата се фокусираше на главните политики и институционални промени во текот на 1990-те: макроекономска стабилизација, трговска либерализација, реформа на финансискиот сектор, приватизација и дерегулација, реформа во јавниот сектор и демократизација. Покрај тоа, комбинираше аналитички ставови за периодите на раст со ставовите на професионалци – креатори на политики кои беа одговорни за спроведување значителни политички и институционални

реформи во текот на 1990-те години, како и поранешни директори за земји на Светска банка.

Поуки од 1990-те години

Клучен резултат од оваа активност беше повторното откривање на комплексноста на економскиот раст, признавајќи дека тој се постигнува со едноставни формули. Друг резултат беше степенот на конвергенција на ставовите. Иако професионалците, високиот оперативен персонал на Банката и економистите тргнуваа од различни перспективи, сите тие извлекоа слични поуки.

Резултатите беа неочекувани. Тие ги надминаа најоптимистичните проекции во некои случаи, а во други, не ги исполнија. Во Источна и Јужна Азија, вклучувајќи ги Кина и Индија, кои заедно претставуваат околу 40% од населението во развиените земји, домашната либерализација и ориентираноста кон надвор беа поврзани со спектакуларен раст, намалување на сиромаштијата и социјален напредок. Во исто време, подемите и кризите продолжија во Латинска Америка, проширувајќи се на другите региони. За поголемиот дел земји од Советскиот Сојуз, 1990-те години ќе бидат запаметени како скапа и трауматична деценија

Како прво, очекувањата за влијанието на реформите беа нереалистични. Земете ја за пример трговијата. Растечкиот обем на трговијата несомнено е поврзан со растот, но правецот на влијанието е нејасен. Како што расте и се развива економијата и го проширува физичкиот и човечкиот капитал, можностите за трговија неизбежно ќе се зголемат, дури и ако царините останат исти. Исто така, некои земји го зголемија извозот со намалување на извозните царини, додека други го сторија тоа со создавање зони за процесирање на извозот; или нудејќи извозни стимули, вклучувајќи намалени царини; или со поконкурентни девизни курсеви; или со подобрување на трговската инфраструктура – со либерализација на извозот пред либерализација на увозот. Во некои случаи, трговската либерализација се совпадна со влошените извозни стимули (на пример, апresiјацијата на девизниот курс, како што беше случај со неколку јужноамерикански земји), додека во други извозните стимули беа зајакнати. Согласно очекувањата, трговските реформи го стимулираа растот и помогнаа во намалување на сиромаштијата кога се

подобрија извозните стимулации, но не и кога тие се влошија. Поуките се дека трговијата претставува можност, но не и гаранција, и дека е премногу наивно да се очекува дека со едноставно намалување на царините ќе се постигне автоматски раст.

Слични заклучоци околу очекувањата важат за цела низа области на политиката на кои се фокусираа реформите во 1990-те години, вклучувајќи ја либерализацијата на финансискиот сектор и, по малку изненадувачки, политичките реформи. Зголемувањето на бројот на демократските земји се очекуваше да доведе подобри лидери на власт и да го подобри одлучувањето и економските резултати. И повторно, очекувањата се покажаа преоптимистички. Демократијата не е штит од „грабежот“, од страна на моќниците или од владите кои ја употребуваат својата моќ во корист на елитите. Потребни се информирани граѓани, ниска социјална поларизација и политичка конкуренција.

Второ, реформите треба да го поттикнуваат растот, а не само ефикасноста. Реформите во 1990-те години се фокусираа на ефикасна употреба на ресурсите, а не на експанзија на капацитетот и на растот. Тие овозможија подобра употреба на постојниот капацитет, воспоставувајќи со тоа основа за одржлив долгорочен раст, но не овозможија доволно стимули за проширување на тој капацитет. На почетокот на 1990-те во Бразил, трговските реформи беа насочени кон зајакнување на конкуренцијата и подобрување на ефикасноста на употребата на ресурсите, а не за проширување на домашниот капацитет или извозот. Како резултат на тоа, тие беа воведени набрзина, без многу размислување за конкурентноста на девизниот курс и реакцијата на производствениот сектор. Спротивно на тоа, во текот на истиот период во Индија, трговските реформи беа насочени кон овозможување на домашните фирми да се реструктурираат и да ги распределат трошоците на приспособувањето на подолг период. Како резултат на тоа, тие беа воведени постепено (некои би рекле „гледерски“ бавно), а конкурентноста на девизниот курс се одржуваше за да се обезбеди пораст на извозот. Слично на тоа, антиинфлаторните политики во Кина за време на 1990-те години беа воведени на начин што ги минимизираше загубите. Според тоа, иако реформите можат да помогнат во остварување придобивки од ефикасноста, тие нема да ја насочат економијата кон одржлив раст доколку во исто време не се зајакнат производните стимули и не се решат пазарните или државните неуспеси кои ги поткопуваат напорите за акумулирање на капитал и зголемување на продуктивноста.

Финансиска либерализација: добро и лошо

Финансиската либерализација што се одвиваше во земјите во развој кон крајот на 1980–те и 1990–те години беше дел од општото настојување за оденување напред, кон тоа пазарите да добијат поголема улога во развојот. Таа беше поттикната и од одреден број финансиски фактори, вклучувајќи ги високите трошоци на користење на финансиите како инструменти на популистичкиот развој воден од државата; желбата за поевтини и подобри финансии; и сè поголемите тешкотии на примената на контрола на капиталот во опкружување кое се карактеризира со сè поголема трговија, патувања, миграција и комуникации. Таа се разликуваше по моментот на спроведување, брзина на спроведување и содржина од земја до земја. Но, секогаш вклучуваше ослободување на каматните стапки и кредитна распределба. Исто така, честопати вклучуваше давање поголема независност на централната банка, отворање на капиталните сметки, приватизација на државните банки и пензиските системи, развој на финансиските пазари и стимулирање на конкуренцијата меѓу банките (понекогаш и небанкарските институции). Меѓутоа, во многу случаи, заостануваше подобра банкарска регулација и супервизија.

Дали финансиската либерализација успеа? На позитивната страна, повеќето големи земји успеаја да остварат зголемување на порастот на депозити, а приватниот сектор стекна пристап до повеќе финансиски средства, и од домашни и од меѓународни извори. Но, пазарите на капитал станаа значајни само во неколку големи земји. До крајот на 1990–те години, државниот долг и долгот на централната банка апсорбираше голем дел од порастот на депозитите, делумно поради финансиските кризи – што исто така, доведе до помало влијание на финансиската либерализација врз растот од очекуваното.

Неколку фактори стојат зад циклусите на „подеми и кризи“ во 1990–те години.

– Традиционалните макроекономски проблеми – вклучувајќи ја неодржливата фискална политика, неодржливите девизни курсеви, и високиот државен долг – и понатаму се главни проблеми во голем број земји во развој. Финансиската либерализација честопати им овозможуваше на земјите да ги пролонгираат таквите политики со обезбедување повеќе ресурси, но на крајот оваа тактика ги зголемуваше трошоците на политиката.

– Самата финансиска либерализација беше проблем. Моментот и секвенционирањето оставија

многу неостварени желби. Квалитетот на кредитната распределба се намали поради имплицитните и експлицитните државни гаранции што ја ограничуваа пазарната дисциплина и поради слабата регулација и супервизија. Ненадејните пресврти на пазарните ставови за способноста на земјите да го сервисираат долгот придонесоа за „ненадејни запирања“ на нето капиталните приливи.

– Се дозволи акумулирање на лоши заеми (и стари и нови) во државните банки и можните финансиско-индустриски конгломерати. Стандардната пост-кризна политика беше да се обесштетат штедачите со замена на лошите заеми на банките со државен долг, што создаде преголем долг што може да го ограничува растот цела деценија.

– Некои реакции на политиките беа лоши. Во некои случаи, им се даде прекумерна ликвидност на банките кои беа ограбени од нивните сопственици, додека во други случаи, не се обезбедуваше доволно ликвидност, со што солвентните банки беа турнати во стечај. Банкарската паника стана валутна паника, особено во земјите со поотворени капитални сметки, неефективни контроли на капиталот и поддршка на девизниот курс.

Еднократно „расчистување“

И покрај овие проблеми, повеќето земји одржаа релативно либерализиран финансиски систем. До одреден степен, кризите од 1990–те години може да се сметаат за еднократно „расчистување“, кое ги постави темелите за подобар финансиски систем. Исто така, тие дадоа барем две значајни поуки за подобро функционирање на финансиските системи и за намалување на ризикот од идни кризи:

Успешното финансирање зависи од макроекономската стабилност. Дури и силниот финансиски систем не може да се заштити од висока инфлација, несоодветни девизни курсеви, заканата за банкрот на презадолжените држави или тешките економски рецесии. Покрај тоа, финансиската либерализација, особено отворањето на капиталната сметка, повеќе ја нагласува добрата макроекономска политика и брзата акција за ограничување на неодржливите подеми и справување со слабите банки, и тоа не само со прекинување на популарната политика на социјализирање на банкарските загуби.

Добрите финансиски системи зависат од добри институции – кои вклучуваат посредници; пазари; и информативна, регулаторна, правна и судска рамка. Но, градењето на овие институции не е лесно: за тоа треба време и политичка поддршка.

Трето, неопходните услови за економскиот раст може да бидат создадат на многу начини – а сите тие не се еднакво стимулативни за растот. Секој процес на одржлив раст се заснова на акумулација на капитал, ефикасна употреба на ресурсите, технолошки напредок и социјално прифатлива распределба на доходот. Во Извештајот за светскиот развој за 1991 година на Светска банка се вели дека овие функции на растот најдобро се постигнуваат во економиите со макроекономска стабилност, пазарна алокација на ресурсите и отвореност кон меѓународната трговија. Може да се согласиме со овој предлог, а сепак да сфатиме дека ова „трио“ не значи единствена група политики. Честа грешка во 1990–те години беше толкувањето на овие принципи како „минимизирање на фискалниот дефицит, минимизирање на инфлацијата, минимизирање на царините, максимизирање на приватизацијата, максимизирање на либерализа-

1990–те години дадоа многу поуки. Можеби најважна е дека нашето знаење за економскиот раст е крајно нецелосно. Тоа бара поголема скромност при давање совети за економската политика, поголемо признавање дека економскиот систем можеби нема секогаш да реагира според предвидувањата и поголема економска строгост во формулирањето на совет за економската политика. Овој став се повеќе се шири

цијата на финансиите“, со претпоставка дека колку повеќе се вршат вакви промени, толку подобро. Накусо, поуката е дека „да се погодат вистинските политики“ не значи ригиден сет политики и дека секоја реформа, колку и да е корисна за ефикасна алокација на ресурсите, не мора да значи и поттикнување на растот.

Четврто, стабилизацијата и макроекономското управување треба да се ориентирани кон растот. Во 1990–те години сфативме дека за растот е важно како е постигната макроекономската стабилност. Намалувањето на инфлацијата врз основа на апresiјација на номиналниот девизен курс го попречува извозот, а со тоа и порастот на БДП. Истиот ефект го има и намалувањето на фискалниот дефицит преку намалување на јавната потрошувачка, или намалување на домашните каматни стапки преку прекумерно (честопати краткорочно) надворешно задолжување. Таа деценија, исто така, покажува дека придобивките што се очекуваат од либерализацијата на капиталната сметка беа нереалистично високи, а ризиците беа потценети – опасноста не се состоеше толку во финансиските текови што се движеа кон

надвор во нормален период, туку во приливите што на крајот би ја дестабилизирале економијата. Како пример за тоа, повеќето големи приматели на текови на приватен капитал во текот на 1990–те години претрпеа финансиска криза. Исклучоци се Чиле, Кина и Индија, а сите три воведоа ограничувања на финансиските текови и не ги отворија целосно капиталните сметки.

И добро и лошо Повеќето од големите примачи на капитални приливи подлегнаа на финансиските кризи

Финансиски кризи (земја, година)	Ранг на примачите, според апсолутен износ на приватни текови 1990–96	Текови на приватен капитал 1990–96 процент од БДП (во 1996)	Текови на СДИ 1990–96 процент од текови на приватен капитал
Мексико 1994–95	2	33.0	52.8
Тајланд 1997	6	27.1	22.7
Индонезија 1997	7	17.7	22.7
Кореја 1997	...	...	...
Малезија 1997	5	62.7	47.2
Руска Федерација 1998	11	4.8	18.7
Бразил 1999, 2002	3	12.6	20.7
Турција 2000–01	10	12.1	22.1
Аргентина 2001–02	4	23.9	33.4
Кина	1	25.2	68.2
Индија	8	7.6	20.6
Чиле	9	39.4	37.2

Извор: Проценки на Светска банка и ММФ.
... Недоступни податоци.

Ако ништо друго, деценијата покажува дека одржувањето на долгорочен раст бара макроекономски политики со кои се намалува ризикот и фреквентноста на финансиските кризи. Табелата 2 покажува дека она по што се разликуваат успешните земји (односно, оние кои го намалиле нивниот јаз во БДП по жител со индустриските економии), од неуспешните (оние што не го намалиле), е способноста да ја намалат нестабилноста на растот – што од своја страна, отсликува решителни реакции на шоките и макроекономски политики со кои се намалува подложноста, а оттаму, и трошоците на шоките. Земјите во развој забележуваа по една година негативен раст по жител приближно на секои три години – додека во Источна Азија, просекот е половина од тоа, а во земјите на ОЕЦД, една третина. Кореја имала само три години негативен раст по жител од 1961 година. Способноста на регионот да ги избегнува рецесиите и периодите на низок раст – што делумно резултира од макроекономските политики со кои се намалува веројатноста за настанување шокови – дава објаснување за најголем дел од источноазиското „чудо“.

Петто, владите треба да се натераат да бидат одговорни, а не да се заобиколуваат. Бидејќи генерал-

Години во кои стапката на раст од 1960-2002 беше

	Негативна	Под 1%	Под 2%	Над 2%
Сите земји во развој	14	19	24	18
Субсахарска Африка (28)	2	3	4	38
Боцвана	10	15	16	26
Лесото	8	11	17	25
Јужна Азија (5)	11	15	21	21
Бангладеш	8	10	14	28
Индија	10	18	22	20
Непал	4	6	14	28
Шри Ланка	15	18	22	21
Среден Исток и Северна Африка (6)	4	10	15	27
Египет	12	19	25	17
Латинска Америка и Кариписки острови (21)	7	11	18	24
Чиле	7	8	10	32
Источна Азија и Пацифик (7)	5	6	7	35
Кина	7	8	10	32
Индонезија	5	5	7	35
Малезија	2	2	6	36
Тајланд	5	8	16	27
Високо доходни ОЕЦД земји (22)	3	3	4	38

Извор: Светска банка, Показатели на светскиот развој 2003.

Забелешка: Табелата покажува податоци за 89 земји за кои се достапни податоци за развојот за четири децении од 1961 година. Регионалните агрегатни податоци се средни вредности. Република Кореја влезе во категоријата високодоходна земја на почетокот на 1990-те години и според тоа, овде е класифицирана во високодоходната група на ОЕЦД, а не во Источна Азија и Пацификот.

но, земјите во развој ги решаваат проблемите со застапништвото, грабежите и колективното одлучување помалку ефикасно од индустриските земји, целта на голем број од реформите во 1990-те беше воведување на политики (како што е доларизација и фискални правила), со кои се намалуваа дискрецијата на владата и се минимизираа барањата на институциите. Сепак, овие политики не се покажаа како одржливи решенија. Потребна е дискреција на владата за широка низа активности неопходни за одржлив раст, од регулирање на комуналните претпријатија и супервизија на банките до обезбедување инфраструктура и социјални услуги. Од таа причина, намалување на дискрецијата на владата не треба да биде водечки принцип за националните политики за развој. Наместо тоа, вниманието треба да биде насочено за подобрување на проверките и контролите на државната дискреција и создавање услови за подобро одлучување.

Шесто, владите треба да го отфрлат креирањето политики „по формула“ при кое „секоја реформа е прифатлива“ и да се сконцентрираат на поддршка на растот. За да се направи ова, тие мора да ги идентификуваат ограничувањата на растот, што пак, бара признавање на специфичните карактеристики на земјата и вршење повеќе економски анализи и ригорозност отколку што би се направило при унифициран пристап. На пример, во текот на 1980-те и 1990-те години, пристапот на Кина беше „преминување преку потокот со групирање на камењата“; пречките беа идентификувани и решавани во текот на процесот преку експериментирање и метод на обиди и грешки. Нема да им биде лесно на владите да ги идентификуваат пречките во одреден период и фаза на развој – навистина, процесот е повеќе вештина отколку наука – но некои неодамнешни предлози за нови методологии ветуваат многу.

Многу за учење

1990-те години дадоа многу поуки. Можеби најважна е дека нашето знаење за економскиот раст е крајно нецелосно. Тоа бара поголема скромност при давање совети за економската политика, поголемо признавање дека економскиот систем можеби нема секогаш да реагира според предвидувањата и поголема економска строгост во формулирањето на совет за економската политика. Овој став сè повеќе се шири. Во септември 2004, 16 познати економисти – Оливер Бланшар, Гуљермо Калво, Даниел Коен, Стенли Фишер, Џефри Франкел, Џорди Гали, Рикардо Хаусман, Пол Кругман, Дипак Најар, Џозе-Антонио Окампо, Дани Родрик, Џефри Сакс, Џозеф Штиглиц, Андрес Веласко, Жаиме Вентура и Џон Вилијамсон – се собраа во Барселона и издадоа нов консензус за растот и развојот. „Консензусот од Барселона“ отсликува голем број од наодите на работата на Светска банка, што пак, ги рефлектира најновите научни истражувања на неколкумина потписници на консензусот.

Преземено од:

Finance and Development, March 2006

КОНТРОЛА И РЕВИЗИЈА НА ЈАВНАТА ПОТРОШУВАЧКА

Имајќи предвид дека внатрешната ревизија е важен дел од поширокиот концепт на ЕУ за управување со јавните расходи, во Република Македонија направен е значаен напредок во развојот на внатрешната ревизија, односно оспособувањето на јавната администрација за користење на европските претпристапни фондови

Трајко Спасовски

Трајко Спасовски е раководител на Секторот за Централната внатрешна ревизија во Министерството за финансии. Роден е 1955 година, а дипломирал на Економскиот факултет во Скопје – насока макроекономија. Пред стапување на оваа должност работел во Бирото за стоковни резерви, како советник на министерот и раководел со Секторот за стоковни резерви од индустриски производи. Учествовал на повеќе меѓународни семинари и студиски престој на тема „Финансиски менаџмент и контрола, во Институтот за јавна администрација во Даблин (Република Ирска) како и семинарот за внатрешна ревизија организиран во рамките на Пактот за стабилност од Bankakademie, од Франкфурт, Германија.

Тргувајќи од потребата на централно и локално ниво да се воспостават ефикасни управувачки структури кои ќе раководат со јавните служби на начин кој најдобро ги задоволуваат потребите на граѓаните, а јавните средства ќе ги користат на регуларен, транспарентен, економичен, ефикасен и ефективен начин, Министерството за финансии (МФ) презема конкретни мерки за зајакнување на системот за јавна внатрешна финансиска контрола. Тоа подразбира зајакнување на системот за финансиски менаџмент и контрола, внатрешната ревизија и хармонизирање на внатрешната контрола и внатрешната ревизија.

Имајќи предвид дека внатрешната ревизија е важен дел од поширокиот концепт на ЕУ за управување со јавните расходи, во Република Македонија направен е значаен напредок во развојот на внатрешната ревизија, односно оспособувањето на јавната администрација за користење на европските претпристапни фондови, како и за воведувањето на

децентрализираниот систем за имплементација на помошта од ЕУ.

Во текот на 2005 година, во рамките на Проектот „Техничка помош на МФ за развој на внатрешната ревизија“ беше воспоставена соодветна правна рамка и формирани и развиени единици за внатрешна ревизија на сите нивоа во јавната администрација и обучени над 100 внат-

„Мислењата изразени во овој текст се на авторите и не мора во целост да ги претставува ставовите на Министерството за финансии

решни ревизори, беше воведена внатрешна ревизија на локално ниво, беше изготвена Стратегија за равој на јавната внатрешна финансиска контрола (Public Internal Finance Control Sistem), која во февруари 2006 година беше усвоена од Владата на РМ и доставена на Европската комисија.

Предлог – Законот за јавна внатрешна финансиска контрола доставен до Собранието се очекува да ја зајакне правната рамка на јавната внатрешна финансиска контрола во Република Македонија во согласност со меѓународно прифатените стандарди за внатрешна контрола и препораките на Европската комисија за зајакнување на системите за финансиски менаџмент и контрола. Тој, исто така, ќе овозможи изградба на систем на финансиски и други контроли воспоставени од раководството кои ќе овозможат извршување на активностите на транспарентен, регуларен, економичен, ефикасен и ефективен начин, а ќе придонесе во олеснувањето на меѓународната интеграција на земјата и подготовките за идното членство во унијата.

А. Внатрешна контрола

Согледувањето на системите за контрола кои различни држави ги користат за управување со своите приходи и расходи се олесни со создавањето на ЕУ и отпочнување на процесот на нејзино придружување.

Иако постои евидентна разлика меѓу методите и процедурите на финансиската контрола во различни земји, анализите укажуваат дека постојат одредени сличности меѓу системите, пред се поради фактот што секоја организација, без разлика дали е од јавниот или приватниот сектор, има за цел да обезбеди пропорционална, благовремена и ефикасна финансиска контрола.

1. Елементи на системите за контрола

Клучни елементи на системот за контрола во јавниот сектор се: идентификување на ризикот; развивање на систем за внатрешна контрола и процедури со кои се елиминира идентификуваниот ризик; воспоставување на процедури на внатрешна ревизија кои треба да покажат дали системите за внатрешна контрола се ефикасни во елиминирањето на идентификуваниот ризик, односно дали тие ризици се покриени или се недоволно покриени со постојните системи и процедури.

2. Последици на недоволно развиен контролен систем

Недоволно развиениот контролен систем на база на идентификуван ризик, може да доведе до злоупотреба, непотребно губење на финансиски, кадровски и технички ресурси и надворешна помош, неизвршување на одлуки поврзани за буџетска политика и други одлуки на регуларен и ефикасен начин, малверзации и грешки, несоодветна сметководствена евиденција и необезбедување на благовремени и сигурни информации за управување со финансиите и ресурсите.

Предлог законот за јавна внатрешна финансиска контрола се очекува да ја зајакне правната рамка на јавната внатрешна финансиска контрола во Република Македонија во согласност со меѓународно прифатените стандарди за внатрешна контрола и препораките на Европската комисија за зајакнување на системите за финансиски менаџмент и контрола

Системите на внатрешна контрола се воспоставуваат заради елиминирање на идентификуваниот ризик. Меѓутоа, таквите системи се разликуваат од држава до држава и ја одразуваат административната култура и традиција на самата земја. Заради тоа нормално е еден систем кој функционира добро во една држава, да неможе успешно да се примени во друга.

Внатрешната контрола може да се дефинира како организација на политики и процедури со кои се обезбедува програмите успешно да се реализираат и да се постигнат планираните резултати, а ресурсите кои се користат да се конзистентни со целите и задачите на организацијата. Внатрешната контрола, исто така, обезбедува програмите да бидат заштитени од неефикасно користење на ресурсите, малверзации и погрешно управување, како и благовремено и сигурно обезбедување информации за донесување на одлуки.

Начинот на практикување на финансиската контрола значително се разликува во сите европски земји. Еден поширок пристап кој се сретнува во Франција, Португалија, Шпанија и многу други континентални европски држави со правна традиција врз основа на Наполеоновиот законик, става нагласок на контролата која ја спроведува организацијата од трета страна која организациски се наоѓа на нивото на централната влада. Обично тоа е сектор или оддел во министерството за финансии или самото министерство за финансии.

Клучни елементи на системот за контрола во јавниот сектор се: идентификување на ризикот; развивање на систем за внатрешна контрола и процедури со кои се елиминира идентификуваниот ризик; воспоставување на процедури на внатрешна ревизија кои треба да покажат дали системите за внатрешна контрола се ефикасни во елиминирањето на идентификуваниот ризик, односно дали тие ризици се покриени или не со постојните системи и процедури

Со другиот пристап, кој се среќава во Холандија и Англија и скандинавските земји, одговорноста за контролата е децентрализирана и ставена на ниво на министерствата и раководители на останати буџетски корисници или, во некои случаи, и на ниво на раководители на буџетски и финансиски оддели во рамките на тие организации. Меѓутоа, овој пристап не подразбира и избегнување на централизирана контрола, бидејќи министерството за финансии и понаатаму е одговорно за целокупната доследност и ефикасност на системот на внатрешната контрола на владата. Во некои земји постои спој на елементите на овие два пристапа во поглед на контролата.

Внатрешната контрола не треба да се ограничува само на финансиските трансакции (односно расходите) и собирањето на приходите. Активноста на внатрешната контрола е широка и истата мора да ги опфати следните процедури на контрола:

- јасни инструкции (упатства/наредби) и соодветна обука за сите вработени за целите, политиките, како и правилникот за работа на организацијата;
- недвосмислено дефинирање на одговорностите на вработените, посебно во случај на делегирање на одговорностите;
- јасно одвојување на функциите кај вработените кои извршуваат работи поврзани за финансиски трансакции или работи за управување со ресурси, особено оние поврзани со договарање;

- развој на отворено опкружување кое ќе ги поттикне вработените на сите нивоа да укажуваат на непочитување на регулативата и процедурите и неправилностите; и
- инсистирање на тоа сите вработени на сите нивоа да бидат информирани за релевантните инструкции (упатства/наредби) и да ги почитуваат истите.

3. ЕУ и системите на внатрешна финансиска контрола во јавниот сектор PIFC (Public internal finance control)

Терминот финансиска контрола обично се однесува на финансиските аспекти на внатрешната контрола. Оваа контрола може да биде или *ex ante* или *ex post*. За Европската комисија „финансиската контрола“ има донекаде друго значење. Во овој контекст „финансиската контрола“ ја покрива и „внатрешната финансиска контрола“ и „надворешната финансиска контрола“. Првиот термин има исто значење како и терминот кој обично ја означува „финансиската контрола“, додека вториот има значење кој обично ја означува „надворешната контрола“.

На начинот на кој Европската комисија ги дефинира термините „финансиска контрола“ и „ревизија“, клучна разлика помеѓу тие два термина е дека „финансиската контрола“ ги подразбира *ex ante* и *ex post* контролите, додека „ревизијата“ исклучиво се фокусира на *ex post* контролата. Заради подетално појаснување на овој термин, во поглед на „финансиската контрола“, Комисијата го користи терминот „Системи на внатрешна финансиска контрола во јавниот сектор“ или скратено PIFC (Public internal finance control). Европската комисија најчесто го користи овој термин во процесот на проценување на напредокот кој земјите кандидатки го постигнале во поглед на исполнување на барањата за членство во ЕУ.

Системите на внатрешна финансиска контрола во јавниот сектор го подразбираат следното:

Системите, подразбираат организирање, обука за вработените, методологија, известување, одговорност, санкции и казнување.

Внатрешна, ја подразбираат контролата која ја спроведуваат централните и децентрализираните владини агенции наспроти екстерната контрола спроведувана од тело надвор од владата (Институцијата за врховна ревизија¹);

Финансиска, го нагласува финансискиот (административен, управен или буџетски) карактер на активностите кои треба да се проверат;

Контрола, ги подразбира сите активности со кои се надгледува целокупната област на финансиско управување.

1) Во Република Македонија – Државниот завод за ревизија кој е орган на Собранието на Република Македонија

вување, кои и овозможуваат на владата да ги контролира своите финансии (заради тоа што се состојат од сите алатки за контрола како што се ех анте контролата и ех пост ревизијата); и

Јавен сектор, се подразбираат сите активности на контрола во јавниот сектор.

Јавната внатрешна финансиска контрола претставува систем на финансиски и други контроли, вклучувајќи ги и организационата структура, методите, постапките и внатрешната ревизија, воспоставени од раководството за да овозможат извршување на активностите на транспарентен, регуларен, економичен, ефикасен и ефективен начин.

Јавната внатрешна финансиска контрола треба да обезбеди уверување дека се остварени следните цели:

- економично, ефикасно и ефективно работење и обезбедување на квалитетни услуги во согласност со основната задача на субјектот;
- чување на ресурсите од загуби како резултат на непотребни трошоци, злоупотреба, лошо управување, грешки, измами и други неправилности;
- придржување кон законите, подзаконските и интерните акти, како и насоките на раководството; и
- развој и одржување на сигурни финансиски и управувачки податоци и објективно прикажување на истите во навремени извештаи.

Системот на јавна внатрешна финансиска контрола се состои од:

- систем на финансиски менаџмент и контрола;
- внатрешна ревизија; и
- хармонизирање на внатрешната контрола и внатрешната ревизија.

4. Систем на финансиски менаџмент и контрола

Системот на финансиски менаџмент и контрола е збир на процедури воспоставени од раководството на субјектот со цел постигнување целосна контрола во работењето, обезбедување соодветно и безбедно користење на средствата и финансиските ресурси и намалување на ризикот при остварување на поставените цели. Раководителот на секој субјект е одговорно за воспоставување, функционирање, надзор и развој на ефикасен систем на финансиски менаџмент (управување) и контрола, како и внатрешна ревизија. Раководителот на субјектот треба јасно да ги дефинира и назначи одговорностите и ограничувањата на овластувањата во пишана форма, но и во случај на делегирање на одговорностите, раководителот на субјектот продолжува да биде одговорен за ефективноста на воспоставените внатрешни системи за менаџмент и контрола и за изборот на лицето на кој

овластувањата му се делегирани.

Општо гледано, терминот контрола на управување или внатрешна контрола ги опишува системите, процесите и методите за управување со активностите, а не само организациската единица на одредена организација.

Одговорноста за внатрешната контрола е на раководството на организацијата. Само во организациите во кои постои ефикасно управување можно е воспоставување и водење на ефикасен систем на контрола.

5. Клучни елементи на системот за финансиска контрола

Клучни елементи на системот за финансиска контрола се:

- јако централно министерство одговорно за сите финансиски прашања;
- општо прифатени стандарди во поглед на сметководството, финансиското известување и внатрешна ревизија како и систем кој обезбедува почитување на овие стандарди;
- јасна и транспарентна одговорност за организациските единици и владините официјални лица;
- ефективни и кохерентни системи и процедури на ех анте контрола (доколку истите се воспоставени);
- јасни, детални и транспарентни процедури за финансиско работење и известување за успехот на сите организации во јавниот сектор; и
- јак надворешен надзор од страна на парламентот и ефикасна ревизија на јавниот сектор.

Начинот на практикување на финансиската контрола значително се разликува во сите европски земји. Еден поширок пристап кој се сретнува во Франција, Португалија, Шпанија и многу други континентални европски држави, става нагласок на контролата која ја спроведува организацијата од трета страна која организациски се наоѓа на нивото на централната влада. Обично тоа е сектор или оддел во министерството за финансии или самото министерство за финансии

6. Внатрешната контрола и контролното опкружување

Внатрешната контрола бара строго контролно опкружување и кохерентна рамка на системот и процедури на контрола. Опкружувањето во кое е присутна контролата ја вклучува филозофијата и начинот на водење на работата од страна на управата/раковод-

ството, доделување на одговорноста и надгледување и спроведување на системот и процедурите на внатрешната (управна) контрола. Заради тоа, контролното опкружување влијае на начинот на кој системот и процедурите на контролата се користат и спроведуваат во одредена организација.

Елементи на контролно опкружување

Главните ризици во опкружувањето на финансиската контрола се:

- незадоволителен личен интегритет и слаби етички вредности на управата;
- недоволна преданост на управата да обезбеди професионално способни кадри, како и доделување несоодветни овластувања и одговорности;
- несоодветен надзор од страна на управата;
- несоодветни политики на управување во спречување, пратење и делување во поглед на незаконити дејствија;

На начинот на кој Европската комисија ги дефинира термините "финансиска контрола" и "ревизија", клучна разлика меѓу тие два термина е дека "финансиската контрола" ги подразбира *ex ante* и *ex post* контролите, додека "ревизијата" исклучиво се фокусира на *ex post* контролата

Последиците на слабото опкружување во кои финансиската контрола треба да делува го подразбираат следното:

- издатоци за намени кои не се изворно планирани;
- неодговорно или погрешно известување;
- финансиски губитоци;
- губење на доверба на јавноста; и
- зголемен ризик од измами и корупција.

7. Внатрешната контрола и проценката на ризиците

Внимателната и детална проценка на ризикот може да укаже на ризиците кои можат да се избегнат. Во сложените организации, оваа задача може да биде многу корисна заради што организацијата може да побара стручна помош. Најчесто внатрешните и надворешните ревизори даваат таков вид на помош. Меѓутоа, без разлика на карактерот на помошта која се дава, најважно е раководството на организацијата да остане вклучено во тек на целиот процес, особено при донесувањето на одлуката кој вид на контрола треба да се примени. Видовите на контроли кои ќе се применуваат мора да бидат оние кои раководството навистина ќе ги применува, дури и ако истите би предизвикале непријатност во секојдневната работа. На кредибилитетот на системот најмногу му наштетува кога контролите се воведуваат, а потоа не се користат.

Оттука, контролата мора да биде финансиски исплатлива. Контролите не смеат да бидат премногу детални и да ја парализираат работата. Исто така, трошоците на системот на контроли не смеат да бидат диспропорционални на ризиците кои еден таков систем треба да ги спречи. Ова прашање е од голема важност поради тоа што и претераната бирократска процедура, односно воспоставените контроли за кои не постои реална потреба, претставуваат одреден ризик.

8. Области на внатрешна контрола

Внатрешната контрола мора да биде осмислена врз основа на индивидуалните околности во одредено тело, заради што не постои универзална листа на контроли кои можат да се применат. Но сепак, категориите на контроли и области во кои истите би можеле да бидат применети се: финансиско сметководство и известување, надгледување на ефикасноста во работењето и корисни комуникации.

Области/категории на внатрешни контроли

Раководителите мораат да бидат свесни на фактите дека нивните подредени подобро работат доколку подобро ја разбираат мисијата (основна задача) и целите на својата организација, како и причината поради која им е доделена активност на која треба да работат.

Каналите на комуникација се дел од системот на контрола на управување. На пример, раководителот е должен на своите подредени да им укаже што очекува во поглед на ефектот, додека тие потоа се должни да дефинираат што е тоа што треба да се очекува во рамките на компонентата на организацијата за која тие се задолжени, а која е неопходна за постигнување на крајната цел на активностите кои организацијата ги извршува. Од голема важност е комуникацијата да оди од пониските кон повисоките нивоа, но и обратно. Кога раководството ќе ги зацрта јасно целите и очекувањата, вработените тогаш се во можност да предлагаат начини за постигнување на поголема ефикасност во постигнувањето на тие цели. Управата е должна да обрне внимание на таквите предлози бидејќи вработените кои работат во оперативната често подобро се запознаени со процедуралните недостатоци кои повисокиот раководител едностранно ги превидува.

9. Заштита на ресурсите од несоодветна употреба или злоупотреба

Покрај тоа што мораат да обезбедат остварување на целите на организацијата, раководителите, исто така, се одговорни за обезбедување на тоа дали ресурсите кои се достапни на организацијата се заштитени од несоодветна употреба или злоупотреба. Постојат повеќе начини кои за оваа цел може да се користат:

Физичка контрола – Овој начин на контрола пред се подразбира сигурност на процедурите со кои се

контролира пристапот (на пример: пристапот до сметководствената евиденција или пописните листи, или пак до самите предмети на тие листи кои се вредни и кои можат да бидат оттуѓени).

Сметководствени контроли – Овие контроли ги вклучуваат процедурите со кои се бара евидентирање на трансакциите во сметководствениот систем. На пример, можно е да се бара сите готовински приливи секојдневно да се уплатуваат на банкарската сметка. Лицето задолжено за собирање на готовината (благајникот) треба да издаде писмена потврда на уплаќачот, а копија од таа потврда да ја достави до сметководствениот службеник. Од лицето кое готовината ја носи во банката, исто така, може да се бара копија од уплатницата од банката да ја доставува на сметководствениот службеник. Сметководствените контроли, исто така, вклучуваат и внатрешни процедури на сметководствените системи кои имаат за цел откривање и известување за било какви неправилности. Во овој пример, од сметководствениот службеник може да се бара да ги спари овие два извештаја (потврди) – потврдата за уплатата на готовината волагајната и потврдата за уплатата на депозитната сметка во банката – со што би се воочиле евентуалните грешки. Уште една вообичаена сметководствена контрола во поглед на издатоците се однесува на проверката на буџетските средства или некоја друга авторизација. Расходите кои се движат во рамките на очекуваните износи се евидентираат, додека расходите чии износи ги надминуваат дозволените буџетски максимуми се блокираат.

Последиците на слабото опкружување во кои финансиската контрола треба да делува го подразбираат следното: издатоци за намени кои не се изворно планирани; неодговорно или погрешно известување; финансиски губитоци; губење на доверба на јавноста; и зголемен ризик од измами и корупција

Контроли на процесите – Контролите на процесите се однесуваат на процедурите кои обезбедуваат дека активностите се преземаат само врз основа на соодветни овластувања. На пример, за одобрувања за големи договори може да биде барана документација од раководителот кој ја бара набавката, потоа анализа од службеникот за набавка и потоа одобрение од страна на супервизорот и повисоките официјални лица. За да се изврши плаќање на добавувачите, постои можност прво да се бара обезбедување увид во документацијата во форма на оригинална порачка, потврда од добавувачот во која е опишана доставе-

ната стока или услуга и потврда од службеникот кој ја примил стоката или услугата дека истата е доставена. Исто така, и за плаќањата кои надминуваат одреден максимум можно е да има потреба од увид и одобрување од страна на повисоките нивоа. Во некои земји, стандардите во поглед на кадрите се многу важен дел на системот за контрола на управувањето. Кандидатите за испразнетите работни места поминуваат низ ригорозни проверки и мораат да добијат потврда дека ги исполнуваат условите за извршување на работите и работните задачи за кои конкурираат.

Контролата мора да биде финансиски исплатлива. Контролите не смеат да бидат премногу детални и да ја парализираат работата. Исто така, трошоците на системот на контроли не смеат да бидат диспропорционални на ризиците кои еден таков систем треба да ги спречи. Ова прашање е од голема важност поради тоа што и претераната бирократска процедура, односно воспоставените контроли за кои не постои реална потреба, претставуваат одреден ризик

Контрола на набавките – Главната цел на владата како набавувач е да добие стоки или услуги од бараониот квалитет и по конкурентна цена. Процедурата на набавката треба да обезбеди на сите понудувачи еднакви можности и да биде дизајнирана така што ќе постигне добра вредност за парите и минимален ризик за корупција и протекција. Иако владините набавки не се единственото можно место за корупција, секако е едно од главните места и секогаш е потребна внимателност поради минимизирање на ризикот од корупција, оптимализација на финансиските извори и поттикнување на развојот на конкуренцијата. Циклусот на набавка ги вклучува следните фази:

- Утврдување на потребата на корисникот и подготовка на проект, проверка дали со расположливите средства можат да се задоволат потребите.
- Одредување на процедурата на набавката.
- Тендер (спроведување на процедура на предквалификација)

Во контекстот на јавните набавки, корупцијата обично се јавува во вид на договарање помеѓу купувачите и продавачите, што ја доведува државата до финансиски губитоци. Оваа пракса често е криминална во својата намера. Коруптивното однесување може да биде поттикнато од следните фактори: големите надоместоци од концесии или склучување на договори со надворешни добавувачи; работење со

добавувачи кои не се солвентни и не ги задоволуваат барањата на квалификацијата или стандардите; прекумерно користење на забранетите облици на тендери и еден извор на набавки; менување на нарачките и отстапување од спецификациите на тендерот; несоодветна обезбедена внатрешна контрола, прегледот на жалби на набавките и надворешната ревизија на процедурите за набавка.

Клучните принципи во набавката се отворената конкуренција и транспарентни процедури. Процесот на набавки треба да биде отворен за јавно детално испитување. Резултатите на натпреварот мораат да бидат јавни. Листата на добавувачи кои се појавиле на тендерот, нивните понудени цени и името на најуспешниот на тендерот треба да бидат објавени.

Доделените договори и целокупниот процес на набавки треба да биде строго разгледан од парламентот и врховната институција за ревизија. Мораат да се прават и да бидат достапни за јавноста пишани (или компјутерски) извештаи. Овие извештаи треба да покажуваат кои добавувачи се пријавиле, кои од нив биле одбрани, причината за одлуката за набавка, деталите поврзани со цената, извештаите за превземање на извршената работа или приемот на нарачаната стока или коментари на работата на добавувачот.

Неспоивост на функциите – Ова е мерка за контрола која е незаменлив елемент во поголемиот дел на системи за контрола. Нејзина главна особина е дека две лица мораат да бидат вклучени во било која трансакција за да се намали ризикот од неправилности. Во претходниот пример поврзан со потврдата за готовинските средства, едното лице ја прибира готовината а другото истата ја носи во банката, додека трето лице врши банкарско порамнување и внесува податоци во сметководствената евиденција. Должностите раздвоени на ваков начин се клучен елемент во скоро сите системи на финансиска контрола, иако и тука може многу лесно да се претера. Доколку се оди во крајност раздвојувањето на должностите може во голема мерка да ја ограничи ефективноста на организацијата и да ја намали нејзината способност успешно да ги оствари своите работни задачи.

10. Ограничувања во врска со внатрешната контрола

Не постои систем на контрола кој може апсолутно да гарантира отстранување на ризикот од неправилности и несвесни грешки. Секој систем на контрола со кој се обидува да се постигне оваа цел, посебно во комплексни организации, како последица имаат финансиски трошоци диспропорционални на евентуалните ризици и крутост во функционирањето на орга-

низацијата. Заради тоа, правата цел на системот за контрола е да обезбеди разумно ниво на сигурност дека нема да се случуваат неправилности и доколку до нив дојде, истите ќе бидат откриени и за нив ќе бидат информирани одговорните власти. Имајќи го ова предвид, раководството мора да биде запознаено за ризиците кои настануваат во процесот на изработка и водење на системот за контрола на управувањето.

Грешки во изработката – Внатрешната (управна) контрола мора да биде осмислена за секоја поодделна организација имајќи ги во предвид спецификите во работењето и опкружувањето и тоа по внимателно спроведената анализа на ризикот. Раководителите понекогаш одлучуваат да го забрзаат процесот на изготвување на систем така што усвојуваат систем на контрола изготвен за некоја друга организација. Ова може да биде меч со две острици. Погрешно дизајнираниот систем може да дава сигурност но во исто време и да ги запоставува битните ризици во еден од деловите на работењето на организацијата, додека во друга да создава непотребна крутост.

Слаба имплементација – Дури и најдобро замислени системи можат да ја постигнат очекуваната цел само доколку се имплементираат на соодветен начин. Раководителите и супервизорите на сите нивоа мораат секогаш да бидат будни за да обезбедат сите вработени да се придржуваат на процедурите на контролата. Дури и наизглед непотребните процедури мораат да бидат спроведувани од вработените за да не доаѓаат во искушение да ги запоставуваат кога се под притисок или стрес или пак кога истите не им одговараат. Ова прашање е едно од најважните фактори кои треба да се имаат предвид при осмислувањето на ефективност на системот на контролата. Раководителите, исто така, треба да планираат аранжмани кои треба да се имплементираат во случаи на итност кога редовните процедури мораат да се заобиколат.

Слаба реакција на откриени неправилности – Системите на контрола се осмислени со цел укажување на работите кои отстапуваат од тоа што вообичаено се очекува. Системите за да останат ефективни, од голема важност е супервизорите и раководителите соодветно да реагираат на укажаните проблеми. Невообичаените настани потребно е брзо да се истражат за да се утврди дали постојат неправилности. Доколку постојат неправилности, потребно е да се отпочнат корективни активности. Неефикасна реакција на идентификуваните неправилности многу брзо ќе ја намали ефикасноста на целиот систем заради што ова треба да биде еден од факторите земени во предвид при изготвувањето на системот за контрола. Меѓутоа, системот не треба да биде ни премногу

осетлив, со што би се одбегнале чести лажни узбуни, бидејќи во тој случај би можело да се случи да се прават грешки односно неправилностите да се запостават.

Заговор со цел за измама – Секој систем за контрола може да се саботира доколку доволен број на нечесни лица на клучни позиции работат во заговор на нивното рушење и доколку се во можност да фалсификуваат битни документи. Доволно сложен збир на контроли може да го отежне поврзувањето на доволен број заговорници што од друга страна може негативно да се одрази на ефикасноста на организацијата. Измамите од ваков вид обично се откриваат кога се надгледуваат (и објавуваат) од страна на некој кој не е дел од таквиот заговор или доколку дојде до разидување помеѓу заговорниците. Исто така, вакви работи можат да се откријат при рутински ревизии доколку се во прашање значајни средства и доколку заговорниците не се доволно внимателни во поглед на фалсификувањето на документите.

Внатрешните ревизори се независни тогаш кога им е овозможено да ја извршуваат својата работа слободно и објективно. Независноста им овозможува на внатрешните ревизори да донесуваат непристрасни одлуки кои се од клучна важност за соодветно извршување на ревизијата. Независноста се добива по пат на организациониот статус и објективноста

Малверзации од страна на повисоките раководители – Целите на внатрешните (управни) контроли е контролирање на организацијата во име на раководството, а не контролирање на самите раководители. Постојат многу случаи на корумпирани повисоки раководители кои заобиколувајќи го системот на контроли направиле различни облици на малверзации и злоупотреби. Во поголемите организации, меѓутоа, такви активности обично прво ги забележуваат лицата подредени на корумпираните раководители. Заради тоа најдобра заштита од малверзации на повисоките раководители може да биде опкружувањето на отвореноста во кое работниците се охрабруваат на соодветните власти да им достават докази за неправилностите и во исто време да бидат сигурни дека нема да имаат последици дека не биле лојални на своите претпоставени. Таква одговорност во организацијата станува дел од опкружувањето во која контролата функционира.

Внатрешните (управни) контроли се клучен дел на структурата и работењето на било која организација. Колку организацијата и нејзините активности се по-

големи и посложени, толку поголем нагласок мора да се стави на осмислувањето на системот за контрола. Системот за контрола за да биде потполно ефикасен, потребно е во текот на неговото имплементирање и подоцнежното функционирање, раководителите да обезбедат своја активна поддршка.

Б. ВНАТРЕШНА РЕВИЗИЈА

Институтот за внатрешни ревизори (Institute of Internal Auditors) на следниот начин ја дефинира внатрешната ревизија:

”Внатрешната ревизија е независна, објективна, проверувачка и консултативна активност создадена за додавање на вредност и подобрување на функционирањето на организацијата. Таа и помага на организацијата да ги постигне поставените цели со внесување систематичен и дисциплиниран пристап за оценување и подобрување на ефикасноста во управувањето со ризикот, контролата и процесите на раководење.“

Внатрешната ревизија е концепт кој логично произлегува од внатрешната контрола.

Ќегодишен циклус. Финансиската ревизија исто така може да вклучува и специфична проценка на ефикасноста на сметководствениот систем, вклучувајќи ги заштитните мерки кај информатичкиот систем и начините на известување.

Ревизијата на извршување или value for money ревизијата (дали достигнатото одговара на вложените пари) која, исто така треба да биде дел од годишниот план, се занимава со нивото до кое се поставени целите дефинирани во програмите и истите имплементирани, земајќи го во предвид нивото на нивното постигнување или непостигнување во однос на трошоците, ризикот и зададените рокови, како и минималното користење на ресурсите.

Внатрешната ревизија може исто така да се занимава со посебна анализа на кадрите така што прави проценка за тоа колку тие соодветствуваат на целите на министерството или агенцијата и работните задачи неопходни за постигнување на тие цели.

Она на што внатрешниот ревизор пред се мора да се насочи е постоењето на систем и процедури кои обезбедуваат ресурсите да се користат согласно со соодветните правила и прописи. Ова обично подразбира, особено во контекст на ЕУ, барање соодветен дел од трансакциите или производите да бидат проверени од страна на националните власти.

Во случајот на земјоделските расходи, на пример, за ревизорот би било идеално да има цврсти докази кои укажуваат на тоа дека грантовите наменети како помош на производителите на стоки или посеви се искористени на соодветен начин од страна на земјоделците на кои истите оправдано им се доделени. Исто така, евиденцијата на грантовите за доквалификација на невработените мора да покаже дека истите наменски се искористени за вистинските и соодветни кандидати.

Во контекст на ЕУ, заеднички проблем на кои ревизорите наидуваат е тоа што средствата се базираат врз основа на очекуваните, односно проценетите расходи, а не врз основа на расходите кои се остварени и наплатени.

Во областа на јавните набавки, внатрешниот ревизор настојува да пронајде докази за тоа дали на тендерот за избор на најповолни понуди му е даден соодветен публицитет, дали процедурите за примање и проценка на понудата се задоволувачки, со што се оправдува доделувањето на работата во согласност со државните и прописите на ЕУ. Студијата која Европската комисија ја направила во доцните 1980 години, сугерирала дека европските даночни обврзници секоја година ќе плаќаат околу 20 милијарди евра помалку доколку јавните набавки во ЕУ се вршат согласно со директивите на ЕУ.

Врската меѓу внатрешниот и надворешниот ревизор може да се искомплицира доколку на надворешните ревизори се гледа како на супервизори или на некоја чужа задача е проценување на квалитетот на внатрешните ревизори. Потребно е да се овозможи воспоставување на интелегентна врска во која секоја од страните јасно ја почитува улогата и одговорноста на другата страна

1. Мандат на внатрешната ревизија

Внатрешните ревизори ја извршуваат својата функција така што го анализираат начинот на кој одредените трансакции се процесуираат и, што е уште поважно анализираат колку успешно функционираат системот и процедурите на внатрешни контроли. Во пракса службата за внатрешна ревизија е должна да обработи две главни видови на активности – финансиска и ревизија на извршување.

Финансиската ревизија претставува ревизија на буџетскиот и финансискиот систем со тестови на правилност, односно регуларност (таканаречени walk-through) и детално тестирање на вистинските трансакции.

Финансиските ревизии обично се вршат врз основа на годишен план под услов сите организациски единици во рамките на министерството или агенцијата да поминат низ ревизија најмалку еднаш во тек на пове-

Внатрешниот ревизор секогаш бара докази за тоа дали во рамките на програмата и активностите се постигнати очекуваните цели.

2. Независност на внатрешните ревизори

Внатрешниот ревизор мора директно да му одговара на првиот човек на организацијата (министерот, директорот) и да дава совети во поглед на корисното управување со ресурси. Сепак карактерот на независноста на внатрешните ревизори не треба да се споредува со независноста на надворешните ревизори, бидејќи внатрешниот ревизор сепак одговараат на раководителот на организацијата и се вработени во организацијата. Институтот за внатрешни ревизори, независноста ја дефинира на следниов начин:

„Внатрешните ревизори се независни тогаш кога им е овозможено да ја извршуваат својата работа слободно и објективно. Независноста им овозможува на внатрешните ревизори да донесуваат непристрасни одлуки кои се од клучна важност за соодветно извршување на ревизијата. Независноста се добива по пат на организациониот статус и објективноста.“

Се подразбира, како што нагласува Институтот за внатрешна ревизија, дека „внатрешните ревизори мораат да бидат независни во поглед на активностите врз кои вршат ревизија“. Неприфатливо е на пример еден службеник кој што е задолжен за доделување на станбени грантови, да врши внатрешна ревизија на системите и процедурите по кои се доделуваат тие грантови.

3. Елементи на ревизорскиот процес

Ревизорскиот процес се состои од следните осум основни чекори: утврдувањето на факторите кои влијаат на деловниот ризик, утврдување на веројатноста од ризик и губење на ресурси, документирање

на контролите, оценување на контролите, ревизорско тестирање, изготвување на нацрт извештај, одржување на завршна конференција и изготвување на конечен извештај.

Утврдувањето на факторите кои влијаат на деловниот ризик е еден од најважните активности во ревизорскиот процес. Ова е активност која треба да ја спроведат ревизорот и клиентот на ревизијата при што тие треба да утврдат листа на фактори кои можат да го зголемат деловниот ризик. При ова потребно е да бидат земени во предвид претходните искуства, и податоците од: претходните ревизии, клиентот, интернетот, прирачниците, билтените, часописите и сервисните информации, како и дијаграмите на текови, плановите, политиките и процедурите и документацијата за системските апликации.

Веројатноста од ризик и губење на ресурси ја утврдуваат заедно внатрешниот ревизор и клиентот. При ова ревизорот треба да претпостави што ќе се случи доколку ги нема контролите кои го намалуваат ризикот или истите не се спроведуваат. Заради поедноставување ризиците треба да бидат оценети како: високи, умерени, ниски или никакви. Листата на деловни ризици ревизорот треба да ја усогласи со раководството пред започнување на ревизијата.

Веројатноста од ризик и губење на ресурси ја утврдуваат заедно внатрешниот ревизор и клиентот. Заради поедноставување, ризиците треба да бидат оценети како: високи, умерени, ниски или никакви. Листата на деловни ризици ревизорот треба да ја усогласи со раководството пред започнување на ревизијата

Документирањето на контролите ревизорот го врши со распрашување на вработените за контролите кои ги спречуваат, откриваат или корегираат неправданите состојби. Собраните информации за контролниот систем треба да содржат: детален опис на контролните процедури и лицата кои ги спроведуваат, зачестеноста на контролите кои се спроведуваат, документацијата од спроведените контроли, политиките и процедурите кои се однесуваат на контролните процедури, надзор и супервизорски извештаи (обем, лицата кои ги изготвиле, зачестеност, документација), детален опис на применетиот контролен систем и верзијата која е во употреба, евиденција од спроведените контроли и упатствата и насоките за реализација на работните планови. Во оваа фаза ревизорот ќе ги открие мерките и активностите кои ја подобруваат оперативната ефикасност на системот и изворите на проблемите кои најчесто потекнуваат од тоа што не се разменуваат информациите по-

меѓу секторите или контролните процеси и не се користат предностите на модерната технологија.

Оценувањето на контролниот систем ревизорот го врши со оценување на воспоставените контроли за намалување на губитоците на прифатливо ниво. При ова ревизорот треба да ги документира следните информации: опис на утврдените наоди и нивното релативно значење, лицата одговорни за корегирање на наодите, описот и датата на започнување и завршување на корективните активности. Доколку биде утврден висок неприфатлив ризик за раководството за истото ревизорот треба веднаш да го извеси со цел што е можно побрзо преземање на корективни активности.

Студијата која Европската комисија ја направила во доцните 1980 години, сугерирала дека европските даночни обврзници секоја година ќе плаќаат околу 20 милијарди евра помалку доколку јавните набавки во ЕУ се вршат согласно со директивите на ЕУ

Во процесот на ревизија ревизорот треба да ги утврди процедурите на ревизорско тестирање. Со тестови ревизорот треба да утврди и документира дали клучните контролни процедури (вклучувајќи ги и оние кои обезбедуваат спроведување на законите и утврдените политики) се ефективни во спречувањето, откривањето и корегирањето на грешките и/или нерегуларностите.

Нацрт извештајот ревизорот ќе го изготви врз основа на заклучоците во врска со значајните ризици, утврдени врз основа на ревизорските тестови. Извештајот ќе го утврди опфатот на ревизијата, глобалниот заклучок за контролната и оперативната средина и објаснувања на значајните ризици за кои се потребни корективни активности. Нацрт извештајот треба да биде доставен до клиентот на ревизијата и презентираан на завршната конференција.

На завршната конференција ревизорот и клиентот треба да го дискутираат нацрт ревизорскиот извештај заради обезбедување на поголема точност и јасност на неговата содржина. На конференцијата тие ќе се обидат да утврдат консензус за утврдените ризици, корективните акции и лицата и дадата на нивното преземање или планирање. Клиентот на ревизијата

потоа ќе изготви свој коментар за ризиците и корективните активности и во ретки случаи на професионални разлики, доколку истите постојат, ревизорот ќе ги вклучи во конечниот извештај.

Конечниот извештај со прилозите за утврдените ризици, ревизорот ги доставува до клиентот на ревизијата и раководителот на институцијата и го следи извршувањето на наодите.

4. Врската меѓу внатрешната ревизија, внатрешната контрола и надворешната ревизија

Внатрешниот ревизор не треба да биде вклучен во процесите на внатрешната контрола кои ги проценува и за кои дава свое мислење. Јасно е дека не треба да се ставаат забелешки на тоа кога од внатрешниот ревизор ќе се побара мислење или дури и да се изврши некој вид на „предревизија“ на системот и процедурите кои се подготвуваат за новите активности или програми. Меѓутоа, внатрешната ревизија не би смела да стане дел на внатрешните контроли или перманентно да се поврзува со истата. Од клучна важност на внатрешната контрола е таа да се држи на одредена дистанца за да може раководството да ги препознае своите одговорности во поглед на внатрешната контрола и да покаже дека во нивната организација се спроведува ефикасна внатрешна контрола.

Врската помеѓу внатрешниот и надворешниот ревизор може да се искомплицира доколку на надворешните ревизори се гледа како на супервизори или на некој чия задача е проценување на квалитетот на внатрешните ревизори. Потребно е да се овозможи воспоставување на интелегентна врска во која секоја од страните јасно ја почитува улогата и одговорноста на другата страна. Иако надворешниот ревизор може да најде простор за подобрување на работата на внатрешниот ревизор или дури да добие повик да изврши ревизија на неговата работа, ова не би требало да биде препрека за воспоставување на работен однос базиран на заемна соработка. Овде постои капацитет за плодна размена на мислења, искуства и информации во поглед на методологијата. Доколку двете страни имаат доверба во работата на другата и доколку на таков начин ја планираат својата работа, се стекнуваат можности за заштеди на драгоцено време и ресурси.

СОДРЖИНСКИ АСПЕКТИ НА ДЕЛОВИ ОД НОВИОТ ЗАКОН ЗА СТЕЧАЈ

Покрај остварувањето на основната цел, со новиот Закон за стечај потребно е да се оствари и скратување на времетраењето на стечајните постапки, намалување на трошоците на стечајната постапка, зајакнување на механизмите за остварување на правата на доверителите, зајакнување на капацитетите на органите на стечајната постапка преку нивно постојано едуцирање, како и обезбедување на поголема сигурност на пазарот

Игор Ѓорѓиоски

Игор Ѓорѓиоски е советник во Секторот за финансиски систем – Одделение за банкарски систем во Министерството за финансии. Роден е 1975 година во Гостивар. Дипломирал на Правниот факултет во Скопје. Во Министерството за финансии е од крајот на 2001 година. Посетувал повеќе семинари и обуки од областа на банкарството, пазарот на капитал, европското законодавство, државната администрација, спречувањето на перењето на пари, лизингот, игрите на среќа и сл. Покрај во подготовката на прописи од областите кои се во надлежност на Министерството за финансии, учествувал и во подготовката на прописите од областа на трговското и стечајното право. Го владее англискиот јазик.

1. Вовед

Кога една Влада предлага политика и се обврзува таа политика да ја спроведе, најпрво е потребно пишувачите на прописите таа политика да ја претворат во закон, кој понатаму треба да биде применлив и спроведлив во праксата.

Примената на Законот за стечај (Службен весник на Р.М.бр. 55/97, 53/2000, 37/2002 и 17/2004) – во понатамошниот текст: претходниот закон, наиде на различно толкување и решавање на стечајните предмети. Неколките измени на овој закон не придонесоа за подобрување на неговиот текст, а воедно не придонесоа и за негова по-добра практична примена, иако овој закон во голема мера беше усогласен со Законодавството на ЕУ и истиот беше позитивно оценет од меѓународните експерти. Имајќи ги во предвид меѓународните и домашни искуства, како и практичните проблеми при спроведување на претходниот закон, се наметна

потреба од донесување на нов Закон за стечај.

Основната цел за изготвување на нов Закон за стечај е постигнување на поголем степен на усогласеност и хармонизација со Законодавството на ЕУ и другите меѓународни прописи, но истовремено и постигнување на усогласеност со законската регулативата во Репуб-

"Мислењата изразени во овој текст се на авторите и не мора во целост да ги претставува ставовите на Министерството за финансии"

лика Македонија која во меѓувреме е донесена, а е во непосредна корелација со материјата која ја регулира Законот за стечај.

Покрај остварувањето на основната цел, со новиот Закон за стечај потребно е да се оствари и скратување на времетраењето на стечајните постапки, намалување на трошоците на стечајната постапка, зајакнување на механизмите за остварување на правата на доверителите, зајакнување на капацитетите на органите на стечајната постапка преку нивно постојано едуцирање, како и обезбедување на поголема сигурност на пазарот.

Видно од текстот на новиот Закон за стечај, може да се констатира дека при неговото изготвување, применети се современи техники на пишување на закони кои вклучуваат лингвистички и други номотехнички правила кои ги користат пишувачите на законите за да формулираат јасни и недвосмислени закони, бидејќи само така подготвени закони може непречено да се имплементираат во праксата. За разлика од претходниот закон, новиот Закон за стечај во многу делови е реорганизиран, со цел текстот на законот да биде појасен и попрегледен со што ќе се олесни неговата практична примена.

Новиот Закон за стечај е објавен во Службен весник на РМ.бр. 41/2006 (во понатамошниот текст: новиот закон), и делови од истиот ќе бидат предмет на анализа во понатамошниот текст.

Основната цел за изготвување на нов Закон за стечај е постигнување на поголем степен на усогласеност и хармонизација со Законодавството на ЕУ и другите меѓународни прописи, но истовремено и постигнување на усогласеност со законската регулативата во Република Македонија која во меѓувреме е донесена

2. Основни одредби

Со новиот закон се уредуваат целите и условите за отворање на стечајната постапка; органите на стечајната постапка; управувањето и располагањето со имотот што влегува во стечајната маса; намирувањето на побарувањата на доверителите во стечајната постапка; правните последици од отворањето на стечајната постапка; планот за реорганизација; личното управување; ослободувањето од другите обврски; посебните видови стечајни постапки за поединци со статус на трговец; стечајни постапки со странски елемент и други прашања во врска со стечајот.

Ретко како во кој закон, во новиот закон може да сретнат седумдесет и девет дефиниции на поими кои повеќе пати се повторуваат во текстот на новиот закон. Освен дефинирање на поими, во општите одредби на овој закон уредени се и цели на стечајната постапка, лица над чиј имот се спроведува стечајот и условите за отворање стечајна постапка. Условот за отворање на стечајна постапка е исполнет кога стечајниот должник е неспособен за плаќање. Неспособност за плаќање (неликвидност) е состојба кога должникот не е неспособен да ги исплати своите обврски, односно долгови како што стапуваат. Неспособноста за плаќање како услов за отворање на стечајната постапка не претставува моменталната неликвидност, туку периодот од 45 дена во кој лицето не може од која било негова сметка, кај кое било правно лице кое за него го врши платниот промет да исплати износ што треба да биде исплатен врз основа на важечки основ за плаќање.

3. Основни одредби за постапката

Во основните одредби на стечајната постапка, определена е месната надлежност на судот кој ја води стечајната постапка, начелата на стечајната постапка, доставувањето, одлуките, правните лекови против одлуките и трошоците на стечајната постапка. Судските писмена (одлуки, покани, известувања и друго) што треба јавно да се објават се доставуваат до Централниот регистар кој ги објавува преку својата ВЕБ страница, а се објавуваат и во „Службен весник на Република Македонија“, како и на огласната табла во судот, во целост или во дел што го определува судот. По воспоставувањето на трговскиот регистар и регистарот на другите правни лица, јавното објавување за субјектите запишани во овие регистри ќе произведува правно дејство наредниот ден по објавувањето на ВЕБ страницата на Централниот регистар. Одлуките за објавување на повик за одржување собранија на доверители се објавуваат на ВЕБ страницата на Централниот регистар и во еден од трите дневни весници кои биле најтиражни во претходната година, а се дистрибуираат на целата територија на Република Македонија. За разлика од претходниот закон, во новиот закон новина е тоа што во стечајната постапка нема да може да се изјави барање заштита на законитост. Со оваа одредба законот е усогласен со одредбите од Законот за парничната постапка.

4. Стечаен совет

За разлика од претходниот закон во кој стечајниот совет претставуваше орган на стечајната постапка,

во новиот закон стечајниот совет не е повеќе орган на стечајната постапка. Стечајниот совет во новиот закон е составен од тројца судии, со тоа што стечајниот судија не е член на стечајниот совет. Основните овластувања на стечајниот совет се поинаку определени и основната улога на советот е да биде второстепен орган во стечајната постапка односно да одлучува по жалбите против решенијата на стечајниот судија и да одлучува по приговорите на доверителите, одборот на доверители и собранието на доверители. Рокот во кој стечајниот совет е должен да одлучува по жалбите е 8 дена од денот на приемот на жалбата и 3 дена по добивањето на приговорот. Со оваа измена ќе се придонесе за постигнување на поголема ефикасност и брзина во спроведувањето на стечајната постапка и избегнување на непотребното одолговлекување во постапувањето по жалбите поднесени против решенијата во стечајната постапка.

5. Органи на стечајната постапка

Органи на стечајната постапка се: стечаен судија, стечаен управник, одбор на доверители и собрание на доверители. Уште една новина која е внесена во новиот закон е проширување на овластувањата на стечајниот судија кој има улога на судија поединец. Бројни се измените кај органите на стечајната постапка, но повеќето од нив се однесуваат на стечајниот управник и тоа во делот за именување на стечаен управник, стекнување на уверението за овластен стечаен управник и сл.

Во овој дел дефинирана е и одговорноста на стечајниот управник во вршењето на работите и точно е предвидена одговорноста на стечајниот управник за штетата која ќе настане во стечајната постапка. Стечајниот управник е должен со сиот свој имот да одговара пред оштетените учесници во стечајната постапка ако: не постапува како уреден и совесен трговец, не постапува според Кодексот на етиката на стечајните управници и не постапува според професионалните стандарди. Задолжителното осигурување на стечајниот управник од одговорност за штета која би можел да ја причини при вршењето на работата за разлика од досегашното законско решение, се разликува во тоа што осигурувањето од одговорност не се врши при добивањето на предмет во работа, односно по донесувањето на решението за именување на стечајниот управник, туку стечајниот управник се осигурува од одговорност за штета пред приемот на должноста, односно за секоја година најдоцна до 31 декември во претходната година. Стечајниот управник е должен доказот за осигурување да го достави до Министерот за економија во

рок од 7 дена од денот на осигурувањето. Доколку не достави ваков доказ, нема да може да ја врши функцијата стечаен управник.

Работите на стечаен управник може да ги врши физичко лице кое има лиценца за вршење на работите на стечаен управник, како и јавно трговско друштво или друштво со ограничена одговорност основано само за вршење на работи на стечаен управник и има лиценца за вршење на работите на стечаен управник и се зачленети во Комората на стечајни управници.

Стечајните управници треба да поднесуваат месечен писмен извештај за состојбата на стечајната маса, со тоа што точно се наведени списоците односно актите кои треба да ги достави и тоа: список на имотот кој е продаден, пренесен или на друг начин отуѓен; список на готовинскиот прилив и одлив извршен во текот на претходниот месец; почетната и крајната финансиска состојба на стечајниот должник; список на работите кои ги извршил во текот на претходниот месец; список на ангажираните лица со назначување на стручните лица и износите кои им се исплатени, како и податоци за други прашања за кои добил задолженија од стечајниот судија, односно од одборот на доверители.

Со новиот закон надлежноста во врска со стекнувањето на уверение за стечаен управник и лиценцирањето од министерот за правда е пренесено во надлежност на министерот за економија. Со цел да се постигне поголема професионализација во работата на стечајниот управник, предвидено е стечајните управници задолжително да се зачленуваат во Комора на стечајни управници што претставува и еден од условите за вршење на дејноста стечаен управник. По однос на именувањето стечаен управник, внесена е новина со која е намалено, но не е исклучено дискреционото право на судијата, тој да именува управник од листата на стечајни управници. Во новото законско решение предлогот кој да биде именуван за стечаен управник го дава предлагачот во предлогот за поведување стечајна постапка. Ако предлагачот во предлогот за поведување на стечајна постапка не поднесе предлог за именување на стечаен управник, стечајниот судија ќе именува стечаен управник со мандат до одржувањето на првото собрание на доверителите. Наградувањето на стечајните управници ќе биде дополнително определено со правилник, кој треба да го донесе министерот за економија. Со правилникот ќе бидат определени основите за висината на наградата, а стечајниот судија ќе ја определува висината на наградата по претходно дадено одобрение од одборот на доверители.

Имајќи ја предвид работата на одборот на доверители и на собранието на доверители, со новиот закон се дадени повеќе ингеренции на одборот на доверители заради поголема брзина во спроведувањето на стечајната постапка. Од досегашната пракса можеше да се констатира дека свикувањето на собранието на доверители, поради неговата големина и бројноста е невозможно и тешко и претставуваше основ за одолговлекување на стечајните постапки. Заради тоа, со новиот закон во делокругот на работа на одборот за доверители особено спаѓаат разгледувањето на извештаите на стечајниот управник за текот на стечајната постапка и за состојбата на стечајната маса, прегледувањето на трговските книги и целокупната документација што ја презел стечајниот управник, правото за поднесување на приговор до стечајниот судија, за работата на стечајниот управник, предлози до стечајниот судија за начинот на впаричување на имотот на должникот, предлози за продолжување на работата на стечајниот должник и други права утврдени со законот. Во новиот закон поинаку е решено наградувањето на членовите на одборот на доверители за извршената работа кое во основа се разликува од претходното решение кое во праксата беше неприменливо. Со донесувањето на Правилникот за определување на награда на стечајниот управник и на членовите на одборот на доверители ќе треба да се определат и критериуми за наградувањето за извршената работа и надоместок на трошоците за членовите на одборот на доверители.

Видно од ваквиот начин на свикување на собранијата на доверители може да се констатира поедноставување, имајќи го предвид фактот дека стечајниот судија ако не го свика собранието во рок од 30 дена од поднесувањето на предлогот, според одлуката на одборот на доверители, собранието го свикува претседателот на одборот на доверители во рок од 8 дена. За свиканото собрание се известува стечајниот судија.

Поедноставувањето на гласањето, односно донесувањето на одлуките на собранието на доверители, е постигнато со тоа што е предвидено одлуките да се донесуваат со мнозинство од утврдените побарувања претставени од присутните доверители на собранието на доверители. Право на глас на собранието на доверители имаат оние доверители чии побарувања не ги оспорил ниту стечајниот управник ниту некој од доверителите со право на глас. Право на глас имаат и доверителите чии побарувања не се оспорени во целост и тоа сразмерно на неоспорниот дел од побарувањата. Секој доверител чии побарувања не ги оспорил ниту стечајниот управник ниту некој од доверителите со право на глас има право на глас сразмерно на учеството на вредноста на неговото побарување во вкупно утврдената вредност на побарувањата. По исклучок, доверител има право на глас и во случај кога неговото побарување е оспорено, ако постоењето на побарување го докаже со извршна исправа или ако побарувањето е осигурано со различно право запишано во јавна книга, освен ако должникот со заверена исправа не докаже престанок на тоа побарување.

Ретко како во кој закон, во новиот закон може да сретнат седумдесет и девет дефиниции на поими кои повеќе пати се повторуваат во текстот на новиот закон. Освен дефинирање на поими, во општите одредби на овој закон уредени се и цели на стечајната постапка, лица над чиј имот се спроведува стечајот и условите за отворање стечајна постапка

Поведување на стечајната постапка

Поведувањето на стечајната постапка е на предлог на доверителот, должникот или друго лице овластено со закон. Кон предлогот за отворање на стечајната постапка потребно е да се поднесат и соодвети докази утврдени во основните одредби на законот, од кои судот ќе може да констатира дека се исполнети условите за отворање на стечајна постапка. Во овој дел потребно е да се напомене дека во име на должникот–правно лице предлог за отворање на стечајна постапка може да поднесе секое лице кое е овластено за застапување на правното лице и секој ликвидатор. Во врска со поднесувањето на предлог за отворање стечајна постапка од страна на органите на должникот овластени за застапување, може да се потенцира дека тие се должни да поднесат предлог во рок од 21 ден од денот на настапување на причините за отворање стечајна постапка и заедно со предлогот треба да достават потврда од носителот на платниот промет, извештај

Првото собрание на доверителите и последното завршно собрание го свикува стечајниот судија. Право на учество на собранието на доверители имаат сите стечајни доверители, доверители со право на одвоено намирување, стечајниот управник и должникот.

Натамошните собранија на доверители повторно ги свикува стечајниот судија на предлог на стечајниот управник, одборот на доверители и еден или повеќе стечајни доверители под услов збирот на нивните побарувања да надминува една петтина од износот на побарувањата на сите стечајни доверители.

за имотот со доказ за сопственост и потврда за платени даноци и придонеси. Предлогот за отворање на стечајната постапка може да биде повлечен до истакнувањето на огласот за отворање на постапката, односно до донесување на решение за отфрлање или одбивање на предлогот од страна на судот. Во случај на повлекување на предлогот за отворање на стечајна постапка, судот носи решение со кое ја запира постапката.

6. Претходна постапка

Претходната постапка се отвора по поднесување на предлогот за отворање на стечајна постапка. Стечајниот судија најпрво испитува дали предлогот е уреден и дали предлагачот ги доставил сите потребни докази за да може да се постапува по предлогот. Стечајниот судија е должен да постапи по предлогот за отворање на стечајната постапка во рок од 8 дена од поднесувањето на предлогот. Во овој дел од новиот законот за стечај внесени се членови со кои се зголемува обврската на должникот да соработува и да ги стави на располагање сите потребни податоци за економско-финансиската состојба во која се наоѓа. Наедно за непридржување кон овие одредби, а со цел да се спречи непотребното одолговлекување на постапката, предвидена е можност стечајниот судија да одреди притвор или приведување на лицата овластени за застапување на должникот. Во претходната постапка по барање на предлагачот или по службена должност, стечајниот судија со решение може да определи една или повеќе мерки на обезбедување, со цел да се зачува имотот на должникот, а со тоа да не се доведат во понеповолна положба и доверителите.

7. Отворање на стечајната постапка

Најдоцна во рок од 30 дена од донесувањето на решение за поведување на претходна постапка стечајниот судија е должен да закаже рочиште за изјаснување по предлогот за отворање стечајната постапка. Тука новина претставува тоа што е предвидено одржување на само едно рочиште за изјаснување по предлогот за отворање на стечај, за разлика од претходниот закон којшто предвидуваше две одделни рочишта-расправи. Решението за отворање на стечајна постапка или одбивање на предлогот, стечајниот судија е должен да го донесе во рок кој не е подолг од 3 дена од денот на заклучувањето на рочиштето за изјаснување по предлогот за отворање стечајната постапка.

Отворањето на стечајната постапка е непосредно, односно без спроведување на претходна постапка

ако предлогот за отворање на стечај го поднел самиот должник или ликвидатор.

Отворената стечајна постапка не се спроведува и воедно се заклучува, ако имотот на должникот не е доволен за намирување на трошоците на постапката или е со незначителна вредност. Во случај на ваква поставеност, а по исклучок на правилото за непосредно отворање на стечајната постапка стечајниот судија спроведува претходна постапка. По завршувањето на претходната постапка стечајниот судија носи решение за отворање и заклучување на стечајната постапка, ако имотот на должникот не е доволен за намирување на трошоците на постапката или е со незначителна вредност. Решението со кое стечајната постапка се отвора и заклучува се објавува во „Службен весник на Република Македонија“. Доверителите во рок од 8 дена од денот на објавувањето на решението со кое стечајната постапка се отвора и заклучува, имаат можност да поднесат посебна жалба до стечајниот совет.

Доколку предлогот за отворање на стечајната постапка биде одбиен право на жалба против таквата одлука има само предлагачот, односно ако стечајната постапка се отвори право на жалба до стечајниот совет има само должникот.

За разлика од претходниот закон во кој стечајниот совет претставуваше орган на стечајната постапка, во новиот закон советот не е повеќе орган на стечајната постапка. Стечајниот совет сега е составен од тројца судии, со тоа што стечајниот судија не е член на стечајниот совет. Основните овластувања на стечајниот совет се поинаку определени и основната улога на советот е да биде второстепен орган во стечајната постапка

8. Стечајни доверители, излачни и разлачни доверители и доверители на стечајната маса

Стечајните доверители се категоризираат во повисоки и пониски исплатни редови. Доверителите од понизок исплатен ред се намируваат откако во целост ќе бидат намирени доверителите од повисок исплатен ред. Побарувањата на стечајните доверители од ист исплатен ред се намируваат сразмерно на големината на побарувањата.

Новина во новиот закон е тоа што побарувањата за неисплатената плата и придонеси од плата за пензиско и инвалидско осигурување и надоместоци за период од последните три месеци пред отворање на стечајна постапка се рангирани како побарувања од повисок исплатен ред.

Доверителите чии побарувања не се пристигнати за наплата, пристигнуваат со денот на отворањето на стечајната постапка.

Препреката во водењето на некои стечајни постапки – земјоделското земјиште во државна сопственост е посебно разработено. Имено, земјоделското земјиште во државна сопственост над кое стечајниот должник стекнал право на користење во случаите кога е донесен план за реорганизација, преминува на правниот субјект кој го продолжува деловниот потфат. Со вакво решение се дава можност доколку собранието на доверители прифати план за реорганизација истиот да може успешно да се реализира. Во случај собранието на доверители да донесе одлука за затворање на деловниот потфат земјоделското земјиште се враќа во сопственост на Република Македонија.

Во врска со поднесувањето на предлог за отворање стечајна постапка од страна на органите на должникот овластени за застапување, може да се потенцира дека тие се должни да поднесат предлог во рок од 21 ден од денот на настапување на причините за отворање стечајна постапка и заедно со предлогот треба да достават потврда од носителот на платниот промет, извештај за имотот со доказ за сопственост и потврда за платени даноци и придонеси

За доверителите со право на одвоено намирување, односно разлачните предвиден е нов член кој го опфаќа правото за намирување на долгови од договори за финансиски колатерал (пари или финансиски инструменти). Делот за финансискиот колатерал што се однесува на правниот статус по стечајната постапка е вграден во целост во новиот закон според правото на Европската унија.

Доверителите на стечајната маса се онаа категорија на физички и правни лица кои по било кој основ имаат побарување спрема стечајниот должник, кое настанало по отворањето на стечајната постапка.

9. Правни последици од отворање на стечајна постапка

Правните последици од отворањето на стечајната постапка настапуваат наредниот ден кога огласот за отворање на стечајната постапка ќе биде истакнат на огласната табла. Ако решението за отворање на стечајната постапка по повод жалба биде укинато, а во повторна постапка стечајната постапка биде одново отворена, ќе се смета дека правните последици од отворањето на стечајната постапка наста-

пиле од денот кога првото решение за отворање на стечајната постапка било истакнато на огласната табла.

Со правните последици од отворањето на стечајна постапка е предвидено дека со денот на отворање стечајната постапка престанува да тече камата на необезбедените побарувања. На обезбедените побарувања се пресметува камата само доколку е договорено, но само до износот на вредноста на имотот кој што е предмет на обезбеденото побарување. По однос на каматата исто така е предвидено, ако по намирувањето на сите останати побарувања има расположиви средства за исплата, стечајниот судија да може да одобри пресметување и плаќање на камата и по поднесувањето на предлогот за отворање на стечајна постапка.

Со отворањето на стечајната постапка престануваат правата на членовите на органите на управување, управителот, односно директорот или друг орган на управување, застапниците и полномошниците, како и на членови на органите за надзор. Правата на членовите на органите на управување, застапниците и полномошниците во поглед на располагањето со имотот на стечајниот должник и на другите права кои соодветно се остваруваат заради спроведување на стечајната постапка преминуваат на стечајниот управник и тоа на начин, во обем и според условите утврдени со законот.

Во делот на правните последици од отворањето на стечајната постапка, потребно е да се потенцира дека договорите за вработување склучени помеѓу работникот и работодавачот – должник престануваат. Стечајниот управник е должен да донесе решение со кое констатира дека договорот за вработување на работникот престанал. Против ова решение не е дозволена жалба. Со денот на отворање на стечајна постапка престануваат и договорите со кои се уредуваат односите помеѓу друштвото и извршните членови на одборот на директори. Исто така, предвидено е стечајниот управник, по претходно добиена писмена согласност од стечајниот судија да може да склучува нови договори за вработување, за завршување на започнатите работи и отстранување на можните штети. Ако има потреба за склучување на нови договори, приоритет ќе имаат поранешните работници кои биле вработени кај должникот.

10. Распределба

Намирувањето на стечајните доверители се врши преку авансна распределба на средствата и со конечна распределба на средствата. Предвидени се одредби според кои стечајниот управник е должен да состави предлог план за распределба. Во зако-

нот е предвидено што точно треба да содржи предлог планот за распределба. Сечајниот управник е должен да го состави овој предлог план за авансна распределба во рок од 8 дена по пристигнувањето на паричните средства на сметката на сечајниот должник. Овој предлог план се доставува до членовите на одборот на доверители на одобрување. Откако одборот на доверители ќе донесе одлука со која ќе го одобри предлог планот, истиот се доставува до сечајниот судија и сите доверители опфатени со планот. Против планот за авансна распределба доверителите имаат право на приговор, па сечајниот судија е должен да ги разгледа приговорите на доверителите и да донесе решение со кое ќе го одобри планот за авансна распределба. Решението со кое се одобрува планот за авансна распределба се доставува до сечајниот управник кој е должен во рок од 8 дена да изврши исплата на паричните средства. Исто така, во оваа глава е предвидена и конечната распределба на средства која ќе биде извршена веднаш по целосно впаричување на имотот што влегува во сечајна маса. Постапката за донесување на предлог планот за конечна распределба е иста како и онаа што е предвидена за донесување на планот за авансна распределба, со тоа што сечајниот управник е должен да состави завршна сметка и завршен извештај, која што заедно со предлог планот го доставува до сечајниот судија и ги објавува на огласна табла на судот.

Средствата што во конечната распределба биле издвоени и задржани, сечајниот управник со согласност на сечајниот судија ќе ги депонира кај соодветна банка за натамошна распределба, на начинот и според условите утврдени со законот.

Вишокот од сечајната маса или паричните средства што произлегле од конечната распределба во случај ако побарувањата на сите доверители во сечајната постапка со конечната распределба бидат намирани во целост, сечајниот управник ги пренесува на должникот. Ако должникот не е физичко лице, на сите лица кои поседуваат удели или акции во основната главнина на должникот, сечајниот управник ќе им го пренесе делот од тој вишок што би им припаднал на тие лица при ликвидација на должникот согласно Законот за трговски друштва.

11. Заклучување на сечајната постапка

Решението за заклучување на сечајна постапка сечајниот судија е должен да го донесе веднаш по донесување на конечната распределба. Должностите на сечајниот управник по извршената распределба се да ја извести банката и да побара бришење на сметката, а ако има остаток на средства да ги

депонира кај судскиот депозит, како и да ја среди архивската граѓа согласно Законот за архивска граѓа.

Во делот од законот со кој се уредува заклучувањето на сечајната постапка, уредено е и спроведувањето на дополнителната—одложена распределба во случај ако по завршното собрание издвоените и задржаните средства станале достапни за распределба, средствата исплатени од сечајната маса бидат вратени назад или ако бидат идентификувани (определени) предметите и правата што претставувале дел на имотот што влегува во сечајната маса (новопронајден имот).

12. Запирање на сечајната постапка

Запирањето на сечајната постапка по нејзиното отворање е можно ако се утврди дека имотот што влегува во сечајната маса нема да биде доволен за намирување на трошоците на постапката. Во тој случај сечајниот судија ќе ја запре постапката и ќе донесе решение за заклучување на сечајната постапка. Сечајниот судија нема да ја запре отворената сечајна постапка ако биде авансиран доволен износ на средства од страна на доверител/и.

Пред запирањето на сечајната постапка, сечајниот судија ги согледува ставовите на собрание на доверители, сечајниот управник и доверителите на сечајната маса. Паричните средства кои се достапни во сечајната маса, пред запирањето на постапката, сечајниот управник ги употребува за намирување на дотогаш направените трошоци во постапката. Исто така, отворената постапка може да биде запрена и поради дополнително утврдено непостоење на основи за отворање сечајна постапка и со согласност на доверителите.

Против решенијата со кои сечајниот судија ја запира или ја заклучува сечајната постапка право на жалба до сечајниот совет во рок од осум дена има секој доверител. Должникот може да изјави жалба во рок од 8 дена од донесувањето на одлуката само ако сечајната постапка е запрена поради непостоење на имот што влегува во сечајната маса.

13. План за реорганизација

Сечајната постапка која опфаќа реорганизација се спроведува според план за реорганизација кој се сочинува во писмена форма. Планот може да се поднесе со предлог за поведување сечајна постапка од страна на должникот и од страна на доверителот, како и по предлог на доверителот по отворањето на сечајната постапка до денот на одржување на извештајно рочиште. Спроведувањето на

планот за реорганизација е проширен и дозволени се повеќе можности за спроведување на истиот. План за реорганизација може да се спроведе на еден од следните начин:

- ќе му се препушти на должникот управување или располагање со целиот или со еден дел од неговиот имот;
- ќе се спроведе соодветна статусна промена со цел да се пренесе имотот на должникот или еден дел од имотот на должникот на едно или на повеќе лица кои постојат или кои ќе бидат основани;
- должникот ќе се спои со едно или со повеќе лица;
- ќе се продаде цел или дел од имотот на должникот, со или без правата на одвоено намирување;
- ќе се подели целиот или дел од имотот на должникот меѓу доверителите;
- ќе се определи начинот на намирување на стечајните доверители;

Стечајната постапка која опфаќа реорганизација се спроведува според план за реорганизација кој се сочинува во писмена форма. Планот може да се поднесе со предлог за поведување стечајна постапка од страна на должникот и од страна на доверителот, како и по предлог на доверителот по отворањето на стечајната постапка до денот на одржување на извештајно рочиште. Спроведувањето на планот за реорганизација е проширен и дозволени се повеќе можности за спроведување на истиот

- ќе се намират или ќе се изменат правата на одвоено намирување;
- ќе се намалат или одложат исплатите на обврските на должникот;
- обврските на должникот ќе се претворат во кредит;
- ќе се намират некоја или сите обврски на должникот кон доверителите со удел или со акции кои ги поседуваат содружниците, односно акционерите;
- ќе се преземе гаранција или ќе се даде друго обезбедување за исполнување на обврските на должникот;
- ќе се претвори некоја или сите обврски на должникот кон доверителите во удел или акции во реорганизираниот должник, во износ според претходна процена од страна на овластен проценител на нето вредноста на основната главнина на друштвото;
- дополнително вложување;
- ќе се дозволи зголемување на основната главнина

на на друштвото преку издавање на акции и удели за доверителите или за нови инвеститори;

- измена на договорот за друштвото, статутот односно друг основачки акт или друг акт на стечајниот должник со кој се определуваат посебни права на подносителот на планот за реорганизација;
- согласност на стечајниот должник за прифаќање на лично управување согласно овој закон; и
- секој друг начин или мерка кои се во согласност со закон.

Преносот на акциите се врши без посредување на берзата, додека за издавање на нови акции не е потребна согласност од Комисијата за хартии од вредност. Стечајниот управник поднесува барање за промена на уписите во Централниот депозитар за хартии од вредност за преносот на акциите и акциите издадени според планот за реорганизација и ја известува Комисијата за хартии од вредност за извршеното зголемување на основната главнина по правосилноста на решението за одобрување на планот.

Со новиот Законот за стечај се предвидува овластениот субјект за поднесување на план за реорганизација да има обврска да го поднесе планот за реорганизација до судот, во рок од 45 дена од денот на добивање на овластувањето. Овој рок стечајниот судија може да го продолжи за уште 15 дена, а одборот на доверители со двотретинско мнозинство може рокот да го продолжи за уште најмногу до 60 дена. Во случај кога собранието на доверители на извештајното рочиште го задолжи овластениот субјект да подготви план за реорганизација, стечајниот управник ќе биде обврзан добиениот план веднаш да го достави до стечајниот судија. Доколку во определениот рок не биде поднесен план за реорганизација, стечајниот судија со решение постапката ќе ја продолжи со впаричување на имотот.

Планот за реорганизација се смета за усвоен ако биде прифатен со просто мнозинство од вкупниот износ на побарувањата на доверителите присутни на собранието. Доверителите кои не се согласуваат со вака донесената одлука можат до стечајниот судија да поднесат извештај со препораки во којшто ги наведуваат причините поради кои судот треба да ја одбие одлуката за прифаќање на планот. Стечајниот судија ќе донесе конечна одлука, по која не е дозволена жалба. Доколку стечајниот судија го прифати извештајот и препораките содржани во него, доверителите кои гласале по планот се изјаснуваат по препораките. Со законот е предвидено дека изјаснување по препораките може да биде извршено и по писмен пат во рок од 8 дена од денот на доставување на препораките кои ги прифатил стечајниот судија.

Стечајниот судија по службена должност може да го одбие одобрувањето на предложениот план за реорганизација. Стечајниот судија е должен да го донесе решението со кое го одобрува или го одбива предложениот план, најдоцна во рок од 3 дена. Ова решение се доставува до стечајниот управник, должникот и стечајниот доверител.

14. Организација на стечајни управници

Стечајните управници на територијата на Република Македонија се организираат во Комора на стечајните управници. Со законот се уредува начинот на организирање, органите на Комората и нејзиниот статус. Со посебни одредби се уредени финансирањето и надзорот над работењето на Комората, како и дисциплинските повреди, санкциите, казните и извршувањето на дисциплински одлуки. Предвидена е можност за особено тешки повреди да може да се одземе лиценцата за работа на стечаен управник и посебни одредби за друштвото стечаен управник.

Оваа материја е посебна новина бидејќи во постоечкиот закон не беше предвиден начин на професионално организирање на стечајните управници како и контрола и надзор над работењето на Комората.

Во делот на преодни и завршни одредби внесени се одредби за примена на досегашното право, одржување на првото основачко собрание на Комората на стечајните управници, организирање на испити за стекнување лиценца во преодниот период по престанокот на важење на претходниот закон, а со влечување во сила на новиот закон, утврдени се роковите за донесување поблиски прописи предвидени со законот.

Со оглед на тоа што од донесувањето на Законот за стечај Службен весник на РМ бр. 41/2006, е поминат краток временски период евентуалните слабости на овој закон, би биле предмет на некои други анализи. Но гледано од теоретски аспект овој закон не би тербало да најде на проблеми при неговата имплементација.

СТРАНСКАТЕ ДИРЕКТНИ ИНВЕСТИЦИИ - ПРЕСВРТНИЦА ЗА РАЗВОЈ

Приливот на странските вложувања зависи од перцепцијата на потенцијалните странски вложувачи и атрактивноста на вложувањето. Светот е голем и полн со алтернативи. Затоа, за создавање добра домашна инвестициона клима треба да направиме многу повеќе, особено од правен и економски аспект

Снежана Делевска

Снежана Делевска работи во Министерството за финансии, во Секторот за макроекономска и развојна политика на националната економија. Дипломирала на Економскиот факултет во Скопје, насока Економска политика и развој. Во Министерството за финансии е од август 2000 година. Претходно работела во Министерството за развој, како Советник на министерот во областа на економските односи со странство. Работела и на политиката на регионален развој на Република Македонија, инвестиционата политика, монетарна политика и др. Учесувала во подготовката на повеќе развојни документи на земјата. Посетувала повеќе семинари во земјата и во странство, од областа на макроекономијата, надворешната трговија, слободната трговија, индустриската политика, инвестициите, платниот биланс. Активно го владее англискиот јазик. Покрај редовните обврски, во моментов ја извршува и функцијата член на Редакцискиот одбор на Билтенот на Министерството за финансии.

Изворите на финансирање во транзиционите економии се недоволни за финансирање на инвестициите кои ќе го поттикнат одржливиот економски раст. Најочигледна причина е секако банкарскиот сектор, кој не е спремен на ризици, како и недоволно развиениот пазар на капитал. Затоа, странските директни инвестиции се покажаа како одлучувачки чинител кој е способен да ја реструктурира економијата во овие земји и да инвестира многу повеќе отколку што тоа можат домашните претпријатија.

Транзициониот процес на Балканските земји значајно се разликува од оној на земјите во Централна Европа. Така, земјите од Централна Европа ги карактеризираат успешни реформи со цврсти стабилизациони програми, ниска инфлација, висок раст, отворање многу нови конкурентни фирми кои го освојуваат светскиот пазар, унапредување на трговијата со Европската Унија, висок прилив на странски директни инвестиции. Големiot пазар (Полска) и програ-

мите за приватизација отворени за влез на странски инвеститори (Унгарија) се клучни детерминанти кои ги привлекоа странските вложувачи во овие земји. За реформски успешните земји во транзиција, странскиот капитал значеше не само поголема стапка на раст и забрзани структурни реформи, туку и подобрување на екстерната финансиска состојба, зголемување на девизните резерви, подобрување на салдото на тековната сметка

*Мислењата изразени во овој текст се на авторите и не мора во целост да ги претставува ставовите на Министерството за финансии

на платниот билас, добивање поповолен кредитен рејтинг.

Позитивното искуството на Унгарија

Во почетокот на 90-тите години воопшто не беше очигледно дека земјите во регионот ќе ја изберат либералната политика кон СДИ. Економските мотиви на отпорот кон СДИ се аргументираа вака: ако им се дозволи на странците да влезат во земјата, ќе се вмешаат во приватизацијата, ќе инвестираат огромни суми во green field проектите. Домашните инвеститори нема да имаат доволно капитал да се натпреваруваат со тие корпорации, што ќе доведе до доминантна позиција на странците. Втората причина беше од политичка природа: доѓањето на странците ќе доведе до губење на независноста на економската политика. За овие две причини многу се дискутираше во почетокот на 90-тите, како во Унгарија, така и во останатите земји на Централна и Источна Европа. Резултот беше дека некои земји ја избраа либералната политика кон СДИ, но имаше и земји со поинаков пристап. Унгарија и Естонија може да се сметаат за земји кои веќе во почетокот на 90-тите го избраа многу либералниот став кон СДИ, додека, Чешка, Полска и Словенија, ја избраа порестриктивната политика кон СДИ.

Зошто Унгарија го избра патот на либералната политика кон СДИ?

Првиот и веројатно најважен фактор беше дека во почетокот на 90-тите Унгарија имаше доста висок надворешен долг. Тоа беше доста јак притисок кој ја условуваше либералната политика кон СДИ, со цел со таков пристап да се реструктурира економијата и олесни враќањето на долговите. Државниот имот не се дистрибуираше на домашни сопственици, заради проценката дека домашните инвеститори немаат доволно капитал за понатамошни структурни вложувања, како и за да не дојде до „разлевање“, на сопственоста. Овие две причини во голема мера ги воведоа странските инвеститори во процесот на приватизацијата во Унгарија. Странските директни инвестиции значајно се стимулираа, со посебен закон за странски вложувања, кој гарантира огромни даночни олеснувања на странските компании и корпорации, кои се дојдени во Унгарија, со десетгодишни концесии. Тие корпорации плаќаа 30% до 50% данок на добивка. Кои беа резултатите на ваквата политика? Во изминатите десетина години, годишниот прилив на СДИ во Унгарија беше околу две милијарди долари. Таа огромна количина на пари и овозможи на Унгарија БДП

по глава на жител најголем во Централна Европа. Учеството на СДИ во БДП исто така беше најголемо во регионот.

Потоа, тука е квалитативниот ефект. Повеќето странски инвестиции беа во производството, како вложувања во постојни фирми (brown field), така и по пат на огромни нови (green field) проекти. Покрај индустријата, друг важен сектор кој ги привлече огромните износи на СДИ е инфраструктурата и тоа со вложувања во телекомуникациите. Исто така, значајни се инвестициите во финансиите. Унгарија беше прва земја од Централна Европа која одлучи да го приватизира банкарскиот сектор со помош на странски инвеститори. Сега таа има најстабилен финансиски сектор во Источна и Централна Европа. Повеќето инвестиции дојдоа од Западна Европа и САД. Руските корпорации, пак, вложуваат во земјата, особено во индустриското производство кое е поврзано со експлоатација на природните ресурси. Конкурентноста на Унгарската економија се базираше на многу ниските плати, пониски во споредба со Полска, Чешка, Хрватска, Словенија. Во последниве години се спроведува политика на покачување на платите. Меѓутоа, Унгарија сега има толку многу предности во конкурентноста што ги зголемува платите без страв и го зајакнува стандардот.

Доколку ризиците се поголеми, странскиот партнер може да биде привлечен само со повисок профит. Токму од тие причини земјите во развој и транзиционите земји се принудени да даваат посебни поволности за странските инвеститори, притоа водејќи сметка трошокот што го прави државата да биде помал од добивката што таа ќе ја има од странската инвестиција

Во последните 4–5 години Унгарските фирми го извезуваат капиталот и го вложуваат во странство. Економската политика на земјата сега е концентрирана кон развојот на малите и средни претпријатија кои би можеле да имаат јаки врски со мулти-националните компании. Во Унгарија има околу 700.000 различни видови на приватни бизниси, кои нешто работат и стануваат атрактивни за СДИ. Денес, третманот на домашните и странските вложувачи е еднаков. Што се однесува до технолошката модернизација, околу 75% од трошоците на странските компании е реализиран во истражување и развој. СДИ придонесоа за брзо прилагодување и реструктурирање на економијата, модернизација, пораст на извозот и др.

Македонија и останатите Балкански земји

Проблемите пак, на нашиот, честопати нестабилен простор кои се многу подлабоки и потешки, не дозволува трансформацијата, како процес на длабоки економски реформи на системот, да се одвива со позабрзана динамика. Со ова се потврди тезата дека земјите кои покасно тргнаа со реформи во економијата и либерализацијата на инвестициониот режим, имаат проблеми да го „фатат чекорот“ со останатите земји кои тоа порано го направиле, особено ако се има предвид дека се работи за пазар од такви димензии кој дозволува само неколку поголеми проекти во одредени инвестициони сектори.

Во вакви услови поинтензивниот развој, кој природно е зависен од внесување свеж странски капитал, се судруваше со скептицизмот на странските инвеститори, кои песимистички гледаа на соодносот меѓу очекуваниот профит и ризикот од инвестирање.

И покрај сите досега постигнати резултати за зацврстување на политичката и економска стабилност, очигледно е дека Република Македонија сеуште се соочува со голем број проблеми заради кои не успева да ја симне етикетата на „неатрактивност“ за странскиот капитал.

Изминатите 10 години во земјата се инвестирани 1,9 милијарди евра странски капитал. Послабо од нас стојат само Албанија, Молдавија и Босна и Херцеговина. Во Србија и Црна Гора и во Словенија, на пример, за 10 години се инвестирани 4,5 милијарди евра. Бугарија и Хрватска во истиот период прибрале по 10 милијарди евра, односно во просек по една милијарда евра годишно. Во Грција се инвестирани 16,9 милијарди, во Романија 20, а најмногу во Турција, каде што странците вложиле 23 милијарди евра. За 10 години во Македонија странците инвестираа колку за една година во Бугарија или во Хрватска.

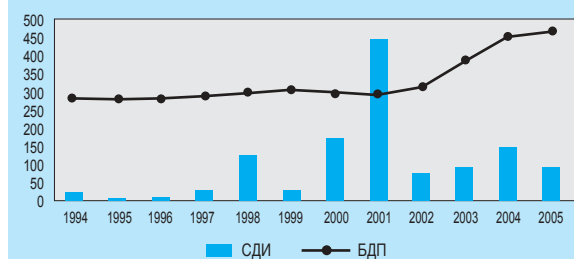
Во секоја од овие земји доминираат по една или две стратегиски стопански гранки, што влечат најмногу пари од странство. Тоа го потврдува и статистиката, според која најголем дел од инвестициите, на пример, во Бугарија се во енергетскиот сектор. Само во 2004 година во овој сектор во Бугарија се инвестирани 925,5 милиони долари. Во Хрватска најголем дел од инвестициите се во финансискиот сектор. Според податоци од Народната банка на Хрватска, една пети-на од инвестициите од изминатата деценија се во овој сектор. Повеќе од половината странски инвестиции во Романија, пак, се во индустријата.

Од вкупниот колач на СДИ остварени во земјите од Југоисточна Европа (Албанија, Босна и Херцеговина, Бугарија, Македонија, Романија, Србија и Црна Гора, Хрватска) во периодот 2002–2005 година, Македонија го доби најмалиот дел од само 2,2%, 1,4%, 2,2% и по-

малку од 1% соодветно. За споредба, повеќе од половина од остварениот прилив на странски директни инвестиции во 2005 година се инвестирани во Хрватска, една четвртина во Романија, околу 10% во Бугарија и тн.

Со оглед на тоа што приливот на СДИ во Македонија е на многу ниско ниво, тој има и изразито ниско учество во БДП, кое се движи од 0,3% во 1995 и 1996 година, до 12,8% во 2001 година, кога беше достигнат досега најголемиот годишен прилив на странски директни инвестиции со продажбата на Македонскиот телеком.

СДИ и БДП во Република Македонија (во мил. \$)

Извор: НБРМ и Државен завод за статистика

Учество на СДИ во БДП на Република Македонија

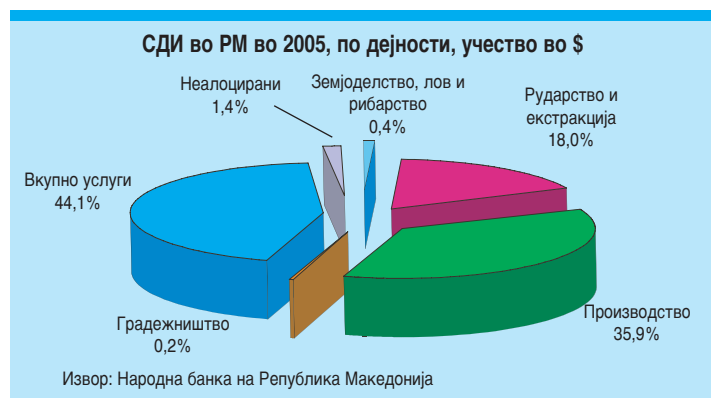
	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
СДИ (мил. \$)	24,0	9,5	11,2	30,0	127,7	32,4	175,1	440,7	77,7	94,3	150,1	97,1
БДП (мил. \$)	3.386	3.351	3.390	3.458	3.581	3.674	3.588	3.437	3.769	4.642	5.407	5.614
учество на СДИ во БДП (во %)	0,7	0,3	0,3	0,9	3,6	0,9	4,9	12,8	2,1	2,0	2,8	1,7

Извор: НБРМ и Државен завод за статистика

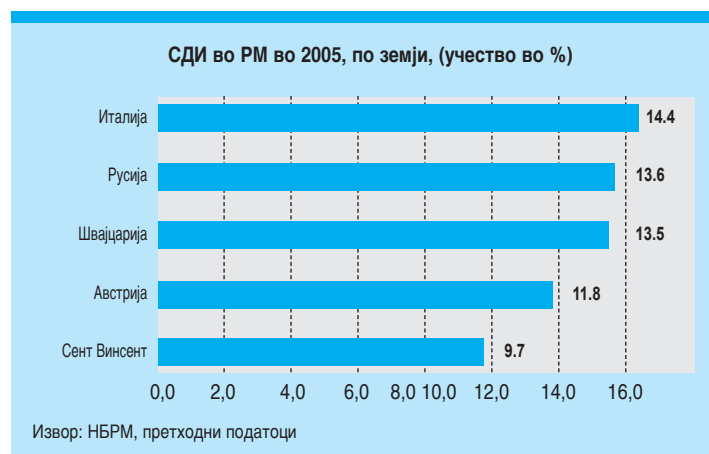
За споредба, од земјите на Југоисточна Европа, Бугарија има најголемо учество на странски директни инвестиции во БДП во 2004 година од 10,9%, а потоа следуваат Романија со 7,7%, Босна и Херцеговина 6,9%, Албанија 4,5%, Србија и Црна Гора 4,3%, Хрватска 3,5%. Податоците за 2005 сеуште се прелиминарни.

Најголем дел од СДИ се вложени во услужниот сектор, околу 44% или 49,6 милиони САД долари, и тоа, пред се во делот на трговијата, финансиското посредување, недвижен имот и делови, хотели и ресторани итн. Производниот сектор опфаќа околу 36% од вкупните директни инвестиции, или 40,4 милиони долари и тоа претежно во нафтената индустрија, производството на хемиски производи, производството на метални и машински производи, текстилната индустрија. Инвестициите во производството на прехранбени производи изнесуваат нешто помалку од 3 милиони долари, а доколку се знае потенцијалот што го нуди оваа гранка во нашата држава, слободно може

да се консатира дека оваа сума е исклучително ниска. Во 2005 година 20,3 милиони долари странски директни инвестиции се насочени во рударството (18%).

Гледано по земји, најголеми инвеститори претежно се земјите со кои нашата држава има значајна надворешно-трговска размена, односно, Италија, Русија, Швајцарија, Австрија, како и Сент Винсент, со учество од 63% во вкупните СДИ во Република Македонија.

Во 2005 година, остварен е висок износ на портфолио инвестиции, кои изнесуваат 235,1 милиони долари (средства на ЕБРД за предприватизацијата на ЕСМ-дистрибуција и издавањето на Евро-обврзницата).

Забележително е се поголемото ангажирање на државата и деловните субјекти за зголемување на СДИ, како на т.н. green field (нови), така и на brownfield (во веќе постојни објекти) инвестиции, кои на македонската економија, во недостаток на домашни заштеди, и се неопходни многу повеќе, особено оние кои освен пари ќе донесат и знаење и искуство, а што е од голема важност за развојот и реструктурирањето на претпријатијата во нивната постприватизациона фаза. Со новите технологии и знаење ќе се овозможи зголемување на продуктивноста, подобрување на квалитетот и конкурентноста на производите, а преку современиот менаџмент и маркетинг ќе се освојат нови пазари.

Директните вложувања, всушност, подразбираат активно учество во управувањето со проектот и распределба на добивката. Портфолио вложувањата во корпоративни хартии од вредност, по правило, ефективно не обезбедуваат право на контрола на управување со претпријатието во кое се вложува капитал. Освен тоа, портфолио инвестициите се реализираат на финансиските пазари, преку инвестициони и берзански посредници, па заради тоа не подразбираат директна комуникација меѓу лицата кои нудат и бараат капитал. Портфолио странските вложувања можат да бидат: а) непосредни, кога странскиот инвеститор се појавува директно на пазарот на соодветната земја и таму инвестира и б) посредни, кога инвеститорот купува дома хартии од вредност кои се емитувани врз база на странски хартии. Оваа поделба е битна, затоа што инвеститорите преферираат да вложуваат на свој пазар и во свои хартии (значи посредно), затоа што на тој начин го намалуваат ризикот од загрозување на интересите, намалување на проблемите околу трансферот на дивидендата и капиталната добивка и сл.

Приливот на тие вложувања зависи од перцепцијата на потенцијалните странски вложувачи и атрактивноста на вложувањето. Светот е голем и полн со алтернативи. Затоа, за создавање добра домашна инвестициона клима треба да направиме многу повеќе, особено од правен и економски аспект. Законодавната, судската и извршната власт мора да профункционираат ефикасно. Со целосната приватизација и со реформираната држава, мора да олеснат и да се поттикнат вложувањата. Поголемите вложувања во образованието, истражувањето и развојот, се

Република Македонија својата конкурентна предност треба да ја темели на продуктивната и високо образувана, а не на ефтината работна сила. За таа цел, неопходна е подобра поврзаност на образовниот систем и деловниот сектор, со цел образување за занимања кои се потребни за зголемување на конкурентноста на економијата

клучна претпоставка за постепена преобразба на економијата, т.н. „knowledge-based economy“. Ова од причина што странските инвеститори при оценување на профитот и ризикот од инвестирање анализираат цела низа фактори кои ја сочинуваат комплетната слика за стабилноста на земјата: политичка, економска и правна сигурност, големината на пазарот, географска локација, расположивост на ресурси (човечки

и природни богатства), трговски партнери. Доколку ризиците се поголеми, странскиот партнер може да биде привлечен само со повисок профит. Токму од тие причини земјите во развој и транзиционите земји се принудени да даваат посебни поволности за странските инвеститори, притоа водејќи сметка трошокот што го прави државата да биде помал од добивката што таа ќе ја има од странската инвестиција.

Статусот земја-кандидат за членство во Европската Унија веќе не стави на картата на странските инвеститори. Бројот на странските инвеститори што се заинтересирани за можностите за инвестирање во земјата во изминатите месеци е повеќекратно

Со нашата постојна регулатива на странските вложувачи им се даваат широки можности за инвестирање, обезбедени им се даночни, царински и друг вид олеснувања, полна транспарентност, рамноправен третман во делувањето, заштита на сопственичките права. Вложувачите од голем број земји „уживаат“ додатна заштита врз основа на меѓудржавни договори за заштита и поттикнување на инвестициите, не подлежат на двојно оданочување благодарение на спогодбите за одбегнување на двојното оданочување склучени со Република Македонија. На странските вложувачи може да им се одобрат концесии за користење на природното богатство или добра. Странските лица можат да вложуваат и во слободните зони во Република Македонија. Секако, најпосакувани се популарните „green field“ инвестиции, кои во пакетот со финансиските и материјални средства, симултано го зголемуваат производниот капацитет и отвораат нови работни места. Одредените видови на спојување на фирмите со превземање или аквизиција, т.н. M&A (Mergers and Acquisitions), каде доаѓа до промена на сопственоста на постојниот потенцијал, и покрај тоа што во почетните фази може да доведе до многу ризици – од смалување на бројот на вработените, продажба на материјалните средства и недвижностите, до нарушување на конкуренцијата на пазарот, создавање пазарна концентрација и сл., може да бидат од посебно значење, особено за домашните претпријатија кои се во кризна состојба, се соочуваат со големи тешкотии, па дури и банкротство. Спојувањето или аквизицијата може да дадат поповолни резултати во оживување на производството, а по одреден период, по санирање на состојбите, ефектите ќе бидат многу поголеми: ќе се отворат нови работни места, ќе се вложуваат секвентно нови инвестиции, ќе се проширува капацитетот и тн.

Во подобрувањето на бизнис климата за странски директни инвестиции секако ќе придонесат и поефикасното спроведување на процесот на денационализацијата, санирање на „тесното грло“ катастарот, уредување на работното законодавство и негово приближување кон стандардите на Европската унија, намалувањето на процедурите и поефикасна администрација, владеењето на правото како неопходност за разрешување на проблемите со кои се судруваат странските инвеститори.

Предностите кои ги нуди нашата земја: ефтини ресурси, а пред се ефтина и образувана работна сила, квалитетни резерви на неметали, изградена економска база, можности за остварување на повисок профит со инвестирање во услужниот сектор (банкарство, туризам, транспорт, телекомуникации), централно место на Балканот и близина и поврзаност со пазарите на Европската унија, треба да претставуваат

атрактивен предизвик за досега скептичните странски инвеститори. Меѓутоа, не може а да не се спомене дека Република Македонија својата конкурентна предност треба да ја темели на продуктивната и високо образувана, а не на ефтината работна сила. За таа цел, неопходна е подобра поврзаност на образовниот систем и деловниот сектор, со цел образување за занимања кои се потребни за зголемување на конкурентноста на економијата. За долгорочно одржување на работните места неопходно е вклучување на работоспособното население во процесот на доживотно учење. Накратко, потребно е креирање и спроведување на т.н. „реформи од втората генерација“.

И на крајот не може, а да не се спомене и добиеното позитивно мислење од Европската Комисија за кандидатурата на Република Македонија за членство во Европската унија, кое секако претставува пресвртница во поглед на зголемување на интересот на странските вложувачи за вложувања во нашата земја, создавање на една нова клима за инвестирање и подобрување на нејзиниот рејтинг. Затоа Македонија треба да ја искористи поволната географска положба и да ја зацврсти својата улога – „врата за влез на пазарот од околу 500 милиони потрошувачи“. Статусот земја-кандидат за членство во Европската Унија веќе не стави на картата на странските инвеститори. Бројот на странските инвеститори што се заинтересирани за можностите за инвестирање во земјата во изминатите месеци е повеќекратно зголемен. Меѓу фирмите што јавно искажаа интерес да вложуваат во Македонија се јапонскиот автомобилски гигант „Мицубиши“, американската компанија „Џонсон контрол“ и канадската „Банкерс петролеум“, која сака да ги истражува потенцијалните нафтени наоѓалишта во државава, германскиот „Сименс“ и други. Инвестицијата

на руската компанија „Лукоил“ почна де се реализира.

Во првите три месеци од 2006 година со свои инвестиции во Македонија влегоа австриската компанија ЕВН во „ЕСМ-дистрибуција“, словенечкиот Телеком во интернет провајдерот „Он нет“ и австриската фирма „Соравија“, која ја купи зградата на Светскиот бизнис центар. Овие инвестиции вредат вкупно 240 милиони евра.

Најголем дел од СДИ се вложени во услужниот сектор (околу 44% или 49,6 милиони САД долари), пред се во делот на трговијата, финансиското посредување, хотели и ресторани. Производниот сектор опфаќа околу 36% од вкупните директни инвестиции, или 40,4 милиони долари и тоа претежно во нафтената индустрија, производството на хемиски производи, производството на метални и машински производи, текстилната индустрија

Актуелна грижа на Балканот и кај нас сега е да се привлечат СДИ во изградба на инфраструктурата, особено во реструктурирање и модернизација на производството на електрична енергија и секторот дистрибуција. За да се постигне добар економски ефект, приватизацијата треба да е пропратена со добро корпоративно управување и ефикасна примена на регулаторната рамка, со што ќе може да се регулира монополското однесување и да се обезбеди вистинската цена за потрошувачот. Приватизацијата во енергетскиот сектор треба да се поткрепи со добро избалансирани договори, кои треба да ги наградат инвеститорите и истовремено да ја заштитат локалната економија.

ПОДГОТВУВА И ИЗДАВА

**МИНИСТЕРСТВО ЗА ФИНАНСИИ
РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА**

ул. „Даме Груев“ 14, 1000 Скопје,
Тел: (389) 02 117 288, Факс: (389) 02 117 280
Интернет адреса: <http://www.finance.gov.mk>

ГЛАВЕН И ОДГОВОРЕН УРЕДНИК

М-р Никола Поповски

**ЗАМЕНИК
ГЛАВЕН И ОДГОВОРЕН УРЕДНИК**

Дејан Рунтевски
dejan.runtevski@finance.gov.mk

РЕДАКЦИСКИ ОДБОР

Снежана Делевска
Љупка Миндошева

ТЕХНИЧКИ СОРАБОТНИК

Ѓултен Далиповска

ПЕЧАТИ

Трио Графика, Скопје

ТИРАЖ

500 примероци

ПРЕВОД

Жана Шокаровска
Маја Петровска

**ПРИ КОРИСТЕЊЕТО НА ПОДАТОЦИТЕ ОД ОВАА ПУБЛИКАЦИЈА,
ГИ МОЛИМЕ КОРИСНИЦИТЕ ЗАДОЛЖИТЕЛНО ДА ГО НАВЕДАТ ИЗВОРОТ**

ISSN 1409 - 9209
Билт. Минист. Финанс.
3/4–2006